

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ ANABİLİM DALI
MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MEDYA SİYASET İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA YAZILI BASINDA
BAŞÖRTÜLÜ MİLLETVEKİLERİNİN TBMM'YE GİRMESİNİN
YANSIMALARI

Yüksek Lisans Tezi

Mahpeyker Havva AKSU SANCAR
1250Y21112

İstanbul, 2015

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ ANABİLİM DALI
MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MEDYA SİYASET İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA YAZILI BASINDA
BAŞÖRTÜLÜ MİLLETVEKİLERİNİN TBMM'YE GİRMESİNİN
YANSIMALARI

Yüksek Lisans Tezi

Mahpeyker Havva AKSU SANCAR

1250Y21112

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yusuf ÖZKIR

İstanbul,2015

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi
Mehmet Aykan "Hovva Aksu'nun Medya Siyaset İlişkisi Bağlamında
Yazılı Basında Başarımlık Milliyetçiliklerin Tümmen Gölmesi" konulu tez çalışması
jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı
bulunmuştur.

	Adı – Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	: Yrd. Doç. Dr. Yusuf Özkır	
Jüri Üyesi	: Prof. Dr. Lelelektin Aktar	
Jüri Üyesi	: Prof. Dr. Nazife Gangör	

ÖZET

Bu çalışma medyanın siyasi iktidarlara bağılı olarak konuları nasıl yorumladıkları ve bu yorumları yaparken de ne gibi söylem değişikliğine gittiklerini somut veriler ışığında ve karşılaştırmalı olarak açıklamaya çalışmaktadır. Aynı zamanda bu değişikleri daha iyi açıklayabilmek için Türkiye'nin yakın tarihinde karşı karşıya kaldığı en büyük sorunlarından biri olan başörtü sorununun en kritik süreci olarak görülen milletvekillerinin 1999 ve 2013 yıllarındaki Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) başörtülü girmelerinin yazılı basında nasıl yer aldığını ortaya koyarak söylem değişikliğini medya siyaset denklemindeki dönüşümlere göre açıklamaya çalışmıştır. Bunun için Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazeteleri örneklem olarak belirlenmiştir. Çalışmada yöntem olarak içerik ve söylem analizi kullanılarak tablolar oluşturup medyanın siyasi konjonktüre göre hareket ettiğini göstermeye çalışmıştır.

Anahtar kelimeler: Siyaset, Medya, Başörtüsü, Gazeteler.

ABSTRACT

Study tries to explain how media had commented on the subjects and what kind of expression changes the media had made depending on political power in a comparative manner and with the light of concrete datum. At the same time, to explain the expression changes better in accordance with transformation in the media and political equation by reveling how the attendance of members of Parliament with headscarf in the sessions of Turkish Grand National Assembly (TGNA) in the year 1999 and 2013, which is the critical process of headscarf problem, one of the greatest challenges Turkey in its recent history has come across, took place in the printed media. In order to do so, Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet and Yeni Şafak newspapers are determined as samples. In the study, as a methodology content and expression analysis is used to create charts to show how the media acts according to political conjuncture.

Keywords: Politics, Media, Headscarf, Newspapers

TEŞEKKÜRLER

Yüksek lisans tezimin ortaya çıkış sürecinde beni doğru araştırmaya yönlendirerek bilgilenmemi sağlayan, özgürce çalışmamı destekleyen ve bana, bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren değerli danışman hocam, Yrd. Doç. Dr. Yusuf Özkır'a,

En büyük teşekkürü hak eden, tezimin her aşamasında yanımda olan, çalışma boyunca heyecanımı paylaşarak bana büyük destek sağlayan kıymetli hocam Barış Termisin'e,

Bugüne gelmemde büyük payları olan ve fikirlerinden her zaman büyük destek aldığım kıymetli hocalarım Prof. Dr. Edibe Sözen ve Prof. Dr. Nazife Güngör'e,

Çalışmam boyunca düştüğüm her çıkmazda bana yol gösteren kıymetli Doç. Dr. Hakan Temiztürk, Dr. Necdet Subaşı ve Dr. Ömer Menekşe'ye,

Çalışmam esnasında moral kaynağım olan çalışma arkadaşlarım; Dr. Hasan Karaca, Sümeyye Özgen ve Zeynep Aknar'a,

Tezim üzerine görüş ve deneyimlerini paylaşmaktan çekinmeyen tüm değerli hocalarıma, akademisyenlere, meslektaşlarıma, çalışmam süresince iyi dileklerde bulunan ve tezin ortaya çıkmasını en az benim kadar gönülden isteyen tüm kıymetli arkadaşlarıma,

Ve her an yanımda olup bu süreçte kahrımı çeken; canım anneme, çok kıymetli eşim Ahmet Cihat ve bir tanecik oğlum Bilal Buhara'ya hayattaki en kıymetli varoluş değerlerimi bana kattıkları için ve bu süreçte beni yalnız bırakmadıkları için sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	i
TEŞEKKÜRLER	ii
GİRİŞ	x
1. MEDYANIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	6
1.1. Medyanın Tanımı	6
1.2. Medyanın Gelişimi	7
1.2.1. Matbaa.....	7
1.2.2. Gazeteler	10
1.2.2.1. İngiltere’de Gazetecilik	10
1.2.2.2. Fransa’da Gazeteciliğin Gelişimi	11
1.2.2.3. Amerika’da Gazetecilik.....	12
1.2.3. Radyonun Gelişimi.....	14
1.2.4. Televizyonun Gelişimi	15
1.2.4.1. Mc Luhan: Global Köy.....	15
1.3. Propagandanın Gelişimi ve Medya Siyaset.....	16
1.3.1. Medya ve Siyaset İlişkisinde Propaganda Örnekleri	19
1.3.1.1. Savaşsız Zafer ve Rızanın Üretimi Razı Etme Mühendisliği.....	19
1.3.1.2. Josepf Gobbel Halk Aydınlanması ve Propaganda Bakanlığı.....	22
1.3.1.3. Post Modern Darbe: 28 Şubat ve Silahsız Kuvvetler	25
2. OSMANLI DEVLETİNDEN 1950 YILINA KADAR MEDYA SİYASET İLİŞKİLERİ	28
2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemi	28
2.1.1. Osmanlı ve Matbaa	28
2.1.2. Osmanlı’da Basının Doğuşu Gelişimi Ve Türkiyeye Etkisi	31
2.1.3. II. Abdulhamit Dönemine Kadar Basın	33
2.1.4. II. Abdülhamit Dönemi Basın Ve Siyaset.....	38
2.1.5. II. Meşrutiyet Dönemi Basın Siyaset İlişkisi	41
2.1.6. Osmanlı’da Çıkan Bazı Gazeteler ve Siyaset İlişkileri	46
2.1.6.1. Takvimi Vekayi ve Padişah Fermanı	46
2.1.6.2. Ceride-i Havadis Bir Kaza Kurşunu ve Diplomatik Sorun	47

2.1.6.3.	Tercüman Ahval ve Fikir Gazeteciliği ve Siyaset İlişkisi	48
2.1.6.4.	Tasviri Efkâr - Siyaset İlişkisi	49
2.1.6.5.	Muhbir Gazetesi	50
2.2.	Cumhuriyet Dönemi Basın Siyaset İlişkileri	51
2.2.1.	1923 -1950 Yılları Medya Siyaset İlişkileri Tek Partili Dönem	53
2.2.1.1.	Kuruluş Dönemi 1920-1930	54
2.2.1.1.1.	Takrirî Sükûnu Yasası ve Basın	56
2.2.1.2.	İstikrar Dönemi 1931 - 1944	58
2.2.1.2.1.	1931 Yeni Basın Kanunu M. ve Totaliter Sistem Basın İlişkisi.....	59
2.2.1.2.2.	Tek Partinin Yarı Resmî Gazetesi Ulus.....	61
2.2.1.3.	1945-50 Değişim ve Dönüşüm Dönemi	64
2.2.1.3.1.	Açık Oy Gizli Tasnif ve DP İktidara Doğru Yürümesi	64
2.2.1.4.	Yayın Kapatmaları.....	67
2.2.1.4.1.	Atatürk Döneminde Kapatılan Yayınlar	67
2.2.1.4.2.	İnönü ve Bakanlar Kurulu Kararı ile Kapatılan Yayınlar	68
2.2.2.	1950-60 Demokrat Partili Yıllar ve Basın Siyaset İlişkileri	69
2.2.2.1.	Demokrat Parti ve Dini Söylem	70
2.2.2.2.	Demokrat Parti ve Destekçisi Zafer Gazetesi.....	71
2.2.2.3.	Basın Tahkikat Komisyonu	74
3.	1960'DAN 2000'LERE TÜRK MEDYASININ SİYASETLE İLİŞKİLERİ	76
3.1.	1960-1980 Arası Medya Siyaset	76
3.1.1.	27 Mayıs Darbesi ve Radyonun Gücü	76
3.2.	1980-2000 Arası Medya Siyaset İlişkisi.....	78
3.2.1.	Türk Basınında Oligopolist Yapının Oluşumu	78
3.2.2.	Basından Medyaya	80
3.2.3.	Gazeteci Suikastları.....	83
3.2.4.	Magic Box Olayı.....	85
3.2.5.	Turgut Özal ve Basın İlişkileri	86
3.2.6.	Tansu Çiller Medya İlişkileri	89
3.2.7.	Mesut Yılmaz Medya İlişkileri	94
3.2.7.1.	Korkmaz Yiğit Vakası Medya Mafya Siyaset.....	95

3.2.8. Medya Banka Siyaset ve Necati Doğru'nun Durum Tespiti.....	98
3.3. Basın ve Medyanın Toplumda Güvenirliliği İle İlgili Anketler	101
4. BAŞÖRTÜLÜ MİLLETVEKİLLERİNİN TBMM'YE GİRMESİN YAZILI BASINDA YANSIMALARI.....	104
4.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı.....	104
4.2. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları.....	105
4.3. Araştırma Yöntem	106
4.3.1. Söylem Analizi.....	106
4.3.2. İçerik Analizi.....	107
4.4. 2 Mayıs 1999 Merve Kavakçı'nın Yemin Töreninde Yaşanan Olayların Yazılı Basında Yansımaları.....	108
4.4.1. 2 Mayıs 1999 Gazetelerin Olaya Yaklaşımı	108
4.4.2. 3 Mayıs 1999 Gazetelerin Olaya Yaklaşımı	111
4.4.3. 4 Mayıs 1999 Gazetelerin Olaya Yaklaşımı	116
4.4.4. 5 Mayıs 1999 Gazetelerin Olaya Yaklaşımı	121
4.4.5. 6-7 Mayıs 1999 Gazetelerin Olaya Yaklaşımı	127
4.5. 2013 Ekim - Kasım 4 Milletvekilinin Başörtüsü İle Meclis'e Girmesinin Yazılı Basındaki Yansımaları.....	130
4.5.1. 31 Ekim 2013 Gazetelerin Olaya Bakışı.....	130
4.5.2. 1 Kasım 2013 Gazetelerin Olaya Bakışı	132
4.5.3. 2 Kasım 2013 Gazetelerin Olaya Bakışı	135
4.5.4. 3 Kasım 2013 Gazetelerin Olaya Bakışı	137
4.5.5. 4-5 Kasım 2013 Gazetelerin Olaya Bakışı.....	139
4.6. 1999 ve 2013 Karşılaştırması	140
4.6.1. 2-7 Mayıs 1999 Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Yeni Şafak Gazetelerinin Analizleri	140
4.6.2. 31 Ekim 5 Kasım 2013 Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Yeni Şafak Gazetelerinin Analizleri.....	142
SONUÇ	145
EKLER.....	149
KAYNAKÇA.....	175

TABLolar

Tablo 1.	II.Abdülhamit döneminde gazetelere ödenen ödenekler.....	40-41
Tablo 2.	Atatürk Döneminde Kapatılan Yayınlar.....	67-68
Tablo 3.	İnönü Ve Bakanlar Kurulu Kararı ile Kapatılan Yayınlar.....	68
Tablo 4.	14 Mayıs 1950 Genel Seçim Sonuçları.....	70
Tablo 5.	DP Döneminde Resmi İlanlar ve Reklam Tutarları 1950-1959.....	73
Tablo 6.	Öldürülen Gazetecilerin Yıllara Göre Dağılımı.....	84-85
Tablo 7.1.	2 Mayıs 1999 Cumhuriyet Gazetesi.....	108
Tablo 7.2.	2 Mayıs 1999 Milliyet Gazetesi	109
Tablo 7.3.	2 Mayıs 1999 Hürriyet Gazetesi.....	109
Tablo 7.4.	2 Mayıs 1999 Yeni Şafak Gazetesi.....	110
Tablo 8.1.	3 Mayıs 1999 Cumhuriyet Gazetesi.....	111
Tablo 8.2.	3 Mayıs 1999 Milliyet Gazetesi.....	112
Tablo 8.3.	3 Mayıs 1999 Hürriyet Gazetesi.....	114
Tablo 8.4.	3 Mayıs 1999 Yeni Şafak Gazetesi.....	115
Tablo 9.1.	4 Mayıs 1999 Cumhuriyet Gazetesi.....	116
Tablo 9.2.	4 Mayıs 1999 Milliyet Gazetesi.....	117
Tablo 9.3.	4 Mayıs 1999 Hürriyet Gazetesi.....	118
Tablo 9.4.	4 Mayıs 1999 Yeni Şafak Gazetesi.....	120
Tablo 10.1.	5 Mayıs 1999 Cumhuriyet Gazetesi.....	121
Tablo 10. 2.	5 Mayıs 1999 Milliyet Gazetesi.....	122
Tablo 10.3.	5 Mayıs 1999 Hürriyet Gazetesi.....	124
Tablo 10. 4.	5 Mayıs 1999 Yeni Şafak Gazetesi.....	125

Tablo 11.	6 Mayıs 1999 Gazete Manşetleri.....	127
Tablo 12.	7 Mayıs Gazete Manşetleri.....	128
Tablo 13.1.	31 Ekim 2013 Cumhuriyet Gazetesi.....	130
Tablo 13.2.	31 Ekim 2013 Milliyet Gazetesi.....	130
Tablo 13.3.	31 Ekim 2013 Hürriyet Gazetesi.....	131
Tablo 13.4.	31 Ekim 2013 Yeni Şafak Gazetesi.....	131
Tablo 14.1.	1 Kasım 2013 Cumhuriyet Gazetesi.....	132
Tablo 14.2.	1 Kasım 2013 Milliyet Gazetesi.....	133
Tablo 14.3.	1 Kasım 2013 Hürriyet Gazetesi.....	134
Tablo 14.4.	1 Kasım 2013 Yeni Şafak Gazetesi.....	134
Tablo 15.1.	2 Kasım 2013 Cumhuriyet Gazetesi.....	135
Tablo 15.2.	2 Kasım 2013 Milliyet Gazetesi.....	136
Tablo 15.3.	2 Kasım 2013 Hürriyet Gazetesi.....	136
Tablo 15.4.	2 Kasım 2013 Yeni Şafak Gazetesi.....	137
Tablo 16.1.	3 Kasım 2013 Cumhuriyet Gazetesi.....	137
Tablo 16.2.	3 Kasım 2013 Milliyet Gazetesi.....	138
Tablo 16.3.	3 Kasım 2013 Hürriyet Gazetesi.....	138
Tablo 16.4.	3 Kasım 2013 Yeni Şafak Gazetesi.....	139
Tablo 17.	4 Kasım 2013 Gazete Manşetleri.....	139
Tablo 18.	5 Kasım 2013 Gazete Manşetleri.....	140
Tablo 19.	2-7 Mayıs 1999 Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Yeni Şafak Manşetleri Analizleri.....	140-141
Tablo 20.	31 Ekim - 5 Kasım 2013 Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Yeni Şafak manşetleri analizleri.....	142

KISALTMALAR

AA:	Anadolu Ajansı
A.G.E:	Adı Geçen Eser
A.G.M:	Adı Geçen Makale
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
BAO:	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
ANAP:	Anavatan Partisi
C.:	Cilt
CNN TÜRK:	Cable News Network Türkiye
ÇEV. :	Çeviren
ÇYDD:	Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
DER.:	Derleyen
DP:	Demokrat Parti
DSP:	Demokratik Sol Parti
DTP:	Demokratik Toplum Partisi
DYP:	Doğru Yol Parti
ED.:	Editör
FP:	Fazilet Partisi
HDP:	Halkların Demokrasi Partisi
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
MGK:	Milli Güvenlik Kurulu

MHP:	Milliyetçi Hareket Partisi
MP:	Millet Partisi
RP:	Refah Partisi
S.:	Sayfa - Sayı
SHP:	Sosyal Demokrat Halkçı Partisi
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TRT:	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TÜSİAD:	Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

GİRİŞ

Medya ve siyaset kavramları, günümüzde küreselleşen dünyamızın en önemli faktörlerinden biri olmakla beraber bu kavramların bazen birbirbirleri ile uyum içinde çalışması bazen de birbirleri ile çatışması insanlık tarihinin mükerraratını etkileyecek bir konuma gelmelerine neden olmaktadır. Günümüzde toplumların belli bir ideoloji, inanç veya felsefi oluşumlara kanalize edilmelerinde medya ve siyaset, önemli bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki önemli kavramın toplumsal düşünce algılarını yönetebilmesi, kalabalık kitleleri etki altına alarak onları belli bir alana yönltebilmesi gibi özellikler medya ve siyasetin bir arada çalışmasını gerektirmektedir. İki kavramın da birbirlerinden beslenmesi, bu kavramların özellikle günümüz Türkiye'si'nde birbirleri ile sınırları tam olarak çizilememiş, evrensel normlardan uzak bir birliktelik doğurmuştur.

Medya kurumu halkın enformasyonuna katkı sağlayacak bir kurum iken siyasetin toplumlar üzerindeki sesi olması halkı doğru ve tarafsız bir şekilde bilinçlendirme görevini siyasetin çıkarları doğrultusunda yapması Türkiye'de medya algısının güvenilmez olmasına neden olmuştur. Medyanın üzerine düşen asli sorumluluklarını yerine getirmesi, siyasetinde halkın çıkarları doğrultusunda hareket edecek politikalar üretmesini sağlayacaktır. Medya gücünü halktan aldığı takdirde kendisine atfedilen "dördüncü kuvvet" tanımını tam olarak uygulayabilmektedir.

Türkiye'de ise medya özellikle son dönemde mülkiyet yapısındaki değişikliklerle beraber gücünü halktan değil siyasi odaklardan almaya başlaması, medyanın siyasi erkin denetimine girmesine yol açmıştır. Bu nedenle günümüz medyası siyasi gelişmelere bağlı olarak temel ilkelerini ve yayın politikalarını da bu değişime göre yeniden gözden geçirmektedir. Bu da medyada ilkesizlik kavramının oluşmasına neden olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı gündem belirleme gücüne sahip medyanın siyasi konjonktüre bağlı olarak hareket ettiğini gösterebilmek için, başörtülü milletvekillerinin başörtüleri ile Meclis'e gelmelerini yazılı basın nasıl ele aldığını açıklamaktır. Bu

açından 1999 ve 2013'te yaşanan milletvekillerinin başörtüsü ile Meclis'e girme girişimlerini medya-siyaset denkleminde değerlendirerek medyanın, dönemin siyasi atmosferinin ideolojik düşünce yapısına uygun olarak hareket ettiğini göstermeye çalışmaktır. Bunun için de iki farklı dönemde yaşanan aynı olaya karşı yazılı basın merkeze alınarak basının nasıl bir refleks duygusu ile hareket ettiğini gösterirken dönemin siyasi yapısı birlikte düşünülerek çıkarımlarda bulunmak çalışmamızın bir diğer amacıdır.

Türkiye'nin yakın döneminde gündemi sık sık meşgul eden başörtüsü sorununa medyanın yaklaşımı ile siyasi iradenin başörtüsüne yönelik tutumlarının benzerlik göstermesini, çalışmaya konu edilen farklı niteliklerdeki gazetelerin birinci sayfalarının incelenmesi sonucunda oluşturulan tablolarla açıklaması bakımından önemlidir. Bu açıklamayı yaparken de çalışmanın hipotezi olan medyanın siyasi atmosfere göre şekillendiğini ve söylem dilini buna göre belirlediğini ortaya koyması çalışmanın bir diğer önemli unsurudur.

Bu çalışma yapılırken Meclis'e başörtüsü ile gelmek isteyen milletvekillerinin Meclis'e girmeden bir gün önce ve Meclis'e girdikleri günde dâhil altışar günlük zaman çizelgeleri baz alınarak 2-7 Mayıs 1999 ve 31 Ekim - 5 Kasım 2013 aralığında toplam on iki günlük Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin birinci sayfa haberleri incelenmiştir. Birinci sayfa haberlerinin incelenmesinin nedeni; gazeteler gündem oluştururken en çarpıcı haberleri her zaman birinci sayfadan vermesinin yanında kendi vizyonuna uygun olarak halkın yönlendirilmesinde en etkili sayfanın birinci sayfa olmasıdır. Ayrıca köşe yazarlarının da süreç ile ilgili düşünceleri çalışmaya konu edinmekle beraber değerlendirilmeye alınmamıştır. Bu inceleme için bahsi geçen gazetelerin tercih edilme nedenlerinde gazetelerin yayın politikalarında toplumun belli kesimlerinin görüşlerini ve düşünce reflekslerini yansıtması ile mülkiyet yapıları belirleyici olmuştur. Bunlar açıklanacak olursa;

Cumhuriyet gazetesinin genel yayın politikalarının cumhuriyet değerlerine olan bağlılığı ile bu konuda cumhuriyetçi Kemalist zihniyeti benimsemiş çevrelerin genel yorumlarını yansıtması gazetenin belirleyici faktörü olmuştur.

Yeni Şafak gazetesi de Cumhuriyet gazetesi ve merkez medyanın yayın politikalarına karşı olarak başörtüsü yasağına karşı almış olduğu tavır ile İslamcı ve muhafazakâr çevrelerin görüşlerini yansıtmaları açısından incelemeye değer bulunmuştur.

Hürriyet gazetesinin incelemeye konu olmasında gerek mülkiyet yapısı ile merkez medyanın tiraj olarak en etkili gazetesi olması 1999 ve 2013 yıllarında sahiplik yapısının değişmemiş olması olayın içerik analizini oluşturulmasında, yılların karşılaştırmasında, karşımıza çıkan söylem değişikliğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Milliyet gazetesinin değerlendirilmeye alınma sebebi ise 1999 Bülent Ecevit döneminde Hürriyet gazetesi ile aynı sahiplik ve patronaj yapısına sahipken AK Parti iktidarında olduğu bir dönem olan 2011 yılında, gazetenin sahibi Aydın Doğan, gazeteyi Karacan ve Demirören ailesinin ortağı olduğu DK Gazetecilik ve Yayın A.Ş.ye satmasıdır. Burada çalışma açısından önemli olan bu satışın gazetenin başörtüsü ile ilgili genel yayın politikasına ne gibi değişiklikleri göstereceğidir.

Çalışmada birinci sayfa haberlerinin incelenmesi ile ilgili olmakla beraber iç sayfalarda çıkan haberlere de ara sıra yer verilmiştir. Ayrıca köşe yazarı olarak genelde başyazar tercih edilmesinin yanında, yazarın yazı yazmadığı günlerde aynı gazetenin başka köşe yazarlarının da yazıları incelemeye alınmıştır. İç sayfa ve köşe yazarları incelenmeye alınmasına rağmen değerlendirme sürecine alınmamıştır. Bunun nedeni çalışmanın on dört yıllık bir aralığı kapsamaması yüzünden 1999 yılında aynı gazetede yazan yazar 2013 yılında gazeteciliği bırakmış olabileceği gibi incelemeye konu edilen dört gazetenin dışında başka bir gazetede de yazabilmesidir.

Çalışmanın farklı zaman aralıklarında aynı olay ile ilgili haberleri ve köşe yazılarını kapsamalarının doğal sonucu olarak da incelenecek yayınlarının içeriği ve türlerinin geniş olmasını sağlamıştır. Bu nedenle konuyu incelemek için iletişim araştırmaları için kullanılan içerik analizi ve söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada haberleri ve köşe yazılarını nicel olarak inceleyebilmek için içerik analizi

yöntemi kullanılmıştır. Bununla birlikte başörtülü milletvekilleri ile ilgili çıkan haber ve köşe yazılarının olumlu, olumsuz veya nötr değerlendirme oranlarının çıkarılabilmesi ve konunun nitel olarak değerlendirilebilmesi için de söylem analizi yöntemi uygulanmıştır. Söylem analizinde konu ile ilgili gazetelerin manşetleri karşılaştırılarak başörtülü milletvekilleri olayını okurlarına nasıl yansıttıkları yorumlanmıştır. İçerik analizi 1999'dan altı gün ve 2013'ten altı gün olmak üzere toplam on iki günü kapsamaktadır. Söylem analizi ise 1999'dan dört gün ve 2013'ten dört gün olmak üzere toplam sekiz günlük zamanı kapsamaktadır. Ayrıca bazı köşe yazarlarının konu ile ilgili çarpıcı yazılarından alıntılar verilmek suretiyle olayın yazılı medyadaki söylem değişikliği gösterilmeye çalışılmıştır.

Çalışma toplam dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın 1. bölümünde medyanın tarihsel gelişimi ele alınarak bu süreçte özellikle basının doğuşuna neden olan matbaa ve diğer görsel işitsel medya türlerinin gelişimi açıklanmıştır. Ayrıca propagandaya değinilerek medyanın bir propaganda aracı olarak nasıl kullanıldığı ve siyasi erkin denetimine girmesinin ne gibi sorunları meydana getirdiği açıklanmıştır.

Çalışmanın 2. bölümünde ise Osmanlı'da basının oluşum süreci açıklanarak günümüz Türkiye'sinde çıkarılan gazetelerin misyonuna uygun bazı gazeteler tespit edilerek konu detaylandırılmıştır. Yine Osmanlı Devleti'nin yıkılması ile kurulan Cumhuriyet yönetiminde 27 yıllık tek parti süreci de bu bölümde ele alınmıştır. Bu dönemde medyanın siyasetin kontrolünde olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın 3. bölümünde ise Türkiye'de çok partili hayatın gerçek anlamda başlaması ile oluşan medya siyaset ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca ülkenin içinden geçtiği darbeler sürecinde medyanın ordu tarafından etkin bir güç olarak kullanılmasına da değinilmiştir. Yine bahsedilen bölümde medyanın sahiplik yapısının değişmesi sermaye holdinglerinin medyayı çıkarları için nasıl kullandığı ve siyasi alana nüfuz ederek gücünü göstermeside açıklanmaktadır. Bununla birlikte dönemin önemli siyasi aktörlerinin de medya ile olan ilişkileri açıklanmıştır.

Çalışmanın özgün kısmı olan 4. bölümde ise medya siyaset ilişkilerinde, medyanın siyasi yapıya bağlı olarak söylem değişikliğine gittiğini açıklayabilmek için başörtülü milletvekillerinin 1999 ve 2013 yılında TBMM'ye girmesinin yazılı basında yansımaları ele alınmıştır. Bu sayede tablolar oluşturularak medyanın söylemsel ifadelerinin değiştiği gösterilmektedir. 1999 yılında seçimlerden birinci çıkan Demokratik Sol Parti (DSP) ile siyasi bir rolü hukuken olmamasına rağmen o dönem siyasette etkin bir güç olan ordunun başörtüsüne karşı olumsuz yaklaşımı medyaya da yansımıştır. Bu dönemde çıkan merkez medya olarak değerlendirebileğimiz Hürriyet ve Milliyet gazeteleri başörtüsü konusunda çok katı bir tutum alırken 2013 yılında ise tam tersi bir yaklaşım göstererek başörtüsü ile Meclis'e gelen milletvekillerine karşı olumlu bir söylem değişikliğine gitmişlerdir. Bu söylem değişikliğine gitmelerinin nedeni de 2002 yılından beri on bir yıldır tek başına iktidarı elinde bulunduran ve muhafazakâr mükeddesatçı bir parti olarak kendini tanımlayan AK Parti'nin olmasına bağlanmıştır.

1. MEDYANIN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. Medyanın Tanımı

Bugün dünyamıza yön veren en önemli kurumların başında gelen medyanın tanımlanmasında birçok farklılık yer almaktadır. Bu tanımdaki farklılıkların temel nedeni de medyanın üstlendiği rol ve modellerin kişiden kişiye, toplumdaki topluma değişmesi olarak gösterilebilir. Medya kelimesi Türkçe'ye İngilizce'den geçen "media" kelimesinin y kaynaştırma harfi eklenerek geçmiştir. Türkçe'ye iletişim ortamları ve iletişim araçları olarak giren bu kelime¹Latince'de ortamlar aracılar anlamına gelen "medyum" kelimesinin çoğul halidir.² Medyumların gizemli ve karmaşık yapıları kendilerine atfettikleri geleceği görme ve insanların kaderlerini okuyabildiklerine dair genel kanı, ilkel toplumlarda medyumların statülerini artırmıştır. Bu dönemin insanları bilinmeyen âlemlerden kendilerine sıra dışı bilgileri, değişik bir seremoni ile ve farklı giyim tarzları olan bu medyumlardan büyücülerden veya şamanlardan alıyorlardır. İnsanların hiç bilmedikleri bir alandan haberdar olmak için bunlara yönelmesi günümüzdeki medyanın görevini bu medyum ve türevlerinin yaptığını söylemek mümkündür. Çünkü medya da insanlara başka bir coğrafyadan, onların hiç bilmedikleri, görmedikleri ve görmelerinin bile ihtimal dâhilinde olmadığı yerlerden kendisine has bir üslupla birtakım mesajlar vermektedir. Böylelikle insanların haber almaya duydukları ihtiyaç ilkel kabile devlet zamanlarında onların önce medyumlarla irtibata geçmesine, akabinde de modern devlet yapılanmalarının oluşumlarının başlamasından itibaren de medyaya ilgi duyup onu takip etmelerine neden olduğu savunulabilir.³

Medyayı incelemeye çalıştığımızda karşımıza birçok noktada Kanadalı Marshall Mc Luhan çıkmaktadır. Türkçe'de "araç" anlamına gelen medyayı Mc Luhan 1964 yılında yazdığı "Medyayı Anlamak" kitabında "Araç iletinin kendisidir." diye tanımlamıştır. Bu tanıma göre algılama tanıma şekilleri, insan duyusunun bir parçası olan araçlardır. Bu araçları kullanan kullanıcılar nihayetinde kişisel yönden etkilenir. Yine aynı kitabında "*Bir araç ya da teknolojinin iletisi insan ilişkilerinin içine yerleşen*

¹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.549d4cdae61449.36836802.

²Naci Bostancı, **Siyaset ve Medya Alacakaranlığın İki Atlısı** 1.b. İstanbul Özgür Yayınları, 2008, s 120.

³Naci Bostancı, **a.g.e.** s.120,121.

*bir ölçek adım ya da tutum değişikliğidir.*⁴” diyerek araç içindeki en büyük iletinin bu araçların yaşamımıza ne gibi etkileri olduğunu açıklamaya çalışmıştır.⁵

Medya kavramı önceleri yazılı basını ifade ederken artık günümüzde radyo, televizyon, gazete, interneti de içine alan çok geniş bir tanım ağına sahip bir kavram olmuştur. Günlük hayatta çok sık olarak kullanılan medya kavramı televizyon medyası, gazete medyası gibi tanımların ardına eklenmeye başlamıştır. Bundan dolayı medya kavramına bir sınır çizmek ve bir kapsama dâhil etmek çok zordur. Bu nedenle medya kavramına “kitle iletişim araçları” denilmesi daha uygun olacaktır.⁶

1.2. Medyanın Gelişimi

1.2.1. Matbaa

Tanımsal ağları oldukça zor olan medyanın gelişimi eğer iletişim veya haberleşme olarak kabul edilirse, tarih öncesi dönemlere kadar gidilip mağara resimleri incelenebileceği gibi dumanla iletişim dahi çalışmaya konu olabilmektedir. Fakat bu çalışmada daha çok matbaa ve basın gelişimi ile sesli ve görsel medyanın gelişmesi üzerinde durulacaktır.

Matbaanın ilk nerede ve kimler tarafından kullanıldığı günümüzde tartışma konusudur. Bu tartışmanın günümüze kadar uzamasının temel nedeni matbaadan insanların ne anladığı ve matbaanın işlev gücünü nasıl yorumladığı ile ilgili görüş farklılıklarıdır. Baskı tekniğine dayalı matbaanın ilk uzantıları Uzak Doğu’da karşımıza çıkmaktadır. İlk matbaa örneklerinde, önce harflerden bir baskı dizgisi oluşturulmuş ardından bunun çoğaltılması zor olunca ikinci baskı şekli olan klişe sistemi geliştirilmiştir. Bu baskı tekniğinde ksilografi olarak kabul edilen ağaç oyma üzerine yazılı metin harf harf yontulur, metin ortaya çıkınca da harfler mürekkeplenir, ardından da mürekkeplenen bu ağaç oymasına kâğıt yapıştırılırdı. Bu tekniğin ilk örneğini ise

---

⁴Eric Magiret, **Medya ve İletişim Sosyolojisi**, çev. Halime Yücel İstanbul, İletişim Yayınları, 4.b.2014 s.130

⁵Dan Laughey, **Medya Çalışmaları-Teoriler-Yaklaşımlar** çev. Ali Toprak İstanbul Kalkedon Yayınları 1.b.2010 s.26.

⁶Bekir Kocadaş, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, **Kültür ve Medya** Makalesi.

Japon coğrafyasında Budizm dininin benimsemesini sağlayan İmparatoriçe Shotoko'nun bu dinin metinlerini Sanskrit dilinde bastığı bilinmekle beraber İmparatoriçe Shotoko; Bu da'nın resimlerini ve bu dinin kutsal metni sayılan Sutra metinlerini çoğaltmanın sevap olarak kabul edilmesi nedeniyle bu metinlerden bir milyon adet gibi çok büyük sayıda bastırıp Bu da dininin tapınaklarına yollamıştır. Ksilografi adı verilen ağaç oyma baskı stilinde tahtanın kullanılması ve bu tahtaların çabuk eskimesi sonucunda Çinli Pi Sheng porselenden ayrı ayrı harfler oluşturarak bu sıkıntının giderilmesini sağlamıştır. Bu gelişme matbaanın işlevsel özelliğini ciddi oranda arttırmıştır.⁷ Bu teknik aynı zamanda harflerin tek tek değil de bir blok olarak basıldığı için matbaacılığın başlangıcı olarak kabul edilir.

Matbaayı ilk kullanan iddiasına konu olan kendisinden önce gelen diğer Türk devletlerinden bilimsel ve kültürel özellikleriyle daha büyük bir gelişme göstermiş olan Uygur Devleti'dir. Kan-Su bölgesinde Tun Huang Mağaraları'nda yapılan arkeoloji kazılarında Uygurlar'a ait dinî metinler ve Uygur harflerini içeren bazı tahtaların bulunması matbaanın Uygurlular tarafından bulunduğu nişanesi olarak görülse de metinlerde yer alan sayfa numaralarının bile Çince olması ve yine metin tarihlerinde Çin'in baskı olarak matbaada ilerde olması Uygurlular'ın matbaayı Çin'den aldığı görüşünü egemen kılmaktadır.⁸ Buna rağmen Uygurlar'ın 9.yy.'da dahi matbaayı kullandıklarının önemli bir göstergesidir.

Burada matbaayı Avrupa'da kullanıma sokan Alman Johannes Gutenberg'e ayrı bir yer açılması doğru olacaktır. Zira Gutenberg'in hayatı ve ticari deneyimleri ile Türk medyasının 1980'lerden sonra oluşacak oligopol sermaye yapısı ve mülkiyet problemleri ile ciddi oranda örtüşmektedir. Gutenberg kuyumcu çırağı olarak başladığı iş hayatında hareketli devinimsel harf sistemine geçerek kitap basım işine girmeye karar vermiştir. Fakat bunun için yeterli sermayesi olmaması dolayısı ile Faust adı verilen bir bankerle ortaklık kurarak Avrupa'da gelişmiş matbaanın ilk örneğini kurmuşlardır. Bu matbaada ilk basılan eser ise Hristiyanlığın kutsal kitabı olan İncil'dir. Kitap basım işinin iyi gelir elde etmesi ortağı Faust'un Gutenberg'i devre dışı bırakmasına neden olmuştur. Faust, matbaanın kurulabilmesi için verdiği borcu geri istemiştir. Gutenberg,

⁷Osman Ersoy, **Türkiye'ye Matbaanın Gelişi ve İlk Basılan Eserler**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları 1. cilt/Kütüphanecilik Enstitüsü Yayımı, Güven Basımevi 1959 S.9-11.

⁸Selim NüzhetGerçek**Türk Matbaacılığı** Maarif Vekâleti Yayınları 1939 s. 16.

borcunu ödeyemediği için mahkeme kararı ile matbaasına el konulmuştur. Gutenberg tekrar matbaa işine devam etmişse de yeterli sermayenin olmaması sonucunda başarılı olamamıştır. 1468’de hayata gözlerini yine borç içinde yummuştur.⁹ Gutenberg hayata borçlu olarak gözlerini kapasa da ölümünden yaklaşık 519 yıl sonra 1987 yılında matbaada bastığı eser, açık artırmaya çıkararak ve bugüne kadar bir kitap için ödenen en büyük ücrete, 5 milyon euroya satılmıştır. Johannes Gutenberg’in dönem şartları göz önünde bulundurularak yapmış olduğu matbaa, dünyanın kültürel gelişimine büyük katkılar sağlayarak kitapların afişlerin gazetelerin geniş kitlelere ulaşmasına imkân sağlamıştır.¹⁰

Gutenberg’in hayatındaki örneklemin çok yakın tarihlerde günümüz medyasında yaşandığı görülmektedir. Zira Gutenberg’i matbaacı olarak kabul edersek Gutenberg rolünü gazeteciler, Faust’u banker olarak kabul edersek de Faust’un rolünü holding patronları almıştır. Büyük sermaye gücüne sahip holding patronları 1980’lerle başlayan süreçte gazeteci kökenden gelen gazete patronlarından gazetelerini satın alarak kendi bankalarının ve şirketlerinin hem reklamını yapmışlardır hem de elinde bulundurduğu medya gücünü şantaj olarak siyasi erke karşı kullanmışlardır. Matbaanın sermaye yapısı ile bir araya gelmesi, kitap basım işinin iyi gelir etmesi sonucunda basım ile alakalı büyük bir ekonomik güce sahip sermayedarların oluşmasına zemin hazırlamıştır, denilebilir.

Matbaanın Avrupa’da hızlı bir şekilde yayılması insanları devletlerin iletişimini ve kültürlerin birbirlerini daha hızlı tanımasını sağlamıştır. Yine matbaanın gelişimine paralel olarak Avrupa’da insanların haber alma ihtiyaçlarını giderebilmek için gazeteler çıkmaya başlamıştır. Bu gazete kültürünü açıklayabilmek için gelişmiş Batı kültürünü temsil eden aynı zamanda da günümüz medya dünyasında gündem oluşturan birkaç ülkede, gazeteciliğin Yeni Çağ ve Yakın Çağ’daki gelişimine bakarak Batı dünyasının medya alanındaki ilerleme süreçlerinin açıklanmasını kolaylaştıracaktır.

---

⁹http://tr.wikipedia.org/wiki/Johannes_Gutenberg çevrimi erişim tarihi 01.01.2015.

¹⁰Nedim Sönmez, Sena Ağırbaş, **Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi** Ege Üniversitesi Yayınları 2012 s. 52.

1.2.2. Gazeteler

Gazete “*Politika, ekonomi, kültür ve daha başka konularda haber ve bilgi vermek için yorumlu veya yorumsuz, her gün veya belirli zaman aralıklarıyla çıkarılan yayın*”¹¹ olarak adlandırılmaktadır. Gazetelerin, matbaanın Avrupa’da kullanımının artmasından sonra basıma girip yaygınlaşması okuryazar oranının artması ile doğru orantılıdır. İnsanlar gazete sayesinde enformasyon açısından gelişmeye başladıkları gibi gitme imkânı bulamayacakları birçok yerden de haber almaya başlamışlardır. Bir nevi gazete, uzağı yakın ederek toplumların sınırlarını yavaş yavaş kaldırmaya başlamıştır. Bu nedenle Avrupa’nın gelişim hızı artmış, bilgi birikimi artan toplumlar eleştirel bakış açıları kazanarak sistemi, yönetimi inançları ve mevcut konumlarını sorgulayabilme imkânları elde etmişlerdir. Avrupa’da medya oluşumlarını inceleyebilmek için bazı ülkelerde çıkan gazeteleri incelemekte fayda vardır.

1.2.2.1. İngiltere’de Gazetecilik

14 Mayıs 1622’de Londra’da ilk İngiliz gazetesi The Weekly News From Italy and Germany gazetesi çıkmıştır.¹² İngiltere’de bu dönemde sansürün uygulanması gazete sayılarının sınırlı olmasını sağlamıştır. Ulaşım imkânlarının artması İngiltere’de gazetecilik kültürünün gelişme hızını da arttırmıştır. Siyasal partilerin kurulması ve söylemler geliştirmesi ülkede ilk sürekli günlük gazete olan The Dail Courant 1702-1735 yılları arasında çıkmıştır. Bu gazete daha çok dış basından aldığı haberleri kendince yorumlamadan doğrudan kullanmıştır. İngiltere’de gazetecilik gelişimi iktidarların politikalarına göre hızlanıp yavaşlamıştır. Fakat daha sonra gazetelerin gücünü kırmak için bazı iktidarlar vergileri artırarak gazete sayılarının düşmesini sağlamışlardır. Bu süreçte liberal parti politikaları benimsenmiş, Guardian gazetesi kurulmuştur. Buna karşılık muhafazakâr basında 1710 Examiner 1726 Craftman gibi gazetelerin kurulması ile kendisini göstermeye başlamıştır. Muhafazakâr basının temsilcisi olan bu gazeteler İngiltere’de önem kazanmaya başlamıştır. 1772 yılında

¹¹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54a5e9f2cea690.80797104. Çevrim içi erişim tarihi 01,01.2015.

¹²Milli Eğitim Bakanlığı **Basının Doğuşu ve Gelişimi** Ankara 2008 s. 19.

kurulan Morning Post 1855 de kurulan Daily Telegraph ile 1937 yılında birleşmiştir.¹³ İngiltere’de gazetecilik sektörünün gelişme göstereceği öngörüsünde bulunan John Walter isimli bir iş adamı The Times gazetesini çıkarmaya başlamıştır.¹⁴

1.2.2.2.Fransa’da Gazeteciliğin Gelişimi

Fransa’da ilk Fransız gazetesi 1631 yılında “Paris’te La Gazete” ismiyle yayın hayatına haftalık olarak başlamıştır. Bu gazete Fransa’nın önde gelen ailesi Renaudot tarafından çıkarılmaya başlanmıştır. Fransa’da kral tarafından da desteklenmiş, Fransız İhtilali’nden sonra da gazete “De France” olarak yayın hayatını sürdürmüştür. Bu gazete 1914’e kadar siyasal haberlerin tekeli elinde bulundurmaya başlamıştır.¹⁵ Bu süreçte Mercure gazetesi çıktı ise de fazla varlık gösterememiştir. Fransa’da kralın basın üzerinde kurduğu hâkimiyet ve sadece kendisinin uygun gördüğü siyasal haberleri yayınlaması Fransız İhtilali’nden sonra sona ermiştir. Fransız İhtilali’nden sonra Avrupa’nın genelinde olduğu gibi özgürlük ortamı yaygınlaşmış, bunun sonucunda Fransa’da 350’den fazla gazete basılmaya başladığı gibi Paris’teki gazetelerin tirajı da 20000’lere çıkmıştır.¹⁶ Fransız İhtilali’nden hemen sonra kurulan Meclis’le başlayan özgürlük ortamı çok kısa sürmüş 1892’de gazetecilere hapis ve ölüm cezaları getiren yasalar da çıkartılmaya başlanmıştır.

Napolyon’un iktidarı ele geçirmesinden sonraki süreçte yaşanan gelişmeler, medya açısından iyiden iyiye olumsuz bir hâl almaya başlamıştır. Napolyon, karşısında gördüğü muhalif basını, susturma yoluna gitmiştir. Birçok gazeteyi kapattırıştır. Bu süreçte Napolyon basına sansür için kurumsal yapılar da oluşturmaya başlamıştır. Napolyon medyayı kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya, imparator olmadan önce başlamıştır. Bu karakteristik özelliğini, imparator olduktan sonra da devam ettirmiştir. Bu gelişme medya-iktidar ilişkilerindeki siyasetin basın üzerinde güç kurmak istemesinin doğal bir yansımadır. Yine bu zaman diliminde Fransa’da yayın yapan “Le

---

¹³M.E. B. a.g.e. s.24-25.

¹⁴Bostancı a.g.e.s. 118, alıntı: Jean Noel Jeanneney Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi.

¹⁵Koloğlu O., (1987), **Basımevi ve Basımın Gecikme Sebepleri ve Sonuçları**, Gazeteciler Cemiyeti.

¹⁶Hasan Refik Ertuğ, **Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları İstanbul.1970 s.60-72.

Monitor” adı verilen gazete örneği, medya siyaset ilişkilerindeki çıkar unsurunu yansıtması ile beraber medyanın siyasi otoriteye karşı boyun eğmesine de güzel bir örnek oluşturur. Napolyon Bonapart’ın Avrupalı devletlerle yaptığı savaşı kaybetmesinden sonra Elbe Adası’na sürgüne gönderilmiştir. Fakat bir imkânını bulup sürgünden kaçan Napolyon, Fransa üzerine yürüdüğünde o dönemin gazetesi Le Monitor “Canavar ininden çıktı.” diye başlık atmıştır. Napolyon’un Paris’e yürümeye başladığı süreçte de Napolyon’a ciddi eleştirilerine devam eder. Fakat Napolyon Paris’i ele geçirip tekrar imparatorluğunu ilan ettiği gün bu seferde “*Haşmetmaap hazretleri sadık bendeleri ile Verailase girerken*” diyerek sekiz sütuna manşet çekebilmiştir.¹⁷ Bu örnekte de görüldüğü gibi medya organları siyasi güç odaklarının değişimine göre şekillenerek yayın politikalarını belirlemektedir.

1.2.2.3.Amerika’da Gazetecilik

Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) gazetecilik gelişimine girmeden önce bizzat Amerikan Devlet Başkanı Thomas Jeferson’un Albay Edward Carrington'a 16 Ocak 1787’de yazdığı mektupta “*Eğer gazetesiz yönetimler ile yönetimsiz gazeteler arasında seçim yapmam gerekseydi, hiç duraksamadan ikincisini seçerdim,*”¹⁸ demesi, medya siyaset denkleminde olması gereken kurallar bütününü ve sınırları özetlemesi açısından oldukça düşündürücü bir sözdür.

Amerika Birleşik Devletleri’nde basının gelişimi İngiliz sömürge dönemine kadar uzanmaktadır. Bu nedenle İngiliz basın sisteminden etkilenmesi doğaldır. Amerika’da çıkan ilk koloni gazetesi 1638 yılında Cambridge-Massachuetts’de Benjamin Harris isimli bir İngiliz tarafından çıkarılan Public Occurenses gazetesiydi. Bu gazete koloni valisinin aldığı kararla yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır. Amerika’nın koloni döneminde çıkan ilk sürekli gazete 1704 yılında çıkan Boston Newsletter gazetesidir. Broşür ebatlarında çıkan bu gazetede habercilik ilkelerinden ve dış haber yazılarında sıcak haber iletmekten çok uzaktır. Amerikan kolonilerinin George

¹⁷Bostancı a.g.e s. 128, alıntı: Jean Noel Jeanneney Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi.

¹⁸http://tr.wikiquote.org/wiki/Thomas_Jeffersoncevrimici erişim tarihi 02.01.2014.

Washington önderliğinde İngiltere'ye karşı verdiği bağımsızlık savaşında basın birtakım ikilemler yaşamıştır.¹⁹

Bağımsızlığı kazandıktan sonra da ABD Fedaral Anayasa yürürlüğe girmiştir. Bu anayasa basını korumaya karşı madde ekleyerek habercilik ve haber alma hürriyetinin önünü açması bakımından önemlidir. Şöyle ki; Amerikan anayasasında ismi zikredilen tek meslek gazeteciliktir. Amerikan anayasasında, "*Kongre ifade veya basın özgürlüğünü kısıtlayacak hiçbir yasa çıkarmayacaktır.*"²⁰denir. Daha sonra bu maddeye bazı kısıtlayıcı kanunlar eklenmiştir. Amerikan bağımsızlığından sonra tuttukları siyasi partileri destekleyen parti gazeteleri, günlük haber veren yeni gazeteler gibi türler oluşmaya başladıysa da evrensel normlara göre en büyük atılımı bugün en önemli gazetecilik ödülllerinden biri ile ismi anılan Joseph Pulitzer yapmıştır. Pulitzer'in yeni gazetecilik diye adlandırılacak bu akımı St. Louis Post-Dispatch isimli gazete ile yapacaktır.²¹ Yine Amerika'nın önde gelen gazetecilerinden Wiliam Randolph Hearst'ün Pulitzer'in katılmasıyla, haberde sansasyonel çok fazla verilmesi ile ön plana çıkan ve basın tarihinde sarı gazetecilik diye adlandırılan bu akım çeşitli renkleri, büyük puntoları, karikatürü olan gazeteler çıkmasını sağlamıştır. Bu akım Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da etkili olmuştur. Bu gazeteler okuyucularına karşı cinsellik, şiddet gibi kavramları sunmaya başlamışlardır. Öyle ki elektrikli sandalyede oturtularak idam edilmeyi bekleyen katil kadın mahkûmlardan şampanya dolu küvete çıplak giren dansöze kadar, gazetelerde yer bulmaya başlamıştır. Bu akım Avrupa'da da etkisini göstererek bulvar gazeteciliğinin oluşmasına katkı sağlamıştır.²²

Amerika'da gazeteciliğin gelişmesi ile beraber medya siyaset ilişkilerinin gelişmesi paralellik göstermektedir. Amerika'da kurulan ve bugünde dünyanın en güçlü ve bilinen gazeteleri olan Wall Stret Jurnal ve New York Times gazeteleri siyasi arenada kendi görüşlerine uygun partileri desteklemeye başlamışlardır. Amerika'nın genelde iki güçlü parti oluşumu vardır. Bunlar demokratlar ve cumhuriyetçilerdir. Wall

---

¹⁹Celalettin Aktaş, **Amerika Birleşik Devletlerinde Gazetecilik**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi s. 89-90.

²⁰Potter Deborah, **Gazeteçiliğin El Kitabı** Temmuz 2006 www.usemb-ankara.org.tr/bagimsiz_gazetecilik/giris.htm çevrim içi erişim tarihi 26.12.2014.

²¹Celalettin Aktaş, **a.g.m.** s.91-92.

²²Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik** Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları = 476 100. Doğum Yılında Atatürk'e Armağan Dizisi:1 Ankara 1981 s -139-140 (Emery, Emery, op. cit., s. 122-125)

Stret Journal gazetesi bu süreçlerde cumhuriyetçileri, Newyork Times gazetesi de demokratları tutmaya başlamışlardır.²³

1.2.3. Radyonun Gelişimi

James Clerk Maxwell, Heinrich Hertz, Guglielmo Marconi, Lee de Forest gibi bilim adamlarının sese dayalı iletişim olan radyonun icat edilmesine yaptıkları katkılar, okyanus ötesi veya kıtalar arası diye tanımlanan Amerika, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birbirleri ile yakınlaşmasını sağlamıştır. Radyonun bulunup geliştirilerek insanlığın hizmetine sunulması 20. yy. gelişmelerini hızlandırdığı gibi 20. yy.'ın ikinci çeyreğinde devletler tarafından çok ciddi bir propaganda aracına dönüşmüştür. 1906 yılının Noel gecesinde dinî bir ayinin ve İncil'den okunan bir bölüm ile başlayan ilk radyo yayının²⁴ siyasetin tekelinde ne gibi ölümcül sonuçlar doğuracağını o gün tank olanlar da bilmiyorlardır.

Modern toplumların kitle iletişim araçlarının etkileri işlevselliğini açıklamak için yazdığı eserle yakın dönemde kimsenin göremediği ilgiyi üzerine toplayan Mc Luhan,²⁵ iletişim araçlarında sıcak iletici soğuk iletici ayrımından bahsederken, radyoyu sıcak iletişim araçlarından biri olarak kabul etmektedir.²⁶

1922 ve 1927 yılları arasında emekleyen radyo, 1927 ile İkinci Dünya Savaşı sırasında olgunluk çağını yaşayamaya başlamıştır. 1950'li yıllarla beraber sadece sese dayalı iletişim yapan radyoya çok ciddi bir rakip gelmiştir. Bu dönemde hem görsel hem işitsel açıdan radyoya göre daha fazla fonksiyonu bulunan televizyon ile radyo karşı karşıya kalmıştır. Radyo, medyadaki üstünlüğünü televizyona kaptırmamak için kendini yenilemeye çalışmıştır. Habercilik alanında daha kaliteli yayın yapmaya başlayan 1960'larda her evde yer almaya başlayan radyo bir elektronik makinadan çok

---

²³Naci Bostancı a.g.e. s 127.

²⁴Talip Küçükcan, **Dini Yayıncılıkta İnternet (Sanal Dini İletişim Açısından Yeni Alanlar ve Yeni Stratejiler)**Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları /644 Uluslar Arası Dinî Yayınlar Kongresi 05-07 Kasım 2005 Ankara s.213.

²⁵. Ünsal Oskay, 19.YY'dan **Günümüze Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri**, Der Yayınları İstanbul 2010 5.b.s 221 Oskay a.g.e. 223.

²⁶ Oya Tokgöz a.g.e. s. 148.

ev ahalisinin bir arkadaşı olmuştur. Televizyonun altın çağını yaşadığı döneme girerken, radyoculuk televizyon ile girdiği savaşı kaybetmeye başlamıştır. Radyo günümüzde haber programı, müzik ve maç yayını gibi dinleyicisinin televizyon izleyemediği durumlara alternatif olarak hayati fonksiyonunu devam ettirmektedir. Bu da radyonun artık ev ahalisinin bir arkadaşı değil de bireyin dostu olduğunu göstermektedir.²⁷

1.2.4. Televizyonun Gelişimi

Televizyon da radyo gibi elektrik ve elektromanyetik alanındaki gelişmeler ile bulunup geliştirilmiştir. Radyo ile televizyonun bulunması arasında yaklaşık 20-30 yıl gibi bir fark olmasına rağmen televizyonun kullanılmasının gecikmesinin en önemli nedeni İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıdır. Bu tarihten sonra gerek teknolojinin ilerlemesi gerekse televizyona yapılan yatırımların artması ile medyanın en etkileyici ve kitlelere ulaşma bakımından birçok avantajı içerisinde barındıran bir aygıtı olmuştur. Radyoya karşı görsel açıdan üstün olması televizyonu cazip hale getirmiştir. John Logie Baird, Philo Taylor Farnsworth ve Isaac Sho-enberg gibi bilim adamları televizyonun bulunmasına ve gelişimine katkıda bulunarak insanlığın hizmetine sunmuşlardır.²⁸

Televizyonun bu kadar etkili olması, siyasetin de dikkatinden kaçmamıştır. 1939 da ABD Başkanı Franklin Roosevelt New York'ta Dünya Fuarı'nı açarken açılış televizyondan verilmiş yine 1940 yılında ABD başkanlık seçimleri için yarışa giren cumhuriyetçiler ile demokratların seçim konuşmaları televizyondan yayınlanmıştır.²⁹

1.2.4.1. Mc Luhan: Global Köy

Mc Luhan iletişim açısından televizyonu soğuk iletişim araçlarından biri olarak görmektedir. MC Luhan'ın televizyonu bu kategoriye koyma nedenlerinden biri de televizyonun güçlü bir araç olmamasından ve genellikle toplu olarak izlenmesinden

---

²⁷Aysel Aziz, **Radyo ve Televizyonculuğa Giriş**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 460 100. Doğum Yılında Atatürk'e Armağan Dizisi:2 Ankara 1981 2.b, s. 24.

²⁸Ünal Oskay, **Toplumsal Gelişimde Radyo ve Televizyon Geri Kalmışlık Açısından Olanaklar ve Sınırlar**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları no. 316 Ankara 1971 s.17.

²⁹Aysel Aziz, **Radyo ve Televizyonculuğa Giriş**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 460 100. Doğum Yılında Atatürk'e Armağan Dizisi: 2 Ankara 1981 2.b, s. 24.

dolayı izleyenlerin bilinçlerini kapıvermesi olarak görmektedir.³⁰ Ayrıca Mc Luhan iletişim araçlarının gelişmesi sürecini baz alarak tarihi üç evreye bölmüştür. Bu evreler genel olarak :³¹

Kabile Çağı: Bu dönemde insanlar sözel iletişim ile birbirleri ile iletişime geçerken katılımın kalabalık olmasından dolayı değirmi bir evredir.

Matbaa Çağı: Bu dönemde söze olan bağlılık kopmuştur. Böylelikle insanlar doğrusallığa, içe bakışa ve bireyciliğe doğru yönelmişlerdir.

İçinde bulunduğumuz elektronik çağla beraber görsel işitsel iletişim araçlarının insanlara benimsetilen sözün kabile içi topluma tekrar geri dönüştürdüğünü ifade eder.

Mc Luhan bu tezde televizyonun birçok duyu organına seslenmesinden dolayı bilinci daha çok uyarıp kaplamasından bahsetmektedir. Bu şekilde herkesin herkesle iletişime geçeceği küresel köye döneceğini ifade etmektedir.

Mc Luhan politika analizi yaparken görsellik ve ses iletişimi açısından, Amerikalı politikacılardan olan Kennedy ve Nixon'un başkanlık yarışı için televizyon karşısındaki tartışmasını irdlemiştir. Mc Luhan'a göre Kennedy, televizyon ile uyumlu bir soğukluğa sahip olması ve dış görünüşünün iyi olması onu televizyonda Nixon'a göre başarılı kılmıştır. Zira Nixon sıcak bir insandır ve radyoda daha iyi anlaşılacakken televizyondan iyi anlaşılammıştır. Bu örneği verirken de eğer Hitler'in olduğu o dönemde televizyon olsaydı, radyoda gösterdiği başarıyı televizyonda gösteremeyeceğinden bahsetmektedir.³²

1.3.Propagandanın Gelişimi ve Medya Siyaset

Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve medyanın çok farklı fonksiyon kazandığı günümüzde bunların insanların iletişimini kolaylaştırma, uzağı yakın etme, haber alma

---

³⁰ Ünsal Oskay **Toplumsal...** s. 17.

³¹ Eriç Maigret **a.g.e.** s. 131.

³² **a.g.e.** s. 131.

ve bilinçlendirme gibi iyi niyetli çalışmaların dışında propaganda gibi kavramın etrafında kullanıldığında çok büyük trajedilere neden olabilmektedir. Bir tanım olarak propagandayı inceleyecek olursak, propaganda “*Fertlerin kabule zorunlu olmadıkları bir düşünceyi, istekleriyle kabule, yapmaya zorlanamayacakları bir hareketi istekleriyle yapmaya yöneltmektir.*”³³ Medyanın bu açıdan çok ciddi bir faktörü vardır. Zira medya etik değerlerden uzaklaşırsa toplumsal yığınlarda kendine özgü bir militan düşünce örüntüsü oluşturabilecek bir güçtür. Bu güce istinaden bir de siyasal aktörlerin hizmetine girdiğinde dünyayı yaşanılmaz bir gezegen haline getirebilecek bir yapıya dönüştürebilir.

Aydınlanma Çağı'nın ünlü Fransız düşünürü Montesquieu 1748 yılında yazdığı Kanunların Ruhu (L'esprit des Lois) isimli eserinde basını yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet olarak görmektedir.³⁴

Medyanın bir ülkede dördüncü kuvvet mi yoksa birinci kuvvet mi olduğu çok tartışmalı bir konu olmakla birlikte; medyanın konumu, ülkenin yönetsel yapısı medya etiğini uygulayan basın mensuplarının nitelikleri bu kuvvetlerin sayısal olarak yerini değiştirebilmektedir. Propagandanın tarihi incelediğinde propaganda sözlü olarak başlanan ve kitle iletişim araçlarının gelişmesine bağlı olarak etki gücü hızlanan bir kavramdır. Eski dönemlerde propaganda yapılması ve etki sahasının genişlemesi çok uzun zaman almasına rağmen günümüzde medyanın çok farklı türleri ile bu oran ciddi olarak kısaldığı gibi tesir sahası da genişlemeye başlamıştır. Artık günümüzde medyanın siyasal erkin kontrolü altına girdiği zamanlarda ve medya sermaye - siyaset - çıkar birlikteliği uyduğunda zaman- mekân-insan üçgeni ayırt edilmeden, toplumlar etki altına alınabilmektedir.

Propaganda ile ilgili alan çalışmalarının başında gelen Terence H. Qualter propagandanın dinsel alandaki gelişmelerle başladığı fikrini öne sürmektedir. Ona göre bu süreç, 1622 yılında Papa 15. Gregory'nin kilise kurumunu tanzim etmek durumunda kaldığında başlamıştır. Avrupa'da cereyan eden mezhepsel farklılıklar temelindeki ayrışmaya bağlı olarak çıkan otuz yıl savaşları devam ederken, dinde birlik kurmak için

³³Osman Özsoy, **Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma**, Alfa Yayınları, İstanbul,1998, s. 9.

³⁴Gönenç E. Özgür, **Türk Basında Fransız Modeli ve Etkileri** İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları s.93 <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/viewFile/1019012951/1019012179>.

de yeterli bir zaman kalmamıştır. Bu nedenle Katolik kilisesine tepki olarak gelişen Protestan hareketlerini engellemenin, silah zoruyla olamayacağını biliyordur. Bu nedenle barışçıl yollardan başarıya ulaşmak, Katolik kilisesinin inanç temellerini ve akait kuramlarını yaymak için daimi teşkilatlı yeni bir organ kurmak istiyordur. Bunun için de 22 Haziran 1622 yılında “Sacra Congregatio Christiana Nomini Propaganda” veya bugün daha çok anımsanan ismi ile “*Sacra Congregatio de Propaganda Fide*” kurulmuştur.³⁵ Yeni kurulan bu yapı sadece kilisenin inanç temelindeki propaganda faaliyetlerini yürütmek için kurulan ilk resmî organı değil, bu görevi gerçekleştirmek için kurulan ve özel olarak da böyle bir isimle adlandırılan ilk kuruluş oluyordur.³⁶ Bu hareket bireylerden daha çok kitleleri hedef alarak kitleleri etkileme gücüyle ciddi başarılar elde etmeye başlamıştır.

15. Gregory'nin Katolik öğretilerini yaymak için kurduğu bu yapı, beklenmeyen iki yeni sonuç doğurmuştur. Birinci sonuç, kamuoyunu kontrol edecek bir mekanizma olarak görülüp kitleleri bir hedefe yöneltmek isteyen başka propagandacıların hedeflerine ulaşmak için nitelikli örnek olmasıdır. İkincisi de günümüzde kamuoyunun denetim altına alınmasında kullanılan yöntemleri kolaylaştırmasıdır.³⁷

Propagandanın gelişme sürecinde etkili olan dini yayma, dine hizmet etme kavramları 18.yy.'dan sonra devletlere hizmet etme, siyasal monarkların ya da bu monarklardan kurtulup bağımsız devlet kurmak isteyen ulusların kullandığı yöntemler bütününe dönüşmüştür. Özellikle Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı'nda toplumların zihinlerini alt üst eden karşılıklı düşman oluşturmaya ve düşmana karşı savaşı tetikleyen modellerle gücünü tüm dünyaya göstermiştir. Savaş zamanı olması dolayısı ile medyanın etik değerler çizgisinden daha çok uluslarına, devletlerine ya da baskı ile ülkelerini yöneten otoriter, faşist, totaliter, sosyalist veya demokratik liderlerin emrine girmeleri medyanın siyasal erkin kontrolü altına alındığında nasıl korkunç bir güce ulaştığını yakın tarihteki siyasal olaylarda ölen insan sayıları ile açıklanabilir.

Serce Tchakotine bu sürecin en etkili kişilerinden biri olan Adolf Hitler Almanya'sında yapılan propaganda niteliklerini inceleyip tenkit ettiği, psikanaliz

³⁵Terence H. Qualte, **Propaganda Teorisi ve Propagandanın Gelişimi** çev. Ünsal Oskay s. 255.

³⁶a.g.e.

³⁷. a.g.e.

kuramının kurucusu ünlü Rus psikolog İvan Pavlov'a atfettiği "Siyasal Propaganda ile Kitlelerin İğfali" isimli kitabında yine Pavlov'un kuramlarından yararlanarak propagandanın insanlar üzerinde etkili olma yöntemlerini anlatmıştır. Burada önemli olan ise medyanın modern toplumlar üzerinde oynayabileceği kaygı verici faktörü açıklamasıdır.³⁸ Medyanın savaş karşıtı toplumlara ve barışçıl kitlelere bile propaganda yoluyla etki altına alıp onları birer savaş canavarına dönüştürdüklerinin ve siyasi emellere hizmet ederek dünyanın gidişatını değiştirecek bir güce sahip olmasına yakın tarihlerde yaşanan dünya savaşları, Vietnem Savaşı, soğuk savaş, Körfez Savaşı gibi birçok savaşta Sovyet Rusya'nın kurulması ve yıkılması İran ve Küba devrimi ve sonrası gibi toplumsal olaylar örnek verilebilir.

1.3.1. Medya ve Siyaset İlişkisinde Propaganda Örnekleri

1.3.1.1.Savaşı Zafer ve Rızanın Üretimi Rız Etme Mühendisliği

Bir gazeteci ve bir psikolog bir araya gelip toplum mühendisliği yapmak istediğinde, bunu da bazı medya organları tarafından kitlelerin üzerinde uygulamaya çalışıldığında ortaya ne gibi sonuçlar çıkacağı bu insanların karakterleri ile doğru orantılıdır. Bir bilim adamı buluş yaptığında ve buluşu insanlığın hizmetine sunarken medya organlarından yararlırsa, kısa sürede o buluş medya aracılığı ile dünyaya tanıtılır. İnsanoğlu bu icattan faydalanmaya başladığı gibi diğer bilim adamları da bunlardan yararlanarak teknolojik olarak o icadı geliştirebilirler. "İyi niyetle yapılmış bu yorumun tersi ne olur?" sorusunun cevabı ise gazeteci Walter Lippman ve psikolog Edward Bernays'ın bir araya geldikleri ABD'yi Birinci Dünya Savaşı'na sokmak için oluşturulan Creel Komisyonu ve onun hedeflediği misyonun başarısında görülebilir.

Noam Chomsky "Medyanın Denetimi" isimli eserinde Amerika'nın demokratik yapısının görülmeyen yüzünü, örneklerle açıklarken medya-devlet-siyaset yapılanmasından oluşan propagandanın etki gücünü gösteren bilgiler vermektedir. Medyanın Denetimi kitabının ilk bölümü olan "Propagandanın erken dönem tarihi"

---

³⁸İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, **Öteki Kuramı Kitle İletişim Kuramı Ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirilmesi**, Erk Yayınları, Ankara, 2005 2.b s.46.

bölümünde Chomsky, ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'na girişinden bahseder. Chomsky bu olayı modern devletin ilk propaganda operasyonu olarak kabul eder.³⁹

ABD'nin başkanlık seçimlerinin yapıldığı 1916 yılında Birinci Dünya Savaşı başlayalı iki yıl olmuştur. ABD ise bu süreçte dünya savaşının bir tarafı olarak görünmüyordu. Bu anlayışı yansıtan “Zafersiz Barış” (Peace Without Victory) sloganı ile seçimlere giren Woodrow Wilson, seçimleri kazandıktan sonra ülkesini Birinci Dünya Savaşı'na sokmak istemektedir. Aslında savaşa daha önceden gireceğine yönelik imzaları çoktan atan Wilson, halkı savaşa sokmak için çalışmalar yapmak zorundadır. Zira Amerikan halkı bu savaşa girmek için bir neden görememekle beraber son derece pasif bir tavır sergiliyordu. İşte burada Wilson Hükûmeti, propaganda yapmak için Creel Komisyonu ismiyle bir kurum oluşturmuştur. Bu kurumun yaptığı propaganda faaliyetleri altı ay gibi çok kısa bir süre içerisinde kendisini göstererek; uysal, barışsever Amerikan halkını birdenbire savaş çığırtkanlığı yapan bir hâl almasına neden olmuştur. Öyle ki Amerikan halkı kısa bir süre öncesine kadar fazla bir fikir sahibi olmadığı Almanya'yı düşman olarak görerek Almanlar'ı paramparça edip Almanlara ait olan her şeyi yakıp yıkarak dünyayı kurtaracakları bir halet-i ruhiyeye sokulmuştur.⁴⁰

Bu dönemde propaganda afişleri basılmış, bu afişler Amerika'nın her yerine asılmıştır. Afişler içinde en dikkat çekenlerden biri de “Babacığım bugün savaş için ne yaptın?(EK-1)” (Daddy what did you do in the Great War?) sloganı ile ünlü afiştir. Bu afişte bir baba ve bir kız bir erkek iki çocuk bulunmaktadır. Ailenin giyimi ve babanın oturduğu koltuk ve ev dekoru sıradan gibi gelmektedir. Küçük erkek çocuk halının üzerinde, oyuncak askerlerinden ve top arabasından kurulu bir oyun oynarken abla ise koltukta oturan babasının dizleri üzerinde elinde kitap, babasına yüzü dönük bir vaziyette bu soruyu sormaktadır. Babaysa düşünceli ve mahcup, bir o kadar da suçluluk duygusu içerisinde. Çünkü ortada bir savaş olmasına rağmen evinde oturmaktadır. Burada bilinçaltına hitap teknikleri kullanıldığı açıktır. Eğer babaya böyle bir soru sorulursa ve baba evde oturursa çocuğuna verecek bir cevabı olamayacaktır. Ama ülkesi ve milleti için savaşa giderse çocuklarının da gurur duyacağı kahraman bir baba olacak ve geri geldiğinde çocuklarına yine gururla anlatacağı askerlik anıları olacaktır. Burada

---

³⁹Noam Chomsky, **Medyanın Denetimi**, Everst Yayınları, İstanbul, 2013 3.b s. 1.

⁴⁰a.g.e.

dikkat çekilecek diğerk olay ise sen (you) kelimesi cümle içinde geçtiğı halde büyük SEN (YOU) diye yazılmıştır. Bu kelimedede geçen sen ifadesi bilinçaltında afişı okuyan herkesin iç dünyasına seslenmektedir.⁴¹

Bu afişte gazeteci Walter Lippman'ın öne sürdüğü “rıza üretim” ve psikolog Edward Bernays'ın “razı etme mühendisliğı” kavramlarının hem içeriklerine hem de propaganda teknikleri kullanılarak bilinçaltına hitap eden yönünün uzantısı olarak basıldığı görüşüne ulaşılabilir.

Chomsky Dünya Savaşı'na girmek için yapılan bu propaganda çalışmasına savaş bittikten sonra bu seferde Sovyetler Birliğı'nin dünya görüşü olan sosyalizmin kızıl olan rengine atfederek Amerika'nın bu sefer ‘Kızıl Korkusu’nu siyasi düşüncelerin ve basın özgürlüğünün devre dışı bırakılmasından da bu yöntemlerin kullanıldığından bahseder.⁴² Bu organizasyonun yapılmasında medyadan ve büyük şirketlerden gelen desteğin tam olarak başarıya ulaştığından bahsetmekle beraber dünyanın düşüncesini yönetmeyi hedefleyen İngiliz Propaganda Bakanlığı'nın en önemli başarılarından biri de barışsever bir toplumu savaşçı bir yapıya kısa sürede getirilmesinde rol oynayan Johnn Dewey'i kastettiğı zeki Amerikan bireylerinin düşüncesini de kontrol etmeye başlaması olarak görür.⁴³

Chomsky bu başarılı propaganda faaliyetlerinden medyanın etkilendiğini belirterek liberal demokratik kuramın önemli temsilcilerinden biri olan ve aynı zamanda Amerika'nın duayen gazetecisi Lippmann'ın devrim diye sunduğu kavramın “rıza üretimi” olduğunu belirtir. Lippmann rıza üretiminde propagandanın yeni geliştirilen yöntemleri kullanılarak toplumun istemediğı bir şeyi topluma kabul ettirebilmek için kullanılabileceğı tezini destekliyordur. Yine Lippmann nüfusun küçük yüzdesini oluşturan ve yönetimde söz sahibi olan yurttaşların sınıfı dediğı, küçük azınlığın ülkeyi yönetmesi gerektiğinden bahsederken, bu grubun dışında kalan geniş halk yığını da “şaşkın sürü” olarak kabul etmektedir. Lippmann'a göre bu kalabalık yığın demokrasi için sadece oy kullanacak ama aktif katılımcı olmayacaktır. Bunun yerine olması

⁴¹<http://tan2771673.wordpress.com/2012/03/05/analysis-of-propaganda-posters/> çevrim içi erişim tarihi 26.12.2014.

⁴²NoamChomsky, **a.g.e.** s. 2.

⁴³**a.g.e.**

gereken bu yığınların seyirci olarak kalmasıdır. Seçimler dışında bir sorun çıkarmaması için seyirci olması gereken bu sürünün evcilleştirilmesi gerekiyordu.⁴⁴ Bunun için de rızanın üretimi yapılmalıdır. Bu üretim yapılırken de medya, okullar ve popüler kültür öğeleri bölünerek siyasi sınıfları yöneten karar verici statüde olan azınlık yurttaş sınıf için propaganda yapmalıdırlar.

Chomsky aynı eserinde Crell Komisyonu'ndan görev almış Edward Bernays'ın öncülük ettiği halkla ilişkiler endüstrisinin doğuşuna Amerikalı sermayedarların ön ayak olduğunu ve genel amacının halkın aklını denetlemek olarak gördüğü bu sektörün başarıya ulaşması için de sermayedarların medyaya bir takım ödevler yükletmişlerdir. Medya, sessiz sürüyü uyandırmamalı; onları sürekli meşgul edecek spor müsabakalarını, dizileri ve şiddet içerikli filmleri izleterek onların düşünce istikametlerini değiştirerek aktif katılımcı olmak yerine sadece seyirci kalmalarını istemektedirler. Yine bu anlayışın ortaya çıkarttığı razı etme mühendisliğinin arkasındaki güç olarak, halkla ilişkiler sektörünü de kendi hizmetine sunanın iş dünyası olduğunu vurgulamıştır.⁴⁵

Günümüzde dördüncü kuvvet olarak tanımlanan medyanın, propaganda sürecine baktığımızda arkasında siyaset ve sermaye yapısının olduğu görülmektedir. Sermayenin siyaseti medya gücü ile kontrol ettiği dönemlerde, sermayenin birinci kuvvet medyanın ikinci kuvvet, siyasetinde üçüncü, dördüncü, beşinci kuvvetlerinden biri olduğu fikri ortaya çıkmaktadır.

1.3.1.2. Josef Gobbel Halk Aydınlanması ve Propaganda Bakanlığı

“Basını hükümetin kullanacağı dev bir klavye olarak düşünün” sözünün mimarı Gobbel'in bu zihniyeti; medyanın bütün yazılı, görsel ve işitsel alanlarında egemen olduğu bir yapı düşünülecekse buna en iyi örneklerden biri Nazi Almanyası'nın doğuş ve yükseliş dönemleridir.

---

⁴⁴ a.g.e. 3-6

⁴⁵ a.g.e 8-13.

Nazi Almanyası Adolf Hitler'in yönetiminde güçlenip dünyaya korku salan devasa bir güç haline geldiğinde propaganda örneklerinin neredeyse tamamını kullanmıştır. Gerek Hitler'in f hrer unvanını almadığı zamanlarda, gerekse bu unvanı alıp ülkesini İkinci Dünya Savaşı'na sürüklediği dönemlerde, Nazi Almanyası'nın medyayı en etkin biçimde kullanmanın ve kendi ideolojik argümanlarını yaygınlaştıran bir aygıt haline dönüştürmesinin  nemi Hitler tarafından bilinmektedir. Bu nedenle Hitler, önce i düşman dediği Yahudiler, ardından da dış düşman dediği komünist ve kapitalist Avrupa  lkelerini Alman halkına karşı düşman olduğu fikrini yaygınlaştırmak için Halk Aydınlanması ve Propaganda Bakanlığı'nı kurmuştur. Başına da en sadık yardımcılarında biri olan Josef Gobbel'i getirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın ağır yenilgisini üzerinden atması, halkın moral motivasyon yönünü güçlendirmesi, savaştan enkaz haline gelmiş bir ülkenin yeniden kalkıp dünyaya hükmedecek bir yapıya dönüştürülmesinde ve Alman halkının buna koşullandırılmasında medya propagandalarının etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Büyük yalan denilen kara propaganda  neklerinin her gün her mek nda uygulandığı bu dönemde Alman halkının başka bir Şey düşünmesinin önüne geiliyordur.

Nazi Almanyası, basını kontrol ederek, Yahudileri i düşman olarak kabul ettirmek amacıyla, halkın bilinçaltına korku yerleştirmek istiyorlardı. 1933 yılında Gobbel, Almanya'nın arınması olarak iddia ettiği bir olayda Berlin Opera Binası'nın önünde Yahudi Marksist ve barış yanlısı aydınların kitaplarını toplayarak Nazi marşları eşliğinde yakmıştır. Aynı tarihte Alman ırkçılığın kültürel alt yapılarının kodlandığı ve çok açık Yahudi düşmanlığı yapıldığı "on iki bildiri" adı verilen, gotik harflerle yazılmış bir bildiri haline getirilerek Almanya'nın her yerine asılmıştır.⁴⁶ Gobbel, Alman basınına tamamen kontrol altına aldığı gibi onların neler yazıp neler yazımayacağını da kendisi belirliyordur. Hitler'e olan düşkünlüğü ve altı çocuğuna "h" harfi ile başlayan isimler koyan Gobbel, Sovyetler'in Almanya'yı işgal ettiği 1945 yılında kaçmaya imkânı varken ve Hitler'in yurt dışına gitmesini söylemesine kadar kendi yaptığı propaganları, o kadar içselleştirmiştir ki "Nasyonal sosyalizm olmadığı

---

⁴⁶<http://www.agos.com.tr/tr/yazi/4997/nazi-almanyasinda-ilk-trajedi-1933-kitap-yakma-olayi> evrim içi erişim tarihi 28.12.2014.

yerde yaşayamam” deyip düşman gördüğü birliklere esir düşmektense eşi ve çocukları ile beraber intihar ederek ölmeyi tercih etmiştir.⁴⁷

Medya, siyaset ve propaganda ilişkilerine dair önemli örneklerin verilmesine zemin hazırlayan Gobbel’in en önemli sözlerinden birkaçı ise; “*Bir şeyi ne kadar uzun süre tekrarlıyorsanız insanlar ona o kadar fazla inanırlar*”. “*Hristiyanlığın bu kadar etkili olmasının sebebi 2000 yıldır aynı şeyi söylüyor olmasıdır*”.⁴⁸ Bu sözler propagandada doğru veya yanlış bilginin olmadığını; sık sık tekrarlanması halinde halkın ona mutlaka inanacağını belirtmesi açısından önemlidir.

Yine bu dönemin en önemli propaganda görsellerinden biri de afişlerdir. İkinci Dünya Savaşı’nın en hareketli olduğu dönemde “*Basılan Zafer ya da Bolşevizm(EK-2)*”⁴⁹ isimli afiştir. Bu afiş iki eş parçaya bölünerek bir tarafta sarışın ayakta duran bir anne, kucığında sarışın kız çocuğu varken resmedilirken; diğer tarafta ise loş bir ortamda sefalet içinde açlık çeken erkek ve kadınlardan oluşmuş topluluk ile bu olayların arkasındaki kişi olarak betimlenmeye çalışılan, dışlerinin yapısından dolayı fareye benzetilen kurnaz ve sevimsiz bir bakış atan, başındaki şapkasında Bolşevizm sembollerinden kıvılcık yıldız olan büyük bir insan resmi yer almaktadır. Alman Âri ırkının güçlülüğüne vurgu yapılmak için afişin sağ tarafında anne ve çocuk iri güçlü bir şekilde, sarı ve aydınlık bir ortamda çizilmiştir. Ayrıca çocuk ve annenin bütünleşmiş hali, huzurlu aile modeli olarak anlatıldığı gibi çocuğun iki elini sevinçli bir gülümseme ve coşku içerisinde havaya kaldırması, zaferin mutluluk getirmesine vurgu yapılmaktadır. Diğer tarafta dehşete düşmüş umutsuzluk içerisinde başını öne eğmiş, açlıktan kemikleri sayılacak bir vaziyete gelmiş insanlar gurubunun aciz yanını ve Bolşeviklerin bu durumdan da hiç rahatsızlık duymadığını gösteren bir şekilde çizilmiştir. Yine burada zaferin aydınlık, huzur ve mutluluk veren yönü ile Alman temsil edilirken karşı

⁴⁷ Bayram Kızılırmak, **2. Dünya Savaşı Yıllarındaki Alman Propagandası** adlı makale s. 5.

http://kisi.deu.edu.tr/yilmaz.ahmet/ikinci_donem_makale/08_ikinci_dunya_savasi/05.pdf

⁴⁸ http://kisi.deu.edu.tr/yilmaz.ahmet/ikinci_donem_makale/08_ikinci_dunya_savasi/05.pdf

⁴⁹ https://www.google.com.tr/search?q=ZAFER+YADA+BOL%C5%9EEV%C4%B0ZM&espv=2&biw=1517&bih=741&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=ij24VLHmE8bfasiDgcgD&ved=0CAYQ_AUoAQ&dpr=0.9#imgdii=_&imgsrc=46vNZNigBfjylM%253A%3BVxPhuK4UPognNM%3Bhttps%253A%252F%252Fpbs.twimg.com%252Fmedia%252FB6IEOmECEAA8Q9-.jpg%253A%252F%252Ftwitter.com%252FYuekselAtay%252Fmedia%3B579%3B800

tarafında umutsuz, karamsarlık, çaresizlik ve sefilliğin resmedilmesi Bolşevikler'in fakirlik ve umutsuzlukla halkı ölüme götüreceği fikri işlenmektedir.

1.3.1.3.Post Modern Darbe: 28 Şubat ve Silahsız Kuvvetler

Medyanın sadece siyasetin hizmetinde olmadığı, bazı güç odaklarında hizmetine girebileceği, en önemli örneklerden biri de Türkiye'nin 20. yılın sonunda karşı karşıya kaldığı siyaset, medya, ordu, din kavramlarının çatışmasına sahne olan 28 şubat sürecidir. Bu süreç Osmanlı Devleti'nin yıkılıp yeni bir yönetim tarzı olan cumhuriyetin ilanından sonra başlayan laik - antilaik çatışmasının en yoğun olarak dillendirildiği bir dönem olarak Türk siyasetine damga vurmuştur. Konunun rejim tartışmalarına çekilerek irtica geliyor, Türkiye İran'a dönecek, laiklik elden gidiyor; tarikatlar, sarıklılar her yerde, gibi provakatif ve toplumlarda endişeye neden olacak söylemlerle Türkiye'de önemli bir kesim baskı altına alınmıştır. Susurluk kazası diye bilinen ve ülkede mafya, devlet, polis arasındaki illegal ilişkilerin ortaya çıkmasını gerekçe göstererek "sürekli aydınlık için bir dakika karanlık" eylemleri yapılarak propaganda kesitleri toplumsal alana sokaklara meydanlara ve hanelere kadar inmiştir. Birkaç yıl öncesine kadar pek tartışılmayan bu konuların bu kadar kısa sürede ülkenin en önemli sorunlarından biri haline getirilmesinde medyanın olduğu bilinen bir gerçektir.

28 şubat diye adlandırılan 1997 yılında milli güvenlik kararlarının alındığı gün ile özdeşleşen bu sürecin başlangıcı İslami söylemleri ile laikliğe karşı bir kitleye mensup Refah Partisi, Necmettin Erbakan'ın liderliğinde aralık 1995 seçimlerinden birinci parti çıkarak TBMM'de 158 milletvekili ile yüzde 21 oy oranı almıştır.⁵⁰ Siyasi arenada Refah Partisi'nin birinci çıkması Atatürkçü Kemalist yapıdaki birçok insanı telaşlandırdığı gibi Atatürk devrimlerinin bekçisi olduğunu sık sık dile getiren Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) üst komuta kademesinde endişeye neden olmuştur. RP lideri Necmettin Erbakan'ın Doğru Yol Partisi lideri Tansu Çiller ile anlaşılıp 54. Hükûmeti kurlmaları⁵¹ ile beraber, laik düşünce ve antilaik düşünce söylemlerinin çarpışması medya üzerinden başlatılmıştır. Medyaya bu dönemde hâkim olan aile

⁵⁰<http://dosyalar.hurriyet.com.tr/fix98/75yil/1995.htm> çevrim içi erişim tarihi 02.01.2015.

⁵¹<http://dosyalar.hurriyet.com.tr/fix98/75yil/1995.htm> çevrim içi erişim tarihi 02.01.2015.

şirketlerinin (Aydın Doğan, Dinç Bilgin, Mehmet Emin Karamahmet) arasındaki çatışmaya rağmen, yaşanan süreçte bu medya patronlarının gazeteleri birbirlerine çok benzeyen manşetler attıkları gibi televizyonlarında da bu konuyu sürekli işliyorlardır. Bunu yaparken de “Ordu rahatsız” ifadesini satır aralarında belirtmektedirler. Erbakan’ın iktidarı kurduğu günden beri medyanın Erbakan’a ve onun partisine yönelik haberlerde olumsuz yorumlar ve haber niteliğinde kaynak belirtilmeden oluşturulmuş duyumlar oldukça fazla yer tutmaktadır.

Hürriyet gazetesi, Ertuğrul Özkök imzalı “Bu Sefer İşi Silahsız Kuvvetler Halletsin” manşetinde ordu darbe mi yapacak söylentilerine, üst düzey bir komutan “Bu seferde bu işi silahsız kuvvetler halletsin” diyerek cevapladığını yazmıştır. Daha hükûmet kurulalı birkaç ay olmasına rağmen bu haberin çıkmasına ne gibi ihtiyaç vardı, sorusu sorulabilir. 20 Aralık 1996 tarihli aynı gazete manşetinin altına İran’dan gelen heyeti karşılayan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in hanımı Nazmiye Demirel’in fotoğrafını koyarak, çarşafı İranlı kadınlarla başı açık Nazmiye Demirel karşılaştırılarak “Türkiye ile İran arasındaki laiklik farkı” diye sunulmuştur. Sabah gazetesinin 13 Aralık 1996 tarihindeki baskısında Yüksek Askeri Şura kararlarında ordudan irticacılık suçlaması ile atılan bazı subayları savunan muhafazakâr medya ve RP’li siyasetçilere karşı “Ordu Rahatsız” sürmanşeti ile çıkmıştır. Yine Sabah gazetesinin 28 Şubat 1997’den beş gün önce çıkan baskısında Genelkurmay 2. Komutanı Orgeneral Çevik Bir’in ABD’de yaptığı konuşmasını “muhtıra gibi” sunmuştur. Konuşma içeriğinde ordunun laikliğin arkasında durduğunu ve hükûmetin de bu çizgide olacağından bahseden Çevik Bir, “Post Modern Darbe” ifadesini kullanan general olarak tarihe geçecektir.⁵² 28 Şubat öncesi, gerek Aczimendi Tarikatı lideri Müslüm Gündüz ile Fadime Şahin’in bir evde uygunsuz basılması ve medyanın bu konuyu ana haberlerden indirmeyerek sürekli işleyerek topluma sarıklı, cübbeli olan şahısları içeren insanları göstermesi, Ankara Sincan’da düzenlenen Kudüs gecesi sonrasında tankların yürütülmesi ve yine Çevik Bir’in “Demokrasiye balans ayarı verdik” sözleri, başbakanlıkta bazı tarikat liderlerinin de katıldığı iftar yemeği meselesi, YAŞ kararları için verilen akşam yemeğinde Oramiral Güven Erkaya’nın içki verilmemesine tepki olarak emir erine para verip yemeğe rakı getirmesi gibi olaylar sık sık haber yapılmıştır.

---

⁵²<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=73236> çevrim içi erişim tarihi 03.01.2015.

Bu haberler toplumda şeriat mı geliyor, korkusunu kendi iradesi dışında medya aracılığı ile yerleştirilmeye çalışıldığını gösteriyordur. Bu olaylar 28 Şubat MGK kararlarında irticayı engellemek için birtakım yaptırımlar içeren kararlar almasını sağlamıştır. Anayasaya göre tavsiye niteliğinde olması gereken MGK'nın “yaptırım” ibaresini kullanarak anayasadaki sınırlarını da aşması konusu gündeme hiç gelmezken, seçilmiş meşru hükûmetin lideri konumundaki Erbakan'ın “Paşa paşa imzaladı” haberleri ile Erbakan'ın askerlere boyun eğdiğini manşetlerden, sürmanşetlerden vermişlerdir. 28 Şubat sürecinden sonra alınan kararlarla imam hatiplerin ilk ve ortaokul kısımları kapatılmış, üniversitelerde serbest olan başörtüsü tekrar yasaklanmıştır. Dinî içerikli haber yapan radyo ve televizyonlar irtica propagandası yapıyor diye engellenmeye başlanmıştır. Bu süreç sonrası Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş, RP için ülkeyi iç savaşa sürüklüyor diye kapatma davası açmıştır.⁵³ Yaşanan bu gelişmeler üzerine Necmettin Erbakan başbakanlığı koalisyon ortağı olduğu DYP lideri Tansu Çiller'e devretmek için başbakanlıktan istifa etmiş ise de Cumhurbaşkanı Demirel, hükûmeti kurma görevini Anavatan Partisi lideri Mesut Yılmaz'a vererek ANASOLD hükûmetinin kurulmasını sağlamıştır.⁵⁴ Yaşanan bu süreçte “razı etme” mühendisliğinin birçok aşaması uygulanmıştır. Şeriat, kara çarşaf, şeyh, molla, Türkiye İran'a dönecek, şeriat geliyor, gibi kavramlar ve sloganlaşmış sözler sık sık dile getirilerek toplumda korku havası estirilmiştir. Bu süreç sonrası başörtüsünün yasaklanması toplumda muhafazakâr kitlelerin dışlanmasına neden olmuştur.

---

⁵³<http://dosyalar.hurriyet.com.tr/fix98/75yil/1995.htm>çevrim içi erişim tarihi 02.01.2015.

⁵⁴<http://dosyalar.hurriyet.com.tr/fix98/75yil/1995.htm>çevrim içi erişim tarihi 02.01.2015.

2. OSMANLI DEVLETİNDEN 1950 YILINA KADAR MEDYA SİYASET İLİŞKİLERİ

2.1.Cumhuriyet Öncesi Dönemi

2.1.1. Osmanlı ve Matbaa

Uygurlar döneminde matbaayı kullanan Türkler, yapı olarak matbaa eserlerinden daha çok el yazması eserler kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu tercihler Osmanlı döneminde de kendini göstermiştir. Osmanlı, günümüzde tartışma konusu olmakla birlikte Osmanlı'ya matbaa geldiği yıllarda da el yazımı devam etmiştir. Osmanlı'ya matbaa ilk olarak ikinci Bayezid döneminde Yahudi azınlık tarafından getirilmiştir. Basılan ilk eser Tevrat ile alakalı bir kitaptır. Ardından da Azınlıklar matbaayı getirmeye devam etmiştir. İstanbul'da 1567 senesinde Ermeniler, ondan yaklaşık altmış yıl sonra 1627 de Rumlar matbaa kurmaya başlamışlardır. Bu matbaalarda Latince'den İspanyolca'ya birçok dille yazı yazılırken Arapça ve Türkçe baskı yapılması yasak edilmiştir.⁵⁵ Bu yasak toplumun geniş kitlesinin Müslüman olan bir devlette bu eserlerin gündem belirleyerek ses getirecek haber üretmeleri ve toplumun geniş kitlelerini bilgilendirecek bir yapıda olmaları söz konusu olmamıştır. Bununla birlikte toplum üzerinde etkili olduğu düşünülmeyen matbaaların ve bu matbaada basılan kitaplar için bir sansür uygulanmasını veya bu uygulamayı yönetecek bir kurumun kurulmasına ihtiyaç duyulmamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun, Avrupa'nın bilim ve kültürel gelişimine ayak uyduramaması ve önce İtalyan şehir devletleri Venedik ve Cenevizler'e verilen ekonomik ayrıcalık ardından birçok Avrupa devletine verilmeye başlamıştır. Bu ayrıcalıklar daha sonra sadece ekonomik olarak değil hukuki ve kültürel alanlara kadar genişleme göstermiştir. İşte bu nedenle ticari kapitalizmin bir aracı olan gazetelerin büyük Avrupa devletlerinin Osmanlı'daki ticari uzantıları olan azınlıklar tarafından çıkarılması doğal

---

⁵⁵Selim Nüzhet Gerçek, *Türk Matbaacılığı* 1939 s.19.

bir gelişmedir.⁵⁶ Osmanlı'ya matbaanın Johannes Gutenbergten matbaasından üç asır sonrası gelmesinin nedeni olarak çeşitli görüşler mevcuttur. Bu görüşler arasında ortak nokta bulmakta zorlanılmasına rağmen tartışmanın ekonomik ve dinî nedenlerden dolayı geç geldiği görüşleri etrafında günümüzde de sürmektedir.

İlber Ortaylı matbaanın Osmanlı'ya geç gelişini arz talep ilişkisinden bahsederek Osmanlı'nın okuma yazma oranının düşük olmasından dolayı matbaanın geç geldiğini söylerken, Reha Çamuroğlu geç gelişini ekonomik ilişkiler ağına ve loncaların sistem içersindeki gücüne dayandırmaktadır. Çamuroğlu'na göre Osmanlı'da çok fazla el yazması çoğaltan hattat vardır. Bu hattatlar matbaanın gelişini ile işsiz kalabilirlerdi. Osmanlı'da herhangi birisinin ekmeği ile oynamak büyük bir günah kabul edildiği için matbaanın geç gelme nedenini iktisadi çerçevede değerlendirmiştir. Fikri Sağlar ise matbaanın Osmanlı İmparatorluğu'na geç gelme nedenini Osmanlı'da hâkim olan kul padişah ilişkisinde sistemin toplumun okumasının önüne geçerek onların birey olmasını engellediğini aynı zamanda da bağnaz görüşü benimsemiş ulema heyetinin Osmanlı devlet sistemini destekleyerek matbaanın gelişini engellediklerinden bahsetmektedir.⁵⁷

Osmanlı'ya ilk Türk matbaasının gelmesi Osmanlı'nın Batı'ya açılmaya başladığı Lale (1718-1730) Devri'ne denk gelmektedir. Bu dönemde Osmanlı Batı'da ilk geçici elçilikler açmaya başlamıştır. Paris'te Osmanlı Devleti'nin elçiliğini yapan Yirmi Sekiz Mehmet Efendi'nin oğlu Said Efendi burada matbaayı gördükten sonra matbaayı Osmanlı'da da kurmak istemiştir. Bunun için yanına Macar asıllı İbrahim Müteferrika'yı da alarak Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın yanına giderek matbaanın gereklerini anlatan Teshilüt-Tıbaa adlı raporunu vermişlerdir. Matbaaya sıcak bakan Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, Şeyhülİslam Yenişehirli Abdullah Rumî Efendi'nin fetvası devrin hükümdarı Üçüncü Ahmet'in fermanı ilk Türk matbaası açılmıştır.⁵⁸

---

⁵⁶Hülya Eraslan, **Osmanlı'da Yabancı Dilde Basın** Türkiye'de Kitle İletişimi Dün- Bugün- Yarın, derleyen: Korkmaz Alemdar, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara, 2009 , s. 5 Korkmaz Alemdar (1875 1964). Türkiye'de yayınlanan Fransızca bir gazetenin tarihi 1978.

⁵⁷**Milliyet Gazetesi** 09.08.2001.

⁵⁸Ekrem Buğra Ekinci, **Kim Demiş Osmanlılar'a Matbaa Geç Geldi Diye Makalesi** 2013 çevrim içi erişim tarihi 28.12.2014 <http://www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=452>.

Burada Türk basınında sürekli olarak dile getirilen bir konu vardır. Türk basınına göre Osmanlı din âlimlerinin matbaa gâvur icadıdır, kullanılması şeri açıdan sakıncalıdır, gibi sözler söyleyerek matbaanın Osmanlı'ya geç gelmesine neden olmuşlardır. Türk basınına konu olan ulema sınıfının matbaaya karşı olumsuz tutumu dönem kayıtları incelendiğinde böyle bir durumun söz konusu olmadığı görülür. İlk Türk matbaasının açılması için fetva veren devrin şeyhülislamı Yenişehirli Abdullah Rumî Efendi'ye kitap basılmasının şeri olarak mümkün olup olmadığı sorulduğunda, Şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Rumî Efendi : *“Kitap basma sanatını iyi bilen kimseler, bir kitabın harf ve kelimelerini birer kalıba çıkarıp, buradan kâğıtlara basmakla, bu kitaptan az zamanda kolayca, çok sayıda elde ediyor. Böylece çok ucuz kitap yazılmasına sebep oluyor. Faydalı bir iş olduğundan, şeriat bu kimsenin bu işi yapmasına izin verir. Kitapta yazılı ilmi bilen birkaç kişi, önce kitabı tashih etmelidir. Tashih ettikten sonra basılırsa, güzel bir iş olur,”*⁵⁹ diyerek bu devrin din âlimleri için “teknoloji düşmanıdır.” gibi ifadeleri çürüttüğünü görmekteyiz.

İlk Türk matbaasının Osmanlı'ya gelmesinden sonra geçimini kitap çoğaltmak suretiyle temin eden hattat sınıfı, Osmanlı Devleti'nde protesto hareketlerine girişmiştir. Kalemlerini ve hokkalarını bir tabuta koyup yürüyüş yapmışlardır. Bu olayların yatıştırılması için matbaada dinî kitapların basılmasının söz konusu olmadığı, burada sadece ilmî, edebî türden kitap basılacağı söylenerek ortalık sakinleştirilmiştir.⁶⁰

Osmanlı Devleti'nde kurulan ilk Türk matbaasının yapısal olarak etkinliği Avrupa'daki gibi olmamıştır. Avrupa'da matbaa ile kitap fiyatları düşerken Osmanlı'da böyle bir şey söz konusu olmamıştır. Bunun örneği verilecek olursa matbaanın gelişile basılan kitap sayısının artması, buna bağlı olarak da fiyatların düşmesi gerekirdi. Fakat Osmanlı'da böyle bir durum söz konusu olmamıştır. Bu durumu Osman Ersoy şu şekilde açıklamaktadır:

“1744 yılında Yalova kâğıt fabrikasını kurmak için Basmacı İbrahim Müteferrika'nın Lehistan'dan getirttiği kâğıtustasına her birine günde 40'ar akçe veriliyordu. Bu kadar uzman kişiler bile en ucuz, yani 1 kuruş olan Usul - ül-hikem veya

---

⁵⁹ a.g.m.

⁶⁰ a.g.m.

Fuyuzat -ı Mıknatisiye gibi kitapları almak için üç gündeliklerini vermek durumunda idiler. Kral Rakoczi'nin çevirmenliğini yaptığını bildiğimiz İbrahim Müteferrika'nın gündeliğinin 50 akçe olduğunu biliyoruz. Kendi bastığı eserleri almaya kalkışsaydı durumu ne olurdu. Müteferrika aşağı yukarı 2,5 gün çalışarak 1 kuruş kazandığına göre, en ucuz yani 1 kuruş olan eseri almak için en az 2,5 gün ve en pahalı olan Vankulu Sözlüğü'nü satın alabilmek için de 87,5 gün çalışmak zorunda idi.”⁶¹Matbaanın Osmanlı'da kitleler üzerinde etkin olmaması, sonra Osmanlı Devleti'nde bu örnekte de belirtildiği gibi kitap fiyatlarının pahalı olması oldukça önemli bir faktördür. Matbaanın toplumlar üzerinde etkili olmaya başlaması ise yaklaşık yüzyıl sonra Osmanlı'da gazeteciliğin başlaması, gazetelerin basılması matbaacılık sektörünün gelişmesi ile mümkün olacaktır.

2.1.2. Osmanlı'da Basının Doğuşu Gelişimi Ve Türkiyeye Etkisi

Avrupa ülkelerinde basın daha dar kapsam ile gazetecilik Sanayi İnkılabı'nın yapılması, kapitalist sistemin ve büyük sermaye gruplarının oluşumuna bağlı olarak canlanan ticaretin ve bu canlanmayı tetikleyen ticari ürünlerin serbest olarak dolaşmasına bağlı olarak, bilginin de ticari bir değere sahip olması sonucunda doğmuştur. Bu olay haberinde ticari meta gibi serbest dolaşımına neden olmuştur. İşte ortaya çıkan bu oluşum “gazeteyi” ortaya çıkarmıştır.⁶²

Osmanlı İmparatorluğu'nda ise Batı'daki modern gazeteciliğin doğuşu gibi bir yöntem ile basın müessesesi oluşmamıştır. Batı'da gazeteciliğin ve basının oluşumunda sosyolojik etmenler önemli bir rol oynarken Osmanlı'da ise sosyolojik talepten daha çok devlet destekli ve siyasi erkin iradesi ile ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda gazetecilik mesleği de geçimini devlet dışı kaynaklardan elde etmesi gerekirken, Osmanlı'da gazeteciler devlet memuru sayıldığı için devletten belli oranda maaş da almaktadılar. Bu da gazetecilerin gazeteci gibi davranmalarının önüne geçmiştir. Bu nedenle Osmanlı

---

⁶¹N. Serpil Altuntek **İlk Türk Matbaasının Kuruluşu Ve İbrahim Müteferrika** Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C 10 ,Sayı 1 1993 s 199-200 (Türk Basın evinde Basılan Kitaplann Fiyailin",Basın ve Yayıncılığımızın 250. Yılı Bilimsel Toplantısı. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, s. 69 - 83.)

⁶²Vedat Demir, **Türkiye'de Medya Siyaset İlişkisi** Beta Yayınları İstanbul 1.b 2007 s.77.

döneminde başlayan bu sakıncalı durum Osmanlı yıkıldıktan sonrada kurulan cumhuriyet döneminde kendisini sık sık hissettirecektir. Basının çok kısa bir süre hariç, daimi siyasi erkin ekonomik olarak desteğini alması, basının özgür hareket etmesini engellediği gibi devletin tarafında yer alan ve ana amacı bilgi dolaşımı haber aktarımından daha çok, devlet çıkarını gözetten bir yapıya kavuşmasına neden olmuştur. Basın siyasi erkin düşünce yapısına uygun hareket etmeyince çok kısa zaman sonra bazı kısıtlamalar ve sansür gibi durumlarla karşı karşıya gelmesi kaçınılmaz olmuştur.⁶³

İnsanlar çevrelerinde olan hadiselerle karşı merak duygusu içersindedirler. Bu nedenle gelişen olayları ilk anda kendileri bilip öğrenmek ve başkalarına aktarmak isterler. Bu nedenle haberin önemi, haberi taze ve sıcakken artmaktayken haberin üstünden belli bir zaman geçtikten sonra eski önemi kalmamaktadır. Bu nedenle haberin ilk anlarda verilmesini önemli kıldığı için haber değerli bir ürüne dönüşebilmektedir.

İnsanların habere duyduğu bu gereksinim gazete ve gazeteciliğin doğuşuna neden olmuştur. Gazetecilik haber değeri taşıyan bilgileri toplayarak onları derleyen ve dağıtılmasını sağlayan bir işlemler bütünü iken, gazeteci hedef kitlesinin ihtiyaç duyduğu haberleri toplayarak bu hedef kitlesini düşünceye sevk eden kişidir.⁶⁴

Osmanlı Devleti'ne baktığımızda bu durum değişmektedir. Gazetecilik devletin çıkarlarını gözetme ve propagandasını yapmak üzerine kurulurken gazeteciler ise devlet memuru olmuştur. Gazetenin mülkiyet yapısında devletin amir gazetecinin ise memur olduğu bu sistemde özgür habercilik yapılması devlet toplum çatışmalarında her zaman devletin yanında olması, gazeteciliğin evrensel değerleri ile bağdaşması söz konusu olmamıştır.

“Doğuşu padişah fermanına dayanan basınımız 1831'den günümüze kadar geçirdiği evrede etik ilkeler yerine; genelde güç odakları olan siyasi, ticari, askerî kurumlarla sınırları belli olmayan içli dışlı ilişkilerine”⁶⁵ bakıldığında, basınımızın gücünü özgürlüğünden almadığını görülmektedir. Bu durumda türk basını ekonomik

---

⁶³Vedat Demir, a.g.e. s. 78.

⁶⁴Tokgöz, a.g.e. s.10.

⁶⁵Hakan Temiztürk, **Trajik -O-Medya Medya Siyaset İlişkilerine Eleştirel Yaklaşım**, Nd-Aden Yayıncılık İstanbul, byy s.187

fonksiyonlarını devlet dışı faaliyetlerden gerçekleştirilemeyen, devlet isteğinde ve tekelinde kurularak özgür hareket etme refleksinden uzaklaşmasını sağlamıştır.

Bu olumsuz durum Osmanlı'da emekleme dönemini yaşarken büyüme dönemini de yeni kurulan Türk Devleti'nde yaşamıştır. Bütün bu süreçlerde basının temel sorunları çözülemediği gibi devlet kurumunun yanına bir de holding patronlarının medyayı ele geçirmeleri, bunun yanında ülkede yaşanan darbeler döneminin başı ve sonunda ordunun komuta kademesindeki askerî sınıfların da medyayı kontrol altına almaları Türk medyasının karakteristik özelliklerinin oluşmasını sağlamıştır. Bu da medyanın siyaset, iş dünyası, ordu denkleminde sıkışıp özgürlükçü ve liberal düşüncüyü benimsemiş toplum çıkarlarını gözeterek onların aydınlanması için hareket eden bir yapı olmasını engellemiştir.

2.1.3. II. Abdulhamit Dönemine Kadar Basın

Osmanlı Devleti'nde tıpkı matbaa gibi gazeteler de yabancılar tarafından getirilmiştir. Bu gazetelerde tıpkı Osmanlı'da azınlıkların kurduğu gibi yabancı dille basılıyordur. Bu gazetelerin çıkışında büyük Avrupalı devletlerin Osmanlı'da yaşayan kendi uyruğundan olan kişiler için gazete çıkarılıyorlardır. Bu da geniş kitlelere gazetenin ulaşmasını engelliyordur. Osmanlı'da ilk gazete veya bülten yayınlarına bakıldığında Fransız İhtilali ve onun fikirsal altyapılarını oluşturan siyasal etmenlere dikkat etmek gerekmektedir. Bu gazetelerin çıkış amaçları siyasi emellerini anlatmak ve bu siyasi görüşleri propaganda yolu ile yani gazete ve bültenlerle hedef kitlelerine ulaştırmaktır. Bu amaçlar doğrultusunda gazeteler Osmanlı'da iki farklı dönemde basılmaya başlanmışlardır.

Birinci basım Fransız İhtilali'nin çıkmasından sonra ihtilal fikirlerinin yaygınlaşması için Fransa Büyükelçiliği tarafından İstanbul'da, ikincisi yine Fransız tüccarlar tarafından İzmir'de çıkarılmıştır. Bu da gösteriyor ki gazete kültürünün Osmanlı'ya gelmesinde Fransızlar'ın ciddi bir etkisi olmuştur.

Osmanlı yayın hayatına dışardan gelen ilk gazeteler Fransız İhtilali ile ilgili haberleri İstanbul'daki elçilik aracılığı ile kendi vatandaşlarına iletmek için çıkmışlardır. Bu gazeteler Fransa'da yaşanan devrimin getirdiği cumhuriyet fikirlerini yurt dışındaki Fransızlar'a anlatarak onları kendi rejimlerinin tarafına geçirebilmek için çıkartılmışlardır. Bu gazeteler sırasıyla eylül 1795'ten mart 1796'ya kadar yayınlanmış olan "Le Bulletin de Nouvelles", (Haberler Bülteni) Eylül 1796'dan Mayıs 1797'ye kadar çıkarılan "La Gazette Française de Constantinople", (İstanbul Fransız Gazetesi) mayıs 1797'den Temmuz 1797'ye kadar yayınlanan "Mercure Oriental" gazeteleridir.⁶⁶

Osmanlı'nın Mısır toprağını ele geçirmek için Napolyon Bonapart'ın Osmanlı'ya saldırmasından sonra Napolyon burada besmele ile başlayan bazı propaganda bildirimleri hazırlatıp Türkçe ve Arapça olarak Mısır coğrafyasına dağıtmaya başlamıştır. Bu bildirimlerde Napolyon kendisini Osmanlı padişahı III. Selim'in dostu ve Mısır'ı her türlü kötülüklerden kurtaracak kişi olarak tanımlıyordu. Bu durum Osmanlı Devleti'nde görev alan idarecilerin basın ve yayın yoluyla propaganda konusunun önemini anlamasına neden olacak bir gelişme olarak görülebilir.⁶⁷

Osmanlı İmparatorluğu'nda halk dili ile aydın dili arasında çok büyük farklılıklar vardır. Bu farklılıklar toplumla devletin kaynaşmasını engelliyordu. Bu iki yapı arasında doğal olarak iletişim problemlerini ortaya çıkartmaktadır. Şerif Mardin bu iki sınıf arasındaki iletişim farklılığının sınırlarını "Çin Seddi" olarak tanımlamaktadır. Bu kronik soruna çare aramak için özellikle II. Mahmut önemli çalışmalar yapmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda bürokrasi ve halk katmanları arasındaki iletişim problemlerini ortadan kaldırmak hem de iç ve dış siyasetinde kamuoyu desteğini sağlayabilmek için birtakım çözüm yolları aranıyordu. Bu çok stratejik çözüm

---

⁶⁶Uğur Akbulut, **Osmanlı Basın Tarihine Bir Katkı: Gazetelerin Yayınlanma Amaçları Üzerine (1831-1876)** Makalesi Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/5 Spring 2013 Ankara s 34 Gerard Groc, "Türkiye'de Fransızca Basın", Türkiye'de Yabancı Dilde Basın, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1985, s. 57; Ali Bu dak, 665; Ziyad Ebüzziya, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Türkçe Dili Dışındaki Basını" Türkiye'de Yabancı Dilde Basın, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1985, s. 38; Selim Nüzhet, Türk Gazeteciliği 1831-1931, Devlet Matbaası, İstanbul 1931, s. 15.

⁶⁷Hamza Çakır, **Osmanlı Döneminde Basın Siyaset İlişkilerinde Şantaj, Rüşvet ve Ödenekler**, Editör: Zülfikar Damlatış Medya ve Siyaset Eğitim Kitapevi s.61 den Nesimi Yazıcı İslam Dünyasında Gazeteciliğin Başlangıcı. İlk Türkçe gazetemiz Takvimi Vekayi ile ilgili bazı düşünceler, seminer çalışması 1989.

II.Mahmut döneminde yaşanan bazı gelişmelerle ortaya çıkmıştır. O da III. Selim döneminden beri Osmanlı coğrafyasında çıkan gazetelerdir. Bu gazetelerin kullanılması ile yönetenlerle yönetilenler arasındaki iletişim problemi çözüleceği gibi, ülkenin gerek içerde gerekse dışarda kamuoyu oluşturacak bir basın gücünün kurulmasının temelleri atılmıştır.

Osmanlı'da yaşanan bazı gelişmeler Osmanlı'nın basının önemini anlayıp onu bir propaganda aracı olarak kullanmasına zemin hazırlamıştır. Bu olayların ortak özelliğini Osmanlı siyasi yapısına ve toprak bütünlüğüne karşı girişilen isyanlar işgaller oluşturmaktadır. Bu olayların üst üste gelmesi ve olayları tetikleyip şiddetlendiren ana unsurun gazeteler olduğunun görülmesi Osmanlı Devleti'nde bu yönde çalışmalar yapmasını hızlandırmıştır. Osmanlı Devleti'ne karşı gerek Napolyon Bonapart'ın Korfu Adası'nı işgal ettikten sonra dağıttığı İtalyanca ve Rumca bildiriler, gerekse Osmanlı'dan ayrılmak isteyen Rumlar'ın çıkardığı Mora isyanında çıkan gazetelerin Avrupa kamuoyunda Osmanlı karşıtı bir tutum sergilemesi ve Osmanlı'yı karalayıcı yayınlar yapması Osmanlı'nında buna karşı sadece saray duvarlarına bazı yerlere kendi görüşünü yansıtan bildiriler asmaktan başka bir şey yapamıyordu. Bu şekilde Osmanlı'nın Avrupa'da kamuoyu oluşturamadığı gibi isyan mahalinde bile kendisini anlatmakta yetersiz kalıyordu.⁶⁸

Osmanlı'nın Türk gazeteciliğine başlamasında Fransız AlexandreBlacque isimli gazetecinin önemli katkıları vardır. Bu gazeteci İzmir'de Fransız bir tüccar olan Roux'un sahibi olduğu "Le Spectatur Oriental" gazetesinde yazmaya başlamıştır. Bu dönemde isyan eden Rumlar'ı ve onları destekleyen büyük Avrupa devletleri İngiltere, Fransa ve Rusya'yı çok ağır bir şekilde eleştirmesi dolayısıyla Avrupalı devletlerin tepkisini çekmiştir. Hatta bu ülkeler elçiliklerini Osmanlı İmparatorluğu topraklarından geri çektiğinde Fransız menfaatlerini korumak için İzmir'de bulunan Hollanda konsolosluğu matbaasına el koymuştur. Bu olaydan sonra "Le Courier de Smyrne" isimli gazete çıkarılmıştır. Bu gazetede Osmanlı yanlısı yayınlar yaptığı için gerek Rumlar'ın gerekse Avrupalı devletlerin baskısı ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durumdan haberdar olan II. Mahmut onu İstanbul'a çağırmıştır. Burada II. Mahmut'un desteğini alan AlexandreBlacque Osmanlılar'ın verdiği isimle Blak Bey Osmanlı'daki ilk resmî

---

⁶⁸ Hamza Çakı, a.g. m. 61.

Türkçe gazete olan “Takvimi Veka’yi” 1831’de çıkartmıştır. Aynı zamanda bu gazetenin Fransızcası’nın çıkarılmasına ön ayak olmuştur.⁶⁹

Osmanlı Devleti’nde ilk resmî gazete geleneğini başlatan Blak Bey’in bu mevkiye getirilmesinde onun iyi ya da kötü gazeteci olması değil Osmalı Devleti’nin menfaatlerini hem devletin sınırları içersinde hem de sınırları dışında savunması etkili olmuştur. II. Mahmut, Blak Bey’i devlet memuru maaşına bağlayarak görevine başlatmıştır. Bu da Osmanlı Devleti’nin gazete ve gazeteciliğe bakış açısını yansıtmaya açısından önemlidir.

Blak Bey’in ailesi Fransız İhtilali sırasında Fransız Kralı 16. Louis’yi destekledikleri için Fransa’da tutunamayarak Osmanlı’ya sığınıp İzmir’e yerleşmiştir. Burada Blak Bey’in ailesi gibi monarkların yer alması doğaldır. Devlet Blak Bey’in ölümünden sonra dul kalan hanımına aylık bağlamış, oğlunun da eğitim masraflarını karşılayarak onu Osmanlı’nın ABD elçisi bile yapmıştır.⁷⁰ Bu da devletle bir gazetecinin iyi ilişkiler kurmasının Osmanlı’da ne gibi ödülleri verildiğini anlamak bakımından önemlidir. Düz mantık çevresinden gidilecek olursa da devlet lehine yayın yapan gazeteler ve gazeteciler ihya edilirken devlet düşüncesini yansıtmayan gazetelere de verilecek cezalar ve sansürlerin boyutunu görebilmemiz açısından bir fikir vermektedir.

Osmanlı Devleti’nde resmî gazete statüsünde olup devlet yanlısı yayından daha çok devletin kendisini ifade ettiği Takvimi Vekayi gazetesinin genel yayın politikalarından dolayı basınla alakalı sansür veya düzenlemelere ihtiyaç duyulmamıştır. İmparatorluğun modernleşme süreçlerinden biri olarak kabul edilen Tanzimat ve Islahat fermanlarında basın ve basınla ilişkili bir madde veya düzenleme yapılmamışken, ilk düzenleme 1857 yılında kabul edilen Matbaalar Nizamnamesi’yle yapılmıştır. Bu nizamnameye göre matbaa açılışı hükûmetin denetimine tâbi tutulacak; bu matbaalarda basılan her şey, buna gazetelerde de dâhil, önceden hükûmete haber verilerek baskıya

---

⁶⁹Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi <http://www.filozof.net/Turkce/tarih/tarihi-kisilikler-sahsiyetler/40134-alexandre-blacque-kimdir-hayati-eserleri-hakkinda-bilgi.html> çevrim içi erişim tarihi 19.12.2014.

⁷⁰Vedat Demir, **a.g.e.** s 85 den Server İskit Türkiye’de Matbuat Rejimleri (Tahlil ve Tarihçe kısmı) s.10. **a.g.e.**den Server İskit Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları s.10.

girebileceklerdir. Yabancılar içinde bu kural işlemeye başlamıştır. Yabancılar da bunun için hariciye nazırlığından izin alacaklardır. Matbaalar Nizamnamesi'ne aykırı hareket eden olursa matbaaları hemen kapatılacağı gibi para cezası ile de cezalandırılacaktır.⁷¹

Osmanlı Devleti'nde o dönemde çıkan çok az gazete ve dergi varken bu tür düzenlemelerin yapılması basının gücünü anlamasından ve gelecekte çıkması muhtemel olumsuz yayınların önünü erkenden kesmek içindir. Bu nedenle düzenlemenin çıkmasından çok kısa süre sonra yasanın ruhu kendini göstererek Ziya Paşa'nın çıkarttığı Tercüman Ahval iki haftalığına kapatıldı ki bu Türk basın tarihinde devletin gazete kapatmasına da ilk örnek teşkil etmektedir.⁷² Bu gazete kapatma ve sansür daha sonra şiddetini artırarak devam eder. Bu alışkanlık cumhuriyet dönemine de sirayet ederek bu dönemde de devam etmesi basınının gelişmesi için olumsuz bir örnek olmuştur. Basınının, gazetelerin ve gazetecilerin haber yapmak istedikleri bir konuda haber yapması gerekirken, Osmanlı basın ilişkilerinde bu durum söz konusu olmamıştır. Siyasi otoriteye boyun eğmek zorunda kalan basın hür iradesi ile hareket edemediği gibi sansür uygulamalarına tâbi tutularak halkın haber alma hürriyetini de yerine getirememiştir.

Osmanlı Devleti II. Mahmut dönemi ile beraber Avrupa'ya ilk kez öğrenci göndererek Batı tarzı bir eğitim almış küçük elit bir grubun oluşmasını sağlamıştır. Bu durum Batı hürriyetini görmüş bu grupların eğitimleri bittikten sonra Osmanlı'nın Batılılaşması için çalışmalara başlamalarına yol açmıştır.

Batı'da gazete kültürünü bilen aydın kesim Osmanlı'da da gazeteler çıkarmaya başlamış fakat hükûmeti eleştirmeye başlayınca gazeteleri süreli ya da süresiz kapatılmış veya hapis cezasına çarptırılmıştır. Bu durum Osmanlı'da basın kurumlarının toplumsal sorumluluk işlevlerini bitirme noktasına getirerek onları devletin sözcüsü olma yönüne götürmüştür. Devletin basın üzerinde sansür uygulaması, bu sansür uygulamalarına karşı çıkan birçok gazeteci ya da gazetecilikle beraber siyaset adamlığı yapmış kişilerin Avrupa'ya kaçarak Osmanlı idaresi aleyhinde gazeteler çıkarmalarına sebep olmuştur. Bütün bunlar günümüzden yaklaşık 150 yıl öncesi olmasına rağmen

⁷¹Vedat Demir, **a.g.e.** s 85-86 dan Server İskit Türkiye'de Matbuat Rejimleri (Tahlil ve Tarihçe kısmı) s.10.

⁷²Vedat Demir **a.g.e.** 85'ten Benard Lewis Modern Türkiye'nin Doğuşu, çev. Metin Kıratlı Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2.b 1984 s.169.

cumhuriyet tarihine baktığımızda da değişen çok fazla bir şeyin olduğunu söylemek oldukça zordur.

2.1.4. II. Abdülhamit Dönemi Basın Ve Siyaset

Osmanlı tarihinin günümüzde en çok tartışılan hükümdarlarının başında II.Abdülhamit gelmektedir. Gerek izlediği İslamcı siyaset gerekse basına karşı çok sert tutum sergilemesi ve yaptığı eylemlerin fikirsel uzantılarının bugünde devam ediyor olması bu tartışmaların devam etmesine yol açmıştır. Bugün Abdulhamit'in İslamcı siyasetini savunanlar ona "Ulu Hakan" unvanını kullanırken, karşı düşüncede olanlar ise Abdulhamit'e müstebit (istibdat yanlısı baskıcı) demişlerdir.⁷³ Abdülhamit'in tahta çıkışında etkili olan ve Osmanlılık düşüncesi ile devletin parçalanmasının önüne geçeceğini belirten ve aynı zamanda Batı'da eğitim almış aydın dediğimiz bu zümre Osmanlı'nın kurtuluşunu da meşruti monarşide görmüşlerdir.

Jön Türkler ya da Genç Osmanlılar olarak bilinen ve öncülüğünü Osmanlı basın tarihinde sürgünlere uğrayan Namık Kemal'in çektiği bu oluşum II. Abdülhamit'in meşrutiyeti ilan edeceğini söylemesiyle Abdülhamit'in tahta çıkmasını desteklemişlerdir. Tahta yeni çıkan padişah Türk tarihinin ilk anayasası olan Kanuni Esasi'yi ilan ederek Osmanlı Devleti'nde Birinci Meşrutiyet diye adlandırılan yeni bir dönem açıyordur. Bu sistemle Mebusan ve Ayan Meclis'i diye iki yeni meclis açılmıştır. Kanuni Esasi yapılırken padişahın yetkilerine dokunulmamış, bunun sonucunda da 93. Harbi gerekçe gösterilerek Meclis 1877'de kapatılmıştır. Bu tarihten 1908 yılına kadar bütün ülkeyi istibdatı altına almıştır.⁷⁴

Basın üzerinde kurduğu yapı ile tanınan II. Abdülhamit'in padişahlık döneminde sansür artırılmaya başlamıştır. Bu uygulamada abartıya kaçıldığı açıktır. Artık sansür; makale, köşe yazısı türevindeki yazı veya cümle boyutundan çıkmış kelime boyutuna indirgenmiştir. Bu kelimeler tahttan indirme, savuşturma, anayasa, özgürlük, büyük burun, vatan, eşitlik, Bosna, Hersek, Girit, Kıbrıs, Makedonya, Yıldız, Murat, istibdat,

⁷³Ali Yayla, **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ders Notları** <http://web.itu.edu.tr/~yayla/atailke.pdf>.

⁷⁴Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi** İstanbul Matbaası, İstanbul 1967 s 17-18.

uluslararası, veliaht, cumhuriyet, milletvekilleri, ayan azası, bomba, Mithat Paşa, Kemal Bey, devrim, grev, suikast, ihtilal, anarşi, sosyalizm, dinamit, infilak ve kargaşalık diye sıralanabilir.⁷⁵ Abdülhamit döneminde basına sansür konusunda en ilginç protestolardan birini Sabah gazetesi başyazarı Şemsettin Sami gerçekleştirmiştir. Şemsettin Sami 1881 yılında yazdığı yerlerde sansürlü kelimeleri beyaz renk ile boş bırakarak dünyada siyasal baskı ile oluşturulan sansürü bu şekilde protesto eden ilk kişi olmuştur.⁷⁶ Abdülhamit'ten önce tahta çıkan ve Osmanlı tarihinde 93 gün gibi kısa süre tahta kalan IV. Murat tahta çıktığında af çıkarmış ve Osmanlı'da gazete sayısı on olmuşken Abdülhamit'in başa geçmesi ile İkdam, Sabah, Tercüman-ı Hakikat, Türk Gazetesi ve Mizan olmak üzere beş gazeteye kadar düşmüştür.⁷⁷

Türk basın tarihinde en çok eleştirilen kişilerin başında gelen II. Abdülhamit dönemi basına karşı sert sansür kurallarını uygulanmış olmasına rağmen onun dönemi Tanzimat Dönemi ile mukayese edildiğinde basın sektöründeki gelişmeler çok ciddi oranda artmıştır. Örnek verilecek olursa 1882 ile 1892 yıllarını kapsayan on yıllık dönemde gazete okuyan kadınların sayısı iki katı oranda artmıştır. Bununla birlikte toplumun değişik kesimleri gazete okumaya ya da okunan gazeteyi dinlemeye başlamışlardır.⁷⁸ II. Abdülhamit dönemi her ne kadar sansürün yoğun olarak kullanıldığı dönem olarak kabul edilse de Osmanlı Devleti bu süreçte basının gücünü anlamış, basını algı yönetimlerinde kullanmaya başlamıştır. Basın bu süreçte bağımsızlığını kazanmak için birçok yöntem geliştirecektir. Bu yöntemler Abdülhamit döneminde başarılı olmasa da ondan sonra gelecek kuşaklara aktararak basın özgürlüğü II.Meşrutiyet'le çok kısa bir zaman zarfında olsa da geri gelecektir.

Abdülhamit döneminde dikkat çeken bir diğer ayrıntı da Osmanlı Devleti lehine yazılar yazan gerek iç basın gerekse dış basına ciddi oranda ödenek ayrılmasıdır. Abdülhamit bu ödenekleri kamuoyu oluşturmak için sık sık kullanmıştır. Bu kadar büyük ödenek ayrılmasına rağmen iç basından istediği verimi alamadığı için dış basına yönelmiştir. Bu da Osmanlı'da yayın yapan dış basın gazetecileri ile devlet ilişkilerini

⁷⁵Nurşen Mazıcı, **1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu** s.135.

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/809/10292.pdf> cevrim içi erişim 15.12.2014.

⁷⁶Nurşen Mazıcı, **a.g.m.**

⁷⁷Nurşen Mazıcı, **a.g.m.**

⁷⁸Nurşen Mazıcı, **a.g.m.** s.136 dan 9 Niyazi Berkes, Türkiye'de Çağdaşlaşma, Doğu Batı Yayınları, İst (tarih yok) s. 361.

farklı boyutlara getirmiştir. Bunlar genel olarak⁷⁹; Abdülhamit'in sahsına karşı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal politikalarına karşı aleyhte yazılar yazmamaları için dış basın gazete patronlarına ve ajanslara paralar verilerek onların bu olumsuz yaklaşım almalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ayrıca medya sahipleriyle yetinilmemiş Osmanlı Devleti sınırlarında çalışan dış basın muhabirlerine de para ve nişanlar verilmiştir. Bunu kabul etmeyen yönetim karşıtı haberler yazan gazete, dergi her türlü basılı evrakın ülke içerisine girişlerine engel koymaya çalışmıştır.

Avrupalı gazeteler Abdülhamit'in bu durumundan faydalanmak için ilginç şantajlarda yapmışlardır. Bu şantaj olaylarının başını çeken ise o dönemde gerek Fransa'nın gerekse dünyanın en büyük haber ajanslarından olan Havas Ajansı'dır. Bu ajans Osmanlı'da vuku bulan Kayseri olayları ile ilgili aleyhte yazılar yazmış ve bu yazıların tekzip edilmesi için gönderilen yazıları da yayınlamamıştır. Bunun nedeni sorulduğunda ise Paris Elçiliği durumun ajansa abone olunmadığını gerekçe göstererek yapıldığını belirtmiştir. Olay Abdülhamit'e iletildiğinde Osmanlı Devleti Havas Ajansı'na abone olmuştur.⁸⁰ Abdülhamit yönetimi ile ilgili çıkacak haberlerin reddi ve tekzibi için Avrupa'nın en büyük haber ajanslarından olan İngiliz Reuter ve Fransız Havas'a ayrıca özel ödenek ayrılmıştır.⁸¹ Ayrıca Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde (BOA) Yıldız perakende hususi 17 Ağustos 1905 tarihli arşiv kaydında hangi gazeteye ne kadar para ödendiği yazmaktadır.⁸²

Tablo 1. II.Abdülhamit döneminde gazetelere ödenen ödenekler

Gazete Adı	Ödenen Miktar
Tercuman- Hakikat Gazetesi	120.000 Kuruş
Agance De Constantinople Gazetesi	13.200 Kuruş
Servet Gazetesi	22.386 Kuruş

⁷⁹Hamza Çakır, **a.g.m** s. 72.

⁸⁰Hamza Çakır, **a.g.m** s. 73'den Başbakanlık Osmanlı arşivi Hariciye-İrade, 9 Haziran 1892.

⁸¹**a.g.m.** den BOA Hariciye-İrade 11 Kasım 1895.

⁸²**a.g.m.** den BOA Yıldız perakende hususi 17 Ağustos 1905.

Malumat Gazetesi	22.386 Kuruş
Sabah Gazetesi	4.400 Kuruş
Servet-i Funun Gazetesi	4.567 Kuruş
Ticaret Odası Gazetesi	400 Kuruş
İkdam Gazetesi	8.100 Kuruş

2.1.5. II. Meşrutiyet Dönemi Basın Siyaset İlişkisi

Osmanlı İmparatorluluğu'nun yıkılma sürecinin kendini epey belli ettiği dönemde Abdülhamit'e karşı ordunun ve Batı tarzı eğitim almış aydın sınıfların muhalefeti de oldukça artmıştır. Bu muhalefet hareketinde ordu içinde yetişmiş "mektepli" diye adlandırılan harp okulu öğrencileri ve buralarda eğitim alarak subay olmuş birçok komutan Abdülhamit'in baskıcı yönetimine karşı hazırlıklar yapmıştır. Önceleri İttihat Osmanlı Cemiyeti (Osmanlı Birliği) adıyla kurulan gizli örgütlenme, ardından parti kuran İttihat ve Terakki Cemiyeti ile birleşerek onların ismini almışlardır.⁸³ Birlik ve yükselme anlamına gelen bu cemiyet, çok kısa sürede Balkanlar'da teşkilatlanmıştır. Dış gelişmelerin etkisiyle Abdülhamit'e baskı kurdurup 2. Meşrutiyet'i 23 Temmuz 1908'de ilan ettirerek Osmanlı tarihinin önemli bir dönemecine imza atmışlardır.

Yaşanan bu gelişme meşrutiyetin ilanı ile "*II. Abdülhamit çağı fiilen sona ermiş ve Genç Türkler çağı başlamıştır.*"⁸⁴ İttihat Terakki düşünce, felsefesini aslında Jön Türkler'den alıyordur. Jön Türkler ise esas itibarı ile burjuva sınıfındaydılar. Nitekim İttihat Terakki'nin hükûmeti ele geçirmesine bağlı olarak Osmanlı İmparatorluğu'nda

⁸³Vedat Demir, a.g.e. s. 93.

⁸⁴Mevhibe Savaş, **İkinci Meşrutiyet Döneminde İttihat ve Terakki Fırkası ve Basın Makalesi**, s. 4, Ankara 1996 dan stanford j. shaw-ewel kural shaw; Osmanlı imparatorluğu ve modern türkiye istanbul1983 c. 2. s. 324.

http://turkoloji.cu.edu.tr/genel/mevhibe_savas_ikinci_mesrutiyet_donemi_ittihat_terakki_ve_basin.pdf

Türkler'in denetimindeki kapitalist sisteme uygun bir gelişmenin gözle görülür bir biçimde ortaya çıkması, İttihat ve Terakki'nin teoride Osmanlı ve İslamcı söylemlerine rağmen uygulamada düpedüz Türk ulusçuluğu davasını benimsemesi, sözü edilen burjuva zihniyetinin ürünleridir.⁸⁵ İttihat Terakki'nin meşrutiyeti ilan ettirmesinin ertesini günü, sansür kendiliğinden ortadan kalkmaya başlamıştır. Sirkeci'de toplanan gazeteciler sansür memurlarını gazetelerin basıldığı matbaalara almama kararında mutabakata varmıştır. Buna karşılık sansür memurları da yaşanan bu gelişmelerden haberdardır ve onlarda yeni dönemin başladığını fark ederek, gazetelere gidip sansür teşebbüsünde bulunmamışlardır.⁸⁶

24 Temmuz 1908 tarihi, Türk basın tarihi açısından da çok önemli bir gündür. Bu gün sansürün kaldırılması dolayısı ile Türkiye'de 1950'den itibaren sansürün kaldırılmasının yıl dönümü, her yıl basın bayramı olarak kutlanmaya başlanmıştır.⁸⁷ Türkiye'de her ne kadar 24 Temmuz sansürün kaldırılması, basın bayramı olarak kutlanmaya başlamışsa da işin ilginç yanı 25 Temmuz 1908 tarihli gazeteler "Padişahım çok yaşa" sürmanşeti ile piyasaya çıkarttıkları gibi bu hakları kazanılmış bir hak olarak değil padişahın lütfu olarak sayfalarından açıklamışlardır. Bunun yanında padişaha da bu hakları verdiği için minnet duygularını aksettiren yazılar yazmaya başlamışlardır.⁸⁸

Meşrutiyetin ilanı ile uzun süre suskun kalan basın hayatında ciddi değişimler ve gelişmeler olmaya başlamıştır. Sansürün kalkması, sansür memurlarının gazetelere uğramaması, sosyal hayatta dillendirilen hürriyet kavramları, Osmanlı sosyal hayatında daha önce çok fazla deneyim sahibi olunan konular degillerdir. Bunun nasıl kullanılacağı ve sınırları ne olduğu da tespit edilememiştir. Meşrutiyet kelimesinin anlamı bile birçok kimse tarafından bilinmiyordu. Meşrutiyetin ilanından sonra basında üzerine düşen sorumluluğu almak ve daha önce yürürlüğe girmiş fakat bir yıl sonra kaldırılan 30 yılda konuşulmasına dahi izin verilmeyen bu rejimi halka anlatarak onları

---

⁸⁵ . a.g.m. s. 6' dan Sina Akşin: Jön Türkler ve İttihat ve Terakki (istanbul 1987) s. 80.

⁸⁶Vedat Demir, **a.g.e** s 97' den Ahmet Emin Yalman, Yakın Tarihte Gördüklerimiz ve Geçirdiklerimiz 1922-1971, 1.c.2.b. yayına hazırlayan Erol Şadi Erdiç, Pera Yayınları İstanbul 1997 s.70.

⁸⁷Vedat Demir **a.g.e**.den Türkiye Cumhuriyeti 80 yıl Kronolojisi 2.b.Anadolu Ajansı Yayınları, Ankara 2004 s. 147.

⁸⁸Oya Dağlar, **II. Meşrutiyet'in İlanının İstanbul Basınındaki Yansımaları (1908)** makalesi, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi No:38, Mart 2008, s. 144-145 den İkdam, 12 Temmuz 1324 / 25 Temmuz 1908 file:///C:/Users/baris/Downloads/9379-22645-1-SM.pdf çevrim içi erişim tarihi 03.01.2015.

bilinçlendirmek istiyordur. Mevhibe Savaş bu süreçte yaptığı propaganda ile basın meşrutiyetinin faydalarını şu şekilde sıralamıştır: 1) Çeşitli özgürlükler tanınacaktı. 2) Bu sayede yolsuzluklar son bulacaktı. 3) Ticaret, tarım ve sanayide büyük bir kalkınma başlayacaktı. 4) Meşrutiyet düzeni sayesinde Osmanlı Devleti dünyada sevilen ve sayılan bir ülke olacaktı.⁸⁹

Osmanlı'da gelenek olduğu üzere siyaset basın tekrar bir araya gelerek bu yönetimi ve bu yönetim ile ilgili anahtar kelimeleri halkın gündemine sokmak ve onlara bu sistemi anlatmak için içine meşrutiyetle alakalı yada onu çağrıştıracak birçok terimler yerleştirerek toplumsal kitleleri bilgilendirmeye çalışmıştır.

Basının gözünden II. Meşrutiyeti incelerken haberlerin veriliş biçimleri, kullanılan kavramlar, geliştirilen çeşitli söylemler bilhassa önemlidir. Meşrutiyetle birlikte basın dili belirgin bir biçimde değişmiş, farklı bir terminolojinin oluşmaya başladığı görülmüştür. O güne kadar yasak olan kavramlar özgürce kullanılmaya, tartışılmaya başlanmıştır. II. Meşrutiyet ile birlikte basında en çok kullanılan kavramlar “*inkılâb-ı Osmani*”, “*parlamento*”, “*Meclis-i Mebusan*”, “*vatan*”, “*vatandaş*”, “*vatanperverlik*”, “*hürriyet*”, “*müsâvât*” (eşitlik), “*uhuvvet*” (kardeşlik), “*meşveret*”, “*adalet*”, “*millet*”, “*terbiye-i milliye*”, “*idare-i meşruta*”, “*fırka-i siyasiye*”, “*fırka-imuhalefet*”, “*devr-i istibdad*”, “*devr-i sâbık*”, “*devr-i cedid*”, hürriyet ve meşrutiyet taraftarı anlamına gelen “*ahrâr-ı ümmet*”, Osmanlı ordusu için kullanılan “*nigehbân-ı hürriyet*”⁹⁰ gibi kavramlarıdır.

Bu kavramları ele aldığımızda 28 Şubat ve o süreç içerisinde cereyan eden Merve Kavakçı olayında da Modern Türk basını şeriat, din istismarı, İran, tarikat, kara çarşaf, irtica, mürteci, yobaz, bağınaz, arap geleneği, çağ dışı, akli evvel, rejim karşıtı gibi ifadeler kullanarak toplumu muhafazakâr kesime karşı olumsuz argümanlarla yönlendirdiği açıktır. Bu terminolojilerin kullanılması gösteriyor ki medya siyaset bağlamında eğer siyasi otorite bir şey ister, toplumda da bunun için bir kamuoyu oluşturulmak istenirse, belli çağrışımlar içeren terminolojik kavramlar sık sık dillendirilip yazılarak toplumun o kelimeler etrafında konuşması sağlanır ki bu da basın dilinin toplum ve okur kitleleri üzerindeki önemli bir yönlendirici güç olduğunu

⁸⁹Mevhibe Savaş, a.g.m. s. 20.

⁹⁰Oya Dağlar, a.g.m. s.142-143 den İsmail Hâmi Danişmend, 31 Mart Vak'ası, İstanbul 1961, s. 12.

göstermektedir. Meşrutiyetin ikinci kez ilan edilmesi ve gazetelere sansür uygulamasının kaldırılması basın tarihinde o zamana kadar yaşanmayan, bir sayıda basın türlerinin çeşitlenildiği ve yayın patlamasının yaşandığı görülmektedir. Bu olayın yaşanmasında basının üzerinde uzun yıllar süren baskının kalkmasının çok büyük bir etmen olduğu söylenebilir.

II. Abdülhamit döneminde meşrutiyet tekrar ilan edilmeden önce birkaç gazete basılırken, meşrutiyetin ilanından hemen sonra gazetelerin sansürsüz basılması Osmanlı İmparatorluğu'nun da basın rejiminin değiştiğinin açık bir göstergesi olmakla beraber basın özgürlüğünün de bilfiil ispatıdır. Gazetelere uygulanan sansürün kaldırılması ile farklı dünya görüşlerini benimsemiş insanlar ve gruplar kendilerini en iyi ifade edebilecekleri ve ifadelerini toplumsal yığınlara aktarabilecekleri yer olarak basını gördükleri için sürekli olarak yeni yeni gazeteler çıkıyordu. Yüzlerce çıkan gazetelerle beraber; siyaset, kadın, edebiyat dergileri de çıkmaya başlamıştır.⁹¹ II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinin ardından iki aylık gibi çok kısa bir zaman zarfında 200'ün üstünde gazete yayına hakkı tanınmıştır. 1908-1909 tarihleri arasında sadece İstanbul'da çıkan gazete sayısı 353 olduğu gibi Türkçe ve yabancı dilde basılan dergiler de dâhil edilecek olunursa bu sayı binlerle ifade edilecek bir seviyeye ulaşmaktadır.⁹² Meşrutiyetin ilanı ile başlayan bir sınırı olmayan bu dönemde basın padişah'tan devlet erkânına, hükûmet üyelerinden dış politikaya kadar her kesimi eleştiri yağmuruna tutmaya başlamıştır. İttihat Terakki'nin devlet yönetme tecrübesinin olmaması bu konuda daha önce ilke olarak kabul ettiği sansürün kaldırılmasını tartışmaya başlamıştır.

Osmanlı Devleti bu süreçte gerek içeride gerekse dışarıda ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaya başlamıştır. Basında bu konuda birçok farklı yapıda yazılarla süreçte ortak bir politikanın benimseyemiyordu. Bu süreç devam ederken 6 Nisan'ı, 7 Nisan 1909'a bağlayan gece İttihat ve Terakki'ye en çok muhalefet eden gazetelerden biri olan Serbesti gazetesinin başyazarı Hasan Fehmi Bey'in Galata köprüsü üzerinde öldürülmesi, bu ölümden sonra açılan soruşturmada katillerin asker olarak

⁹¹.Oya Dağlar, a.g.m s.142' den Sina Akşin, Şeriatçı Bir Ayaklanma, 31 Mart Olayı, Ankara 1994, s. 25.

⁹² . a.g.m.den Orhan Koloğlu, "Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi", Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, cilt 1, s. 90.

belirlenmesi,⁹³ bu olayı Sadayı Millet gazetesi başyazarı Ahmet Samim ve Şehrar gazetesi başyazarının Zeki Bey'in öldürülmesi hadisesileri yaşanmıştır. Öldürülen bu gazetecilerin İttihat ve Terakki karşıtı olmaları gazetecilerin öldürülmesinin arka planında İttihat Terakki Cemiyeti'nin sorumluluğu olduğu toplumda oluşan genel kanaattir.⁹⁴

İttihat Terakki'ye ve Osmanlı'da meşrutiyete karşı ilk isyan olan 31 Mart Vakası, getirdiği sonuçlarla hem Türk tarihinin önemli bir dönemeci olmuş hem de basın tarihinde derin izler bırakmıştır. Bu isyanın çıkmasında etkili olan Volkan gazetesinin sahibi Derviş Vahdeti idam edilecektir. Basın üzerinde hâkimiyet kurulması için çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 31 Mart Ayaklanması'ndan çok kısa bir süre sonra Mebusan Meclisi'nde basın ile ilgili kanun tasarısı görüşülmeye başlanmış, basın aleyhine olan bu yasalar gazeteler tarafından çok sert eleştirilince hükûmet geri adım atıp bu yasaları basın hürriyeti lehine değiştirmiştir. Fransız basın yasasından etkilenen bu kanunda gazete çıkartmak için önceden ruhsat alma zorunluluğu kaldırılmıştır.⁹⁵ Basın hürriyeti alanında yapılan bu yasal düzenleme önceden izin almak yerine sadece beyanname vermek sistemine geçiş sağlamıştır ki bu da herhangi bir gazetenin çıkarılmasının yeterli sayılması basın özgürlüğü açısından iyi bir gelişme iken daha sonra bu düzenleme özgürlükler aleyhine gelişmeye başlamıştır.⁹⁶ Önceleri para verilmeden, gazeteler beyanname üzerinden imtiyaz alarak kurulurken yeni bir düzenleme ile imtiyaz sahibi olabilmek için 500 akçenin yatırılması gerektiği kanuna bağlanmıştır. Ayrıca taşrada gazete çıkarılması için de bu para 200 akçe ile sınırlandırılmıştır. Bu da ittihat terakkinin basını kontrol altına alma ve yeni çıkacak gazete için bir sorun teşkil ederek yeni gazete kurulmasını zorlaştırmıştır.⁹⁷

---

⁹³.Mevhibe Savaş, **a.g.m** s. 15' den Enver Behnan Şapolya: İtlihad-ı Terakkî ve Meşrutiyet Tarihi, (İstanbul-1974) s. 15.

⁹⁴.Vedat Demir **a.g.e.** s.101'den Tarık Zafer Tunaya Türkiye'de Siyasal Partiler İttihat Terakki kısmı s. 415.421.

⁹⁵.Vedat Demir, **a.g.e.** s. 99' dan Hıfzı Topuz 100 Soruda Türk Basın Tarihi s.61.

⁹⁶.a.g.e.den Kayıhan İçel, Kitle Haberleşme Hukuku Beta Yayınları, İstanbul 1990.

⁹⁷.Vedat Demir **a.g.e.** s. 100' den Ali Birinci, Hürriyet ve İtilaf Fırkası 2. Meşrutiyet Devrinde İttihat Terakkiye Karşı Çıkanlar, Dergâh Yayınları, İstanbul 1999 s. 77.

2.1.6. Osmanlı'da Çıkan Bazı Gazeteler ve Siyaset İlişkileri

2.1.6.1. Takvimi Vekayi ve Padişah Fermanı

Osmanlı Devleti'nin resmî ilk gazetesi olan Takvimi Vekayi, padişah fermanının yayımlanmasında yürürlüğe girmiştir. Devrin padişahı II. Mahmut bu iş ile sorumlu devlet erkânına hitaben: Kaymakam Paşa: *“Bu hususun tanzimine bakılması pek çok vakitten beri emelim idi. Ancak vakit ve mevsimi henüz gelmemiş olduğundan vaktine taliken sukutu ihtiyar etmekte idim. İşte lehül-Hamd mevsim ve sırası gelip şeri şerif ve nizama asla dokunur yeri olmadığından mâda mülkçe pek çok menafi olacağı dahi cümle tarafından teslim ve istihsan olunmuş, bu surette takririnde beyan olunduğu üzere bu hususata nezaret için Esat Efendi nazır, Sarım Efendi ile Sait Bey dahi ol veçhile memur ve tayin kılınsın.”*⁹⁸ diyerek Türk gazeteciliğini de resmen başlatmıştır. Gazeteciliğimizin Batı'dan farklı olarak devlet denetiminde ve devlet adamları kontrolünde başlaması Türk basın tarihinin siyaset ile Batı tarzı ülkelere göre daha fazla iç içe olmasını sağlamıştır.

Takvimi Vakayi devletin resmî gazetesi olduğu için Osmanlı toplum yapısına ve etnik farklılıkları da gözeterek diğer tebaasının da bu gazeteden daha fazla yararlanması için Arapça, Farsça, Rumca, Ermenice ve Bulgarca gibi çeşitli dillerde de basılmıştır.⁹⁹ Bununla beraber Osmanlı Devleti'nin dışarıya dönük bir propaganda olarak bu gazeteyi kullanabilmesi için İzmir'de yazdığı devlet destekli yazılardan dolayı bu gazetenin çıkarılması için memur tayin edilen Blak Bey de Le moniteur Ottoman olarak aynı gazeteyi Fransızca çıkartmıştır.¹⁰⁰

Siyaset basın ilişkisinin Osmanlı'da başlaması görüldüğü üzere bir ferman ile olmuştur. Bu anlayış ile doğan gazetecilik anlayışının evrensel normlara göre yayın

⁹⁸.Semra Demir, **1. Meşrutiyet Döneminden Önce Yayın Hayatına Başlayan Süreli Yayınlar ile 1. Meşrutiyet'ten Sonra Da Yayın Hayatına Devam Eden Süreli Yayınlar** makalesinden Şapolyo, Enver Behnan (1976), Türk Gazeteciliği Tarihi (Her Yönüyle Basın), Güven Matbaası, Ankara.1976, s.101 <http://www.semrademir.com.tr/ii-mesrutiyet-doneminden-once-yayin-hayatina-baslayan-sureli-yayinlar-ile-ii-mesrutiyetten-sonra-da-yayin-hayatina-devam-eden-sureli-yayinlar/> çevrim içi erişim 02.01.2015.

⁹⁹.Uğur Akbulut, **a.g.m.** s.37 den Orhan Koloğlu, Takvimi Vekayi Türk Basınında 150 Yıl 1831-1981, Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları, Ankara bty, s. 32 vd; Nesimi Yazıcı, Takvim-i Vekayi Belgeler, s. 59 vd.

¹⁰⁰. Vedat Demir, **a.g.e.** s 79 dan dan Firuzan Hüsrev Tögin, Basın Ansiklopedisi, kulen basım evi İstanbul 1963, s.26-28 Servet İskit, Türkiye'de Matbuat Rejimleri (tahlil ve tarihçe kısmı) s. 7.

yapması beklenemez. Bu durumu Mehmet Nuri İnuğur “Görülüyor ki, ülkemizde basın, diğer ülkelerde olduğu gibi siyasal, sosyal ve ekonomik olaylar karşısında halk kitlesini aydınlatmak, kamuoyunu etkilemek yolunda, toplumca duyulan isteklerden doğmamıştır. Hükûmetin yaptığı işleri halka duyurmak amacıyla, özel buyrukla ortaya çıkmış, zamanla halkı aydınlatmak, kamuoyunu etkilemek niteliği kazanmıştır.”¹⁰¹ diyerek basın tarihimizin oluşum evrelerini kısaca özetlemiştir.

2.1.6.2.Ceride-i Havadis Bir Kaza Kurşunu ve Diplomatik Sorun

Türk basınının ilk yarı resmî gazetesi sayılan Cerideyi Havadis gazetesinin çıkması, basın sistemindeki yaklaşımın önemli bir göstergesidir. Cerideyi Havadis gazetesinin yayın hayatına başlaması basınının içinden geçtiği süreçleri anlamayı kolaylaştırmaktadır. Bu gazeteyi çıkartan kişi İngiliz asıllı William Churchill’dir. Churchill İstanbul’da azınlıkların dolaşmasının serbest olduğu Kadıköy bölgesinde yaptığı bir av sonucu yanlışlıkla bir çocuğu vurmuştur. Bu olay üzerine tutuklanan Churchill’in durumu diplomatik bir krize dönüşmüştür. İngiliz elçiliği bir İngiliz’in suçlu dahi olsa kapitülasyon haklarından dolayı tutuklanamayacağını söyleyerek devlete nota vermiştir. Bu olaya diğer devletler de müdahil olunca devlet sorunu çözmek için dış işleri bakanlığı tarafınca özür dilemiştir. Churchill’e de Padişah Abdülmecid tutuklu kaldığı süreyi baz alarak pırlanta bir nişan, ayrıca 10 bin kantarlık zeytin yağı ihracatı için ferman bunlardan daha önemlisi ise Türkçe bir gazete çıkartması için imtiyaz vermiştir.¹⁰² Bu yolla diplomatik kriz çözüldüğü gibi Türk basını Takvimi Vakayı’dan sonra bir başka gazete ile 1840 yılında tanışmıştır.

Churchill gazeteyi çıkardığı zaman halkın gazete kültürüne alışması için ilk 3 baskıyı bedava dağıtmasına rağmen halk, gazeteye fazla rağbet etmemiştir. İlk başlarda gazetenin okuyucu kitlesi 150 civarındadır bu nedenle gazete kapanmak zorunda kalmış, daha sonra Sultan Abdülmecid’e başvurarak gazeteyi yeniden çıkartmak

¹⁰¹.Semra Demir a.g.m.den Mehmet Nuri İnuğur Basın ve Yayın Tarihi, Der Yayınları, İstanbul 2005, s. 175.

¹⁰².Hamza Çakır, **Türkiye’de Serbest Gazeteciliğe Adım: İlk Yarı Özel Gazete Ceride-i Havadis** makalesi, s.15-16’dan Orhan Koloğlu Miyop Chuchil Sorunu, Yorum Yayınları, Ankara 1986, s. 33-35
file:///C:/Users/baris/Downloads/14863-32972-1-SM.pdf çevrim içi erişim tarihi 16.12.2014.

istediğini belirtmesi üzerine Sultan 2500 kuruş aylık yardım yapılmasını emredince gazete kendini toparlamıştır.¹⁰³ Bu durum gazetecilik açısından değerlendirildiğinde etik gibi durmamaktadır. Basının hür olması gerekir; ancak devlet desteği ile ayakta durduğunda devlet kurumunun hizmetine girmiş olacaktır. Bu siyaset - basın ilişkisi II.Mahmut döneminde başlayıp oğlu Abdülmecit devrinde de devam etmiştir. Basın (Gelecekte medya denilecek.) siyaset ilişkilerinde başlayan bu görüntüleri Türk basınında sadece Osmanlı döneminde yaşanmayacağı gibi cumhuriyet tarihinde de resmî ve gayriresmî olarak 1923-50, 1950-60, 1960-80, 1980-2002 ve 2002-2014 yılları arasında da devam edecektir.

2.1.6.3.Tercüman Ahval ve Fikir Gazeteciliği ve Siyaset İlişkisi

Türk basın tarihinde birçok ilke sahip olan Tercüman Ahval, modern gazetecilik unsurlarını içerisinde barındırması dolayısı ve sermaye yapısının kendinden önce çıkan Takvimi Vekayi ve Cerideyi Havadis'ten farklı olarak özel mülkiyet prensibiyle ve devlet desteği istemeden basılması oldukça önemlidir. Zira kendinden önce basılan gazetelerde devletin mülkiyet hakkı çok güçlü bir şekilde hissedilirken Agâh Efendi'nin kurduğu bu gazetenin bu imkân dahi olmadan gazetecilik yapmıştır. Ayrıca gazeteciliğin temel unsuru olan halkı gerekirse devlete karşı bilinçlendirme vazifesi görmesi açısından ilk emsal olarak gösterilebilecek gazetedir.

Tercüman Ahval genel yapı itibarıyla gücünü devletten almaz. Agâh Efendi gazeteyi kendi öz sermayesi ile kurup bunu ticari olarak gelir getiren bir meslek olarak görmez; o, gazetede halkı bilinçlendirmek, onlara doğru haberi ulaştırmak için gazetecilik yapan birisidir. Kendi ekonomik imkânları ile kurduğu gazetede hem basın emekçisi hem patron olan Agâh Efendi gazetesinde ülke yönetimini ve yöneticileri eleştirmeye başlayınca devlet yetkililerin baskısına uğrayarak Atina'ya sürgün edilmiştir.¹⁰⁴

¹⁰³Vedat Demir, a.g.e. s 82'den Hasan Refik Ertuğ Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi, c.1 Yenilik Basımevi, İstanbul 1997, s.163.

¹⁰⁴Semra Demir a.g.m.den Enver Behnan Şapolyo (Türk Gazeteciliği Tarihi Her Yönüyle Basın), Güven Matbaası, Ankara 1976 , s. 115-120.

Tercüman Ahval'in çıktığı günden sonra büyük ilgi görmesi, kendinden önce çıkan gazetelerin yayın politikasının olmasından ileri gelir. Kendinden önceki gazetelerin sermaye yapılarında kamu gücü olduğu için eleştiri yapılmamak, yol gösterilmemekte devletin yanlış yaptığı konularda hatalı politikalarında eleştiri yerine yok sayması, Tercüman Ahval'in bu kadar çok ilgi görmesindeki en büyük faktörlerden biridir. Halk Tercüman Ahval'de kendi sorunları ile ilgili haberler bulmakta ayrıca okur mektuplarına yer vermekte, söylemini de halkın anlayacağı bir üslupla vermesiyle bu gazeteyi diğer gazetelerden gerek finansman gerekse nitelik olarak farklı olmasını sağlıyordu.¹⁰⁵

2.1.6.4.Tasviri Efkâr - Siyaset İlişkisi

Cerideyi Havadis ve Tercüman Ahval'de yazılar yazan Şinasi bu gazete mukaddimesinde halkı aydınlatmaktan, onların sorunlarından, gazetelerin medeniyetin önemli bir unsuru olduğundan bahseder. Şinasi edebî kimliği ile kısa sürede gazetesini fikir ve edebî tartışmaların yer aldığı bir yayın politikasına yöneltmiştir. Şinasi'nin çıkardığı bu gazeteyi Takvim-i Vekayi'den ve Ceride-i Havadis'ten ayıran önemli farklılıkların biri de gazetesinde yer verdiği okur mektuplarının niteliğidir. Bu zamana kadar basılan okur mektuplarında, genelde devlet erkânına ve padişaha övgüler yer almışken Şinasi böyle mektuplardan daha çok okurlarının gerçek fikirlerinden oluşmuş mektupları yayımlamıştır.¹⁰⁶ Şinasi'nin halka açılma ve hakla bütünleşme çalışmalarını sadece okur mektupları ile sınırlamamak gerekir. Şinasi kendi dönemine kadar kullanılmamış birçok kelimeyi yazın hayatımıza sokmuştur. Yazılarında kullandığı millet, milliyet, meşrutiyet, hürriyet gibi kelimeler¹⁰⁷ ile basın mensubiyetinde baskıya rağmen yazı yazabilecek bir gazeteci ve edebiyatçı olduğunu göstermektedir.

¹⁰⁵.Aysun Köktener, **Fikir Gazeteciliği ve İlk Türk Fikir Gazetesi Tercüman-ı Ahval** makalesi, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, s. 15'den Doğan Koloğlu Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın, İletişim Yayınları 1992, s. 32 [file:///C:/Users/baris/Downloads/13617-30536-1-SM%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/baris/Downloads/13617-30536-1-SM%20(4).pdf) çevrim içi erişim tarihi 02.01.2015.

¹⁰⁶.Vedat Demir, **a.ge.s.** 83 Doğan Koloğlu, Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın s.33.

¹⁰⁷.Uğur Akbulut, **a.ge.** S 43'ten, Ahmet Hamdi Tanpınar, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kitabevi, İstanbul 2003, s. 186.

Şinasi, gazetesi yoluyla idareye yönelik eleştiriler yapması dolayısıyla önce devlet dairesindeki görevinden alınmış; ardından arkadaşı Said Seremedin Ali Paşa'ya suikast düzenleyeceği iddiası ile tutuklanınca, endişeye kapılarak Paris'e kaçmıştır.¹⁰⁸ Gazeteye başyazar olarak çok genç biri olan Namık Kemal gelmiştir. Namık Kemal'e gazetede yazdığı sürece hürriyetten bahsetmesinden, nihayetinde de Şark Meselesi ile ilgili yazdığı yazıdan dolayı gazetecilik yasağı gelmiştir. Namık Kemal de bu nedenle Şinasi gibi yurt dışına kaçmıştır.¹⁰⁹ Burada görüldüğü üzere muhalif basın iktidardaki güçler tarafından sevilmemekle beraber onların susturulması ya da kendi çıkarlarına hizmet etmeleri için her türlü yaptırım uygulanmıştır.

2.1.6.5.Muhbir Gazetesi

Türk basının önemli kilometre taşlarından biri de Muhbir gazetesidir. Devrimci bir öncelik taşıyan Ali Suavi'nin önderliğinde çıkan bu gazete Ali Suavi'nin kimliksel yapısı ve dünya görüşü ile de örtüşmektedir. Ali Suavi'nin bu yönü gazetesindeki yazılarda devlet erkânını eleştirmekten geri kalmaması olarak belirtilebilir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yürüttüğü dış politikadan memnun olmayan Ali Suavi, bir yandan gazetesinde devlet yönetimini eleştirirken Rumlar'la alakalı büyük bir soruna dönen Girit konusunda da idareyi eleştiryordu. Girit meselesi sırasında hükûmetin tutumunu yetersiz bulan Ali Suavi, bir Girit adasında yaşayıp eziyet gören Türkler'le alakalı ciddi oranda destek gören yardım kampanyaları düzenler. Yine dış gelişmelerle ilgili olarak Belgrat Kalesi'nin Sırp tarafından ele geçirilmesi ve Mısır valisi olan İsmail Paşa ile alakalı iki yazı kaleme alınca gazetesi bir ay süre ile kapatılmıştır. Bu süre zarfında Kastamonu'ya sürülen Ali Suavi, Mustafa Fazıl Paşa'nın daveti üzerine gizlice Paris'e kaçmıştır.¹¹⁰

Ali Suavi yapı olarak muhalif biridir; devlet idaresini eleştirmekten de korkmuyordu. Kendisine gelen okur mektuplarını cevaplandırarak aynı zamanda hükûmete de sorular yöneltiyordu. Gazetesinin kapatılması kararından sonra özel bir

¹⁰⁸ Uğur Akbulut, **a.g.m.** s.72.den Mehmet Nuri İnuğur, s. 208-209.

¹⁰⁹Sema Demir **a.g.m**

¹¹⁰Sema Demir, **a.g.m.**den Hıfzı Topuz (2003), II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul.

sayı çıkartarak yazdığı şu yazı gazete onun mücadelecisi bir kimliğe sahip olduğunu gösterir. Filip imzalı çıkan bu sayıda: “*Dünyanın en adaletli yerlerinde bile bir matbaayı kapatmaya hükümetin yetkisi vardır. Fakat yukarıdaki bildiride sözü edilen yazılar Muhbir’in hangi sayısında yazılmıştır? Müşterilerimiz ve hamiyet erbabı kişiler bunu bildirirlerse bundan böyle gazetemizin kapatılmasını önleriz. Muhbir Devlet-i Âliyye’nin ve Millet-i Osmaniye’nin (Osmanlı milletlerinin) hayırhahıdır (hayrınadır). Bir ay süreyle kapandığını müşterilerimize duyururuz. Bu süre içinde müşterilerimizi havadissiz bırakmamak için derhal başka bir gazeteyle anlaşacağım ve Girit meselesini o gazeteyle ilan eyleyeceğim ve ileride hükûmete hakların korunması için bazı düşünceler beyan edeceğim.*”¹¹¹ demek sureti ile kararı protesto ettiği gibi mücadelesine devam edeceğinin sinyalini de veriyordu.

2.2.Cumhuriyet Dönemi Basın Siyaset İlişkileri

Siyaset medya bağlamında Osmanlı Devleti’nin gazeteler üzerinde siyasi konjonktür gereği yayın hayatlarına ciddi bir müdahalenin olduğunu göstermektedir. Bütün bu gazete örnekleri Osmanlı Devleti’nin temellerinin sarsıldığı Batılılaşma çabaları ve Batı anlayışına benzer kurumlar kurarak dağılmayı önlemeye çalıştığı bir süreçte gerçekleşmiştir. Bununla birlikte devlet kendi kamuoyunu; gerek içeride kendi ulusuna gerekse dışarıda Avrupalı devletlere karşı oluşturmak için geçte olsa gazetecilik hayatına başlamıştır. Bunu başlatırken kontrolü kendi eline almak istemesi sansür gazete kapatma veya para cezası gibi yöntemlerle basın susturulmaya çalışılmıştır. Buna karşı çıkan gazeteciler ya görevlerinden azledilmiş yada yurt dışına kaçarak sansürsüz yayın yaptıkları Avrupa’dan devlet politikalarını eleştirmeye çalışmışlardır. Bütün yaşanan gelişmeler yeni kurulan Türk Devleti’nde basın politikalarının belirlenmesinde önemli bir parametre olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani kısaca yeni Türk Devleti Osmanlı Devleti’nde görülen medya otokratik totaliter medya kurumlarını kendi bünyesine alarak medyayı kendi çıkarları doğrultusunda ve toplumu da bu şekilde kontrol ederek kendi istekleri ve politikasının benimsetilmesine destek olmak üzere kullanmıştır.

¹¹¹. Sema Demir, **a.g.m** den TOPUZ Hıfzı (2003), II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Osmanlı döneminden basına uygulanan bazı refleksler yeni kurulan devlete miras olarak kalmıştır. Yeni kurulan devlet de, gazete ile başlayan, radyo ve televizyonla devam eden; ardından internetin icadıyla yeni bir mecra olan sosyal medya üzerinde de kamu gücünü göstermek ve bunları kendi düşünseli etrafında toplayabilmek için kanunlar yasalar çıkarmışlardır. Belki muhalif gazetelere sansür uygulamamışlardır ama onları ekonomik olarak desteklemedikleri gibi çeşitli vergi cezaları, mali yaptırımlar ve gazeteye ilan vermemek gibi adımlarla, kendi politikalarını desteklemeye çalışmışlardır.

Bu dönemde Türk medyasında Osmanlı döneminden biraz daha farklı olarak medya siyaset ilişkilerine ordu grubu da dâhil olacaktır. Bununla beraber ilk zamanlar gazeteleri, gazeteci asıllı kişiler çıkartırken son dönemlerinde medyanın sahiplik yapısı değişmiş, mülkiyet ülkedeki önemli holding sahiplerine geçerek gazeteciler bu sermaye sınıfının hizmetine girmişlerdir. Bu gazeteciler bir de iş adamı, patronların şirketlerini korumak, bu şirketlerin devletten daha fazla nemalanmasını sağlamak gibi bir misyon ile yayın politikalarını belirleyince Türk medya yapısının güvenilirliği sorgulanmaya başlamıştır. Ayrıca kitleleri yönlendirmedeki niyetleri, sermaye yapıları, siyasetle ilgili gerek destekleyici gerekse muhalif tutumları eleştirilmeye açık hale gelmiştir.

Cumhuriyet döneminde basın-siyaset ilişkileri de Osmanlı'dan çok farklı bir seyir izlememiştir. Bu dönem ele alınacak olursa Türk medya yapısı siyasal sistemlerin düşüncelerinden ve politikalarından etkilenmek sureti ile bu doğrultuda şekillenerek günümüze kadar gelmiştir. Buna göre Türk medya iletişim sistemlerinin siyasal gelişmelere bağlı olarak;

- 1) 1923-1950
- 2) 1950-1980
- 3) 1980- ... şeklinde üç bölüme ayrılabilir.¹¹² Bununla birlikte 1950-1960 dönemi de bu kategoriye koyulabilir.

---

¹¹²Metin Işık, **Türkiye’de İletişim Sisteminin Medya Siyaset İlişkilerine Yansımaları Makalesi, Medya ve Siyaset**, Editör Zülfikar Damlapınar, Eğitim Kitabevi, Konya 2008, s. 149 ‘dan Metin Işık, Türkiye’de ve Dünya bağlamında Kitle İletişim Sistemleri, Eğitim Kitabevi, Konya 2002, s.137.

2.2.1. 1923 -1950 Yılları Medya Siyaset İlişkileri Tek Partili Dönem

Türk medyasının günümüzde zihinsel olarak şekillenmesinde, konumlandırılmasında oldukça önemli bir dönem olan 1923-50 dönemi Cumhuriyetin ilanı ile oluşan ülkenin 27 yıl Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yönetildiği bir dönemdir. Bu süreç aynı zamanda yeni Türk Devleti'nin inkılaplar yaptığı ve zihinsel ve kültürel yönden Batı'yı örnek alan devrimlerin başlangıcı olmaktadır.

1914 -18 yılları arasında cereyan eden Birinci Dünya Savaşı ardından, bu savaşta yenilgi alınması üzerine Anadolu coğrafyasına işgalin bir tepkisi olarak Kurtuluş Savaşı'nda medya Ankara yanlısı hükûmet ve İstanbul yanlısı hükûmet diye keskin çizgilerle ikiye ayrılmıştır. Ayrım Cumhuriyetin ilanından sonra farklı bir hâl alacaktır. Bundan sonra başlayan ayrım ise inkılapları destekleyen medya ve inkılapların karşısında olan medya diye adlandırılacaktır. Burada Osmanlı döneminde tatbik edilen birçok uygulamanın devlet tarafından uygulandığını görmekteyiz.

1919 yılından 1925 yılına kadar özgür seyrinde giden medya özellikle halifeliğin kaldırılmasından sonra bir ayrıma gitmiş, ardından cereyan eden iç olaylarla muhalif basın susturulduğu, matbuat kanunları gibi kanunlar çıkartılarak da devlet aynen Osmanlı'da olduğu gibi medyanın kontrol altına alınmaya başladığı bir döneme sürüklenecektir. 1923-50 dönemi diye adlandırabileceğimiz bu dönemi Alemdar Korkmaz kendi içinde dönemlere ayırarak;

- 1) 1920-30 yılları kuruluş dönemi
- 2) 1931-44 istikrar dönemi
- 3) 1945-50 değişim dönüşüm dönemi olarak sınıflandırmıştır.¹¹³

---

¹¹³ Alemdar Korkmaz, **Türkiye'de Tek Parti Yıllarının İletişim Politikaları**, derleyen: Alemdar Korkmaz, Türkiye'de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın- Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009, s. 10.

Medya - siyaset ilişkilerinde oldukça önemli bir dönem olan 1950’de Demokrat Parti’nin tek başına iktidara geldiği bu dönem, değişme, dönüşme devrimsel açımlar ve toplumsal muhalefetin buna karşı çıkmasını da içine alan bir dönemdir.

2.2.1.1.Kuruluş Dönemi 1920-1930

Kuruluş Devri diye adlandırılacak bu dönem cumhuriyetin ilanından önceki süreci ve Kurtuluş Savaşı’nı da içine almaktadır. Kurtuluş Savaşı sırasında yapılan kongreler döneminde Milli Mücadele diye adlandırılan yapı Sivas Kongresi ile İrade-i Milliye (daha sonra Hâkimiyeti Milliye) gazetesini çıkartmış, ardından da Ankara’da Meclis açıldıktan sonra ilk haber ajansı olan Anadolu Ajansı’nı (AA) da kurmuşlardır. Bunun temel nedeni o dönemde gerek İstanbul Hükûmeti’ne karşı gerekse dış düşmanlara karşı halkı ve orduyu bilinçlendirerek moral motivasyon yönünü güçlendirmektir. Bu dönemde Türk basını, İstanbul Hükûmeti yanlısı yayın yapanlar ve Milli Mücadele’yi destekleyenler diye kesin hatları çizilmiş bir vaziyette ve taban tabana zıt bir yaklaşım sergileyerek iki kutba ayrılmıştır. İstanbul basınında Peyam-ı Sabah, Ay Dede, Ümit gibi gazeteler dâhil oldukları hükûmet olan İstanbul hükûmeti yanlısı yayınlar yaparken Hâkimiyeti Milliye, İstiklal, Albayrak gibi gazeteler Ankara hükûmetini tutan yazılar yayımlıyorlardır. Bu kırılma Ankara hükûmetinin gerek içerde yabancı düşmanları yenmesi gerekse Osmanlı saltanatını kaldırması ile Ankara basının lehine bir tutum almaya başlamıştır. Bu dönem savaş sonrası yeni kurulan devletin basınıla uğraşacak çok fazla bir zamanın olmaması dolayısı ile biraz daha özgürlüktür. İstanbul’da saltanatın kaldırılmasına rağmen halifeliğin devam etmesi İstanbul medyasının güçlü kalmasına neden olmuştur.

Mustafa Kemal bu dönemde İstanbul basını ile iki kez görüşmüştür. Bu görüşmeden ilki Ocak 1923’de İzmir’de gerçekleştirilmiştir. Görüşmede Mustafa Kemal, İstanbul basınından altı gazeteci ile yaptığı toplantıda onlara hilafet ile ilgili görüşlerini sormuştur. Mustafa Kemal gazetecilerden istediği yanıtı alamamış, gazeteciler hilafetin önemli olduğunu belirtince Mustafa Kemal de buna karşı olarak kendi görüşlerini söylemiş, gazetecilere hilafet kurumu ile ilgili olumsuz bakış açısını

söyleyerek bunları yapacağı inkılaplara ikna etmeye çalışmıştır.¹¹⁴ Daha sonra hilafet meselesi dolayısı ile Hintli bir Müslümanın halifeliğin kaldırılmaması için İsmet İnönü'ye yazdığı mektup İnönü'ye ulaşmadan İstanbul basınında yayınlanmıştır.¹¹⁵ Bu olay Ankara hükûmetinin İstanbul basınına karşı çok sert bir yöntem izlemesine neden olmuştur.

Kurtuluş Savaşı sırasında çıkan olayları yargılamak için kurulan ve olağanüstü yetkilere sahip İstiklal Mahkemeleri bu sefer de gazetecileri susturmak için kullanılmaya başlanmıştır. İstanbul basını aslında halifeliğin devlete fayda getirecek yönünü belirtmektedir. Onlara göre halifelik makamı Cumhuriyet anayasasında yer alırsa Türkiye Cumhuriyeti İslam dünyası üzerinde prestij sağlayacaktır.¹¹⁶ Bu görüşler zamanın inkılapçı yapıdaki devlet politikaları ile uyuşmaması nedeni ile İstiklal Mahkemeleri'nde bu gazete sahipleri yargılanmıştır. Tanin gazetesi başyazarı Hüseyin Cahit, İkdam gazetesi başyazarı Ahmet Cevdet Yevhidi, Efkâr başyazarı Velid Ebuzziya ve yazı işleri müdürleri yargılamanın sonunda beraat ettilerse de halifeye açık mektup yayınlayan Lütfi Fikri 5 ay hapse mahkûm olmuştur.¹¹⁷ İstiklal Mahkemesi tek parti döneminin başında siyasi muhalefeti hareket edemez durumuna getirdiği gibi basını susturmak için de elverişli bir kurum olarak kullanılmaya başlamıştır.¹¹⁸

İstiklal Mahkemeleri'nin basına karşı tehdit gibi durduğu bu dönemde Mustafa Kemal, İstanbul basını ile ikinci kez İzmir'de bir araya gelmiş ve bu toplantıdan çıkan olumlu hava halifeliğin kaldırılması ve ardından patlak veren Şeyh Sait İsyanı'nda basının Ankara hükûmeti aleyhine yayın yapmaları ipleri koparmıştır. Bu olaydan sonra birçok gazete kapatılacak, gazeteciler tutuklanacaktır. Bu olay Osmanlı Dönemi'nin gazeteler üzerinde en baskıcı padişah olarak kabul edilen II. Abdülhamid dönemi politikalarını bile gölgede bırakan oldukça sert ve bir o kadar da evrensel gazetecilik ilkelerine aykırıydı. Osmanlı İmparatorluğu'nun bir monark tarafından yönetildiği kabul edilirse basın hürriyetinin kısıtlı olması anlaşılabilir bir durum iken halkın yönetimine dâhil olduğu cumhuriyet idaresinin bunu yapmasının; bunu yaparken de devletin

¹¹⁴. Vedat Demir, **a.g.e** s. 115- 116'den, Ahmet Emin Yalman, Yakın Tarihte Gördüklerimiz Geçirdiklerimiz 1922 -1971, 2.c.2.b. Yayına hazırlayan Erol Şadi Erdinç, Pera Yayın, İstanbul 1997, s. 824.

¹¹⁵. **a.g.e.** s. 116.

¹¹⁶. **a.g.e.**den Ahmet Turan Alkan, İstiklal Mahkemeleri, Ağaç yayıncılık, İstanbul 1997, s.57.

¹¹⁷ **a.g.e.** s 117.

¹¹⁸ **a.g.e.**den Ahmet Turan Alkan, İstiklal Mahkemeleri, Ağaç Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 54

çıkartmalarını korumak, yeni Türk devletini dâhili ve harici unsurlardan muhafaza etmek anlayışının basını kısıtlamasının doğru bir yol olduğunu söylemek oldukça güçtür.

2.2.1.1.1. Takriri Sükûnu Yasası ve Basın

Yeni Türk devletinin kurulmasından sonra yürürlüğe giren 1924 Anayasası'nda basının kanun dâhilinde yazılar yazmakta hür olduğunu belirtmesine rağmen, o kanunların ne olduğunu yazmaması dolayısı ile oluşan kanun boşluğunu bir fiil yetkisiz bir güce dayanarak gazetelerin kapatılmasına neden olabilirdi. Bu kanun boşluğu daha sonra güney doğuda baş gösteren Şeyh Sait isyanını bastırmak için Mart 1925'te uygulamaya giren Sükûneti Sağlama Yasası (Takriri Sukun Yasası) ile uygulanmaya başlanmıştır. Olağanüstü yetkileri içinde barındıran bir yasa olarak tasarlanarak yürürlüğe konulanan Sukuneti Sağlama Yasasına göre: “irtica ve isyana ve ülkenin sosyal düzenini, huzur ve sükûnunu ve emniyet ve asayişini ihlale yönelen örgüt; kışkırtma, özendirme, girişim ve yayını hükûmet, cumhurbaşkanının onayı ile doğrudan doğruya ve idareten yasaklamaya yetkilidir.”

Bu madde cumhuriyet basınını kısaça altına alınmasını sağlamıştır.¹¹⁹ Bu yasa ile basına yönelik uygulamalar zirve noktasına ulaşmıştır. Birçok gazete kapatılmış, birçok gazeteci tekrardan kurulan İstiklal Mahkemeleri'nde savunma vermek zorunda kalmıştır. Aralarında Velid Ebüzziya, Suphi Nuri, Eşref Edip, Ahmet Emin Yalman, Ahmet Şükrü Hüseyin Cahit, Cevat Şakir, Zekeriya Sertel gibi dönemin en önemli başyazarlık yazarlık yapan gazetecileri de vardır. Elazığ'da kurulan İstiklal Mahkemeleri'ne gelen tutuklu gazeteciler kendilerini kurtarması için Mustafa Kemal'e mahkemenin son günlerinde telgraf çektikleri gibi¹²⁰ bu cevaba karşılık Mustafa Kemal'in de telgrafa olumlu bakarak mahkemeye bir telgraf yolladığı görülmektedir.¹²¹ Bu telgrafın Elazığ'da bulunan İstiklal Mahkemeleri'ne gelmesinden sonra bu mahkemede yapılan yargılama sonunda tutuklu bulunan gazeteciler serbest kalmıştır. Burada işin düşündürücü yanı adaleti sağlamakla yetkili organ olan İstiklal Mahkemesi,

¹¹⁹. Nurşen Mazıcı, **Atatürk döneminde muhalefet 1919-1926**, Dilmen Kitabevi, İstanbul 1984, s. 153.

¹²⁰. Nurettin Güz, **Türkiye'de Basın-iktidar ilişkileri (1920 -1927)**, İkinci Basım, Turhan Kitabevi, Ankara 2008, s. 255.

¹²¹. Ergün Aybars, **İstiklal Mahkemeleri**, ikinci basım, Ayraç Yayınevi, Ankara 2009, s. 191.

yürütmenin başından aldığı telgraf ile karar vermesidir.¹²² Mustafa Kemal'e gönderilen telgraflardan birini de Hüseyin Cahit Yalman'dandır. Bu telgrafta Mustafa Kemal'e bir daha gazetecilik yapmayacağına dair söz vererek beraatini sağladığı gibi gerçekten de gazeteciliğe 10 yıl dönüş yapmamış, kamyon lastiği ile ilgili işlerle uğraşmıştır.¹²³

Bu dönemde gazeteler üzerinde baskı kurulurken mürteci, irticacı, vatan haini, komünist, mandacı, dinci, yobaz, hilafetçi, şeriatçı cumhuriyet düşmanı gibi fişleme diye tabir edilen ithamlarda bulunulması; bu gazete ve temsil ettiği okur kitlesini de baskı altına almıştır. Cumhuriyete geçiş diye adlandırılan bu dönem basın adına son derece kötü anılarla anılmasını gerektirecek durumdadır. Türk basını burada önemli bir imtihan vermiştir. Ama görüldüğü üzere devlet baskısı sonucunda ortada muhalif diye bir gazete kalmadığı gibi tiraj olarak gündem belirlemeye uygun Ankara'da devlet yanlısı haber yapan Hakimiyeti Milliye, İstanbul'da da Atatürk'ün bizzat kurduktuğu gazete olan Cumhuriyet harici gazete de kalmayacak düzeye gelmiştir. Bu gazetelerinde mevcut iktidarı destekledikleri düşünüldüğünde siyasetin basını emri altına aldıkları görülmektedir.

Bu süreçte kurulan Türkiye'nin ilk muhalefet partisi olan ayrıca Milli Mücadele Dönemi'nin önemli generalleri olan kişilerin kurduğu Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası'nın da kapatılması ülke politikalarının belirlenmesinde tek parti olan Cumhuriyet Halk Fırkası'nı tekelleştirecektir. Bu dönemin iletişim sektörüne yaptığı en önemli iki gelişme ise Anadolu Ajansı (AA) ve Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi'nin (TTTAŞ) kurulmasıdır. Bu iki kurumun kurulması bu dönemde iletişim cumhuriyet yönetiminin özgün arayışlar içerisinde olduğunun kanıtı olarak kabul edilebilir.¹²⁴

---

¹²². Mete Tunçay, **İstiklal Mahkemeleri**, M. Belge (Dü.) içinde, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s. 144, 145.

¹²³. Alpay Kabacalı, **Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü**, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul 1990, s. 122.

¹²⁴. Alemdar Korkmaz, **a.g.e.** s. 11.

2.2.1.2.İstikrar Dönemi 1931 - 1944

1929'da ABD'de başlayan ve bütün dünyayı etkisi altına alan büyük buhran ve Kara Perşembe diye adlandırılan ekonomik kriz tüm dünyayı etkilediği gibi Türkiye'yi de olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle ülkede bozulan ekonomik durumu düzeltmek, ayrıca hükûmeti gerektiğinde uyaracak bir muhalefet partisinin kurulmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle Mustafa Kemal yakın çalışma arkadaşı Ali Fethi Okyar'a parti kurmasını söylemiştir. Bu olaydan sonra Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. Bu parti tüzüğünde, liberal ekonomi modelinden, kadınlara seçme seçilme hakkına kadar birçok madde yer almaktadır. Basının da destek vermesiyle parti kısa sürede güçlenmiş, özellikle Cumhuriyet Halk Fırkası zamanında itilen, baskı altında tutulan muhafakar mukaddesatçı toplumların yoğun ilgisi ile karşılaşmıştır. Bu karşılaşma içeriye kısa sürede etkisini gösterecektir.

Yeni partinin kurulması birçok açıdan basının hareketlenmesini sağlamıştır. Arif Oruc'un 1929 da kurduğu Yarın gazetesi Cumhuriyet Halk Fırkası'na karşı Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı desteklemiştir.¹²⁵ Bunun doğal sonucu olarak gazete tiraj patlaması yaparak günde 80000 basılmaya başlamıştır.¹²⁶ Bu gazetenin bu kadar fazla çıkmasında halkın yıllardır devlet yanlısı gazeteleri okumak zorunda kalmaları, bu haberlerden halkın sıkılmasının büyük payı vardır. Gazete tirajlarının düştüğü o dönemde halkın muhalefet eden bir gazeteye ilgi duyması son derece normaldir. Bu gazetelere daha sonra Son Posta gazetesi eklenecektir. Bu gazeteyi daha önce yaptığı muhalefetten dolayı İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanan Zekeriya Sertel kurmuştur.¹²⁷

Basının kısa sürede gündem oluşturacak bir güce ulaşması Halk Fırkası'nın dikkatinden kaçmamıştır. Halk Fırkası Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın dinci mürtecilerin kontrolü altına girdiği¹²⁸ bu rejimi yıkmaya götüreceğini belirtilerek partinin kapatılması gerektiğini ifade ediyordur. Nitekim olaylardan etkilenen Serbest Cumhuriyet Fırkası kendisini feshetmiştir. Bu sırada kurulan küçük partiler de Halk Fırkası hükûmeti tarafından kapatılmıştır. Bu olaylar gösteriyor ki toplumsal bir

¹²⁵. Vedat Demir, **a.g.e.** s. 130'dan, Hıfzı Topuz 100 soruda Türk Basını Tarihi, s. 146.

¹²⁶. Vedat Demir, **a.g.e.** s.'den, Hıfzı Topuz 100 soruda Türk Basını Tarihi s. 146.

¹²⁷. A.g.e.den, Topuz 100 soruda Türk basını tarihi s. 146.

¹²⁸. Kemal Karpat, **a.g.e.** s. 62.

karşılığı olan partilerin dönemin şartlarından dolayı ayakta kalması mümkün olmamaktadır. Ayrıca azınlık sayıda bir grup çoğunlukta olan halk kitlelerini de kontrol altına almaya başlamıştır. Onların nefes almasına bile izin vermezken irtica gelecek, rejim yıkılacak, dinciler çağdaş kazanımları yok edecek, gibi bir söylemlerle paronoyak bir dil geliştirerek bunu başarı ile kullanmışlardır. Devrin iktidarı kontrol altında tutan bürokratik kadro Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın yükselmesinde basının gücünü görmüşlerdir basını tekrar hizaya çekecek bir yasal düzenleme yapma ihtiyacı duymuşlardır.

2.2.1.2.1. 1931 Yeni Basın Kanunu M. ve Totaliter Sistem Basın İlişkisi

1931 yılında muhalefetin olmadığı tek partinin hüküm sürdüğü bir Meclis toplantısında bir muhalefet oyuna rağmen geri kalan milletvekillerinin onayı ile kabul edilen 68 maddeden oluşan bu yasada muhalif oy veren milletvekili Hakkı Tarık Us, 25 Temmuz 1939 basılı Vakit gazetesindeki röportajında oyu yanlılıkla verdiğini belirtmiştir.¹²⁹ Bu kanun cumhuriyet tarihinin ilk basın düzenlemesi olarak kabul edilmekle beraber basın üzerinde iktidarın çok ciddi tahakküm kuracağı maddeler içeriyordur. Bu maddeler yorumlanacak olursa basının nasıl bir tehlike ile karşı karşıya kaldığı görülür.

12. Madde: Gazete veya mecmua sahiplerinde aşağıda yazılı vasıfları haiz olmalıdır ve kayıtların bulunması şarttır:

A - Türk olmak;

B - Yirmi yaşını bitirmiş bulunmak;

C -Yüksek mekteplerden veya lise ile buna muadil diğer mekteplerden şahadetnameli olmak (Eğer şahadetname ecnebi mekteplerden alınmış ise Türkçe okuryazar bulunmak.)

D - Ecnebi bir devlet hizmetinde bulunmamak;

E - Resmî bir makama karşı ecnebi tabiiyeti iddiasında bulunmuş olmamak,

---

¹²⁹. Caner arabacı, **Basın Birliği Yazısı, Medya ve Siyaset**, editör Zülfikar Dumlupınar, Eğitim Kitabevi Konya 2008, s.79-80.

F - Mahcur olmamak;

G - Bilfiil devlet memuru ve asker ve ordu mensubu olmamak (Hususî kanunları mani olmadıkça meslekî ve ilmî gazete ve mecmua çıkarabilirler.)

İ - Vatan, millî mücadele, cumhuriyet ve inkılap aleyhinde bulunulmakta herhangi bir mahkeme ve divan tarafından mahkûm olmamak;

Buradaki maddelerden gazete açmak için uyruğun Türk olması şartı dönemin ulusal akımların güçlenmesine bağlanabilir. Fakat bendindeki madde birçok gazetecinin yargılandığı ve hüküm yediği zamanda sakıncalı görülen bu kişilerin yeniden gazete çıkarmasını imkânsız hale getirmiştir. Ayrıca o dönemde yüksekokul mezunu bulup gazete açmak da kolay bir şey değildir.

18. Madde: Maddeler hükmüne muhalif olarak neşredilen gazete veya mecmua en büyük mülkiye memurunun emri ile derhal kapatılır ve aşağıdaki cezaî hükümler tatbik olunur. Bu maddede gazete çıkaranların kaymakam veya vali tarafından kapatılmasının önünü açıyor ki bu gazetenin kapatılması için gerekli olan mahkeme kararına ihtiyaç bile duyulmuyordur. Bu da bir gazetenin yayın hayatını sürdürmesinin önemli bir niteliği ise hükûmet yanlısı yayın yapmasıdır. Eğer siyasi çizgiyi muhalif olarak çizerse kapatılması çok kolay olurdu.

50. Madde: Memleketin umumî siyasetine dokunacak neşriyattan dolayı İcra Vekilleri Heyeti kararı ile gazete veya mecmualar muvakkaten tatil olunabilir. Bu suretle kapatılan gazete veya mecmuanın neşrine devam edenler hakkında 18'inci madde hükmü tatbik olunur. Bu suretle kapatılan bir gazetenin mesulleri tatil müddetince başka bir isim ile gazete çıkaramaz. Bu kararlar bakanlar kurulunun bir gazeteyi kapatma yetkisini vermiştir. Bu da bakanlar kurulunun basın üzerinde nasıl bir otorite kuracağını sinyalidir. Aynı zamanda memleketin genel siyasetine dokunacak ibaresi de son derece açıklanmaya muhtaç subjektif bir yaklaşımdır. Bunu temel hukuk kuralları ile açıklamak imkânsızdır. Burada hükûmetin istediği, basını kendi çizgisine çekmektir. Eğer basın bunu kabul etmezse nasıl bir kanun maddesi ile karşı karşıya geleceğini görmesi istenmektedir. Ayrıca kapatılan bu gazeteler isim değiştirerek de olsa yeniden açılmasının önüne engel konulmaktadır.

51. Madde: Yabancı bir memlekette çıkan bir gazete veya mecmuanın Türkiye'ye sokulması ve dağıtılması İcra Vekilleri Heyeti kararı ile men olunabilir. Bu maddede ise özellikle cumhuriyet yönetimi ve hükûmet ile ilgili muhalif yayın yapan gazetelerin yine bakanlar kurulu kararı ile ülkeye sokulamayacağını belirtmektedir ki bu da hükûmetin dışardan gelen eleştirileri ülke içinde yaşayan halkın okumasının istenmediğinin bir göstergesidir. 1931 Matbuat Kanunu kısaca, gerek ülke içinde gerekse ülke dışında hükûmete karşı yayın yapılmamasını; eğer yapılmazsa bunun sadece gazete kapatmakla kalmayıp çeşitli para cezalarının ve diğer yaptırımların geleceğinin sinyalini basına vermiştir. Bu yasalardan bazıları 1938 yılında değiştirildiyse de kanun maddelerinin ruhu korunarak devlet totaliter bir sistemini devam ettirmiştir.

2.2.1.2.2. Tek Partinin Yarı Resmî Gazetesi Ulus

Türk siyaset medya ilişkilerinde görülen çok ciddi sorunlardan bir tanesi, bir gazetenin iktidara yakın olayım derken o siyasi iktidardan ekonomik destek alıp onun hatalarını ve eleştirilecek yönünü görememesidir. Hükûmet karşıtı eleştirileri sanki hükûmetin bir temsilcisi gibi savunmaya geçip muhalif grupları ve yapılara karşı yıpratıcı, rencide edici yazılar yazarak o gurupları halkın gözünden düşürmeye çalışmaktır. Bu hastalığın temelinde iktidardan ekonomik destek alması birinci faktördür. İkinci faktör ise iktidar gibi devlet elinde bulunduran gücü arkasına alarak yapamayacağı işleri, geçiremeyeceği kanunları geçirterek siyasi otorite ile doğrudan çıkar birliğinin olmasıdır. Bu gazeteler hükûmet değiştiğinde başa muhalefet geçtiğinde bu sefer siyasi erk tarafından önce maddi yönden yaptırımlara tâbi tutulurlar ardından da çeşitli bahaneler bulunarak yayın hayatlarına son verilirler.

Bu gazete türüne en güzel örneklerden biri Ulus gazetesidir. Bu gazete kökenlerini İrade-i Milliye gazetesinden, ardından da Hâkimiyeti Milliye gazetesinden almaktadır. Gazete Milli Mücadele Dönemi'nde Anadolu halkının bilinçlenmesi, savaşıardan haberdar olması, halkın ve askerlerin moral motivasyon yönünden desteklenmesi gibi birçok konuda etkili rol oynamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan Atatürk devrimlerini savunmak, halkı bu yönde hazırlamak gibi görevleri yerine

getirdiği gibi İstanbul basını ve muhalif ideolojideki gazetelere karşı tutumu ileride ön plana çıkmıştır. Tek parti döneminin neredeyse bütün politikalarını benimsediği gibi halka da benimsetmeye çalışmıştır.

Buna örnek verilecek olursa Ulus ismi, Atatürk'ün dilde öz Türkçeleşme adımlarına bağlı olarak bizzat Atatürk tarafından verilmiştir. Hâkimiyeti Milliye isminin Arapça olması dolayısıyla Türkçeleşme'nin ilk adımları halka benimsetilmek ve farkındalık oluşturmak için işe ilk gazetelerle başlanmıştır. Aynı tarihte Vakit gazetesi de ismini eski Türkçe'deki anlamı olan kurur olarak değiştirmiştir. Bu olayı anlatan Ulus yazarı, Mustafa Kemal'in isminizi değiştirmek için 3 saatiniz var sözüne istinaden Hâkimiyeti Milliyetçiler'in toplandığını daha sonra, işin bizzat Atatürk tarafından konulduğunu söylemektedir. Ayrıca Vakit gazetesinin isminin kendi gazetelerinden önce Türkçeleştirilmesini kışkırdığını belirtmektedir.¹³⁰

Bu dönemde gazeteler dilde Türkçeleşme politikalarına uygun kelimeler kullanmaya önem vermişlerdir. Bunu Falih Rıfki olan ismine soyad olarak Türkçe olan Atay'ı ekleyen Falih Rıfki Atay durumu şu şekilde özetlemektedir. Türk gazetecilerinin ilk yolu şudur: Her bulunan karşılığı hemen benimsemek ve yalnız onu kullanmak. Osmanlıcaları'nı kaldırmak. Artık siyaset yoktur, siyasa vardır; sihat yoktur, sağlık vardır; millet yoktur, ulus vardır; milli yoktur, ulusal vardır.¹³¹

Ulus gazetesi tek parti dönemi de Cumhuriyet Halk Fırkası'nın yarı resmî gazetesi durumundadır. Ankara'da basılan Ulus başyazısı İstanbul'da bulunan gazetelerin Ankara temsilcilerine hemen ulaştırılmakta ve gazetelerinde yayınlanması istenmekteydi. Ankara'da da gazete çıkartmak Cumhuriyet Halk Fırkası'nın elinde ve denetimindeydi. Bu partide de Ulus'tan başka bir gazetenin çıkmasına izin verilmiyordu.¹³² Tek parti basın ilişkilerinde açıklanacak bir başka husus ise oldukça ilginçtir. 4 Temmuz 1940 tarih ve 35 sayılı karar oldukça önemlidir. Hükûmetin bahsedilen dönemde çözmesi gereken işlerden biri ise kâğıt sıkıntısı idi. Hükûmet bu sıkıntıyı giderebilmek için çok ilginç bir yönteme başvurdu; o da ülkede çıkan

¹³⁰.Caner Arabacı a.g.e. s.91'den, yayın tarihi 12/423.

¹³¹a.g.e. 90'dan, yayın tarihi 12/423.

¹³²Vedat Demir, a.g.e. s.141'den Firuzan Hüsrev Tögin, Basın Ansiklopedisi, Kulen Basımevi, İstanbul 1963, s.26-28 Servet İskit Türkiye'de Matbuat Rejimleri (tahlil ve tarihçe kısmı) s.32.

gazetelerin ebatlarını küçültmek ve sayfa sayılarını azaltmaktı. Fakat burada olan, hukuk tarihimize geçecek bir madde vardır. O da bu kanunda ulus ibaresi geçerek resmî tebligat ve ilanların fazla olması dolayısı ile sekiz sayfa çıkabilir, denilmektedir. Bu kanunun altında ise Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Başbakan Refik Saydam imzası vardır.

Burada çıkartılabilecek sonuç şudur: Resmî anlamda devlet ile bir bağı olmayan bir gazete nasıl olur da bir kanun maddesinde ismi geçer; ayrıca gazetelerin temel kaynaklarından biri olan resmî ilan ve özel ilanların fazla olacağı ibaresini kullanarak Ulus gazetesini diğer gazetelere göre ayırmakta ve rekabet yasalarına aykırı olmaktadır. Ulus gazetesinin bu yükselişi daha sonra Adnan Menderes'in iktidara geleceği Demokrat Partili dönemde hızlı bir çöküşe gidecektir. Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 1950 yılı Ulus için de çok trajedik bir yıldır. Çünkü İradi Millîye ve Hâkimiyeti Millîye'nin devamı olduğu kabul edilirse 31 yıldır iktidarın gazetesi olma geleneğini sürdüren bu gazetenin yeni sürece alışması tıpkı 27 yıldır iktidarda olan ve bunun 23 yılını tek parti olarak sürdüren Cumhuriyet Halk Partili milletvekillerinde alışılması çok zor olan bir sürece girmişlerdir. Sürekli olarak iktidarda kalan, basın ayağını Ulus gazetesi, parti ayağını Halk Fırkası'nın yürüttüğü bu anlayış ilk kez muhalefete düşmüşlerdir.

Burada önemli olan bir diğer faktör ise ilk kez karşı karşıya kaldıkları bu muhalefet statüsünü bilmiyorlardır. Bu nedenle vekiller ne yapacaklarını şaşırıldığı gibi Ulus gazetesi çalışanları da ne yazacaklarını bilmiyorlardır. Bu durumu o dönem Ulus yazı müdürü olan Nihat Subaşı büyük şaşkınlıkla karşılamıştır. Zira gazetede içkileri yudumlayıp heyecanla zafer kutlamaları planlayan Subaşı, seçim sonuçları geldikten sonra CHP'nin Adalet Partisi'ne karşı çok ağır yenilgisi ile biten seçim sonuçlarını bir gazete olarak nasıl vereceklerinin telaşını şu şekilde anlatmaktadır: *“Eh biz iktidar değiştirmeye alışkın bir iktidar değildik, nasıl hareket edeceğiz, partinin görüşü ne olacaktı? Bütün yazı işleri müdürleri birbirimize bakıyorduk. Ne haber vereceğiz? Nasıl vereceğiz? Hatta nasıl başlık atacağız? CHP milletvekilleri telefonları açmıyordu.*

Nihayet aklımıza rahmetli Nurettin Artam geldi. Bir de ona danışalım dedik. Gecenin manşetini Nurettin Artam attı. 'CHP iktidarı devrediyor.'"¹³³

CHP iktidarının yarı resmî gazetesi olan Ulus, DP iktidara gelince çok ciddi sıkıntılara girmiştir. İktidarın ekonomik nimetlerinden yararlanamayan Ulus gazetesi CHP resmî gazetesi olduysa da Meclis'te görüşülen bir yasa ile CHP'nin mallarının hazineye devredilmesine karar verilmesi sonucu Ulus gazetesinin matbaasına el konmuştur. Bu duruma tepki gösteren Ulus gazetesi yaşadığı bir yangın sonrasında attığı manşet gibi tarihinde ikinci kez siyah logolu çıkmıştır. Bu durumu yaşayan dönemin Ulus yazarı Altan Öymen gazetenin kapatılmasının çok dramatik olduğunu belirterek gazeteye el koymaya gelen memurların, gazeteden bir tek kalem, tebeşir bile almayacaklarını söyleyerek partinin malı olarak Ulus'un ne kadar malı varsa burada bırakacaksınız, dediklerini söylemektedir.

2.2.1.3.1945-50 Değişim ve Dönüşüm Dönemi

2.2.1.3.1. Açık Oy Gizli Tasnif ve DP İktidara Doğru Yürümesi

2. Dünya Savaşı'nın bitmesi ile başlayan Hitler Musollini gibi totaliter faşist karakterli iktidarların Avrupa'dan diskalifiye edilmesi ile Avrupa'da ve dünyada yeni bir dönem başlamıştır. Türkiye Devleti San Francisco Konferansı'na katılarak Birleşmiş Milletler'in kurucu devletlerinden biri haline gelmiştir. Sovyet Rusya'nın devletin üniter toprak bütünlüğüne yönelik talepleri Türkiye'yi Batı'ya yakınlaşmasına hızlandırmıştır. Bu süreçte Batı demokrasinin uygulanması ve Batı'ya demokratik bir toplum olduğunun göstergesi olarak çok partili hayata geçiş çalışmaları başlamıştır. CHP milletvekilleri olan Adnan Menderes, Refik Koraltan, Celal Bayar, Fuat Köprülü bu dönemde dörtlü tahrir denilen bir olayla CHP'den istifa edip Demokrat Parti'yi kurmuşlardır. 1946 yılında yapılan demokrasi tarihimizde hâlâ kara leke olarak duran, dünyada bir eşinin var olup olmadığı tartışıldığı şaibeli bir seçim yaşanmıştır. Zira seçim açık oy, gizli tasniftir. Yani seçmenler oy verecekleri sandıklara gittiklerinde

¹³³A. Elif Emre, **Adımız andımızdır: Ulus**, s.34, Türkiye'de Tek Parti Yıllarının İletişim Politikaları, derleyen Alemdar Korkmaz, Türkiye'de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın- Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009'dan Mehmet Ali Birand vd. Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu, Doğan Yayıncılık, 8.b. İstanbul.

sandık kuruluna hangi partiye oy verdiklerini göstererek açık oy kullanacaklardır. En eski demokratik toplumlarda bile oy verme gizli olurken bu seçimde açık oy yöntemi uygulanmıştır. Buna rağmen açık yapılması gereken oy sayımında oldukça şaşırtıcı bir biçimde gizli yapılmıştır. Doğal olarak demokratik olgunluğa ulaşmamış cumhuriyet idaresinin, formalite olarak ve iktidarı kaybetmeyeyim korkusu ile yaptıkları seçimleri CHP'nin kazanması sürpriz olmamıştır. Ama seçim sonuçları ile oluşmuş Meclis'te şimdi muhalefet partisi de vardır. Bu da CHP'nin pek alışık olduğu bir siyasi kavram değildir. Zira kendisinden önce kurulan iki parti ya kapatılmış ya da kapattırılmıştır. Oysa burada meşruiyetini halktan alan bir muhalefet vardır. CHP bu süreçte basın hürriyeti için ilk adımını yasal olarak atmıştır.

CHP iktidarı bu dönemde basın ile ilgili bazı değişikliklere gitmiştir. Bunlar kısaca daha önce düzenledikleri kanunlarla hapse giren veya girecek kişiler için af yasası çıkarılmıştır. Gazete, kitap veya mecmua vasıtasıyla veya 1881 sayılı Matbuat Kanunu'na aykırı hareket suretiyle 7.VI.1946 tarihine kadar işlenmiş olan suçlardan dolayı kovuşturma yapılamaz. Bu suçlar sebebiyle verilmiş olan cezalar ortadan kaldırılmıştır.¹³⁴ Bununla birlikte 1938 yılında çıkan bir yasa ile gazete çıkartmak isteyenlerden alınan lisans ücreti kaldırılmıştır. Bunun yerine yazılı müracaat kabul edilecektir.¹³⁵ Demokratik sistemlerde örneğine rastlanılmayacak uygulamalardan biri olan basın birliği yasası da yürürlükten kaldırılmıştır.¹³⁶

Yapılan bu değişiklikleri Meclis'te muhalefet partisi görevini yürüten DP yeterli bulmamaktadır. Nitekim CHP tarafından bir lütuf gibi sunulan bu yasal düzenlemeler süreç ilerlediğinde bu kanunların sadece kanunlarda değiştiğini, uygulamada ise eski yaptırımların devam ettiğini göstermektedir. Basına yönelik yaptırımları içeren yasal düzenlemelerde yavaş yavaş bir iyileşme olmasına rağmen, sistemin kendini koruma duygusu eski hastalıkların yeniden yükselmesine neden olmuştur. Bununla birlikte bu hastalıklı yapı o dönem zihinsel olarak bir şeylerin değişmesinin zaman alacağını göstergesidir. Bu süreçte gazetesi tekrar kapanan Zekeriya Sertel durumu özetlemek için: *“İnönü, Amerika'ya dayanabilmek için, lafta olsun demokrat görünmeye çalışıyordu. Demokrasiden yana olduğuna dış âlemi inandırmak zorundaydı. Çünkü*

¹³⁴. TBMM TD, c. xxii, s. 222..

¹³⁵. Alemdar Korkmaz, a.g.e 16.

¹³⁶. Alemdar Korkmaz, a.g.e.

Amerika, Türkiye'nin bir diktatörlük olmasını beğenmez görünüyor, demokratik bir düzene geçemedikçe Türkiye'ye yardım elini uzatamayacağı izlenimini veriyordu.”¹³⁷

Gerçekten de bu süreçte birçok gazeteci genelde yaftalama diye kabul edilen, ispat edilmesi zor, subjektif kararlarla ya hapse atılıyor ya para cezasına çarptırılıyor ya da gazetesi kapatılıyordu. Başkent gazetesinde yazdığı bir yazı yüzünden Sabri Yurdabekçi ile yazı işleri müdürü Kazım Arar altışar ay hapis cezasına mahkûm olmuşlardır.¹³⁸ Aziz Nesin, hükûmete hakaret suçundan İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi'nce on ay hapis ve ayrıca sürgün cezasına çarptırılmıştır.¹³⁹ Ankara'da yayınlanan Kuvvet gazetesi sahipleri Hamdi Arpağ ve Ali Rıza Başkan ile Yazı İşleri Müdürü Nizam Payzın, Matbuat Kanunu'nun 34. maddesine aykırı davranmaktan yargılanmışlardır.¹⁴⁰ Adnan Menderes'in, TBMM'nin meşruiyetini sorguladığı ve hükûmete hakaret ettiği iddia edilen bir konuşmasını gazetelerinde yayınladıkları için bazı gazeteciler de tutuklanmıştır. İzmir'de yayınlanan Demokrat İzmir gazetesinden Adnan Düvenci, Mithat Perin; Yeni Asır gazetesinden Ali Şevki Bilgin, Adnan Bilget; Kuvvet gazetesinden Salih Gürkan, Samet Ağaoğlu; Tasvir gazetesinden Atıf Sakar ve Demokrat gazetesinden Fuat Arna, tutuklu yargılandıkları bu davanın sonunda beraat etmişlerdir.¹⁴¹

Bütün bu örnekler yapılan kanuni düzenlemenin sadece kanun kitaplarında kaldığı ve uygulamadaki yöntemleri göz önüne alınınca durumun farklı olduğu ortaya çıkıyor. CHP'nin basın üzerinde bu kadar baskı kurması muhalefet partisi olan DP'nin yükselmesini kolaylaştıracaktır. DP ile aynı çizgide olmayan birçok gazete bu süreçte muhalefet partisini desteklemeye başlamışken resmî ya da gayiresmî iktidara destekleyen gazetelerde CHP'nin basın üzerinden yaptıklarını görmezden gelerek iktidara desteklerini sunmuşlardır.

¹³⁷. Barış Yetkin, **1945-1950 Arası “Demokratikleşme” Sürecinde Basın** makalesi s. 8'den M. Zekeriya Sertel, Hatırladıklarım (1905-1950), İstanbul 1968, s.259.

¹³⁸. Barış Yetkin, **a.g.m** Ulus, 28 Ocak 1947.

¹³⁹. Barış Yetkin **a.g.m'**den Yetkin, Siyasal iktidar Sanata Karşı, s. 145.

¹⁴⁰. Barış Yetkin **a.g.m'**den 39 Ulus, 8 Temmuz 1947.

¹⁴¹Barış Yetkin **a.g.m'**den Ulus, 10 Ağustos 1947.

2.2.1.4.Yayın Kapatmaları

2.2.1.4.1. Atatürk Döneminde Kapatılan Yayınlar

Cumhuriyetin ilanı ile başlayan ve her alanda inkılap yapılması ile devam eden Atatürk döneminde de muhalif bir basın gücünün oluşması kaçınılmazdır. Özellikle inkılapların toplumun yüzyıllardan beri alışlageldiği bazı alanlarda yoğunlaşması, yeni kurulan devlet rejiminin tam olarak idrak edilememesi, aynı zamanda ülkenin içinden geçtiği olağanüstü dönemlerde basın özgürlüğünün güçlü olması beklenen bir gelişme değildir. Atatürk döneminde de Osmanlı Devleti'nde görülen basının kontrol altına alınma isteği açıkça görülmektedir. Bu dönemde gerek muhalif medyanın tutumu gerekse İstanbul basını ile Ankara basını arasındaki güç mücadeleleri inkılaplara karşı toplumun belli kesimlerinden gelen muhalefet birçok gazetenin kapatılmasına ya da ülkeye girişlerinin yasaklanmasına neden olmuştur. Ayrıca birçok gazetecinin İstiklal mahkemelerinde yargılandığını düşünürsek yaşanan baskı, cumhuriyet rejimi olsa da Osmanlı'dan itibaren değişen bir şeyin olduğunu söylemek oldukça güç olacaktır. Bu dönemde sadece gazeteler değil, basım türlerinin diğer alanları da (kitap, dergi) bu yasak kapsamına alınacaktır.

Tablo 2. Atatürk Döneminde Kapatılan Yayınlar

Kapatılan ya da ülkeye girişi yasaklanan basım türlerinin (kitap,gazete, dergi)kapatılma gerekcesi		Kapatılan Basım türü sayısı
1	Komünist propaganda yapan yayınlar	4
2	İnkılâplara muhalefet edici yayınlar	10
3	Takrir-i Sükûn Kanunu'na muhalefet edici yayınlar	2
4	Türkiye'deki Rum ve Ermeni vatandaşları kışkırtıcı yayınlar	9
5	Kamuoyunun huzurunu bozucu-Ülke aleyhine yapılan yayınlar	44
6	Muzur yayınlar	3
7	Dinî duyguları rencide edici yayınlar	4
8	İrticayı teşvik edici yayınlar	2
9	Din propagandası yapan yayınlar	8
10	Kürtçülük-bölücülük ile ilgili yayınlar	7

11	Türkçülük ile ilgili yayınlar	3
12	Mustafa Kemal Paşa'nın şahsına karşı yapılan yayınlar	8
13	Komşu ve dost ülkeler aleyhine yapılan yayınlar	5
14	Kürtçülük-bölücülük ile ilgili yayınlar	16

Prof.Dr.Mustafa Yılmaz'ın Cumhuriyet Döneminde Bakanlar Kurulu Kararı İle Yasaklanan Yayınlar 1923-1945 isimli makalesinden bu tablo oluşturulmuştur.

2.2.1.4.2. İnönü ve Bakanlar Kurulu Kararı ile Kapatılan Yayınlar

İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı olması ile beraber 1938-1945 yılları arasında basın türlerine yönelik baskı ve kapatma cezaları Atatürk döneminden sonra da devam etmiştir. İnönü döneminde çıkan 2. Dünya savaşı ve Hatay'ın anavatana katılma süreçleri hem iç hem de dış politikada etkili olmuştur. Bu nedenle basın türlerinin yayınları bu politikaların dışına çıktığı andan itibaren çeşitli cezalara tâbi olmuşlardır. Bu dönemde Türk basını siyasi otoritenin dışına çıkması ve bu yönde kamuoyu oluşturması dönemsel şartlar gereği mümkün olmamıştır. Bütün bu gelişmeler birlikte düşünüldüğünde; basının muhalif olma özelliğini kullanarak ve yürütme erkinin üzerinde denetim kurarak halka karşı sorumluluğu yerine getirmelerinde etkin bir rol oynadığını söylemek imkânsızdır. Bu dönem dünyanın gergin bir ortamdan geçmesi, aynı zamanda totaliter sistemlerin egemenliği gibi nedenlerden dolayı, basın sadece Türkiye'de değil; dünyada da yürütmenin kontrolünde yer aldığı görülmektedir.

Tablo 3. İnönü Ve Bakanlar Kurulu Kararı ile Kapatılan Yayınlar

	Kapatılan ya da ülkeye girişi yasaklanan basın türlerinin (kitap, gazete, dergi) kapatılma gerekçesi	Kapatılan Basım türü sayısı
1	Komünist Propaganda	3
2	Ermenilik-Kürtçülük ve diğer bölücü yayınlar	7
3	Dış politika aleyhine yapılan yayınlar	7
4	Dinî propaganda yapan yayınlar	9
5	Ülke aleyhine ve kamuoyunu bozucu yayınlar	36

Prof.Dr. Mustafa Yılmaz'ın Cumhuriyet Döneminde Bakanlar Kurulu Kararı İle Yasaklanan Yayınlar 1923-1945 isimli makalesinden bu tablo oluşturulmuştur.

2.2.2. 1950-60 Demokrat Partili Yıllar ve Basın Siyaset İlişkileri

1923 yılından 1950 yılına kadar 27 yıl gibi çok uzun bir süre iktidarda olan CHP'nin gerek otoriter tutumları gerekse ekonomik olarak ülkenin kötüye gitmesini engelleyememesi kendi içinde bir muhalefet hareketi doğurmuştur. “4'lü Takrir” diye adlandırılan olayla CHP milletvekilleri partilerinden istifa ederek yeni bir parti kurmuşlardır. Kurulan bu partinin adı Demokrat Parti'dir. Kuruluşundan hemen sonra yapılan ve Anadolu'da teşkilatlanmasını dahi tamamlamadan girdiği 1946 seçimlerini kaybedeceklerdir. Burada açık oy gizli tasnif maddesinin etkili olduğu, çalışmanın diğer yerlerinde belirtilmiştir.

DP Meclis'e girdikten sonra etkili muhalefet sergilemeye başlamışlardır. Daha önce muhalefete alışmamış CHP bu duruma ayak uyduramamış gerek muhalefet partisine gerekse o partiyi destekleyen gazetelere karşı ciddi baskılar kurmuştur. Bu durum medya mensuplarının tutuklamalarına, para cezalarına çarptırılmalarına rağmen DP desteklemelerini engelleyememişlerdir. Yaşanan bu süreçte DP lideri Adnan Menderes ve partililer medyaya daha fazla özgürlük vereceklerini beyan ederek kamuoyunda ve basın dünyasında yeni bir umut olmuşlardır.

Bu atmosferle girilen ve Demokrat Parti'nin “Yeter söz milletindir!” sloganının kullanıldığı 1950 seçimlerinde Demokrat Parti birinci parti olurken CHP ise tarihi bir hezimet yaşamıştır. TBMM kayıtlarına göre 487 milletvekilli Meclis'e DP 416 milletvekili çıkartarak¹⁴²Meclis'te sandalye dağılımına göre büyük bir üstünlük göstermişlerdir. Bu olay sonucunda Adnan Menderes başbakan olduğu gibi Celal Bayar cumhurbaşkanı olacak ve Atatürk'ün ölümünden beri yaklaşık 12 yıldır cumhurbaşkanı olan ve aynı zamanda Milli Şef diye adlandırılan İsmet İnönü muhalefet lideri oluyordur. Bu bir devrimdir. Bu nedenle 1950 seçimlerine “Beyaz Devrim”de denilmektedir.

¹⁴²http://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonuclari/secim3_tr.pdf pdf çevrim içi erişim tarihi 05.01.2015.

Tablo 4. 14 Mayıs 1950 Genel Seçim Sonuçları

Parti adı	Milletvekili sayısı	Aldığı oy oranı
Demokrat Parti (DP)	416	55,2
Cumhuriye Halk Partisi(CHP)	69	39,6
Millet Partisi (MP)	1	4,6
Bağımsızlar	1	0,6
Toplam	487	100

2.2.2.1.Demokrat Parti ve Dini Söylem

Demokrat Parti'nin yükselmesinde ve kuruluşundan 4 yıl sonra iktidara gelmesinde CHP' nin hatalarının yanında Demokrat Parti'nin dinsel söylemleri de etkili olmuştur. 27 yıldan beri iktidarı elinde bulunduran ve kendini mutlak iktidar olarak tanımlamasa da yaptığı eylemlerle bu tanımın örtüşmesi ülkenin içinde bulunduğu totaliter havasından bunalmasa olarak değerlendirilebilir. Halk Fırkası bu zamana kadar katı sert ve laik bir sistemin tüm toplum tarafından benimsenmesini istemiş, bu nedenle inkılap hareketleri yapmış bu inkılap hareketlerine karşı çıkanları da çeşitli yöntemlerle cezalandırmıştır. Özellikle Türk toplum yapısının en eski dönemlerden itibaren içine işlemiş dinsel yapı göz ardı edilmiştir.

Bu dönemde din, geri kalmanın en önemli nedenlerinden biri olarak kabul edildiğinden, halkın bu kavramdan uzaklaşarak daha modern çağdaş Batı toplumunu meydana getirmek için politikalar belirlenerek bu politikalara uygun inkılaplar yapılmıştır. Devlet toplumsal yapıyı dikkate almadan inkılaplar yaparken, bu inkılapların yerleşmesi için de gerek yeni yaygınlaşan radyoyu gerekse gazeteleri çok güçlü bir şekilde kullanıyordu. Seküler bir toplum inşa etmek isteyen parti zihniyeti bu amaç için eğitim yasasından kılık kıyafete dair ve siyasi alanlardan kültürel alanlara kadar hemen hemen her alanda din ile alakalı her şeyi çıkartmıştır. Ezanın Türkçe okunmasından basılan tarih kitaplarındaki dinî tanımlara kadar muhafazakâr, mukaddesatçı yapıya sahip Anadolu insanını etkileme çalışmaları başarılı olmuştur demek çok zordur. Bu durum halk tarafından CHP'ye karşı bir tepki meydana getirirse de

bunu dile getirmek o dönemin baskıcı şartlarından dolayı mümkün olduğunu söylemek zordur.

İşte bu atmosferde kurulan Demokrat Parti, çok kısa bir geçmişe sahip olmasına rağmen iktidara gelmiştir. İktidara geldikten sonra ezanı Arapça'ya çevirmiş, İmam Hatip okulları açmış, ayrıca daha önce eşine rastlanılmayan bir örnekle radyoda dinî programlar yayınlanmış, ramazan sohbetleri verilmiş ve her cuma günü dinî konuların görüşüldüğü programlar hazırlanmıştır. Bu olaylar Demokrat Parti'nin insanların zihninde genelde olumlu yer ettiğini göstermektedir. Bu olumlu algıya rağmen Demokrat Parti'nin basın ile ilgili anıları ve yaptırımları da olumsuz bir örnek olarak basın tarihindeki yerini alacaktır.

2.2.2.2. Demokrat Parti ve Destekçisi Zafer Gazetesi

Daha önce belirtildiği üzere gazeteler toplum adına değil parti veya devlet adına çalışmaya başlayıp objektif yayın ilkelerini bırakıp parti bülteni oldukları zaman iktidar dönemleri şaşaalı olduğu kadar iktidardan sonra düşüşleri de bir o kadar dramatik olur. Daha önce CHP'nin yarı resmî gazetesi olan Ulus gazetesi de CHP döneminde kullanılan ve devlet imkânları ile desteklenen bir gazeteydi. CHP'nin 14 Mayıs 1950 seçimlerini kaybetmesinden sonra başa gelen DP bu gazeteyi bitirme noktasına getirmiştir. Ulus gazetesinin basın hayatında yaşadığı süreçlerin aşağı yukarı aynısı Zafer gazetesinin başından geçecektir.

Demokrat Parti kurulurken bu partiye ülkenin önemli sermaye sahipleri de destek olmuşlardır. Çünkü katı devletçi ekonomi modelini uygulayan CHP dönemi onların finansman olarak güçlenmesine engel teşkil ediyordu. Sermaye sahiplerinin büyük toprak ağlarının çok büyük bir kısmı 1950 seçimlerinde olduğu gibi 1954 ve 1957 seçimlerinde de Demokrat Parti'yi desteklemişlerdir. Bu gelişmelere paralel olarak bu zenginlerin de basın sektörüne girmesi gerektiği fikri ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu fikir daha sonra Demokrat Partili milletvekillerinde içinde bulunduğu bir grup tarafından çıkarılmasını Füreya Koral: *“Türk basını yeni yeni modernleşiyor, bir sanayi dalı olarak belirliyordu. Bu alana sermaye yatırabilmek için ürkek piyasayı*

ancak partcilik gayreti harekete geçirebilirdi. Türkiye’de ilk defa halkın büyük çoğunluğuna dayanarak kurulan DP’nin zengin taraftarları 1948 yılında birleştiler. Partinin kuruluşundan beri ‘Zafer demokrasidir.’ sloganına sarılan DP’li basın elemanları 1949 yılında zaferi kurdular.”¹⁴³

Buradan da anlaşılacağı üzere Zafer’in kuruluşu Demokrat Partililer’in sloganından alıntılanmadır. Zafer gazetesi kurulduktan kısa süre sonra ülke seçim atmosferine kilitlenmiştir. 14 Mayıs 1950’de yapılacak seçim öncesi Zafer gazetesi âdeta Demokrat Parti’nin seçim sözcülüğünü yapmıştır. Bu anlayışa uygun olarak CHP karşıtı yayınlarını sürdürerek halkı CHP’den uzaklaştırıp DP’ye yöneltmek için haberler yayınlanmıştır. Haberlerde özellikle seçimin yaklaşmasına birkaç gün kala propaganda şiddetini arttırmıştır. Bunlara örnek olarak; 2 Mayıs 1950 seçimlerden evvel silah patırtıları, İzmit’in yarımcasında CHP’liler gene silah kullanmıştır. 3 Mayıs 1950: Yurdun birçok yerinde idari tazyik başlamıştır. 6 Mayıs 1950: İnönü Ege’de propaganda nutuklarına devam ederek, Manisa’da söylediği nutukta her şeyi güllük gülistanlık göstermiştir. 10 Mayıs 1950: Burada özellikle radyonun CHP iktidarı tarafından eşitsiz bir şekilde ve parti propagandasına dönüştürülmesini eleştirmektedir. Seçim cihazının yanı başında idare cihazı da işlemektedir ve tarafsızlığı bozan idare amirlerine yer yer rastlanmaktadır. Gazete olayı şu cümlelerle vurgular: *“Bu Türk milletinin mukaddes olan rey hakkına ihanet demektir.”*¹⁴⁴ 13 Mayıs’ta gazete şu başlıkla çıkmıştır: (Ertesi gün seçim vardır.) *“Vatandaş reyini hiçbir telkine kapılmadan kullan.”*¹⁴⁵ Bu propaganda çalışmaları ile hedefe ulaşılmıştır. DP iktidara gelmiştir. Bu demokrasi zaferi diye adlandırılan olayla beraber Zafer gazetesinin tutuklu olan sahibi de milletvekili seçildiği için hapisten çıkmıştır.

Zafer gazetesi kurulduğu zaman CHP’nin hışmına uğramıştır. Bugünleri gören gazete daha sonra demokrasi adına hareket etmesi gerekirken bunu uygulamamıştır. Demokrat Parti döneminin basına uyguladığı İnönü dönemini aratmayan uygulamalarına gerekli şiddette karşılık vermemiştir. Demokrat Parti’nin birçok konuda

¹⁴³.A. Elif Emre, **Demokrasi Zaferin** s. 178’den, Fuat Süreyya Oral, Türk Basın Tarihi, Ankara Yeni Adım Matbaası 1968, S.73 derleyen Alemdar Kormaz, Türkiye’de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın- Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009.

¹⁴⁴.A.Elif Emre **a.g.e.** s.179

¹⁴⁵. **A.g.e.**

basın ayağını yürüten bu gazetenin de siyasi iktidardan finansman desteği almadığı düşünülemez. Cumhuriyet Dönemi'nde CHP ile başlayan siyaset medya çıkar ilişkileri CHP'den DP'ye Ulus'tan Zafer'e geçmiştir. Senaryo aynıdır. Gazete hükûmeti destekleyecek kamuoyunu hazırlayacak, hatalarını görmeyecek, muhalefete sataşacak; bunun sonucunda da resmî basın ilanlardan daha fazla alacak, finansman olarak devletin desteğini arkasına alarak zenginleşecek, holdingleşecektir. Bu zihniyet unsurları bu dönemle bitmeyecek DP döneminden sonra da devam edecektir. Zafer gazetesi Demokrat Parti'ye yakınlığını, bu yakınlık sonucu elde ettiği finansman desteğini görmemiz, medya siyaset sisteminin birbirleri etik dışı ilişkiler ile bağlandığını görmemiz açısından önemli bir örnektir.

¹⁴⁶Tablo 5. DP Döneminde Resmi İlanlar ve Reklam Tutarları 1950-1959

Gazete Adı	Aldığı Ücret
Zafer- Zafer Akşam Postası	7. 144.330
Cumhuriyet	2. 653.704
Milliyet	2. 271,437
Hürriyet	2. 269.643
Sonposta	2. 145,394
Vatan	1. 641 145
Havadis	1. 146 882
Yeni İstanbul	1. 817162
Tercüman	1. 139578
Hürses	1. 021926

¹⁴⁶. Korkmaz Alemdar, **Demokrat Parti Döneminde Resmi İlanlar ve Reklam Tutarları**, derleyen: Kokmaz Alemdar, Türkiye'de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın- Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009, s.171-172.

2.2.2.3. Basın Tahkikat Komisyonu

CHP 1945-50 yılları arasında basın hürriyeti ile ilgili yapmaya çalıştığı yasal çalışmalara karşılık uygulamadaki hatalar dizisi CHP ile basını karşı karşıya getirmiştir. CHP'nin basınla ilgili bu tavrını en çok eleştirenlerin başında da DP bulunuyordu. DP'liler Devler Radyosu'nun iktidarın emrinde olmasını, bazı gazetelere ayrımcılık yapmasını sık sık dile getirmesine rağmen kendileri iktidara geldiğinde aynı hatalara düşeceklerdir. DP ile basın arasında ilişkiler önce iyi başlamış, basın ile ilgili CHP döneminde çıkan birçok yasayı değiştirmiş; fakat iktidarda olduğu zaman, süre ilerleyince DP'de basına karşı CHP'nin düştüğü hatalara düşmüştür. Gazete ilanındaki eşitsizliklerden, radyoyu propaganda aracı olarak kullanmasına kadar bütün hataları neredeyse tekrarlamıştır. İktidarının ilk dönemlerinde ekonomik kalkınma hamleleri yapan ve ekonomik anlamda liberal politikaları benimseyen mukaddesatçı muhafazakâr kimlikli insanları devletle tekrar barıştıran Demokrat Parti'nin, özellikle de 1957'den sonra üçüncü iktidar döneminde ülke ekonomisinin kötüye gitmesiyle birlikte basında eleştirilerin artması, basını kendi çizgisine çekme ihtiyacını doğurmuştur. Bu dönemde eskiye oranla daha sert bir tavır alan Demokrat Parti için sonun başlangıcı gelmeye başlamıştır.

Basın üzerindeki sert tutumu CHP tarafından eleştirilmeye başlanmış, bu sefer özgürlükleri savunan taraf CHP olmuştur. Basını arkasına alan muhalefet, Demokrat Parti'ye yönelik eleştiri dozunu artırmıştır. Kamuoyunda CHP haberlerinin öne çıkarılması ile medya üstünlüğü muhalefete geçmiştir. DP, artan şiddet olaylarına karşı basına sansür getirmiştir. Bu süreçte İnönü'nün DP'ye karşı Anadolu turuna çıkması; Uşak, İzmir ve Topkapı surlarında saldırıya uğraması, DP'liler tarafından İnönü'nün darbe yapmak için zemin mi hazırlıyor endişesine kapılmalarına neden olmuştur. Bunun için kurulacak tahkikat komisyonu sadece DP'den oluşmuştur ve antidemokratik haklar verilmiştir. Bu olaylar şiddeti arttırmış, hatta İnönü Meclis oturumlarına belli bir süre katılmama cezası da almıştır. Komisyon kurulmasından sonra muhalif yapıdaki öğrenci gruplarının 555K eylemi gerçekleşecektir. Bu eylem beşinci ay, ayın beşi, saat beşte Kızılay Meydanı'nda diye kodlanan ve ilk sivil itaatsizlik eylemi olarak da kabul edilen olaylar akşama kadar sürdüğü için, iç işleri bakanının da göstericilerin üzerine ateş etme emrini verdiği söylenmektedir. Bu olaylar sırasında Adnan Menderes kalabalığı görüp

arabadan inerek muhalif öğrencilere “Ne istiyorsunuz?” diye soru sorduğu belirtilmektedir. Bu olayların haberini yapan Zafer gazetesi de 14 Mayıs’a kadar kapatılmıştır. Ardından 27 Mayıs darbesi gelmiş, Adnan Menderes ve arkadaşları idam edilmişlerdir.

3. 1960'DAN 2000'LERE TÜRK MEDYASININ SİYASETLE İLİŞKİLERİ

3.1.1960-1980 Arası Medya Siyaset

3.1.1. 27 Mayıs Darbesi ve Radyonun Gücü

“*Dikkat dikkat, burası İstanbul radyosu. Silahlı kuvvetler 27 Mayıs gece saat üçten başlayarak yurdun her tarafında idareyi ele aldı.*”¹⁴⁷ Bu konuşma Türkiye’de bir devrin kapanıp yeni bir devrin açıldığının göstergesi olacaktır. 10 yılı aşkındır tek başına iktidarda olan DP 27 mayıs sabahı askerî darbe ile devriliyordur. Yaşanan bu gelişme daha sonra Türkiye’de darbe geleneğini başlatacak olaylar zincirinin ilk basamağıdır. Demokrat Parti’nin düşmesi medya - siyaset ilişkilerine yeni bir aktör daha kazandırmıştır. Bu aşmadan sonra basın ordunun tarafına geçtiği gibi, Demokrat Parti aleyhine akla hayale gelmez haberler yapmışlardır. Medya tekrar güçlü olan tarafa geçerek ordunun siyasete karışmasında; darbe yapan albay ya da generallerin boy boy fotoğraflarını vererek onlarda ünlü olma duygularını geliştirecek, kendilerini siyasete yön verecek birer siyasi lider gibi davranmalarını teşvik ederek gelecekte darbe kültürünün gelişmesine katkı sağlayacaktır.

27 Mayıs 1960 sonrası çıkan gazete haberleri gerçekten Türk basınının içine düştüğü açmazı anlatması bakımından önemlidir.¹⁴⁸ Medya gerek radyo gerekse yazılı basın olarak Yassıada’da yargılanan cumhurbaşkanı, başbakan ve bakanlar ile ilgili birçok kara propaganda manşetleri ile sürmanşetleri atmıştır. Yargılama yapırlarken gerek radyolardan gerekse gazetelerden geçmişte cumhurbaşkanı, başbakan olmuş kişilerle alakalı ve onların itibarını toplum önünde sarsacak bir içerikle haberler yayımlıyorlardır. Bu sırada da ilginç örnekler buluyorlardır. Bayar’ın yargılandığı “Köpek Davası”, Menderes’in yargılandığı “Bebek Davası” açılan ilk davalar olmuştur. 6-7 Eylül olayları davası, Vinileks Şirketi Davası, Dolandırıcılık Davası, Değirmen Davası, Ali İpar Davası, Örtülü Ödenek Davası, Radyo Davası, Arsa Davası, Topkapı Olayları Davası, Çanakkale Olayı Davası, Kayseri Olayı Davası, Demokrat İzmir

¹⁴⁷Vedat Demir, a.g.e. s.166.

¹⁴⁸Mustafa Arıkan, “27 Mayıs Anayasayı İhlal Davası İddianamesi Üzerine Bazı Tespit ve Düşünceler”, Türkler Ansiklopedisi, C.XVII, İstanbul, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 74–75.

Davası, İstimlak Davası, Üniversite Olayları Davası, Vatan Cephesi Davası gibi davalar birbirini izlemiştir.¹⁴⁹

Bu davalar içerik olarak Ağır ceza ve yolsuzluk davalarının -ki bunların bazıları, Menderes'in gayrimeşru çocuğunu öldürmesi ya da Bayar'ın bir hayvanat bahçesini kendisine armağan edilmiş bir köpeği satın almaya zorlaması gibi ilginç dava ve suçlamalardı, bu kişilerin adlarını lekelemek için, büyük ölçüde etkisiz kalan bir çabayla açıldığı aşikârdır. Bu süreçte çıkan bazı haberler basının bu konuda nasıl misyon üstlendiğinin göstergesidir. *“Şehitleri tespit için komisyon kuruldu. Üniversitelileri öldürdükten sonra meçhul yerlere gömen polisler sorguya çekiliyor. Dikilecek abidenin istismar edilmemesi istenip¹⁵⁰ partizan valiler birer birer tevkif ediliyor. Ethem Yetkiner'in bankada 1 buçuk milyon lirası olduğu tespit edilmiş; Sarol otomobil kaçakçılığı ile meşgulmüş.”¹⁵¹ “K. Aygün, belediye tahvillerini kırdırıp kendi hesabına toplamış. Bekçi aidatlarının da yenildiği anlaşılıyor.”¹⁵² “Menderes 10 yılda 480 bin lira maaş ve tazminat almış. Sabık Başbakanın 1954 ve 1957 seçimlerinde yaptığı propaganda gezileri için de yolluk aldığı tespit edildi.”¹⁵³ “Bayar kahve ithali işinde de ortakmış.”¹⁵⁴ “Sabık Cumhurbaşkanı 1500 harbiyelinin imhasında hiç mahzur olmadığını söylemiş.”¹⁵⁵*

Bu darbe bir başka gerçeği de gözler önüne seriyordur. Darbe bildirisi radyodan okunmuştur. İnsanlar olayların ne olduğunu bilmeden ordunun yönetime el koyduğundan bir radyo aracılığı ile haberdar olarak durumu analiz etmeye çalışmışlardır. Yaşanan bu olay radyoyu daha sonra da resmî televizyon olan TRT'nin stratejik önemini ortaya koyacaktır. Bundan sonraki darbeler ve muhtıralar da yine

¹⁴⁹http://dosyalar.hurriyet.com.tr/haber_resim_3/27_mayis_raporu.pdf çevrim içi erişim tarihi 08.01.2015.

¹⁵⁰³ **Tercüman**, 31 Mayıs 1960. http://dosyalar.hurriyet.com.tr/haber_resim_3/27_mayis_raporu.pdf çevrim içi erişim tarihi 08.01.2015.

¹⁵¹ **Tercüman**, 2 Haziran 1960. http://dosyalar.hurriyet.com.tr/haber_resim_3/27_mayis_raporu.pdf çevrim içi erişim tarihi 08.01.2015.

¹⁵² **Akşam**, 12 Temmuz 1960. http://dosyalar.hurriyet.com.tr/haber_resim_3/27_mayis_raporu.pdf çevrim içi erişim tarihi 08.01.2015.

¹⁵³ **Milliyet**, 13 Temmuz 1960. http://dosyalar.hurriyet.com.tr/haber_resim_3/27_mayis_raporu.pdf çevrim içi erişim tarihi 08.01.2015.

¹⁵⁴ **Akşam**, 27 Eylül 1960. http://dosyalar.hurriyet.com.tr/haber_resim_3/27_mayis_raporu.pdf çevrim içi erişim tarihi 08.01.2015.

¹⁵⁵ **Milliyet**, 9 Haziran 1960. http://dosyalar.hurriyet.com.tr/haber_resim_3/27_mayis_raporu.pdf çevrim içi erişim tarihi 08.01.2015.

televizyon ve radyonun askerler tarafından ele geçirilmesi ile gerçekleşecektir. Darbe yapma hazırlığı içinde olanlar, önce radyoyu kuşatmışlardır. Bu kuşatma başarısız olunca darbe de engellenmiş oluyordur. Buna yakın tarihteki en çarpıcı örneklerden biri de Kartal Tibet'tir. İkinci kez darbe teşebbüsünde bulunan ve daha sonra bu suçlamadan dolayı idam edilen Talat Aydemir'in başında olduğu darbe girişimi, bizzat Kartal Tibet aracılığı ile önlenmiştir. O tarihte Meydan Sahnesi'nin genç oyuncularından biri olan Kartal Tibet, 21 Mayıs 1963 gecesini tankların Ankara caddelerinde dolaştığını görür ve darbeden şüphelenerek nöbetçi amiri Seyfettin Karadağ'a, o da o sırada uyumakta olan 28. Tümen Kurmay Başkanı Ali Elverdi Paşa'ya duyurur. Ali Paşa uykudan kalkıp radyoevine gider. Kendilerinden son derece emin olan darbeciler, Ali Paşa'nın tek başına girdiği radyoevinden yaptığı anonsu duyunca şaşkına dönerler. Anonsta isyanın Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından bastırıldığı duyurulmuştur.¹⁵⁶

3.2.1980-2000 Arası Medya Siyaset İlişkisi

3.2.1. Türk Basınında Oligopolist Yapının Oluşumu

Türkiye 1970'lerin sonundan 1980'lerin başına gelindiğinde medya yapılanmasında yeni bir döneme giriyordu. Dünyada artan sermaye birikimi ve bu sermaye birikiminin yönlendirileceği sektörler aranmaya başlanmıştır. Buna göre sermaye sahiplerini koruyacak şirketin reklamını yapacak kamuoyu oluşturacak bir tek sektör vardı o da basındı. Sermaye artışında dünya'da o zaman hızla gelişen zenginlerin bu zenginliklerinin kaynağı sorgulanmaya başlanmıştır. Bağımsız gazeteciler bu olayın üzerine gittiğinde sermaye sahiplerinin bu paraları stokçuluk kaçak petrol satışı silah satışı gibi etik olmayan yollardan kazandığını tespit etmeye başlamıştır. Bu da büyük sermaye sahiplerinin kendilerini güvende hissetmemelerine neden olmuştur. Yaşanan bu süreç yavaş yavaş dünyada iş adamlarının medyaya girmelerine neden olmuştur. Medyadan para kazanmaktan daha çok kendisi ile ilgili çıkacak olumsuz haberleri yok

---

¹⁵⁶Ali Elverdi, "Bu Vatana Kastedenler", İst. 1980, Yeni Asya Yayınları, s. 69. (1) Konya İl Merkezi Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2012. http://www.zaman.com.tr/mustafa-armagan/osmanli-kadar-basina-tas-dusmesin-e-mi_1260196.html çevrim içi erişim tarihi 08.01.2015.

etmek yada savunulacak ve kendini geniş kitlelere anlatacak bir basın gücünü istemişlerdir.

Türkiye’de 1970’leri 80’lere taşıyan yıllar oldukça sıkıntılıdır. Ekonominin bozuk olması artan terör ve şiddet olayları, sağ sol kavgaları, alevi sünni çatışmaları, işsizlik, yüksek enflasyon, gibi birçok problemleri içinde barındıran bir ülke havasındaydı. İşte bu süreçte Türkiye’nin en zengin patronlarının üye olduğu Türkiye Sanayici ve İş adamları Derneği’nin (TÜSİAD) 120 üyesinin hepsinin onayı alınarak hükûmeti ekonomik alanda uyarmak için gazetelere ilan vermişlerdir.¹⁵⁷ Kamuoyunda Ecevit hükûmetini bitiren ilan olarak kabul edilen bu ilanları anlatan TÜSİAD’ın kurucularından Feyyaz Berker 4 milyon 628 bin lira ödenek ayırarak 13 Mayıs 1979’dan itibaren 7 basmaktan oluşan ilanları için sıkıyönetim komutanından onay alarak yayınlama iznini aldıktan sonra ilanı gazetelere vererek büyük ses getirecek olayın başlangıcını gerçekleştirmişlerdir. Fakat yaşanan süreçte 7 ilan yerine 4’ü yayımlanmıştır. Bunlar da; (1)Gerçekçi çıkış yolu, (2)Ulus bekliyor, (3)Yokluğu paylaşmak mı, bolluğu sağlamak mı?, (4)Refahın ve hürriyetin düşmanı: Enflasyon.

Olay Türk siyasi hareketinde çok önemli çıkarımların yapılmasını sağlamıştır. Bu çıkarımlardan biri de sermaye sahipleri artık medyaya reklam verip daha fazla tanınarak şirketin kârını artırmak yerine bizzat medyayı satın alarak bu sektöre girmeyi düşünmüş ve uygulamaya koymuş olmalarıdır.¹⁵⁸ Farklı sektörlerde faaliyet gösteren sermaye guruplarının medyaya girişleri farklı nedenlere dayanıyor olsa da başlıca nedenler: Medyanın dördüncü güç paradigması, siyasi otoriteye baskı kurma ve itibar toplumsal denetim kredi alımında ve devlet ihalesinde nüfuz reklam harcaması yerine gazete çıkarmak, radyo ve televizyon kurmak vs.¹⁵⁹

Bu düşüncenin ilk belirtileri ortaya çıkmaya başlamıştır. 1979 yılında günümüz Türk medya sistemine damga vuran Aydın Doğan, Milliyet gazetesini alarak ardından da Kıbrıslı bir iş adamı olan Asil Nadir Günaydın gazetesini alarak yeni bir düzeni

---

¹⁵⁷<http://www.milliyet.com.tr/Ekonomi/HaberDetay.aspx?aType=HaberDetayArsiv&KategoriID=3&ArticleID=1046765> çevrim içi erişim 09.01.2015.

¹⁵⁸<http://www.milliyet.com.tr/Ekonomi/HaberDetay.aspx?aType=HaberDetayArsiv&KategoriID=3&ArticleID=1046765> çevrim içi erişim 09.01.2015.

¹⁵⁹Vedat demir, **a.g.e.** s194-195 den Hakan Tuncel Bab-u Aliden ikitelliye birikim S.64 Ağustos 1994 s 37.

başlatacaklardır. Bununla beraber Bab-ı Ali diye adlandırılan bugün İstanbul'da Cağaloğlu İstanbul Valiliği çevresi olan ve gazete basımlarının gerçekleştirildiği yer olması dolayısı ile Bab-ı Ali merkezli gazetecilik İkitelli'ye kayacaktır. Aslında bu taşınma mekânsal olarak bir taşınmadan daha çok zihinsel dönüşümü de sembolize edecektir. Yaşanan bu süreç Aydın Doğan ve Dinç Bilgin'in önderliğini yaptığı "plaza gazeteciliği"ni başlatacağı gibi Bab-ı Ali'ye göre devasa büyük binalarda sadece gazete değil televizyon radyo dergi gibi birçok faaliyet gerçekleştirilecektir. Yine bu sürece girildiğinde basının önemli aileleri ve kökenleri aileden gelen bir gelenekle gazeteci olan gazete sahipleri Karacanlar, Simaviler, Ilıcaklar Nadirler, gazetelerini holding sahiplerine satarak bu sektörden çekilecekleri gibi Türk medyasında gazetecilik geleneğinden gelen sahiplik yapısı yavaş yavaş son bulacaktır. Gazete mülkiyet yapısı büyük holdinglerin başında olan ve gazetecilikle bir ilgileri olmayan iş adamlarının eline geçecektir. Bunun daha iyi anlaşılabilmesi için Türkiye'nin 1980'lerde izlediği neoliberal ekonomi politikaları değişim dönüşüm süreçlerinin bilinmesi gerekmektedir.

3.2.2. Basından Medyaya

1980'li yıllarla beraber kitle iletişim araçlarının gelişmesi, televizyonun yaygınlaşması, telefonun köylerdeki evlere kadar ulaşmaya başlaması, bilim ve teknolojiye gelişmeler bu yıllarda yeni sağ düşüncenin egemen olmasıyla beraber başlayan günümüzde adı küreselleşme olan sistemle beraber gerek ülkemizde gerekse dünyada yaşanan sosyal kültürel ve siyasal değişimler doğal olarak basın diye adlandırılan dönemden medya diye adlandırılan yeni bir dönemin doğmasına neden olmuştur.¹⁶⁰

Basını, dar kapsamı ile gazetecilikte dördüncü güç konumu diye adlandırılan bir kabul varken medya olarak birinci güç olma özelliğini Türkiye'de en fazla gösterdiği dönem 1980-2000 yılları arasındır. Bu dönemde kökeni Demokrat Parti anlayışından gelen liberal politikalar Turgut Özal ile büyük yol katetmiştir. Türkiye bu dönemde çeşitli yollarla ve genelde kaynağı belli olmayan büyük sermaye sahiplerinin gazeteler,

---

¹⁶⁰ Raşit Kaya, **Türkiye Siyasal Yaşamında 1980'ler Sonrası Gelişmeler ve Medya**, derleyen Alemdar Korkmaz, Türkiye'de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın- Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009, s. 233.

bankalar, televizyonlar aldığı bir döneme girmiştir. Bu dönemde medya-siyaset-sermaye üçgeni kurulmuş, bu üçgene belli zamanlarda ordu da dâhil olarak güç denklemlerini allak bullak etmiştir. Bu sürecin kesitsel olarak başlangıcını açıklayacak olaylar Karacan Ailesi'nin Milliyet'i ve Simavi Ailesi'nin Hürriyet'ten sonraki en önemli gazetesi olan Güneş ve Günaydın gazetesinin satma serüvenidir. Bu gazetelerin satılmasıyla başlayan olaylar dizisi, diğer sermaye guruplarını etkileyerek Uzanlar, Doğuş, Doğan Grubu, Çukurova Grubu gibi sermaye sahiplerinin medyayı ele geçirmesine örnek teşkil edeceklerdir.

Güneş gazetesi, başını Güneri Cıvaoğlu'nun çektiği, Tercüman gazetesinden ayrılan 60 kişilik bir grup tarafından kurulmuştur. Ankara'dan İstanbul'a taşınan bu gazete ekonomik sıkıntıya girince iki genç iş adamına Ahmet Kozanoğlu ve Ömer Çavuşoğlu'na 1982 yılında satılmıştır. Bu iki iş adamı 24 Ocak 1980 kararlarından sonra ciddi oranda zenginleşmiş, devlet ihalelerinden sonra Libya başta olmak üzere Arap devletlerinde büyük inşaatlar yaparak mal varlığı artmış mütahitlerdir. Bu sermaye birikimi ile Hisar Bank'ı kurdukları gibi bankerlik işleri de yapmışlardır.¹⁶¹ Bu gazeteye değerinden çok fazla para yatırmalarının ve gazetecilik sektörüne girişinin amacı halkı aydınlatmak, onlara sıcak bilgiler vererek gündemi takip etmek olmadığı aşikârdır. Durumu o zamanlar bu iki iş adamına danışmanlık yapan Ege Cansen şu şekilde açıklamaktadır: “*Güneş gazetesi kurulma hazırlıkları yapıldığı sırada, Kozanoğlu-Çavuşoğlu Grubu'na danışmanlık yapıyordum. Çıkarılacak gazetenin bir fizibilitesi olup olmadığını sordum. Yani, bu gazeteye kaç para yatırılacak ve bu para yılda ne kadar hâsıla yaratacak? Yarattılacak 'hâsıla', yatırılacak paranın 'maliyeti'nden (veya alternatif getirisinden) daha büyük olacak mı? Aldığım cevap olumsuzdu. Gazete yatırımının aslında gayri iktisadi olduğu, ama patronların bir gazeteye sahip olmayı çok arzuladıkları söylendi. Acaba niye? Şöyle bir cevap dolaştı ortalıkta. Patronlar, 'Grubumuz çok büyüdü, çok zengin olduk, bizi rahat bırakmazlar; bir gazetemiz olursa bize kimse dokunamaz,' diyorlarmış.*”¹⁶²

Güneş gazetesini aldıktan sonra basın tarihinde görülmemiş, astronomik ücretlerle birçok gazeteciye transfer etmişlerdir. Yine Türkiye'de hiç görülmemiş 3,5

¹⁶¹. Aslıhan Ardıç, a.g.e. s. 478-479' dan Ahmet Kahraman Cici Basının Sefalet ve Rezaletleri Tüm Zamanlar, İstanbul 1996, s. 215-216.

¹⁶². Ege Cansel **Hürriyet gazetesi** 23/02/2002 Patrona Satılan Gazete.

milyar gibi bir ücrete reklam çalışmaları yapılmış, boğazda ışık oyunlardan, sokak gösterilerine kadar her şey yapılmıştır. Güneri Cıvaoğlu, ilk gün çıkan gazetenin bir milyon gibi daha önce görülmemiş bir sayıda basılıp tüketildiğinden hatta taksimde gazete alamayanların kavga ettiğinden bahseder. Bu gazete ilk sayısında Kenan Evren'in mesajını da yayınlayarak devletçi çizgisini ortaya koymuştur. O dönemde birçok gazete 12 Eylül döneminden dolayı kapatma tehlikesi ile karşı karşıya kalırken Kenan Evren Güneş'e tebrik mesajı dahi yollamıştır.¹⁶³

Gazetenin bu kadar güçlenmesi iki müteahhitin her alanda rakibi olan Mehmet Emin Kara Mehmet'in bankalardan inşaat şirketine kadar birçok sektöründe barındıran Çukurova Grubu'na saldırarak onun gücünü kırmak istemiştir. 24 Ocak tarihinden sonra Türkiye'de yaygınlaşan bankerlik kurumuna karşı eleştiriler başlarken kendileri de bir banker gazetesi olan Güneş'te bu haberler pek çıkmazmış. Ardından banker krizi patlak verince ekonomik dengeleri bozulan iki ortak yurt dışına kaçmıştır. Devlet Hisar Bank'a el koyar, bu olaylardan sonra gazeteyi daha çok mafya olarak bilinen Mehmet Nuri Yılmaz alır. Yılmaz bu gazete sayesinde siyasi olarak çevresini genişletir. Gazetenin 5. yılı anısına düzenlenen organizasyona Turgut Özal da katılarak aile fotoğrafı çektirir. Daha sonraları devlet bakanlığına kadar yükselecek olan Yılmaz'ın arası Sabah gazetesinin sahibi Dinç Bilgin ile açılacak; Sabah gazetesi onun eski mafya babaları ile olan resimlerini gazetede basarak itibarını sarsmaya çalışacaktır.¹⁶⁴

Medyada birbirlerinin kirli çamaşırlarını sergileme diye tabir edilen bu propaganda ve karalama politikaları daha sonraki süreçte de cereyan edecek ve medya savaşlarına da zemin hazırlayacaktır. Mehmet Nuri Yılmaz daha sonraları gazeteyi Kıbrıslı iş adamı olan Asil Nadir'e satmıştır. Bu satıştan kaç para aldığına dair çeşitli rakamlar söylenmektedir. Mehmet Nuri Yılmaz bu satıştan kâr yapmadığını dile getirmiştir. O günlerin tanığı olan Ege Cansel satış olayını, Asil Nadir'in beklentilerini köşe yazısında¹⁶⁵ "*Günaydın gazetesinin 38 milyon dolara Asil Nadir'e satılması sırasında ben Hürriyet'teydim. Aramızdan birçok arkadaş, iki üç misli maaşla oraya geçti. O zaman Hürriyet'in kâr-zarar hesaplarını yakinen biliyordum. Günaydın*

¹⁶³ . Aslıhan Ardıç, **a.g.e.** s. 479.

¹⁶⁴ Aslıhan Ardıç, **a.g.e.** s. 484.

¹⁶⁵ Ege Cansel **Hürriyet Gazetesi** 23/02/2002 Patrona Satılan Gazete.

gazetesinin bu şartlarda para kazanması imkânsızdı. Anlatılan şuydu: Asil Nadir, gazetenin başına getireceği kişiye, 'Günaydın'ı bir numara, yani en çok satan gazete haline getirmek kaç paatlar?' diye sormuş. O da hesaplamış ve 'Ayda 1,5 milyon dolar zarara paatlar' demiş. Asil Nadir, 'Bu, yılda 10 milyon sterlin eder; ben bunu karşularım' diyerek yazı işleri müdürünü tam yetkili kılmış. Hakikaten Günaydın bir numara olmuştur. Bu olaylardan asil Nadir'in finansman kaynağı olan İngiltere'deki işleri bozulmuş, sahtekârlık davası açılarak mallarına el konmuştur. Bu durum gazetenin de işlerinin bozulmasına neden olmuştur. Maaşlarını alamayan gazeteciler eylem yapmış ama değışen bir şey olmadığı için sonuçta güneş doğduğu gibi de batmıştır.'¹⁶⁶

Yaşanan tüm bu gelişmeler iş adamları medya sektörüne girerken kâr etme amaçlarından daha çok mevcut şirketlerinin tanıtımını yapmak, siyasi erk üzerinde etkili olmak ve rakip holdinglerden bir saldırı gelirse elinde bulunduğu medya desteğı ile onları bertaraf etmek için bu sektöre girmişlerdir. Bu sektörde medyanın gücünü anladıktan sonra medyanın bütün türevleri olan radyo, televizyon, gazetecilik, dergicilik, kitapevi vs. hepsinde faaliyet gösterme ihtiyacı duyacaklardır. Bu durum etik kavramları yok edecek, Türk medyası siyasi denetimi ele geçirip yaşadığı legal görünömlü illegal yapılardan dolayı hükümetlerin yıkılmasına kadar gidecek yolu açacaklardır. Güneş gazetesi ve Günaydın gazetesinin bu çalışmada anlatılmasının en önemli sebebi, kendisinden sonra gelecek medya patronajlarının mülkiyeti ve nitelikleri ile siyaset ile iç içe olma hastalığının diğer gazetelere sirayet etmesinin başlangıcına örnek teşkil etmesidir.

3.2.3. Gazeteci Suikastları

Devletin mafya ile irtibata geçmesi, gazeteciler için devletten sonra yeni bir korku dalgasının beklediğini göstermektedir. Medya tarihinde en fazla gazetecinin öldürüldüğü dönemin bu döneme tekabül etmesi de rastlantı değildir. Bu dönemde gerek faili meçhul gerek terör gerekse adli suç olarak kabul edilen; ama hâlâ olayların arka planlarının aydınlatılamadığı gazeteci suikastları ve tarihleri ele alınırsa bu

---

¹⁶⁶Aslıhan Ardıç, a.g.e. s. 485.

cinayetlerin Türkiye tarihinin içinde bulunduğu siyasi ortamların da medya - siyaset - ticaret - mafya sürecindeki olaylara da başka bir perspektiften bakmamızı sağlayacaktır. Olayların, Türkiye'nin sarsıntılı bir sürçten geçtiği 1992-93 yıllarında gerçekleşmesi; bu dönemde Özal'ın tartışmalı ölümü, Adnan Kahveci'nin trafik kazası, Orgeneral Eşref Bitlis'in helikopterinin düşmesi gibi hâlâ aydınlatılmamış olayların yaşandığı döneme denk gelmesi, gazeteciler üzerinde bilinmeyen bir elin baskı kurduğuna işaretir.

Tablo 6. Öldürülen Gazetecilerin Yıllara Göre Dağılımı

1988	1989	1990	1991	1992
Mevlüt Işık	Seracettin Müftüoğlu	Kamil Başaran	Gündüz Etili	Cengiz Altın
	Sami Başaran	Cetin Emeç		İzzet Kezer
		Turan Dursun		Bülent Ülkü
				Mecit Akgün
				Hafız Akdemir
				Çetin Ababay
				Yahya Orhan
				Hüseyin Deniz
				Musa Anter
				Mehmet S. Erten
				Yaşar Aktay
				Hatip Kapcak
				Namık Tarancı
				Halit Gürgen
1993	1994	1995	1995...	
Uğur Mumcu	Bahri Işık	Onat Kutlar	Metin Göktepe 1996	
Kemal Kılıç		Bekir Kutmangil	Mehmet Topaloğlu 1998	
İhsan karakuş		Nail Aydın	Ahmet Taner Kışlalı 1999	
İhsan Uğur			Baki Koşar 2006	
Ercan Gürel			Hrant Dink 2007	
Ömer Taşar				
Rıza Güneşer				

Ferhat Tepe			
Muzaffer Akkuş			
Ruhican Tul			
Nazım Babaoğlu			
Kamil Koşapınar			
Erol Akgün			

Bülent Tezcan, 1980 sonrası öldürülen gazeteciler, derleyen: Kokmaz Alemdar, Türkiye’de kitle iletişimi dün-bugün-yarın- Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009, s. 713-727 yazısı tabloya uyarlanmıştır.

3.2.4. Magic Box Olayı

1968’de yayın hayatına başlayan televizyon, Türkiye’de devlet tekelinde idare ediliyordur. 1990 yılına gelindiğinde Star-1 Türkiye’ye önce yurtdışından ardından da karasal antenlerle yurt içinden yayın yapmaya başlamıştır. Bu yayınların yapılması hem anayasaya hem de kanunlara aykırıdır. Bu yayının anayasaya aykırı olmasına rağmen yapılmasında, TRT’nin denetiminde olan link hatlarının ulaştırma bakanlığına devredilmesiyle başlanılmıştır. Bu kanal Turgut Özal’ın oğlu Ahmet Özal ve Uzan grubunun ortak kanalı olarak kurulmuştur. Emre Kongar’a göre Turgut Özal’ın meşhur sözü olan “*Bir defa delinmekle anayasaya bir şey olmaz.*” sözünü bu olaya istinaden söylediğini iddia etmiştir.¹⁶⁷

Star-1’in yayın hayatına başlaması ile diğer gazete sahipleri de televizyon kurarak televizyon yayıncılığına girmişlerdir. Dinç Bilgin ATV’yi, Erol Aksoy SHOW TV’yi ve Türkiye’nin ilk şifreli yayını olan Cine5’i, Aydın Doğan Kanal D’yi, İhlas Grubu TGRT’yi kurmuştur. Bu gazete patronları bunlarla yetinmeyerek radyolar da kurmaya başlamışlardır. Özel televizyonlara halk büyük rağbet göstermiştir. TRT buna

¹⁶⁷.Hakan Temiztürk, a.g.e. s.40’ dan, Emre Kongar, Medya Yeniden Yapılanabilecek mi? Cumhuriyet 28.11.2002.

paralel olarak yayın hayatını canlandırmak için farklı kanallar kurduysa da televizyon izlenme oranlarında hep aşağıda kalmıştır.

Bu iş adamları basını alarak güçlendirdikleri gibi kitle iletişim araçlarının en etkili unsuru olan televizyon kanalları kurarak da önemli bir kamuoyu oluşturma gücüne erişmişlerdir. Medya dünyasında kanal kuranların ya bankaları vardır ya da kanal kurduktan sonra bankacılık sektörüne de girdikleri gözlemlenmiştir. Bu olaylar 2001 yılında patlak veren ekonomik krizde batan bankacıların çocuğunun televizyonu olması iş dünyasındaki çıkarlarını korumak ve kendileri ile ilgili siyasi baskıları için bu kanalları açtıkları söylenebilir.

3.2.5. Turgut Özal ve Basın İlişkileri

Turgut Özal askerî darbe öncesinde yayınladığı 24 Ocak 1980 kararları ile Türkiye’de devletçi ekonomik yapıdan serbest piyasa ekonomisine doğru yönelme eğilimindeydi. Bu dönemde Amerika ve Avrupa’da etkisini artıran neoliberal politikalar Türkiye’de de etkisini gösterecektir. 1980 yılının 12 Eylül’ünde orgeneral Kenan Evren önderliğinde yapılan darbe ile Türkiye’de siyasetçi kalmamıştır. Necmettin Erbakan, Alparslan Türkeş, Süleyman Demirel, Bülent Ecevit gibi Türk siyasetinin önemli parti liderleri tutuklanmış gözaltına alınmış ve siyaset yapmaları da yasaklanmıştır. Bu şartlar altında Anavatan Partisi’ni (ANAP) kuran Turgut Özal 1983 seçimleri ile iktidara geldiğinde 12 Eylül dönemi diye kabul edilen ara dönemde sona eriyordur. 12 Eylül yönetim olarak sona ermesine rağmen, bu dönemin sancıları sürecektir. Ordunun siyasete ayar verecek bir konumda olması, orduyu her zaman dikkat edilmesi gereken bir kurum olarak hafızalara kazındığı gibi askerler ne der, düşüncesi de bir o kadar Türk siyasetini belirliyordur. Özal 1983 yılında aldığı, 1987 yılında pekiştirdiği gücünü bu sefer de medya üzerinde kullanmaya çalışmıştır.

1988 yılına kadar Turgut Özal basında egemenliğini büyük oranda kurmuştur. Özal’a Cumhuriyet, Milliyet ve Hürriyet karşı çıkamaya devam ederken Turgut Özal muhalif basına karşı etkili yöntemler uygulamıştır. Gazete kâğıtlarının fiyatını artırmış ayrıca gazete toplatma emirleri de vermiştir. Bu gelişmeler merkez basının en etkili

gazetesi olan Hürriyet'i sinirlendirmiştir. Erol Simavi'nin Türk basın tarihinde çok önemli bir yere sahip olan Hürriyet'in 18 Nisan 1988 tarihli baskısına sürmanşetten verdiği ve doğrudan Özal'a hitap eden "Sayın Başbakan" yazısı çok önemlidir. Bu yazıda Erol Simavi, Turgut Özal'ın yakın tarihte bypass ameliyatı geçirdiğini belirterek bypass ameliyatı sırasında, kalbin durdurulduğunu, beyne 15-20 saniye oksijen kesintisi olduğunu, bunun herkeste değişik izler bıraktığını belirterek bu ameliyatın Turgut Özal'da bıraktığı etkiyi iki kelime ile ifade eder: Basından nefret! Bu ifade ile başlayan yazıda Simavi eleştiri dozajını artırarak: "Siz şu bypass gerçeğini yaşıyorsunuz ama bir başka gerçeği unutuyorsunuz. Dev bir çomar olup, mini mini bir tekirin üzerine hamle ederseniz bile onun, can havliyle atılıp yüzünüzü, gözünüzü tırmalayacağını, elbette ki ne siz o yaratıksınız ne de bizler öteki... Ama üzerine basa basa söylüyorum: Bizler hancıyız; sizler öyle de böyle de yolcu." Bu sözle dönemin başbakanı Turgut Özal'a çomar diyebilme cesaretini gösterebilmiş, kullandığı ifadeler ile siyaset kurumundan korkmadığını ima etmiştir. Ayrıca Özal'ın gidici kendisinin de kalıcı olduğunu belirtmiştir. Bunlarla yetinmeyen Simavi: "Bu ne kişiliksiz düzendir ki, parmağınızın bir işaretiyle pazar günü olmasına rağmen savcılar çalışır, gazete toplatır. Bu ne onurdan yoksun devlet kuruluşlarıdır ki, yine bir göz kırpmanızla kâğıdımıza katmerli zammı bindirir." diyerek Özal dönemi uygulamalarını protesto ediyordur. Aslına bakılacak olursa mektubun can alıcı kısmı sona bırakılmıştır. "Benim kuvvetler ayrılığı kitabım, Türkiye'de 1. kuvvet faslına, bilir misiniz ne yazar? Basın... Ya ikinci? Buyurun kalemimi zat-ı aliniz teslim alın. Aklınız ve gönlünüzden ne geçiyorsa, varın oracığa onu yazın."

Bu söz irdelenmesi gereken döneme ayna tutan bir sözdür. Bir medya patronu bir başbakanı bu şekilde itham etmekte aynı zamanda da basının birinci erk olduğunu iddia ederek siyasetin basın müessesinden zayıf bir kurum olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte "2. Kuvvet Nedir?" sorusunu boş bırakarak vermek istediği mesaj ordu olarak bilinmektedir. Hürriyet'in eski genel müdürü Özcan Ertuna ilk metinde, "Sen böyle başına buyruk davranırsan bir gün ordu gelir ve senin de hesabını görür." gibi bir ifade olduğunu aktarmıştır. Demokrasi anlayışıyla uyuşmayan bu ifade, Ertuna'nın müdahalesi üzerine bildiriden çıkarılmıştır.¹⁶⁸

---

¹⁶⁸ a.g.röportaj

Bütün bu yazılanlardan sonra Turgut Özal'ın Simavi'ye karşı çok şiddetli bir siyasi baskı kurması gerekirken bunu yapmamıştır. Özal'ın, bu sözlerin bir başbakan için kabul edilebilir ölçülerde olmamasına rağmen bu olaydan iki hafta sonra Erol Simavi'nin gazetesi olan Hürriyet'in 40. yıl gecesine katılması, medya-siyaset denklemindeki fütursuzluğa, karmaşık yapıya önemli bir örnektir. İki hafta önce sürmanşetten Özal'a çok sert yüklenen Erol Simavi, bu kadar kısa bir süre sonra 4 Mayıs 1988'de basılan Hürriyet'in manşetinde "Başkent'te gurur gecemiz" '40'ıncı yıl' mutluluğumuzu, Ankara'da Başbakan Özal da paylaştı." diye haberleştirdikten sonra Turgut Özal'la yanak yanağa öpüşürken çekilen fotoğraf da gazetenin ilk sayfasındaki yerini almıştır. Aynı gün basılan bu gazetede ilginç bir detay daha vardır. Gazetenin sürmanşetinde 12 Eylül döneminde siyaset yapması yasaklanan daha sonra yasağı kalkan ve Turgut Özal'ın en yakın rakibi olan Süleyman Demirel'in fotoğrafı konulmuştur. Haber içeriği de Demirel'in Mason Locası'na kayıtlı olması ile ilgilidir. Burada Hürriyet bu haberi yaparak Süleyman Demirel'i halkın gözünden düşürerek Özal'ı ön palana çıkarma çalışması içerisine girmiştir.

Bahsedilen konunun iki hafta gibi bir sürede gerçekleşmesi oldukça düşündürücüdür. Hürriyet gazetesi sahibi Erol Simavi ile Günaydın'ı yeni alan Asil Nadir'in karşı karşıya gelmesine yol açan 25 Eylül 1988 referandumu öncesinde Turgut Özal'ın davetiyle yapılan yemekli toplantıda yaşananlar, Türk medyasının içine düştüğü durumu açıklaması bakımından çarpıcı bir örnektir. Bu durumu Güngör Mengi şu şekilde açıklamaktadır:

"1988 yazında Günaydın gazetesi Asil Nadir'e satılıyor. Büyük sermaye giriyor basına. Asil Nadir'in medyaya girişinin bir Turgut Özal operasyonu olduğu konuşuluyor. Kim Asil Nadir? Sunday Times'ın yaptığı zenginler listesinde, serveti Prens Charles'la kafa kafaya olan bir iş adamı. 500 milyon sterlinlik kişisel servetiyle İngiltere'nin 30. zengini. Tabii Erol Simavi, Günaydın'ın satışında büyük üzüntü yaşıyor. Bu satışla, "Simavi İmparatorluğu" Babîâli'de önemli bir kanadını yitiriyor! Ayrıca ağabeyinin satıp çıkmasıyla yalnızlık başlıyor. O günlerde kulağına Asil Nadir'in Türk medyasını 'adam etmekten', Hürriyet'in patronuna 'gününi göstermekten' bahsettiği de çalınıyor. Tabii Asil Nadir'de de bir Hürriyet öfkesi var; çünkü Hürriyet bu iş adamının özel hayatını didik didik ediyor; öyle ki Asil Nadir'in

baldızıyla ilişkisi olduğuna dair haber dahi yayımlıyor. Ve Harbiye Orduevi'ndeki Özal'ın davetiyle gerçekleşen toplantıda Erol Simavi ile Asil Nadir bir araya geliyor, kılıçlar çekiliyor.”¹⁶⁹

Birbirine taban tabana zıt Hürriyet gazetesi sahibi ve aileden gazeteci bir kuşaktan gelen Erol Simavi ile büyük sermaye sahibi dünyanın önemli zenginlerinden biri olan Erol Simavi'nin kardeşinden Günaydın'ı alan Asil Nadir arasında tatsız bir konuşma geçiyor: “Hesap ettirdim. 50 milyardan fazla zarar edeceksin. Ne hakkın var? Kimin parasını harcıyorsun?” diyor Erol Simavi. Asil Nadir, “Bu para benim için önemli değil. Bu benim için peanut (findık-fıstık) parasıdır” diyor. Simavi hiddetleniyor, “Sen bütün gazeteleri alıyormuşsun. Gel benimkini de al” diyor. Nadir, “Alırım” diyor. Bunun üzerine Erol Simavi, Özal'a da dönüp diyor ki; “Yalnız ben 12 sıfırlı isterim Turgut Bey. Sen de aracılık yap. Sana da yüzde 10 komisyon verelim. Seçim geliyor. Paraya ihtiyacın olabilir.”

Birçok kişinin tanık olduğu bu konuşma gazete patronlarının bir başbakanı komisyoncu durumuna düşürecek kadar ileri gittiklerini göstermektedir. Medyanın buna cesaret etmesi siyasi iktidarın ülkede birinci derece güç olmaması ve ordunun siyaset üzerindeki gücünü hissettirmesi ile medya kendini ordunun gücü ile birleştirerek hükûmetler üzerinde baskı kurabilmektedir.

3.2.6. Tansu Çiller Medya İlişkileri

“Muğlalı zeytinci bir ailenin kızıyım” diye kendini tanımlayan Tansu Çiller siyasette hızlı yükselen ve Türkiye'nin ilk kadın başbakanı olan siyasetçidir. Turgut Özal'ın ölmesiyle DYP lideri Süleyman Demirel'in Çankaya'ya çıkıp cumhurbaşkanı olmasından sonra yapılan kongre ile DYP'nin başına geçtiği gibi, ekonomi bakanlığından başbakanlığa yükselmiştir. Merkez sağ seçmen ağırlıklı kitleye hitap eden DYP'nin başına kadın bir genel başkanın seçilmesi medyada geniş yankı uyandırmıştır. Tansu Çiller'in ekonomi bakanı olduğu DYP-SHP hükûmet programında çağdaş bir basın yasası ve uygulamaya konulması gerektiği kararlılıkla belirtilmiştir. O dönem

---

¹⁶⁹ a.g. röportaj

Türkiye'ye tartışmalı bir şekilde gelen Magic Box şirketi aracılığı ile ilk özel televizyon kanalı olan STAR-1 yayın hayatına başlamıştır. Bu yasa dışı yöntemlerle gelen yayınları, iktidara geldikten sonra yasal hale getirmiştir.

Tansu Çiller'i başbakanlığı ve muhalefeti döneminde en çok Dinç Bilgin grubu desteklemiştir. Ardından Aydın Doğan grubu da Dinç Bilgin kadar olmasa da destek vermeye çalışmıştır. Zira Aydın Doğan grubu daha çok Mesut Yılmaz'ı desteklemişlerdir. Dinç Bilgin'in gazetesi olan Sabah, Tansu Çiller'in genel başkan olmasını "Muhteşem" diyerek sürmanşetten verdiği gibi birçok sayfasını Tansu Çiller'e ayırmıştır.¹⁷⁰ Sabah gazetesinin açıktan Tansu Çiller'e verdiği destek diğer günlerde de devam etmiştir. "Tansu Bayramı" dedikleri sürmanşet haberi ile yine Tansu Çiller'in o günlerde kapatılan radyo kanallarının açılması müjdesini verdiği olayı bu şekilde sunmuşlardır.¹⁷¹ Yine Hürriyet gazetesi "kadının zaferi" sürmanşeti ile Tansu Çiller'in İsmet Sezgin ve Köksal Toptan'ı yendiği DYP kongresine çok geniş yer ayırarak ve Tansu Çiller'in büyük fotoğraflarını koyarak okuyucuya olumlu haber içerikleri ile sunmuşlardır.¹⁷²

Süleyman Demirel cumhurbaşkanı olduğu zaman, yeni başbakan kim olacak sorusu toplumsal alanın her kategorisinde sorulmaya başlanmıştır. Fakat genel kanaat yıllardır partinin içinde olan İsmet Sezgin ya da Köksal Toptan'dan yanadır, Tansu Çiller ismi çok fazla bilinmiyordur. Fakat kongre süreci yaklaşırken Milliyet, Hürriyet, Sabah gibi dönemin en büyük gazeteleri onu ön plana çıkarır. Kongre günü Hürriyet'in yazarları tam kadro kongreye katılmışlardır.¹⁷³ Bu olaylar Tansu Çiller'e başbakanlık yolunu açan kongreden birinci çıkmasını sağlamıştır. Bunun arka plan ilişkileri ise medya, siyaset, ticaret üçgeninin bütün basamaklarını daha sonra ortaya konan resmî raporlarla tespit edilecektir. Zira Tansu Çiller'in, ekonomi bakanlığının son günlerinde imzaladığı evrakların Sabah ve Hürriyet gazetelerine yüzde 30 faizli fon kaynakları olduğu öne sürülür.¹⁷⁴

---

¹⁷⁰Sabah Gazetesi 14.06.1993.

¹⁷¹Sabah Gazetesi 15.06.1993.

¹⁷²Hürriyet Gazetesi 14.06.1993.

¹⁷³Ayşe Asker, **Siyasetin Basını Denetimine Örnek Btv Ve Öncü Gazetesi**, Derleyen: Alemdar Korkmaz, Türkiye'de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın- Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009, s. 557-558.

¹⁷⁴Ayşe Asker, **a.g.e.**557.

Tansu Çiller'in ekonomi bakanlığı yaptığı DYP koalisyonu döneminde Çiller çok ciddi miktarda parayı fon kaynaklı kredilerle ve çok düşük faiz oranları ile medya kurumlarına kullandırmaya başlaması muhalefetin tepkisine neden olur. Bu nedenlerden dolayı muhalefet Tansu Çiller'in verdiği teşvik paraları ile ilgili Meclis araştırması istemiştir. Çiller'in başbakan olduğu dönemde sonuç alınamayan bu önergeler Çiller'in muhalefette olduğu dönemde karşısına çıkar ve bir araştırma komisyonu kurulmasına karar verilir. Böylelikle TBMM bazı gazetelerin kullandıkları kredileri araştırma komisyonu kurularak olayı araştırmaya başlamıştır. Komisyonunda çıkan bazı kararlar Tansu Çiller'in aleyhine olmuştur. Bu rapora göre bazı gazetelere usule aykırı krediler verildiğini ayrıca Milliyet gazetesinin basım modernizasyonu ile aldığı krediden mobilya Sabah grubunun da eski makineler aldığı tespit edilmiştir.¹⁷⁵

Tansu Çiller 1995 seçimlerinde Aydın Doğan grubunun desteğini bariz bir şekilde ANAP lideri Mesut Yılmaz'a vermesi Bilgin grubunun gazetesi olan Sabah'ın da Çiller'i desteklemeye devam ettiği bir süreçle girmiştir. Bu süreçte Çiller'in Dinç Bilgin'in şirketine bir devlet bankası olan Halk bankası'ndan trilyon kredi verdiği de kamuoyunu meşgul eden soruların başında geliyordur. Bütün bunlara rağmen parti de kazanamayacak; seçimden birinci parti olarak Refah Partisi çıkacaktır. Fakat medyanın estirdiği sert rüzgâr, laik toplum yapısından gelen medya organlarının, sık sık ordunun yönetime el koyacağını ima eden yayınlarıyla birbirlerini normalde hiç sevmeyen Mesut Yılmaz ve Tansu Çiller'in ANAYOL koalisyonunun kurulması sağlanmıştır. DSP lideri olan Bülent Ecevit'te bu koalisyonun dışardan destek vermiştir. Bu koalisyonun çok kısa ömürlü olacağı bilirse de kimse 3 ay gibi bir sürede sonlanacağını hesap etmemiştir. 6 Mart 1996'da kurulan hükûmet 28 Haziran 1996'da dağılmıştır.

Tansu Çiller bu olaydan sonra RP ile anlaşarak 54. hükûmeti Necmettin Erbakan ile kurmuştur. Bu olayla Tansu Çiller, merkez medyanın tepkisini çekmiştir. Bu olay aynı zamanda Çiller ile medya savaşlarının da başlangıcı olmuştur. Çünkü medya Çiller'i laikliğe ihanet eden bir parti lideri gibi sunmaya başlamış, Erbakan gibi kökenlerinde ve siyasi geleneğinde laikliği sindirememiş bir partiyi Türkiye'nin başına başbakan olarak getirdiğini sürekli olarak işlemeyi sürdürmüştür. "Eskiden Tansu Bacımız" diye sevimli bir terminoloji ile kitlelere sevdirelmiş Tansu Çiller, hoca lakabı

¹⁷⁵. Ayşe Asker, **a.g.e.**den N.Erel ve Bilge A. Çiller'in Siyaset Romanı, Bilge Yayınları 1994, s. 126-130.

ile bilinen Necmettin Erbakan ile kurduğu hükümet sonrası, hükümetin iki liderine hitaben ve hacı bacı gibi medya söylem dilinden daha çok sokak konuşmalarında olacak yakıştırmalar yapılmıştır.

Medyanın Erbakan rahatsızlığı dolayısıyla hükümete yüklenmesi, Susurluk kazası diyebilinen Türkiye'nin derin yapılarının da mafya-siyaset-emniyet bağlantılarını ortaya çıkaran kazanın, Tansu Çiller açısından oldukça önemli bir noktası vardır. Zira bu kazanın siyaset ayağında Çiller'in Şanlı Urfa Milletvekili Sedat Bucak'ın çıkması Çiller'e medya baskısının artmasına neden olmuştur. Susurluk kazasından sonra toplumda başlayan "sürekli aydınlık için bir dakika karanlık" eylemleri de Çiller'i etkilemeye başlamıştır. Bu sırada basının kendi kendine oluşturduğu sonradan çıkan uydurma haberlerle muhafazakâr mukaddesatçı çevreyi baskı altına almıştır. Ordu içinden çıkan "Darbe geliyor," söylentileri ile girilen 28 Şubat MGK toplantısı ve sonradan gelen gelişmeler REFAH YOL hükümetini gayriresmî yollardan düşürülmesine giden yolun kilometre taşlarıdır.

REFAH YOL Hükümeti dağılacağı beklentisi yükselince Tansu Çiller kendine destek aramak için "Demokrasi ve Orta Sağı Bütünleştirme" mitingi olan siyasi literatüre Sultan Ahmet Mitingi diye giren olayda¹⁷⁶ Tansu Çiller kendi döneminde medyaya verdiği ekonomik destekleri açıkladıktan sonra 1994 yılı sonrasında bu teşvik kredilerini kestiği için Kartel diye tanımladığı medyayı "bacınız olan bana saldırıyor" sözleriyle şikayet etmiştir. Aynı zamanda Koç grubuna da yüklenen Çiller, medya organlarının yönlendirilmelerinde Koç grubunun da payı olduğunu söylemiştir.

Yaşanan bu miting basında büyük ses getirmiştir. Kartel diye adlandırdığı Sabah, Kanal D, Hürriyet, Milliyet, Radikal, mitingden sonra Tansu Çiller'e olan eleştiriler dozunun artmıştır. Her gün gazetelerde Çiller'e muhalif milletvekillerinin açıklaması çıkmış, aynı zamanda televizyon bütün haber programlarında Çiller hedef alınmıştır. Bu eleştiriler sadece medyadan gelmez. Medya üzerinden Türkiye'nin en

---

¹⁷⁶.http://www.tbmm.gov.tr/arastirma_komisyonlari/darbe_muhtira/docs/tutanak_son/28_subat_alt_komisyonu/28_subat_alt_komisyonu/07.11.2012/Tansu%20%C3%87%C4%B0LLER-07.11.2012.pdf.

zengin iş adamı Rahmi Koç'tan da yine Çiller'in kavgalı olduğu Bilgin grubunun Sabah gazetesinde Ruhat Mengi'ye verdiği röportaj çok önemlidir.¹⁷⁷

Ruhat Mengi'nin "Türkiye'de iş adamları, TÜSİAD, Tansu Çiller'i önce destekleyip sonra gidişi beğenmeyince desteklerini çektiler. O da iş âlemine savaş açtı. Oysa TÜSİAD ve iş âlemi Türkiye'de büyük bir güç. Buna nasıl kolayca cesaret edebiliyor Çiller sizce?" sorusuna karşılık "Küçük hanım gidicidir ve çok fena gidecek" diyerek cevaplamıştır. Yine aynı röportajda Koç, Türkiye'nin en büyük sorunun köktendincilik olduğu da belirtmiştir. Refah partisinin kapatılma davasına da nizama iltizama uyacak, uymazsa cezasının belli olduğunu da belirtmiştir. Burada Tansu Çiller'e atfedilen "Küçük Hanım gidicidir" sözü öylesine söylenmiş bir söz olmadığı bu röportajdan çok kısa süre sonra yaşanan siyasi teamüllere aykırı gelişmelerle paralellik gösterecektir. Tansu Çiller tekrar hükûmet kurma görevi alması beklenirken bu görev ona verilmeyecektir.

Tansu Çiller 1999 seçimlerinden 5. Parti olarak çıkmış, 2002 seçimlerinde ise 9,7'lik oranla yüzde on barajını aşamadığı için TBMM'ye girememiştir. Bu aşamadan sonra Çiller partisinden istifa etmiştir. Uzun zaman sessiz kalan ve köşesine çekilen Çiller ismi, Meclis darbeleri araştırma komisyonuna 28 Şubat darbesi ile ilgili gelişmelerde ifade vermek için gündeme tekrar gelmiştir. Bu komisyonda verdiği ifadeler o dönem basın-medya-sermaye ilişkilerini açıklaması bakımından önemlidir. Çiller başından geçen olayları bu şekilde açıklamaktadır:¹⁷⁸

"Ama en önemlisi, zannediyorum ki, benim tabirimle ortaya çıkmış olan 'kartel medya' tabiridir. Kartel medya, özellikle özelleştirme sürecinde, özelleştirme sürecinin öne çıktığı dönemlerde işaret edilmesi gereken bir sakıncayı da beraberinde getirmiştir. Çünkü o zamana kadar iş adamı olmayan medya sahipleri yavaş yavaş iş dünyasının önderleri hâlinde ortaya çıktılar ve bu yapılırken de Özal'ın açtığı çığırda Doğru Yol Partisi'nin bütün programlarında özelleştirme öne çıkıyordu. Hatta o kadar ki PTT'nin 'T'sini, belki hatırlayacaksınız, özelleştirerek Türkiye'deki bütün borcu silmek mümkündü o dönem. Dolayısıyla bu özelleştirmeye birlikte iştahlar açılmıştır. Medya

¹⁷⁷ <http://arsiv.sabah.com.tr/1997/05/25/p02.html> çevrim içi erişim tarihi 18.12.2014.

¹⁷⁸ http://www.tbmm.gov.tr/arastirma_komisyonlari/darbe_muhtira/docs/tutanak_son/28_subat_alt_komisyonu/28_subat_alt_komisyonu/07.11.2012/Tansu%20%C3%87%C4%B0LLER-07.11.2012. Pdf.

patronları gelip bu özelleştirmeden pay almak istemiştir. Mesela çimento sanayi. Bir tane çimento sanayisini alıyor; giriyor, özelleştirmede kazanıyor bir medya patronu. Bir daha istiyor, ikincisini de kazanıyor ama tümünü istiyor. Tekel olur, tekel olur. Mümkün mü bir iktisat profesörünün bunu görmemesi? Durduruyorsunuz. Durduğunuz an ne oluyor? Bir büyük kavga, bir büyük; varan 1, varan 2, varan 3 falan böyle bir sürü şeyler ve bunun yansıması.”

Burada da görülüyor ki medyanın etik değerlerinden; haber verme, halkı bilgilendirme ilkelerinden daha çok iş dünyasındaki çıkarlarını koruyup kolladığı görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Bu da holdinglerin eline geçen medya sektörünün siyasi irade üzerinde baskı kurmaya çalıştığına önemli bir göstergesi olmakla beraber, birçok hükûmete başkanlık etmiş, bakanlık etmiş dönemin birinci dereceden tanığı Tansu Çiller tarafından söylenmesi, oldukça önemlidir. Osmanlı döneminde özellikle yabancı basın, para veya rüşvet alabilmek için şantaj haberleri yaparken; günümüz medyası da ihale alabilmek için hükûmetlere baskı kurabildiği gibi istedikleri olmadığı zaman da hükûmet aleyhinde haberler çıkarılması, medyanın zayıf hükûmetler döneminde Türkiye'nin birinci kuvveti olarak kamuoyunu istediği gibi yönlendirebilmektedir.

3.2.7. Mesut Yılmaz Medya İlişkileri

Mesut Yılmaz, Turgut Özal'ın cumhurbaşkanı olmasını takip eden yıllarda Başbakan Yıldırım Akbulut'la girdiği 1991 ANAP büyük kongresini kazanarak başbakan olmuştur. 5 Temmuz 1991'de başbakan olan Mesut Yılmaz 20 Kasım 1991'de yapılan genel seçimleri Süleyman Demirel'in DYP'sine karşı kaybederek başbakanlığı Demirel'e bırakır. Mesut Yılmaz'ın medya ile olan ilk büyük savaşı 1995 yılında olmuştur. Bu yıl iktidarda bulunan DYP'li Çiller'le CHP'li Deniz Baykal arasında başlayan siyasi anlaşmazlıklar CHP'nin hükûmetten çekilmesine neden olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler hükûmet krizini doğurmuştur. Çiller güvenoyu alacak yeterli milletvekili sayısına ulaşmadığından kurduğu hükûmet düşmüştür. Mesut Yılmaz bu olaylar öncesinde Sabah gazetesinden Zafer Mutlu'nun kendisine gelerek DYP ile

hükûmet kurması yönünde baskı yaptığını belirten konuşması gündeme gelerek uzun süre konuşulmuştur.¹⁷⁹

Olay Mesut Yılmaz'ın bir televizyon programına katılıp Dinç Bilgin grubuna yüklenmesi ile açığa çıkmıştır. “Sabah gazetesinin sahibi ve genel yayın yönetmeni bana geldi. DYP ile hükûmet kurmamız için ultimatom verdiler. Gereğini yerine getirmedğim için de gazetelerini bana karşı şantaj aracı olarak kullanıyorlar. Koalasyon görüşmelerinde aracılık eden de aynı gazetedir. Satılmış medyadır.” Dinç Bilgin'e bağlı Sabah gazetesinin yöneticisi olan Zafer Mutlu, Mesut Yılmaz'ın bu sözlerine karşılık, kendisi ANAP genel başkanlığına aday olduğunda peşimizden ayrılmadı, diyecektir.

Mesut Yılmaz'a bir gazetecinin Zafer Mutlu'nun Tansu Çiler'e olduğu kadar zamanında Mesut Yılmaz'la da arasının iyi olduğunu belirterek Tansu Çiller'in Mesut Yılmaz zamanında istediği talepleri hiç olmamıştır. “İsterseniz bunu burada açıklayayım.” sözünün sorulması üzerine Mesut Yılmaz, Mutlu'nun yalan söylediğini, geçen sene patronu ile beraber gelerek yaptığı görüşmede onlara “ya gazetecilik yapın ya da siyasete girin.” dediğini belirtmiştir.¹⁸⁰ Ayrıca Dinç Bilgin grubuna ait gazete ve televizyon programlarında Mesut Yılmaz'la ilgili genelde olumlu yorum çıkmazken Aydın Doğan'ın gazeteleri Mesut Yılmaz'ı tutmuşlardır.

3.2.7.1.Korkmaz Yiğit Vakası Medya Mafya Siyaset

Korkmaz Yiğit vakası, cumhuriyet tarihinde daha öncesi gayriresmî olarak bilinen fakat medyanın yozlaşması ile ortaya çıkmış mafya-siyaset sorunlarını açıklayan bir durumdur. Medya-siyaset ilişkilerine mafyanın da girdiği bu vaka, Türk siyasetinin medyayla olan karanlık ilişkilerini açığa çıkartarak cumhuriyet tarihinde ilk kez gensoru ile Mesut Yılmaz hükûmetinin düşürülmesine neden olan olaydır.

¹⁷⁹Hakan Temiztürk, **a.g.e** s. 4.1

¹⁸⁰. Hakan Temiztürk, **a.g.e**. Gülcan Seckin, 1990 lı yılların basın kavgalarının ekonomi politiği ve bir örnek olay: Doğan, Sabah, Akşam gruplarının (ekim-aralık 1995) kavgası Alemdar Kormaz, (haz.) medya gücü ve demokratik kurumlar Afa Yayıncılık ve Tüses Vakfı İstanbul, s.153-155.

Korkmaz Yiğit daha çok inşaat işleri ile uğraşan ve lüks binalar yapan bir müteahhitken 1997 ve 1998 yıllarında isminden en çok söz ettiren kişilerin başında gelecektir. Korkmaz Yiğit çok kısa sürede Bank Ekspers ve Türk Ticaret Bankası'nı; ardından Kanal E, Genç TV, Renk TV ve Kanal 6'yı; sonra da Yeni Yüzyıl ve Ateş gazetelerini satın almıştır. Bununla birlikte aldığı kurumlarda çalışanların maaşlarına yüklü oranda zamlar yapmıştır. İki banka, dört kanal, iki gazetenin bu kadar kısa sürede alınmasından sonra bu paranın kaynağı sorulduğunda Korkmaz Yiğit, inşaat alanındaki faaliyetlerini duyurmak için aldığını belirtmiştir.¹⁸¹

Korkmaz Yiğit, ardından Aydın Doğan'dan Milliyet gazetesini alacak ve bu süre zarfında gerek basında gerekse siyaset dünyasında büyük bir sansasyon yaşanacaktır. Yeni medya patronu söylemleri ile girdiği medya sektöründeki bu yükseliş çok kısa sürmüştür. Bu olayın kısa sürmesinin nedeni Korkmaz Yiğit'in medya sektöründeki yükselişini deşifre edecek, içinde Mesut Yılmaz ve bakanı Güneş Taner'in ve o dönemin ünlü mafya babası olarak kabul edilen Alaaddin Çakıcı'nın yer aldığı olayların bir kaset ile ortaya çıkmasıdır.

Çakıcı, CHP İçel Milletvekili Fikri Sağlar'a Susurluk ile ilgili bir konuda görüşmek ister. Karşı tarafın randevu talebini kabul eden Fikri Sağlar'a, şahıs elinde mafya lideri Alaaddin Çakıcı ile Korkmaz Yiğit'in telefon konuşmalarının olduğu, Yiğit'in Türkbank'ı alması konusu ile ilgili ihalede Çakıcı'ya bilgiler vererek rakip kuruluşların bu ihaleye girmesini istemediğini belirtiyordur. Çakıcı bu şirketleri arayacağını söyler. Fikri Sağlar bu kaseti o zaman Milliyet Genel Yayın Yönetmeni Derya Sazak'a, Aydın Doğan'a dinlettirir. Bu süreci öğrenen Milliyet yazarları gazete de yazmayı bırakır. Yaşanan süreç Korkmaz Yiğit'in Milliyet'i Doğan'a geri vermesi ile son bulmuştur.¹⁸²

Korkmaz Yiğit yaşanan bu gelişmelerle onu yıkmaya çalışanları da yıkıcak bir kaydın olduğunu söyleyerek elinde bulunduğu diğer ses kayıtlarını da Kanal 6 ve Kanal E televizyonlarında yayımlar. Bu kasette Türkbank'ı Mesut Yılmaz'ın ısrarı üzerine aldığını belirterek bakan Güneş Taner ve Alaaddin Çakıcı ile olan ilişkisini

¹⁸¹. Bülent Tellan, Milliyet Olayı 14 Günlük Bir Macera, Derleyen: Alemdar Korkmaz, Türkiye'de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın- Gazeteciler Cemiyeti Yayınları Ankara 2009 S 545.

¹⁸². Bülent Tellan a.g.e 546.

belirtmiştir.¹⁸³ Mesut Yılmaz Kanal D'ye çıkararak bu kaseti yalanlamıştır. Korkmaz Yiğit önce gözaltına alınmış, ardından da tutuklanarak hapishaneye konulmuştur. Mesut Yılmaz hükûmeti, bu olaylara dayanamayarak gensoru ile düşürülmüştür.¹⁸⁴Yaşanan bu olaylar 28 Şubat süreci sonrasında tekabül etmesi yüzünden, o dönem Refah Partisi tehlikesini barındıran yayın yapması ile ünlü basın, bu konunun üzerine fazla gitmemiştir. Bunun bir diğer önemli nedeni ise yaşanan süreçte medya patronlarının doğrudan ya da dolaylı olarak olayların içerisinde rol almalarıdır.

2002 seçimlerinde başa geçen AK Parti iktidarıyla araştırma komisyonu kurulmuştur. Araştırma komisyonu Mesut Yılmaz ve bakanı Güneş Taner'in yasa dışı faaliyetlerini tespit etmiştir. Yine cumhuriyet tarihinde ilk kez bir başbakan Yüce Divan'a gönderilmiştir. Yüce Divan'da yapılan duruşmalardan sonra Anayasa Mahkemesi kararın açıklamasını ertelemiştir. Bu olay halkın gündemine Rahşan Affi olarak bilinen şartla salıverme kanunudur ki bu kanunda Mesut Yılmaz'ın dâhil olduğu ANASOL-M Hükûmeti döneminde çıkartılmıştır. Anayasa Mahkemesi Mesut Yılmaz ve Güneş Taner'le ilgili: *"4616 sayılı Yasa'nın 1. Maddesi'ne 4758 sayılı Yasa ile eklenen 4. bent uyarınca davanın kesin hükme bağlanmasının ertelenmesine karar verildi."*¹⁸⁵ demiştir. Yani bu karar bir beraat değildir. Bu da Mesut Yılmaz'ın Güneş Taner'in ayrıca o dönem hükûmette olan Cumhur Ersümer, Hüsamettin Özkan gibi diğer bakanların da Yüce Divan'dan kurtulmasını sağlaması ANASOL-M Hükûmeti'nin bu yasayı çıkartırken gelecekte kendisini bekleyen mahkemeler sürecinden kurtulması için çıkarttığına dair söylentileri doğrular bir hadisedir.

Mesut Yılmaz'ın siyaseti, Aydın Doğan'ın da medyayı temsil ettiği bir yapıda dönemin yine en büyük ses getiren olayı pijamalı başbakan karşılama olayıdır. Mesut Yılmaz, ziyaret amacıyla Aydın Doğan'ın yalısına gittiğinde, Aydın Doğan onu sivil elbiselerle karşılamıştır. Bu olay basına pijamalı başbakan karşılama olarak geçmiştir. Aydın Bey'in "Pijama değil, tişört ve kot pantolon" yalanlamasına karşılık medya sektöründeki ismi bu olay olarak kalmıştır. Aslında bu olay medyanın zayıf koalişyonlar döneminde siyaset üzerinde kurduğu egemenliği kanıtlar niteliktedir.

---

¹⁸³. Bülent Tellan a.g.e.547.

¹⁸⁴. Bülent Tellan a.g.e.

¹⁸⁵http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/02_yilmaz_taner_05_02.pdf Yüce Divan Dizini 1960-2006, s.349 Ayrıca dosyanın hepsinde iki tarafın açıklamaları da vardır.

Gerçekten de bu dönem medyanın birinci güç olduğunu hissettirdiği bir dönem olarak kalacaktır.

Yine aynı süreçte Doğan grubunun medyadaki amiral gemisi diye adlandırılan Hürriyet gazetesinin başında olan Ertuğrul Özkök ile Güneş Taner'in yaptığı telefon görüşmesi kamuoyuna yansımıştır. 17 Aralık 1998'de DYP Genel Başkan Yardımcısı Meral Akşener, basına Taner ile Özkök arasında geçen telefon kayıtlarının olduğu bir kaset dinletmiştir. Grubun Kocaeli'nde kuracağı karton fabrikası için devlet teşviki istediklerini ve konunun Taner'in masasında beklediğini söylediği konuşma:

“Özkök: Ya şimdi Güneş biz biliyorsun bir tane karton fabrikası kuruyoruz Kocaeli'nde, ondan sonra size bir teşvik başvurumuz var.

Taner: Tamam.

Özkök: 50 milyon dolara kadar teşvik veriyorsunuz, şey pardon 50 milyon dolar en az olacak. Bizimki 130 milyon dolarlık falan bir teşvik...

Taner: Eee, veririz.”¹⁸⁶

Yukarda bahsi geçen konuşmayı Ertuğrul Özkök kabul etmiştir. Bu da bir gazete genel yayın yönetmeninin bir bakandan bir talepte bulunmasının etik olup olmadığı sorusunu ortaya çıkartmaktadır. Yaşanan bütün bu gelişmeler Türkiye'de eskiden beri süregelen ve günümüzde de devam eden yozlaşmanın çok bariz bir örneğidir.

3.2.8. Medya Banka Siyaset ve Necati Doğru'nun Durum Tespiti

Medya sektörü Türkiye'de gazeteci kökenli ailelerle kurulmamıştır. Gazeteci kökenli patronlar basım işi yaparken, daha sonra basın dışından gelen iş adamları önce gazeteler almış ya da gazeteler kurmuşlardır. Bununla beraber anayasa ihlâl edilerek oluşturulan özel televizyon kanallarının ve radyo yayınlarının kurulma sürecine önderlik yapmışlardır. Böylelikle basın gücü artık medya gücü haline geliyordur. Bununla beraber oluşan kartelleşme medyanın belli gruplarda toplanmasını sağlamıştır. Oligopol

¹⁸⁶Hilal Kaplan, **Yeni Şafak** <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/hilalkaplan/ertugrul-ozkok-is-basinda-39231> çevrim içi erimi tarihi 08.012.2014

sermaye düzenine geçen medya, gündem belirleme gücünü kullanarak hem kitleleri etkileyerek kamuoyu oluşturmuş hem de bu kamuoyu oluşturma gücünü siyasette koz olarak kullanmıştır. Medya patronları sadece medya ile uğraşmayıp başka sektörlerle de uğraşıyorlardır. Bunun başında ise bankacılık geliyordur. Bankası olmayan medya sahipleri de çok hızlı banka kurmaya başlamıştır. Bu bankalar kurulurken devlet ile olan ilişkiler çok önemlidir. Bir bankanın kurulması için onayı verecek kurumlar devletin kurumlarıdır. Bu ilke ile beraber medya bankacılık ilişkilerini o dönem patronu olan Dinç Bilgin'in bankasına el konulduğunda, köşesinden bu durumu değerlendiren Necati Doğru, gerek patronuna gerekse sektöre yönelik durum tespitleri yaparak bu çarpık diye tanımladığı anlayışı önce patronunu eleştirek başlar.¹⁸⁷

“Dinç Bilgin gazeteciydi, banka sahibi de oldu. Sonrasını biliyorsunuz. Banka havlu attı. Devlet el koydu. Devletin bankasıydı. Uzunca bir yol katetti. Yeniden devletin bankası oldu. Herkes ağız birliği etmiş, ‘Güçlü bir bankan olursa daha güçlü gazeten olur.’ deyip duruyordu. Ne oldu? Banka battı. Kamburu gazeteye kaldı! Gazeteci Dinç Bilgin, gazetecilikten elde ettiği başarının karşılığı olan parasal ve portföysel birikimini şimdi başkalarına satıp, faturayı ödiyor. Ödemeli. Eli mahkûm ödeyecek.” Burada patronu olan Dinç Bilgin'in bankası Etibank'a devlet el koyarak TMSF'ye devri gerçekleşecektir. Ayrıca Dinç Bilgin ticari alanda yaptığı usulsüzlüklerden dolayı hapse girecektir. Dinç Bilgin, 10,5 ay hapis yattığı Kartal Cezaevi'nden Şubat 2002 tarihinde tahliye olmuştur.¹⁸⁸

Necati Doğru aynı yazısında “Basın bankacılığı! Ateşle barut gibi. Basın gücü ile banka gücü. Bu iki güç birbirinin zıttıdır. Varoluş sebepleri yüzünden, aynı elde toplanamazlar. Eğer toplanırlarsa ikisinin de ahengi bozulur. Çünkü basın; ‘sır açıklama’ mesleğidir, bankacılık ise ‘sır saklama’ mesleği. Gazetecinin görevi, olanı biteni bütün saydamlığıyla en ince ayrıntısına kadar, çoğu zaman kuralları, gelenekleri, yasaların sınırlarını da zorlayarak açıklamaktır. Bankacının görevi ise kendisinden kredi alanların ya da para yatıranların adlarını, durumunu, iyi ya da kötü günlerini saklamaktır. Basın, sır açıklama mesleği. Bankacı, sır saklama mesleği. Bu iki mesleğin aynı kişinin eline geçmesi halinde iki mesleğin de ahlâkı bozulabilir, iki mesleğin aynı

¹⁸⁷ Necati Doğru, *Sabah Gazetesi* 01.11.2014

¹⁸⁸ *Takvim Gazetesi* 17.07.2007

kişinin elinde ‘hile, desise, çarpıtma, gizleme, gücü kötüye kullanma’ olmaksızın yürümesi zorlaşabilir” diyerek Türk basınının içinden geçtiği ve sermaye guruplarının basın ile bankacılığı ayırması gerektiğini, bu iki sektörün birbiri ile taban tabana zıt işlevleri olduğunu belirtmektedir. Bu iki sektörün taşıdığı sorumlulukların farklı olunması ve bir bankacının gazete ya da bir gazetecinin banka kurması dünyada birçok ülkede yasaklanmışken Türkiye’de durumun böyle olmasının en temel nedeni o dönemde iktidarda kısa ömürlü; çoğu kez birbirini sevmeyen koalisyonların kurulmasıdır.

Koalisyon liderleri basının kamuoyu oluşturma gücünü bildikleri için medya üzerinde onların aleyhine bir yasa çıkaramamışlardır. Basının ve medyanın gücü kendini Magic Box olayında göstermiş, birçok patron anayasayı ihlal ederek kaçak yayınlarla devlet tekeline kırmış, bunun sonucunda da olay fiilen uygulamada olduktan sonra resmîleşmiştir. Basın ve medya ile alakalı patronların çıkarlarına aykırı gördükleri her türlü yasayı kendi lehine çevirmişlerdir. Buna direnen iktidarları ise karalama yönemi ile halkın gözünden düşürmeye çalışmışlardır. Bu duruma en güzel örneklerden biri de Tansu Çiller’in Sultan Ahmet Mitingi diye kabul edilen; Tansu Çiller, Aydın Doğan, Birinci Meydan Muharebesi diye de adlandırılan; ayrıca Doğan medyasının Tansu’dan medyaya cihat gibi manşetlerle duyurduğu mitingin Tansu Çiller aleyhine dönmeğe başlamasıdır; olay, medya gücünü göstermesi açısından önemlidir.

Bankacılık sektörü ile medya sektörünün iç içe geçtiği nerdeyse her televizyon ve gazete sahibinin bir veya birkaç bankasının olmasını eleştiren Necati Doğru 2000 yılındaki bu sektörler arasındaki bağlantıyı şu satırlarla sunmuştur: “Yüreğiniz yiyorsa, basının bağımsızlığını savunalım. Parlamentodan; ‘gazetecilerin sadece gazetecilik, bankacıların sadece bankacılık yapabileceği bir yasayı’ ivedilikle çıkartmasını isteyelim. Şu tabloya bakın: Aydın Doğan: Bankası: Dışbank; TV 'leri: Kanal D, CNN Türk; gazeteleri: Hürriyet, Milliyet, Radikal, Posta. Cem Uzan: Bankaları: İmar Bankası, Adabank; TV'si: Star; gazetesi: Star. Mehmet Emin Karamehmet: Bankaları: Yapı Kredi, Pamukbank; TV'si: Show TV; gazetesi: Akşam. Ayhan Şahenk: Bankaları: Garanti Bankası, Osmanlı Bankası, Körfezbank; TV'si: NTV, Kanal E. Erol Aksoy: Bankası: İktisat; TV'si: CINE 5. Enver Ören: Bankası: İhlas Finans; TV'si: TGRT; gazetesi: Türkiye. Kamuran Çörtük: Bankası: Bayındırbank; TV'si: BRT. Yavuz

Zeytinoğlu: Bankası: Esbank; TV'si: Es TV. Cavit Çağlar: Bankası: İnterbank. TV'si: Olay TV.”

Burada görüldüğü gibi Türkiye'nin sayılı zenginleri olan bu kişiler aynı zamanda birer medya patronudur. Necati Doğru burada sadece gazete ve televizyonları almıştır. Bunlar sadece medya sektöründe radyo, televizyon, gazete değil; dergicilik, matbaacılık, kitapevi gibi diğer basın unsurlarına da egemendiler. Ayrıca bu kadar güç sarmalına dönmüş medyanın yeni bir kanunla ayrılması gerektiğini, Avrupa'da olduğu gibi Türkiye'de de bu sektörlerin patronaj olarak ayrılmasını istemiştir. Necati Doğru yazısında, basının kuvvetler ayrılığı ilkesinde 4. kuvvet olma özelliğini belirterek ondan sonra gelen medya türevlerini de kuvvetler dengesine ilave etmektedir. Türkiye'de basının gücünü ifade etmesi açısından oldukça önemli bir tespit yapmıştır: “Birinci güç: Meclis. İkinci güç: Hükümet. Üçüncü güç: Yargı. Dördüncü güç: Gazete. Beşinci güç: Televizyon. Altıncı güç: Radyo. Yedinci güç: Dergi. Sekizinci güç: Banka. Dokuzuncu güç: Sigorta şirketi. Onuncu güç: Orduya silah satan şirket. On birinci güç: Turizm şirketi. On ikinci güç: Pazarlama şirketi. On üçüncü güç: Holding. On dördüncü güç: Vakıf. On beşinci güç: Dernek. On altıncı güç: Sendika. Yüzüncü, iki yüzüncü güce kadar güçleri çeşitlendirilebilir. Ancak anlatmak istediğimi anladınız. Güçler tek elde toplanıyorsa faşizm, diktatörlük, oligarşi olur. Güçler dağılırsa demokrasi olur.”

Türkiye'deki siyaset medya ve ticaret ilişkilerine önemli bir örnek teşkil eden bu yazı, medyanın içine düştüğü durumu özetlemesi açısından oldukça önemlidir. Bu dönemde medyanın içinden geçtiği ve mülkiyet yapısının değiştii sürecin medyanın asli unsuru olan enformasyonu sağlama ve halkı bilinçlendirme gibi birinci derece önemli konulardan daha çok “plaza gazeteciliği” diye adlandırılan büyük medya patronlarının ekonomik politikaları için bir silah olarak kullandığı büyük bir dejenerasyonun olduğu bir sürecin yansımasıdır.

3.3.Basın ve Medyanın Toplumda Güvenirliliği İle İlgili Anketler

Siyaset ve medya kurumları ile alakalı yakın tarihimizde kamuoyu araştırma şirketleri birçok çalışmalara imza atmışlardır. Bu çalışmaların bize gösterdiği en önemli

sonuç ise gerek medya türleri (radyo, televizyon, gazete) gerekse siyaset kurumlarının bütün makamları (TBMM, millevetkilliği, iktidar, muhalefet) bu çalışmalarda toplumun en güvenmediği iki kurum olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bununla ilgili birkaç örnek verecek olursak;

Konsensus Araştırma Şirketi'ninin Mart 2011 yılında Habertürk gazetesi için yaptığı kurumlara güven anketinde toplam 21 kurum içinden en az güvenilen kurumlar arasında medya ve siyasetin yer aldığını görmekteyiz. Burada yer alan 21 kurum arasında en çok güvenilen kurum ordu olurken, medya 17. sırada; siyasi partiler ise kendisine ancak 18. sırada yer bulabilmiştir. Burada dikkat çeken bir başka ayrıntı ise dinî kurumların (cami, imam vb.) en güvenilen kurumlar arasında 6.sırada yer alması olmuştur.¹⁸⁹

Seçim sonuçlarında yaptığı isabetli tahminlerle tanınan Adil Gür'ün araştırma şirketinin yaptığı bir kamuoyu araştırmasında kurumlara ne kadar güveniyorsunuz, sorusuna verilen cevaplardan yine katılımcıların yüzde 57,5'i orduya çok güveniyorum, derken; TBMM yüzde 12'de kalmış; gazeteler ve televizyonlar da toplam yüzde 7,2 ile en son sırada yer almıştır. Yine araştırma şirketinin bu anketinde gazeler ve televizyonlara pek güvenmem, diyenlerin oranı yüzde 87,9 ile rekor düzeye ulaşmaktadır.¹⁹⁰ Adil Gür bu araştırmasında “Sizce Türkiye’de insanları birbirine bağlayan en önemli üç unsur şunlardan hangileridir?” sorusuna ise ankete katılanların yüzde 73,1'i din ve inanç birliği demektedir.¹⁹¹ Bu da bizlere türkiyede yaşayan insanların ortak yaşam kültüründe dinsel yaşam ve inanç birlikteliğinin ne kadar önemli olduğunu ve ülkenin siyasetine yön veren siyasetcilerin ve medyanın bu konuda ne kadar duyarlı olmasını ortaya çıkarmaktadır.

Kadir Has Üniversitesi'nin “Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması” 2013 yılı değerlendirme raporunda kurumlara güven derecesini ölçmek için sorulan “Size sayacağım kurumlara güven derecenizi söyler misiniz?” sorusuna, ankete

---

¹⁸⁹.Konsensus Araştırma ve Danışmanlık şirketi tarafından 4 - 10 Mart 2011 tarihleri arasında Haber Türk Gazetesi için yapılan araştırma.

¹⁹⁰. <http://www.agarastirma.com.tr/arastirmalar/kurumlara-guven-anketi/> çevrim içi erişim tarihi 27.12.2014.

¹⁹¹. <http://www.agarastirma.com.tr/arastirmalar/baglarimiz-anketi/> çevrim içi erişim tarihi 27.12.2014.

katılanlar 11 kurum arasından orduyu birinci sıraya koyarken, siyasi partiler ve medya sıralamamanın en sonunda yer vermişlerdir.¹⁹² Bu araştırmada siyasi partilerin 10. sırada medyanın ise 11. sırada yer alması bu iki kuruma karşı Türkiye’de yaşayan insanların güvenmediğinin açık bir göstergesidir.

Aynı araştırmanın Siyasi Görüş ve Etnik Tanımlama kısmında yer alan Türk Halkının Siyasi Yelpazedeki Yeri bölümünde araştırmaya katılan kişilere, “Kendinizi siyasi açıdan nasıl tanımlarsınız?” diye soru sorulduğunda, 6 siyasi kimliğe göre en fazla oranda muhafakâr; en az oranda da ulusalcı görüş, cevabını vermişlerdir. Araştırmaya katılan 1000 kişiden 392’si kendilerini dinî ve manevi değerlere bağlı olarak adlandırılan muhafazakâr kimlik ile tanımlarken; toplamda 339 kişiden 192’si kendisini cumhuriyetçi Kemalist, 92’si sosyal demokrat, 36’sı sosyalist, 19’u ulusalcı olarak tanımlamıştır. Bu da gösteriyor ki Türkiye’nin seçmen kimliği olarak muhafazakâr kesim oldukça fazla bir kitle ile karşımıza çıkmaktadır. Kadir Has Üniversitesi’nin aynı araştırmasında milliyetçi eğilime sahip olduğunu söyleyen 178 kişi, kendilerini apolitik olarak tanımlayanlar ise sadece 28 kişidir.¹⁹³ Türkiye’de yapılan diğer birçok kamuoyu araştırmaları da yukarıda verilen bilgileri medya siyaset kavramlarına karşı takınılan olumsuz bakış açısını pekiştirecek sonuçlar ortaya koymuştur. Yapılan araştırmalar yukarıda verilen örneklerle paralellik göstermektedir.

---

¹⁹². Kadir Has Üniversitesi **Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması Kantitatif Araştırma Özeti**: 2014.

¹⁹³. Kadir Has Üniversitesi **Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması Kantitatif Araştırma Özeti**: 2014.

4. BAŞÖRTÜLÜ MİLLETVEKİLLERİNİN TBMM'YE GİRMESİN YAZILI BASINDA YANSIMALARI

4.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Medya ve siyaset ilişkileri bağlamında başörtülü milletvekillerinin TBMM'ye girmesinin yansımaları yazılı basında nasıl yer aldığını incelediğimiz çalışmamızda amacımız, gündem belirleme gücüne sahip medyanın siyasi konjektüre bağlı olarak genelde başörtü sorununa özeldir de milletvekillerinin başörtüsü ile meclise gelmelerini nasıl ele aldığını açıklanmıştır. 1999 ve 2013'te yaşanan milletvekillerinin başörtüsü ile meclise girme girişimlerini medya siyaset denklemine ele alarak medyanın dönemin siyasi atmosferinin ideolojik düşünce yapısına uygun hareket ettiğini göstermeye çalışılmıştır. Bunun içinde iki farklı dönemde yaşanan aynı olaya karşı yazılı basın merkeze alınarak basının nasıl bir refleks duygusu ile hareket ettiğini gösterirken, dönemin siyasi yapısı ile birlikte düşünerek çıkarımlarda bulunmak çalışmamızın bir diğer amacımız olmuştur.

Türkiye'nin yakın döneminde gündemi sık sık meşgul eden başörtüsü sorununa medyanın yaklaşımı ile gerek dünyada gerek ise ülkemizde yer alan kamuoyu araştırmalarında en güvenilmeyen kurumların başında gelen siyaset ve medyanın ele alınış şekli ortaya konmuştur. Din gibi terminolojisi kutsallarla dolu bir yapıyı ele alırken hangi kıstaslara göre hareket ettiğini göstermesi çalışmamızın önemli noktalarından biridir. Bu çalışmada yine başörtüsü sorunsalının nasıl çıktığı ortaya konmasının yanı sıra yakın tarihte bu konuda yazılı, sesli ve görsel medyanın başörtü sorununu hangi temel kriterlere göre yorumlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu durumun toplumsal kitlelere nasıl aktardığını açıklaması da başka bir önem arz etmektedir.

Çalışmanın sonuca varan kısmı kadar tarihsel akışta günümüze kadar gelen medyanın siyasal iktidarla beraber evrimleşmesi, şekillenmesi ve bu gücün etkisi ile yansıttığı tepkileri örneklerle ortaya konmuştur. Bu toparlayıcı çalışma bu tarihsel akışında belgesi niteliğindedir.

4.2. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

Çalışmada, medya iktidara bağlı olarak şekil almaktadır, varsayımı ele alınmıştır. Ve bunun bir göstergesi olarak da farklı iktidarların bulunduğu, iki farklı dönemlerde meclis'e girmeye çalışan başörtülü milletvekillerinin bu girişimlerinin medyadaki yansımaları örneklemeleri ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Medya ve siyaset ilişkileri bağlamında başörtülü milletvekillerinin TBMM'ye girmesinin yansımaları yazılı basında nasıl yer aldığını incelediğimiz çalışmamız; meclise başörtüsü ile gelmek isteyen milletvekillerinin meclise girmeden bir gün önce ve meclise girdikleri günde dahil bir haftalık zaman çizelgeleri baz alınmıştır. Bu kapsam içinde 2-7 Mayıs 1999 ve 31 Ekim-5 Kasım 2013 aralığında toplam 12 gün incelenmiştir.

Bu 12 günlük zaman çizelgesi içinde seçkisel örneksel metodu ile sınırlandırılarak; Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazeteleri incelenmiştir. Bu gazeteleri tercih edilme nedenlerinde gazetelerin yayın politikalarında toplumun belli kesimlerinin görüşlerini ve düşünce reflekslerini yansıtması ile mülkiyet yapıları belirleyici olması olmuştur. Bu sınırlandırma açıklanacak olursa;

Cumhuriyet gazetesinin genel yayın politikalarının Cumhuriyet değerlerine olan bağlılığı ile bu konuda cumhuriyetçi Kemalist zihniyeti benimsemiş çevrelerin genel yorumlarını yansıtması gazetenin belirleyici faktörü olmuştur.

Yeni Şafak gazetesi de Cumhuriyet gazetesi ve merkez medyanın yayın politikalarına karşı olarak başörtüsü yasağına karşı almış olduğu tavır ile İslamcı ve muhafazakâr çevrelerin görüşlerini yansıtması açısından incelemeye değer bulunmuştur.

Hürriyet gazetesinin incelemeye konu olması da gerek mülkiyet yapısı ile merkez medyanın tiraj olarak etkili gazetesi olması 1999 ve 2013 yıllarında sahiplik yapısının değişmemiş olması olayın içerik analizini oluşturulmasında yılların karşılaştırmasında karşımıza çıkan görüş değişikliğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Milliyet gazetesinin değerlendirilmeye alınma sebebi ise 1999 da Hürriyet gazetesi ile aynı sahiplik ve patronaj yapısına sahipken 2011 yılında gazetenin sahibi Aydın Doğan gazeteyi Karacan ve Demiören ailesinin ortağı olduğu DK Gazetecilik ve

Yayın A.Ş.'ye satmıştır. Burada çalışma açısından önemli olan bu satışın gazetenin başörtüsü ile ilgili genel yayın politikasına ne gibi değişiklikleri göstermesi için alınmıştır

Çalışmada gazetelerin spor, ekonomi, yurtdışı ve 3. sayfa olayları dediğimiz(trafik kazaları, cinayet) hayatın içinden haberler değerlendirmeye alınmamıştır. Çalışma için gazetelerde milletvekillerinin başörtüsü ile meclise girmesi ile alakalı çıkan haberler ve köşe yazıları değerlendirilmiştir. Diğer haberler ve içerikler çalışmanın kapsamına alınmamıştır.

4.3. Araştırma Yöntem

Çalışmanın farklı zaman aralıklarında aynı olay ile ilgili haberleri ve köşe yazılarını kapsamasının doğal sonucu olarak da incelenecek yayınlarının içeriği ve türlerinin geniş olmasını sağlamıştır. Bu nedenle konuyu incelemek için iletişim araştırmaları için kullanılan içerik analizi ve söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada haberlerin ve köşe yazılarını nicel olarak inceleyebilmek için içerik analizinin kelime frekans ölçümü yapılmıştır. Burada başörtüsü ile ilgili anahtar kelimeler belirlenmiş ve bu kelimelerin ne sıklıkla kullanıldığına bakılmıştır. Bununla birlikte başörtülü milletvekilleri ile ilgili çıkan haber ve köşe yazılarının olumlu, olumsuz veya nötr değerlendirme orantılarının çıkarılabilmesi içinde kategorisel analiz yöntemi uygulanmıştır. Ayrıca konunun nitel olarak değerlendirilebilmesi içinde söylem analizi yöntemi uygulanmıştır.

Söylem analizinde konu ile ilgili gazetelerin manşetleri karşılaştırılarak başörtülü milletvekilleri olayını okurlarına nasıl yansıttıkları yorumlanmıştır. Bazı köşe yazarlarının konu ile ilgili çarpıcı yazılarından alıntılar verilmek suretiyle olayın yazı medyadaki söylem değişikliği gösterilmeye çalışılmıştır.

4.3.1. Söylem Analizi

Söylem analizi, söylemi temel almakta ve günlük ifadelerin, cümlelerin ve metinlerin söylenme bağlamında incelenmesine dayanmaktadır. Söylem analizi, dilin

incelenmesidir. Ancak burada dilin basit bir şekilde ele alınarak incelenmesinden bahsedilmemektedir. İfadelerin veya söze dökülenlerin söz dizimsel ve sematik sınırlarının ötesine gitmeyi gerektirir.

Dijk, söylem analizini şu şekilde tanımlar; “*söylem ya da dil kullanımının sadece biçimsel (fonolojik ya da sözdizimsel) yönü ile ilgilenmez.*”¹⁹⁴ Söylem analizi çözümler sunmaz. Ancak sorunu daha net kavrayıcı bir şekilde anlama fırsatı ortaya çıkarır. “*Söylem analizinin asıl odaklandığı nokta şahısların kendi dünyalarına anlam katabilmek için dili nasıl kullandıklarıdır. Söylem analizindeki amaç bir şeyin temelinde olan tutumları göstermek değildir. Söylemin kendisini, yapısını ve fonksiyonlarını incelemek ve farklı birey ve zamana göre sonuçlarını saptamaktır.*”¹⁹⁵

4.3.2. İçerik Analizi

İçerik analizi yakın dönemde gelişme göstermiş bir tekniktir. Tanımı ile alakalı çok farklı yorumlar yapılmakla beraber sosyal bilimlerin yaptığı araştırmaları bilimsel olarak ölçülebilir hale getirmek için kullanımı artmaya başlamıştır. İçerik analizi sözel metinlerin ölçülebilir hale getirilmesinde sık sık kullanılan tekniklerden biri olmuştur.

İçerik analizinin tanımına gelinecek olursa Holsti “bir metinde özelleştirilmiş karakteristiklerin nesnel ve sistematik olarak kimlikleştirilmesinden çıkarımlarda bulunma” diye ifade ederken Berelson “iletişimin açıklanan içeriğinin yansız, sistematik ve sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniği olarak tanımlamaktadır.”¹⁹⁶ İçerik analizi amaç olarak metinlerin içeriği hususunda sistematik bir takım veriler elde ederek bu verilerden yola çıkıp yinelenen çıkarımlar yapmaktır. Bu yöntemin ana unsurları ise kaynak, ileti ve hedef olarak açıklanabilir.

---

¹⁹⁴ ÇELİK, H. ve EKŞİ, H. (2008) Söylem Analizi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 27, 105

¹⁹⁵ Hayrullah Yanık, Söylem Analizi 26.06.2013 Seminer, Erişim Tarihi: 01.04.2015, https://www.academia.edu/3793872/S%C3%B6ylem_Analizi_26.06.2013, s.4

4.4. 2 Mayıs 1999 Merve Kavakçı'nın Yemin Töreninde Yaşanan Olayların Yazılı Basında Yansımaları

4.4.1. 2 Mayıs 1999 Gazetelerin Olaya Yaklaşımı

Tablo 7.1. 2 Mayıs 1999 Cumhuriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Yeminde Türban Bunalımı	Meclis'e Türbanla Hiç Girilmedi	Laikliğe Meydan Okunuyor	Mustafa Balbal TBMM'nin Açışını MGK Yaptı
Haberin Konumu	Sağ üst	Sağ orta	Sağ alt	
Haberin Yaklaşımı	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz
Haberin Sunumu	Yazı	Yazı	Yazı	

Merve Kavakçı'nın Meclis'te yemin edeceği gün Atatürk'çü yapısı ve cumhuriyetçi laik yapısı ile bilinen Cumhuriyet gazetesi manşetini 1 Mayıs kutlamalarına ayırdıktan sonra sağ tarafın tamamını bugün yapılacak yemin ile alakalı haberlere ayırmıştır. “Yeminde türban bunalımı(EK-9)” haberinde MHP'li Nesrin Ünal'ın başını açıp yasalara uyacağı belirtilirken Merve Kavakçı ailesinin ilk türban eylemlerinde yer alan kişiler olduğunu belirterek Merve Kavakçı'nın türbanda ısrar edeceği söylenmiştir. Bülent Ecevit'in ise Kavakçı'nın Meclis'te türbanla yemin edemeyeceği vurgulanmıştır. “Meclis'e Türbanla hiç girilmedi” haberinde de “FP'nin yalanı ortaya çıktı” denilerek partinin iddiasına dayanak olan Satı Kadın'ın Meclis'e başörtüsü ile girmediği belirtilmiştir.

Diğer haberde de “Laikliğe meydan okunuyor” diyerek kitle örgütlerinden tepki ile üst ifade kullanıp Atatürkçü Düşünce Derneği başkanının ağzından “Devlette türban giyilmesine olanak yok” ve İzmir Çağdaş Kadın Derneği'nin ifadesine göre de “Her türlü gericiğe karşı devrim yasaları uygulanmalı” haberine yer vermiştir. Mustafa Balbal ise “Meclis'i MGK açtı” diyerek yemin töreninden önce MGK'nın cumhuriyet değerleriyle alakalı basın açıklamasını sunduktan sonra “28 Şubat'ın bin yıl süreceği mesajını ordu verdi.” demiştir. Manisa Tarzanı'nın seçilmesi durumunda Meclis'e o

şekilde gelemeyeceği gibi Merve Kavakçı'nın da başını açması gerektiğini belirtmiştir. Cumhuriyet gazetesinin iç sayfalarına gidildiğinde ise bu konuda çok fazla haberin olduğu, tamamının da olaya karşı negatif tutum takınan haber olduğu görülmüştür.

Tablo 7.2. 2 Mayıs 1999 Milliyet Gazetesi

Haberin İsmi	Türban ve Ant	Konu İle İlgili Haber Yok	Konu İle İlgili Haber Yok	Güneri Cıvaoğlu Merve Ve Uğur
Haberin Konumu	Solt Alt	Konu İle İlgili Haber Yok	Konu İle İlgili Haber Yok	
Haberin Yaklaşımı	Olumsuz	Konu İle İlgili Haber Yok	Konu İle İlgili Haber Yok	Olumsuz
Haberin Sunumu	Yazı Ve Resim	Konu İle İlgili Haber Yok	Konu İle İlgili Haber Yok	

Merve Kavakçı'nın başörtüsü ile Meclis'e girdiği gün olan 2 Mayıs 1999 günü haberleri doğal olarak 3 Mayıs'ta verilecektir. 2 Mayıs günü Milliyet konuya çok fazla değinmemiş; manşetten "rezalet (EK-21)" diyerek çalınan ÖSS sorularını vermiştir. Türban ve ant haberinde ise Merve Kavakçı'nın türbanlı yemin törenine katılıp katılmayacağı heyecanla beklenirken yemin etmesi halinde mikrofonların kapatılması dâhil birtakım önlemlerin alınacağı belirtilmiştir. Resimde de yazarların fotoğrafları yer almış, iç sayfalara gidilince türban (başörtüsü) karşıtı haberlerin arttığı gözlemlenmektedir.

Tablo 7.3. 2 Mayıs 1999 Hürriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Akıl Mı İnat Mı	Konu İle İlgili Haber Yok	Oktay Ekşi Ya Namus Ve Şeref Sözü	Ertuğrul Özkök Konu İle İlgili Yazısı Yok
Haberin Konumu	Manşet	Konu ile ilgili haber yok		
Haberin Yaklaşımı	Olumsuz	Konu ile ilgili haber yok	Olumsuz	-
Haberin Sunumu	Yazı resim	Konu ile ilgili haber yok		

Hürriyet gazetesi manşetten “Akıl mı İnat mı (EK-15)” diyerek Merve Kavakçı’nın aklını kullanarak başını açması gerektiğini, inat etmesinin ise akılsızlık olacağını ima eden bir manşetle çıkmıştır. Bu haberde en dikkat çekici konu yemin törenini izlemeye gelecek komutanların Merve Kavakçı’nın Meclis’te türbanla yemin etmesi halinde Meclis’i terk edecekleri endişesinin sıkıntıları da beraberinde getireceğinden bahsedilmiştir. Haber de resim seçimi de ilginçtir. Beyaz başörtüsü giyinmiş Merve Kavakçı’nın vesikalık fotoğrafını sol orta kısma koyan Hürriyet gazetesi sol orta şeride plajda bikinili bir mankenin fotoğrafını koymuştur.

Ertuğrul Özkök’ün konu ile alakalı bir şey yazmadığı bugünde Hürriyet başyazarı Oktay Ekşi oldukça sert bir üslupla ve nasihat etme biçiminde bir yazı yazmıştır. Oktay Ekşi milletvekili yeminini açıklamalı vererek laiklik kısmında ise o şeriat özlemi mesajı veren başörtüsü ile “Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağım” sözünün dilde söylenmiş bir yemin olacağını belirtmiştir. Manşete taşıdığı haberin dışında ilk sayfada konu ile ilgili başka habere yer verilmezken iç sayfalarda olumsuz haberler yoğun olarak gözlenmiştir.

Tablo 7.4. 2 Mayıs 1999 Yeni Şafak Gazetesi

Haberin İsmi	Meclis’in Onur Günü	Konu İle İlgili Haber Yok	Konu İle İlgili Haber Yok	Fehmi Kuru Meclis’in Sınava
Haberin Konumu	Alt Orta	Konu İle İlgili Haber Yok	Konu İle İlgili Haber Yok	
Haberin Yaklaşımı	Olumlu	Konu İle İlgili Haber Yok	Konu İle İlgili Haber Yok	Olumlu
Haberin Sunumu	Yazı Resim	Konu İle İlgili Haber Yok	Konu İle İlgili Haber Yok	

İslami muhafazakâr kesimin görüşlerini yansıtan Yeni Şafak gazetesi o günlerde İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne yapılan baskınlardan bahsediyordu. Bu baskınlarda İstanbul Büyük Şehir Belediyesi’nin önemli birimlerinin başında bulunan görevlilerin gözaltına alınmasını “İstaç, Belbim, İgdaş, Büyük Şehir gözaltında” manşeti ile çıkmıştır. Yine aynı süreçte gözaltına alınan Yeni Şafak gazetesinin sahibi

olan Albayrak grubundan Mustafa Bayram ve Ahmet Albayrak'ın serbest bırakılmasını "Alınlarının akıyla(EK-3)" diyerek sürmanşetten duyurmuşlardır. Konu ile ilgili Yeni Şafak "Meclis'in onur günü" diyerek gözlerin başörtülü milletvekilleri Nesrin Ünal ve Merve Kavakçı'da olacağını belirttikten sonra bu milletvekillerinin iç tüzüğe göre yemin etmelerinin önünde bir sakınca olmadığı, iç sayfaya taşan haberde belirtilmektedir. Fehmi Kuru ise başörtülü milletvekillerinin yemin töreninde TBMM'nin önemli bir sınavdan geçeceğini belirtmektedir.

2 Mayıs 1999 Genel Değerlendirme

Merve Kavakçı'nın yemin etme töreni bu gündür. Fakat gazetelerin olayı ertesi gün vermesi dolayısıyla gazetelerde 1 Mayıs günü haberlerinin yoğun olduğunu görüyoruz. Merve Kavakçı olayı Hürriyet dışında manşete çekilmemiştir. Olayla ilgili haberler iç sayfada fazlasıyla yer edinmiştir. Birçok yazar kendi gazetelerinin görüşü ile paralellik gösteren yazılar yazmışlardır. Cumhuriyet, Hürriyet ve Milliyet laiklik vurgusunu kalın çizgilerle çekerken Yeni Şafak bunun din vicdan hürriyeti ekseninde bir hak olduğunu belirtmiştir.

4.4.2. 3 Mayıs 1999 Gazetelerin Olaya Yaklaşımı

Tablo 8.1. 3 Mayıs 1999 Cumhuriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Meclis'te Laikliğe Saldırı	Ajan Bölücü Provokatör	Türban Meclis İç Tüzüğüne Aykırı	Mustafa Balbal Gergin Bekleyiş
Haberin Konumu	Manşet	Sol Üst	Orta Sol	-
Haberin Yaklaşımı	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz
Haberin Sunumu	Yazı Resim	Yazı	Yazı Resim	-

Merve Kavakçı'nın yemin etmek için gittiği Meclis'te yaşananları Cumhuriyet gazetesi çok sert ifadelerle eleştirmiştir. Manşetten verdiği "Meclis'te laikliğe

saldırı(EK-10)” haberi, olayın cereyan ettiği dakikaların resmini verirken Bülent Ecevit’in “Burası devlete meydan okunacak yer değildir; bu kadına haddini bildiriniz!” diye yaptığı konuşmayı “Ecevit’ten tarihi konuşma” diye sunan Cumhuriyet; Ajan, bölücü, provokatör sözleri ile Cumhurbaşkanı Demirel’in Kavakçı ile ilgili söylediği sert sözlere geniş yer vermiştir. Ayrıca Kavakçı’yı protesto için Çankaya kapısında toplanan bir kalabalıktan bahsederek bunların Atatürk resimleri ve Türk bayrakları ile 10. yıl marşını okuyarak protesto eylemi yaptığını belirtmiştir. “Türban iç tüzüğe aykırı” haberinin de Atatürkçü Düşünce Kurulu onursal başkanına dayandırarak şapka kanunlarının türbanla Meclis’e girmeye engel olduğunu belirtiyordu.

Mustafa Balbal ise köşe yazısında “Gergin başlangıç” diyerek yaşananları eleştiriyordu. Gazetenin iç sayfalarında ise Merve Kavakçı olayı ile ilgili birçok haber çıkmıştır. Haberlerin genel yapısı ve sunuş biçimleri son derece katıdır. Daha çok Atatürkçü Düşünce Derneği ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği gibi dernek temsilcilerinin sözleri yer almakla birlikte Kavakçı’ya yönelik eleştirilerde 5N1K kuralı uygulanmamış; duyum ağırlıklı haberler yer almıştır. Cumhuriyet yazarları da bu konuyu laikliğe yönelik bir başkaldırı olarak değerlendirmişlerdir.

Tablo 8.2. 3 Mayıs 1999 Milliyet Gazetesi

Haberin İsmi	Türban Sabotajı (EK-22)	Türban İnadı	Başsavcı: İzliyorum	Ajan Provokatör	Başını Açan Vekile Alkış	Güneri Cıvaoğlu Demokrasinin Mabedinde
Haberin konumu	Manşet	Sol üst	Sol alt	Orta	Sol orta	
Haberin yaklaşımı	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz
Haberin sunumu	Yazı resim	Resim yazı	Yazı	Yazı	Resim yazı	

“Basında güven sloganı” ile 49. yaş gününü kutlamaya hazırlanan Milliyet gazetesi Merve Kavakçı’nın yemin töreni için geldiği Meclis’teki olayları sabotaj olarak değerlendirdiği manşetinde “FP’li Kavakçı’nın TBMM’deki tahriki DSP’lilerin barajına

takıldı” diyerek olayı tahrik edici bir hamle olarak değerlendirmiştir. Manşet fotoğrafı olarak da Meclis’e Nazlı Ilıcak’la beraber giren Merve Kavakçı’nın ve Nazlı Ilıcak’ın başları kırmızı birer daireye alınmış, Ilıcak FP’li vekillere dönerek onların DSP’lilere karşı “Sakin olun” anlamına gelen el hareketi ile fotoğraflanmıştır.

“Başını açan vekile alkış” kısmında ise MHP Antalya milletvekili Nesrin Ünal’ın başı açık yemin ederken fotoğrafı ve bu fotoğrafa göre küçük başörtülü bir fotoğraf yer almıştır. Nesrin Ünal’ın yemini sırasında cumhurbaşkanı ve komutanların da bulunduğunu, yemin sonrası Meclis’te büyük alkış aldığı belirtilmiştir. “Ajan, provokatör” başlığında ise Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in Kavakçı’ya karşı söylediği sözler “Demirel çok sert” denilerek Demirel’in Kavakçı ile ilgili başörtüsünün islamın emri olmadığını, Kavakçı’nın fitne çıkardığını ve fitnenin de adam öldürmekten daha büyük bir kötülük olduğunu söylediğinden bahsedilmiştir.

“Başsavcı: İzliyorum” denilerek iç sayfalara taşan haberde ise daha önce Refah Partisi’ni kapatan, Erdoğan’ı hapse attıran savcı Vural Savaş’ın “Merak etmeyin yasalar neyi emrediyorsa o olur, süreci yakından takip ediyorum.” dediği de belirtmektedir. “Erbakan inadı” haberinde ise özet olarak FP’lilerin Meclis’e Kavakçı’nın başı açık olarak girmesinden yana olduğunu ve Erbakan’ın buna karşı çıktığı söylenmektedir. Milliyet başyazarı olan Güneri Cıvaoğlu ise “Demokrasinin mabedinde” başlıklı yazısında Merve Kavakçı olayında Erbakan’ın parmağı olduğunu belirterek Kavakçı’nın başörtüsünün laiklikle uyuşmadığını ifade ettiği gibi söylediği son söz de kayda geçmiştir. “Kavakçı’nın başörtülü vaziyette Meclis’e gelmesi bir ilktir. Bu halde yemin etmesi son olacak mı?” derken daha sonraki süreçte Kavakçı’nın yemin etmesine de karşı çıkıyor izlemine vermektedir.

Süreci değerlendiren köşe yazarlarından Fikret Bila “Meclis’e türban düştü”, Doğan Heper “Laik Cumhuriyete saldırı”, Nilgün Cerrahoğlu ise “Rüzgâr eken fırtına biçer” diyerek eleştiri oklarını Merve Kavakçı’ya yönlendirmişlerdir. Çıkan haberlerin tamamında Merve Kavakçı’yı eleştirici, Bülent Ecevit’i ise övücü haberlere yer vermişlerdir.

Tablo 8.3. 3 Mayıs 1999 Hürriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Tarihi Uyarı	Ecevit Kürsüye Fırladı	Berna Hanım'dan ANAP'a Uyarı	Ben Sana Gelme Demedim Mi?	Biri Gel Diyor Gelme	Merve Şovunu Yaptı Ama Yemin Edemedi	Okтай Ekşi Maksat Sabotajdı
Haberin Konumu	Manşet	Sol Üst	Orta Alt	Sağ Üst	Sağ Orta	Sol Orta	-
Haberin Yaklaşımı	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz
Haberin Sunumu	Resim Yazı	Resim Yazı	Resim Yazı	Yazı	Yazı	Yazı	

Hürriyet gazetesi 18 Nisan 1999 seçimlerinde Bülent Ecevit'e açık destek vermiştir. Başörtü konusunda da Bülent Ecevit'in olumsuz bakış açısına destek verdiği görülmektedir. "Tarihî uyarı (EK-16)" diyerek orta sayfada kare içeresine alınmış Merve Kavakçı'ya DSP'lilerin ayakta alkışlarla dışarı dışarı dedikleri protestoları ve FP'lilerin sakin sessiz olduklarını gösteren fotoğrafa büyük yer vermişlerdir. Tarihî uyarıyı yapan kişi Süleyman Demirel'in fotoğrafı ile Merve Kavakçı'yı eleştirirken söylediği sert sözlere yer vermiştir. Demirel'in Kavakçı için sarf ettiği "bölücü, provokatör" sözlerinin yanı sıra "türbanı cumhuriyet düşmanlığının simgesi haline getirmeyeceğiz" sözleri ile devam etmiştir. Sol tarafta Ecevit'in Meclis'te Merve Kavakçı'yı kovduğu konuşmayı yaparken çekilen fotoğrafı ve "Burası devlete meydan okunacak yer değildir," "Bu kadına haddini bildirin" dediği konuşmaya yer vermiştir.

"Ben sana gel demedim mi" sözü ile kaynak bildirilmeden duyum üzerine yapılmış bir haber ile FP lideri Recai Kutan'ın Merve Kavakçı'nın başörtülü gelmesinden dolayı Merve Kavakçı'ya kızdığını belirtiyordur. "Biri gel biri gelme diyor" haberinde Kavakçı'nın Kutan'a kızdığı, "Ne biçim parti!", "Bu işi çözün!" gibi kaynak olmadan söylediği iddia edilen sözler bu şekilde haberleştirilmiştir. "Merve şovunu yaptı ama yemin edemedi" haberinde de durum aynı şekilde anlatılmış, DSP'lilerin dışarı dışarı bağırışlarından ve yine DSP'lilerin "Türbanla Meclis'e gelmesi

halinde Meclis’i çalıştırmayız!” çıkışına yer verilmiştir. Berna Hanım’dan ANAP’a uyarı haberinde de ANAP lideri Mesut Yılmaz’ı eşi Berna Yılmaz’ın fotoğrafı ile Berna Hanım’ın ANAP’ın sessiz kalması üzerine eşini aradığını ama ulaşamayınca Başkan Yardımcısı Mustafa Taşar böyle bir konuda nasıl sessiz kalıyorsunuz, diye sorduğu belirtilmiştir.

Başyazar Oktay Ekşi ise bu olaydan dolayı Erbakan ve Nazlı Ilıcak’ın çok mutlu olduklarını çünkü Erbakan’ın bu sabotajı planlandığını belirtirken Bülent Ecevit’in “Burası devlete meydan okunacak yer değildir” sözlerini de desteklemiş ve TBMM nin açılmasına istinaden başkan olan Ali Rıza Septioğlu’nu da cumhuriyetin temel değerlerini sindirmiş biri olmadığını belirtilerek eleştirmiştir. Hürriyet’in iç sayfalarına girildiğinde de değişen pek bir şeyin olmadığı görülmektedir. Nesrin Ünal’ın başını açması olumlu olay gibi sunulurken Kavakçı ile ilgili olumlu bir yansıtma biçimi olarak hazırlanmış haberlere rastlanılmamıştır. Haberler genelde Yeni Şafak gazetesinin dışındaki gazeteler gibi laiklik, Atatürk ilkeleri üzerine konumlandırılmıştır.

Tablo 8.4. 3 Mayıs 1999 Yeni Şafak Gazetesi

Haberin İsmi	Başımızın Tacısın (EK-4)	Demirel Yine Millete Hakaret Etti	Tahrikçi Ecevit	Ahmet Taşgetiren Hep Bir İlk Vardır
Haberin Konumu	Manşet	Orta	Orta Alt	
Haberin Yaklaşımı	Olumlu	Olumlu	Olumlu	Olumlu
Haberin Sunumu	Resim Yazı	Yazı	Resim Yazı	

Yeni Şafak gazetesi Merve Kavakçı’nın oturduğu sandalyede Nazlı Ilıcak’la dönüp gülümsediği bir fotoğrafın altına kırmızı yazılarla “gururla ve şerefle” yazıldıktan sonra olayın tarihî bir an olduğunu ve DSP’lilerin olayı kışkırttığını belirtmiştir. “Demirel millete yine hakaret etti” haberinde ise Demirel’in konuşmaları ile milleti böldüğünü belirtmiştir. “Tahrikçi Ecevit” haberinde Ecevit’in korsan konuşma yaptığındaki sözleri eleştirilerek Ecevit’in bu konuşması ile tepki çektiğini kaydedilmiş ve DSP milletvekillerinin masalara vurarak yaptıkları protestoyu şov olarak

değerlendirilmiştir. MHP’li Nesrin Ünal’ın yürüyerek çekilmiş fotoğrafının da verildiği haberde Ünal’ın başını açmasını Meclis üzerindeki baskıya örnek olarak tarihe geçtiğini belirtmiştir. Gazetenin başyazarı Ahmet Taşgetiren ise Merve Kavakçı’ya yapılanların yanlış olduğunu DSP’lilerin “dışarı dışarı” demelerini demokrasi açısından dramatik olarak nitelendirmiştir.

3 Mayısın Genel Değerlendirilmesi

Merve Kavakçı’nın başörtüsü ile Meclis’e geldiği günün haberlerinin verildiği gün olan 3 Mayıs’ta gazetelerin dünya görüşlerine uygun olarak haberleri yansıtmışlardır. Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyet konuya laiklik ekseninden bakarken Ecevit’in “Bu kadına haddini bildirin!” sözünün örtülü veya doğrudan desteklerken Merve Kavakçı olayında aleyhinde haber yapılmıştır. Ayrıca adı geçen gazetelerdeki köşe yazarlarının Merve Kavakçı’ya sadece ismi olan Merve ile hitap etmesi soyadının bile fazla kullanılmaması dikkat çekicidir. Yeni Şafak ise bu olayların tersine olayı koşulsuz desteklemiş ve Ecevit ile Demirel’e ağır eleştirilerde bulunmuştur.

4.4.3. 4 Mayıs 1999 Gazetelerin Olaya Yaklaşımı

Tablo 9.1. 4 Mayıs 1999 Cumhuriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Türban Meclis’e Giremez	Yargıdan Cifte Soruşturma	Kavakçı Yabancı Ülke Ajanı	Mustafa Balbal Ecevit’in Zorlukları
Haberin Konumu	Manşet	Orta	Orta Alt	
Haberin Yaklaşımı	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz
Haberin Sunumu	Resim Yazı	Yazı	Yazı	

Cumhuriyet gazetesi “Türban Meclis’e giremez(EK-11)” derken Atatürkçü düşünce sistemini benimsemiş sivil toplum kuruluşlarının sözlerine yer vererek Meclis’in türbanda yeri olmadığı katı cümlelerle ifade edilmiştir. “Yargıdan çifte soruşturma” diyerek Yargıtay Başsavcısı Vural Savaş’ın “Merak etmeyin ve cesaretimden kimsenin kuşkusu olmasın” sözlerinin yanında Savaş’ın Refah Partisi’nin kapatılma gerekçesinde yer verdiği türban olayının Fazilet’inde kapatılmasına gerekçe olacağına dair sinyaller vermiştir.

“Kavakçı yabancı ülke ajanı” ile adlandırdığı haberinde Yaşar Topçu “Cumhurbaşkanı Demirel’in sözleri dikkate alınmalı” demiştir. Ayrıca haberin içeriğinde ordunun durumdan rahatsız olduğu belirtilmiştir. Mustafa Balbal ise CHP’nin seçim barajını aşıp Meclis’e giremediğinden dolayı FP’lilerin rahat davrandığını ama Ecevit’in varlığının CHP’yi aratmadığını belirtmiştir. Ayrıca bunun bu noktaya getirilmesinin nedeninin de bu zamana kadar verilen ödünler olduğu söylenmiştir. İç sayfalara gidildiğinde de yine ağır eleştirilerle Merve Kavakçı olayı anlatılıyordur. Olay cumhuriyet değerlerine karşı açık saldırı olarak sunulmuştur.

Tablo 9.2. 4 Mayıs 1999 Milliyet Gazetesi

Haberin İsmi	Merve Dosyası	Gereken Yapıldı	Kaypak Merkez	Kavakçı’nın Seyir Defteri	Güneri Cıvaoğlu Merve Gerçeği
Haberin Konumu	Manşet	Orta Alt	Orta Alt	Sağ Üst	
Haberin Yaklaşımı	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz
Haberin Sunumu	Resim Yazı	Yazı	Yazı	Resim Yazı	

Milliyet manşetten verdiği “Merve dosyası (EK-23)” isimli “Yaşar Topçu uyardı: Demirel’in elinde sağlam kaynak var” diye sunduğu habere “ Hamas şüphesi” diyerek devam etmiştir. “Kavakçı’nın seyir defteri” kısmında ise Kavakçı’nın

geçmişinden pasajlar sunulmuştur. Bu pasajlarda Kavakçı'nın Yahudi düşmanı İslami örgütlerle ve Hamas'la bağlantılarını anlattıktan sonra Ürdünlü eski eşinin de İslami örgüte dâhil olduğu belirtilirken, "İmam Merve" diye de Kavakçı'yı tanımlamışlardır. Büyük fotoğrafla da Merve Kavakçı'nın konuşma sırasında çekilmiş ve sadece yüzünü gösteren bir fotoğrafı vardır. "Kaypak merkez" diyerek ANAP ve DYP'nin sessiz kalmasını eleştiren bir haber de sunmuşlardır. "Gereken yapıldı" başlıklı haberde "Ordudan bir generalin olması gerekirdi ama oldu gereken yapıldı" diyerek ordunun görüşlerini yansıtmışlardır.

Güneri Cıvaoğlu da "Merve gerçeği" diyerek başladığı köşe yazısında Merve Kavakçı'nın ABD geçmişine ve ailesine atıf yaparak Balgat sakini dediği Erbakan'ı eleştirmiş, Anayasa mahkemesinin "Türban çağ dışıdır ve laikliğe aykırıdır" kararını hatırlatarak bu durumun devamında savcıların harekete geçeceğini ima etmiştir. Bununla birlikte diğer gazete karikatürlerine göre büyük ölçekle yapılmış karikatürlerde de süreç işlenmiştir. Erbakan'ın Meclis'e bomba attığı ve "Benden sonrası tufan" dediği bir karikatür, Merve Kavakçı'dan çıkan tik tak sesleri ile patlamaya hazır bombadır ve yemeğe oturmuş, başında takkeli kocasına türban haşlaması yaptığını söyler, böylece FP'nin devletin başka sorunları ile ilgilenmesi gerektiği mesajını verir.

Tablo 9.3. 4 Mayıs 1999 Hürriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Kadınların İsyanı	Tebliği Okudu Kaçtı	Merve'ye Jet Soruşturma	O Ajan Çünkü	Oktay Ekşi Merve'de Değişecek
Konumu	Manşet	Sağ Alt	Sağ Orta	Orta Alt	
Haberin Yaklaşımı	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz
Haberin Sunumu	Resim Yazı	Yazı	Yazı	Yazı	

Hürriyet ana sayfada ANAP lideri Mesut Yılmaz'ın karısı Berna Yılmaz ve Atatürkçü kimliği ile tanınan Türkân Saylan'ın ön plana çıkarttığı fotoğrafı kullanır. Ayrıca bir grup kadının, ellerinde tuttuğu Atatürk ve DSP'li kadın milletvekillerinin

yemin töreninde Kavakçı'ya dışarı diye tempo tuttıkları ve kürsünün önünü kapadıkları fotoğrafla çekilmiş bir kare de bulunmaktadır. “Kadınların isyanı (EK-17)” diye manşetten verdiği haberde “Türbanla Meclis Genel Kurulu'na girerek yemin etmeye kalkışan FP'li Merve Kavakçı kadınları isyan ettirdi. Ayrıca DSP'li 12 kadın milletvekili TBMM Genel Kurul Salonu'nu Kavakçı'ya dar etti. Bununla birlikte Protestocu grup, “Merve dışarı, Mollalar İran'a, diye bağırdılar” gibi ifadelerle ayrıntılara yer verilir.

Haberin içeriğinde “Ankara Marşı'nın” sözlerini “Uyan uyan Gazi Kemal, şu Meclis'in haline bak” diye değiştirdikleri marş eşliğinde Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD) etrafında toplanan kadınların, FP İstanbul Milletvekili Merve Kavakçı'nın TBMM Genel Kurulu'na türbanla girmesini gözyaşları içinde ‘Türkiye laikdir, laik kalacak’ sloganları ile protesto ettiği aktarılır. ÇYDD Başkanı Prof. Dr. Türkan Saylan'ın, Atatürk ve devrim şehitleri anısına bir dakika saygı duruşuyla başlattığı toplantıda, olayı, “çok çirkin ve küstah bir saldırı” olarak nitelediğini belirttiği haberin yansıtılış biçimi son derece kışkırtıcıdır. Ayrıca Hürriyet bir başka kadın derneği olan Kadın Araştırmaları Derneği Başkanı Gülsevil Erdem'in de Merve Kavakçı'yı “Cumhuriyet kadınının yüz karası bir zavallı” olarak nitelediği sözlerine de yer vermiştir.

“Merve'ye jet soruşturma” diyerek Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi savcısı (DGM) Nuh Mete Yüksel'in Kavakçı'ya başörtüsüyle Meclis'e girmesi dolayısı ile soruşturma açtığını belirtmiştir. “Tebliği okudu ve kaçtı” haberinde de Hürriyet, Kavakçı'nın okuduğu metinde bir ara teklemesini, metni okurken hata yapmasını, “Metnin bir başkası tarafından hazırlanıp eline verildiği yorumlarına neden oldu” diyerek aktarmıştır. “O ajandı çünkü” haberinde ise Demirel'in elinde belge olduğunu belirtmiştir.

Başyazar Oktay Ekşi ise “Merve'de değişecek” başlıklı yazısında başörtüsü ile Meclis'e girmeye çalışan Kavakçı'ya sessiz kalmayı laik cumhuriyete gol atmak yahut ondan bir parçayı daha yıkma özlemiyle tutuşan Erbakan kafasına prim kazandırmak olarak değerlendiren Oktay Ekşi, “Merve kızımız kiminle dans ettiğini o zaman öğrenecek” diye ifade ederek yazısını sonlandırmıştır.

Tablo 9.4. 4 Mayıs 1999 Yeni Şafak Gazetesi

Haberin İsmi	Gönüllerin Vekili	Milli İradeye Hakaret	Sağ Partiler Bildiniz Gibi	Talimat Demirel'den	Ahmet Taşgetiren Vurun Merve'ye
Haberin Konumu	Manşet	Sol Orta	Sol Alt	Orta Alt	
Haberin Yaklaşımı	Olumlu	Olumlu	Olumlu	Olumlu	Olumlu
Haberin Sunumu	Resim Yazı	Yazı	Yazı	Yazı	

Yeni Şafak Merve Kavakçı'yı destekleyen yazılarına devam emektedir. "Gönüllerin vekili (EK-5)" diyerek Merve Kavakçı'nın basın toplantısından pasajlar vermiştir. Merve Kavakçı burada Süleyman Demirel'i eleştirmiş, asıl provokatörün milletin kararını hiçe sayanların olduğunu yazmıştır. Ayrıca Merve Kavakçı'nın İstiklal Savaşı'nın iki cephesinde de savaşmış subay torunu olduğunu ifade ettiği kısmı da haberde vermiştir.

"Milli iradeye hakaret" kısmında ise Yeni Şafak okurlarının kendilerini telefon yağmuruna tuttıklarını belirterek, okurlarının Ecevit'e ve Demirel'e kızgın olduklarını belirtmiştir. "Sağ partiler bildiniz gibi" derken türban konusundaki sessizliklerini eleştirdiği gibi türban yasağında kocasının partisini sessiz kalmakla suçladığı ANAP lideri Mesut Yılmaz'ın karısı Berna Yılmaz'ın fotoğrafını koyarak, "Berna Yılmaz yenilgiye doymamış" büyük harf yazılı alt haber kullanılmıştır. "Talimat Demirel'den" diyerek Demirel'in Ecevit'i aradığı ve Merve Kavakçı'yı Meclis'e sokmayın, dediği haberde söylenmiştir.

Başyazar Ahmet Taşgetiren ise "Vurun Merve'ye" diyerek Halide Edip Adıvar'ın eserine ironi yaptığı yazısında Merve Kavakçı'ya haksızlık yapıldığını belirterek 136 kişinin başında bulunduğu kişi (Bülent Ecevit'i ifade ediyor) ve bir Cumhurbaşkanı Demirel'in Merve Kavakçı'ya söyledikleri "Bu kadına haddini bildiriniz", "Ajan provokatör" gibi ifadeleri eleştirmiştir.

4 Mayıs Haberleri Genel Değerlendirme

3 Mayıs'tan farklı olarak Süleyman Demirel'in "ajan provokatör" ifadesi daha çok haberleştirilmiştir. Başörtüsü yasağını sahiplenilen Yeni Şafak dışındaki gazetelerde olumlu haber neredeyse yok gibidir. Merve Kavakçı'nın İslami terör örgütleri dedikleri kuruluşlarla bağı olduğu iddia edilmiştir. Ayrıca olaylarda kaynak bildirimine fazla girmeden duyumlar ifadesi sık kullanılmıştır. Bununla beraber "Merve" ifadesi kullanımı devam etmiş, olay yine laiklik ekseninde değerlendirilmiştir. Ayrıca olayların devamı noktasında Vural Savaş ismi ön plana çıkartıldığı gibi Refah'ı kapatan, Recep Tayyip Erdoğan'ı hapse attıran savcının, Fazilet'e karşı da harekete geçeceği sinyallerini vermiştir. Bununla beraber ordunun başörtüsü yasağının uygulamadaki hassasiyeti satır aralarında ve küçük boyutlu haberlerde işlenmiştir. Yeni şafak ise Ecevit'i ve Demirel'i eleştirmeye devam etmiştir. Olayın bir din, vicdan hürriyeti ekseninde ele alınması gerektiğini; seçilmiş bir milletvekiline saygılı olunması gerekliliğini genel olarak yansıtmışlardır.

4.4.4. 5 Mayıs 1999 Gazetelerin Olaya Yaklaşımı

Tablo 10.1. 5 Mayıs 1999 Cumhuriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Türbanı Kullanırlar (EK-12)	Kavakçı'ya Ajan İncelemesi	Bir Yandan Türbanlı Meclis Üyeleri Bir Yandan Eylemler	Kavakçı Hamas İlişkisi	Cüneyt Arcayürek Takke Düştü Kel Göründü
Haberin Konumu	Manşet	Orta	Orta	Sağ Alt	
Haberin Yaklaşımı	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz
Haberin Sunumu	Resim Yazı	Yazı	Yazı Resim	Yazı	

Cumhuriyet manşetten devam ettiği Kavakçı olayında Demirel’in 55 Müslüman ülke içinde bir tek Türkiye’nin laik olduğunu ve türbanın laikliğe aykırı sembol olduğunu belirterek, Meclis’te ilk gün yapılanları doğru bulduğunu ima eden cümle ile “Bunun devamı gelmeli” diyerek Kavakçı’nın yemin etmesi halinde ilk günkü duyarlılığın ortadan kalkacağı belirtilmiştir. “Kavakçı’ya ajan incelemesi”nde de cumhurbaşkanlığının ifadelerinin doğru olup olmadığı ile ilgili Ecevit’e sorulan soruya Ecevit’in, cumhurbaşkanı ile görüşüğünü, Demirel’in Kavakçı’nın ajan olduğunu söylediğini yazmıştır.

“Kavakçı Hamas ilişkisi”nde de Kavakçı’nın İslami terör örgütü Hamas’ın ABD deki bir numaralı destekçisinin bir programına gittiğini belirterek Kavakçı’nın ağzından kuruluşun Hamas ile bir bağlantısının olduğunu bilmediğini yazmıştır. Türbanlı Meclis üyeleri ve eylemlerle alakalı bazı yerlerde seçilmiş türbanlı belediye Meclis üyelerinin fotoğrafı ile Kavakçı olayına karşı türban karşıtı gösterilerin yapıldığı belirtilmiş, bu gösterilere ait bir fotoğraf da konulmuştur.

Cüneyt Arcayürek ise köşe yazısında sessiz kalan merkez sağ partilerden Kavakçı’ya ve Meclis Başkanı Ali Rıza Septioğlu’na kadar birçok kişiyi eleştirdikten sonra Merve Kavakçı’nın terör örgütleri ile olan bağlantılarını anlatarak türbanın laiklik karşıtı olduğunu ve Atatürkçülüğe uymadığını belirtmiştir.

Tablo 10. 2. 5 Mayıs 1999 Milliyet Gazetesi

Haberin İsmi	Bilerek Söyledim	Kutan Geriyor	Katıldım Ama Bilmiyorum	Güneri Civaoğlu Kalibre
Konumu	Manşet	Orta Alt	Sağ Alt	
Haberin Yaklaşımı	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz
Haberin Sunumu	Resim Yazı	Resim Yazı	Resim Yazı	

Milliyet “Bilerek söyledim (EK-24)” haberinde Cumhurbaşkanı Demirel’in fotoğrafını koyarak daha önce söylediği ajan, provokatör söylemini kullanma nedeni olarak devletin elinde bu yönde belgeler olduğunu yazmıştır. “Kutan geriyor” haberi ile

de Kutan'ın düşünceli bir anında sadece göz ve alın kısmının görüldüğünü küçük profil fotoğraf ile Kutan'ın Cumhurbaşkanı'nın Kavakçı'ya hakaret ettiğinden, DSP lideri Ecevit'in tavrının zorbalık olduğundan ve MHP'nin de seçim meydanlarında verdiği sözü hatırlatarak hükûmete girmek için olaya göz yumduğunu belirten haberi ile vermiştir. “Katıldım ama bilmiyordum” diyerek Kavakçı'nın Filistin İslami Birliği toplantısına katıldığı ama onların terörle bağlantısının olduğunu bilmiyordum, demesini ve Kavakçı'nın eylemlerini gerekçe göstererek yine Cumhuriyet Savcısı Nuh Mete Yüksel'in suç duyurusunda bulunduğunu belirtiliyordu.

Güneri Cıvaoglu “Kalibre” isimli köşe yazısında Ecevit'i liderliğin bir göstergesi olan yön veren kişi özelliği ile bağlaştırmış, “Lider yön verendir olayların önüne katıp sürüklediği değil” diyerek Ecevit'in nasıl bir lider olduğuna vurgu yapmış ayrıca siyasetçi devlet adamı ayırımına giderek siyasetçinin gün kurtarmaya, devlet adamının ise yarınları ve gelecek nesilleri güvence altına almak için tavır ortaya koymaya çalıştığını söyleyerek Ecevit'in hem lider hem de devlet adamı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Merve Kavakçı'ya söylediği sözleri ima ederek “Kutluyoruz” demiştir. Yarın seçim olsa DSP'nin laisizmin kalesi olarak görüleceğinden, daha fazla oy alacağını hatta türbanlıların bile Ecevit'e oy vereceğini söylemiş; türban sömürüsü yapan Fazilet'in ise oylarının daha da düşeceğini belirtmiştir. Ayrıca suskun kalan DYP ve ANAP'ın tekrar seçim olsa boşuna oy beklememelerini söyleyerek bu partilerin oylarının adresi belli, diyerek Ecevit'in partisi DSP'yi işaret etmiştir. Bununla beraber olayın laiklikle bağdaşır bir boyutunun olmadığı ifade edilerek Anayasa Mahkemesi kararlarına göre iç tüzüğe “türbanlı giremez” maddesi eklemesi gerektiğini belirtmiştir.

Karikatür kısmında ise Erbakan eleştirisinin yanında, baldırı çıplak bir mini etekli meyhane tipi gibi yapışkan ifadeler kullanılarak çizilmiş Nazlı Ilıcak karikatürü vardır. Bununla beraber bir elinde dansözlerin kullandığı müzik aksesuarı, diğer elinde ise bir anahtar olan Nazlı Ilıcak'ın “Merve'nin anahtarı bende” dediği karikatürü ile Nazlı Ilıcak'ın Merve Kavakçı'ya verdiği destek eleştirilmiştir.

Tablo 10.3. 5 Mayıs 1999 Hürriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Ajan Provokatörü Bilerek Söyledim	Kavakçı'nın Yalanı	Babası Mollalarla Sıkı Fıkı	Militan Merve	Oktay Ekşi Parlamento' Nun Gelenekleri
Konumu	Manşet	Orta Alt	Orta Alt	Orta Üst	
Haberin Yaklaşımı	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz
Haberin Sunumu	Resim Yazı	Yazı	Yazı Resim	Yazı	

Hürriyet gazetesi bugün yaptığı haberlerde Merve Kavakçı'ya karşı aldığı tavrı sürdürerek ağır ifadelerle yüklenmeye devam etmiştir. “Ajan provakör'ü bilerek söyledim(EK-18)” haberinde Cumhurbaşkanı Demirel'e Paris'te Ertuğrul Özkök'ün röportajından alıntı yapılmış, Demirel'in “Bugüne kadar kimse gelmediyse bugün de gelemez” diyerek türban konusundaki tavrını net olarak ortaya koyduğunu, ayrıca Ertuğrul Özkök'ün bu konuda genelkurmay başkanının olaydan önce telefon edip etmediği sorusuna “Yok öyle bir şey. Ankara'da o kadar çok şey söyleniyor ki” diyerek reddetmiş ayrıca taviz verilirse ülke İran'a döner, uyarısıyla durum tespiti yapmıştır.

“Kavakçı'nın yalanı” haberinde Kavakçı'nın “başörtüsü dolayısıyla bir yıl eğitim alamadım” sözüne Hürriyet, okulla başarısız olduğu için ilişkisinin kesildiğini söylemiştir. “Babası Mollalarla sıkı fıkı” haberinde Merve Kavakçı'nın babasının bir kürsüde konuşurken çekilmiş fotoğrafı yer alır, yine kaynağı belli olmayan bir haberinde İran'daki molla rejimini övdüğü belirtilmiş, Türkiye'deki radikal İslamcılarla yakın ilişkide olduğu bildirilerek “Prof. Kavakçı'nın, ‘İslam şeriattır’ düşüncesiyle hareket ettiği öğrenildi” denilmiştir. Ama o nereden öğrenildiğine dair kaynak belirtilmemiştir.

Merve'ye jet soruşturma haberi ise aynen su şekilde yazılmıştır. “Cumhurbaşkanı Demirel'in ajan suçlaması, türban tetikçisi Merve Kavakçı hakkında Ankara DGM tarafından açılan soruşturmanın yönünü değiştirdi.” Demirel'in, “Bazı ülkelerle ilişkisi olduğunu saptadık” açıklaması üzerine, soruşturma, “Örgüt üyeliği ve siyasi casusluğa kaydı” diyerek işi örgüt üyeliğine kadar vardırın süreci başlatıp Merve Kavakçı'nın Türk vatandaşlığından çıkarılmasına kadar götüreceklerdir. Ayrıca

“Genelkurmay el koyabilir” ifadesi ile olayın içine genel başkanlığı da dâhil etmek istenmektedir. Burada koyulan fotoğraf ise çok çarpıcıdır. Merve Kavakçı'nın başı fotomontaj ile kel olarak sunulmuştur.

Tablo 10. 4. 5 Mayıs 1999 Yeni Şafak Gazetesi

Haberin İsmi	Tahrikçi Süleyman	Kutan'dan Medeniyet Dersi	Ecevit Tikkocu Gibiydi	Nazlı Ilıcak İrtica Alametleri
Konumu	Manşet	Orta	Sağ Üst	
Haberin Yaklaşımı	Olumlu	Olumlu	Olumlu	Olumlu
Haberin Sunumu	Yazı Resim	Resim Yazı	Yazı	

Başörtüsü konusunda Cumhuriyet, Milliyet ve Hürriyet'in olumsuz yaklaşımları ve sert içeriğine Yeni Şafak da aynı sertlikle karşılık vermiştir. “Tahrikçi Süleyman(EK-6)” diyerek cumhurbaşkanının tarafsızlığını yitirdiğini ve “Kucaklamıyor, bölüyor” üst başlıklarının yazılarını kırmızı yazarak habere vurgu yapıyordu. Demirel'in düşünceli sadece başının yer aldığı bir fotoğrafı kullanılmıştır. “Kutan'dan medeniyet dersi” haberinde ise Kutan'ın Merve Kavakçı'yı eleştirenlerden çok daha fazla vatanperver olduğunu belirterek Cemil Çiçek, Abdullah Gül'ün yanında bulunduğu basın toplantısının fotoğrafını da vermiştir.

Büyük Birlik Partisi (BBP) lideri Muhsin Yazıcıoğlu'nun “Ecevit Tikkocu gibi” içerikli konuşmasının öne çıkarıldığı haberde Yazıcıoğlu'nun Ecevit'e başörtüsü konusundaki yaklaşımını eleştirerek yasa dışı sol örgüt olan tikkocu benzetmesi yaptığı aktarılmıştır.

Yemin töreninde Merve Kavakçı ile beraber genel kurul salonuna gelerek birçok gazetecinin tepkisini ceken Nazlı Ilıcak ise köşesinde “irtica alametleri” diyerek başladığı yazısında Merve Kavakçı'nın başını açmaması konusunda Meclis'in kapatılacağına dair söylentiye değinmiştir. Demokrasinin Merve Kavakçı'nın başörtüsüne bağlanmasını eleştiren Ilıcak, bir reklam sloganına gönderme yapmış; “Aç kapa” diyerek “ölmüşüz de ağlayanımız yok” çıkışıyla olaylara yönelik tepkisini ortaya

koymuştur. Burada önemli olan, yemin törenine Merve Kavakçı ile beraber giren Nazlı Ilıcak hakkında bu aşamadan sonra da medyada karalayıcı birçok haber çıkacak olmasıdır. Kendisi de FP'den milletvekili seçilmiş olmasına rağmen bu olaylar gerekçe gösterilerek milletvekilliği Anayasa Mahkemesi tarafından düşürölüp 5 yıl siyaset yasağı konulacaktır.

5 Mayıs 1999'un Genel Değerlendirmesi

Bu tarihte iki karşıt görüş arasındaki üslup iyice sertleşerek başlıklara yansımıştır. Başörtü karşıtı gazeteler Merve Kavakçı'nın ajan olduğuna dair Demirel'in sözlerini işlemeye ve belli noktalara dayandırmaya çalışırken laiklik vurgusu yine birinci sıradaki gündemini korumuştur. Ayrıca Ecevit'in Merve Kavakçı'yı Meclis'ten kovmasına yönelik eleştiri yapılmazken aksine bu davranış ciddi destek görmektedir. Yine haberlerde savcılardan bahsedilerek FP'nin kapatılabileceği sinyalleri satır aralarında verilmiştir. Yeni Şafak da söylem dilini sertleştirmiştir. Başörtüsüne karşı çıkan cumhurbaşkanına ismi ile hitap ederek onu eleştirmiştir. Olaya askerlerin de çekilmek istendiği bariz bir şekilde görölmektedir.

4.4.5. 6-7 Mayıs 1999 Gazetelerin Olaya Yaklaşımı

Tablo 11. 6 Mayıs 1999 Gazete Manşetleri

CUMHURİYET	MİLLİYET	HÜRRİYET	YENİ ŞAFAK
FP soruşturuluyor (EK-13)	Bunlar ne Merve (EK- 25)	Suçüstü (EK-19)	Demirel de mi ajan(EK-7)
FP kapatılmalardır	Türban siyasal simge	Son Osmanlı'dan laiklik çağrısı	Kaynağı emerson olanın
Tepki çığ gibi	Pasaport zengini	Merve Türkiye'ye hizmet edemez	Demirel ANAP'ı da kışkırttı
Hamas destekçisi	İnancım gereği diyordu	Menderes'ten FP ye istifa sinyali	Aydın Menderes: Milleti Dışlamayın
Cüneyt Arcayürek Tencere yuvarlanınca bakın ne oluyor	Bu sözler olay yaratır.	RP'nin ideolojisi insanlık adına cihattır	Ahmet Taşgetiren Elde var utanç
	Güneri Civaoglu son Osmanlı'ya	Oktay Ekşi gelenekler ve Merve	

Tablo 12. 7-8 Mayıs Gazete Manşetleri

CUMHURİYET	MİLLİYET	HÜRRİYET	YENİ ŞAFAK
Milli Görüş Militanı(EK-14)	Ders almadılar (EK-26)	Türban Vampiri (EK- 20)	Söyletmen Vurun(EK-8)
TBMM'nin görenekleri de türbana karşı	Yılmaz: Bunlar şizofrenik	ABD'ye mi dönüyor	Sağduyu kazansın
FP sona doğru	Laikliği hedef aldı	DGM Savcısı Merve için yurt dışı yasağı istiyor	Menderes terk etti
Menderes ayrıldı	Menderesi istifaya götüren 5 neden	Yargı türbana nokta koydu	Ekonomiyi türbanla örttüler
		Merve FP'nin Zana'sı	Mossad tetikçisi emerson
Cüneyt Arcayürek FP nereye	Güneri Cıvaoğlu Bir delinin defteri	Oktay Ekşi Ya Öteki Merveler	Ahmet Taşgetiren size saygı duymuyorum

6-7 Mayıs Gazetelerin Genel Değerlendirmesi

6 ve 7 Mayıs'ta çıkan gazetelere baktığımızda diğer günlere göre daha da sertleşen demeçler ve söylemlerin yer aldığı görülmektedir. Yazılı basında nötr haberlerin çıkması dahi söz konusu olmamıştır. Yeni Şafak gazetesi, Merve Kavakçı'yı olabildiğince savunmaya çalışmıştır. Onun dışında kalan gazeteler ise Merve Kavakçı'nın ailesinden başlayarak örgüt üyeliğine kadar giden haberler yapmışlardır. Bu tarihlerde çıkan gazetelerin yine Merve Kavakçı'ya ismi ile hitap etmiş, olayı laiklik ve cumhuriyet değerlerine bir saldırı olarak değerlendirmeyi sürdürmüştür.

Bu gazetelerde ilginç olan bir özellik de son derece dikkat çekicidir. 5 Mayıs 1999 yılında Bingöl'de Türk ordusu ile PKK arasında bir çatışma çıkmıştır. Bu çatışmada 32 PKK militanı öldürülürken 10 tane de şehit verilmiştir. Normal zamanlarda bu kadar büyük sayıda şehit olması durumunda gazeteler bunu

manşetlerden duyuruken bu dönemde gazeteler olayı iç sayfalardan duyurmayı ve tek haber olarak sunmayı tercih etmiştir. Gazetelerin bu şekilde Merve Kavakçı olayını gündemden düşürecek kadar önemli bir olayı iç sayfalardan tek bir haber başlığı ile sunmasının nedeni olarakta MGK’da gündeme gelen “İrtica tehlikesi birinci tehdittir.” açıklamasına bağlanabilir. Zira bu olayın dışında daha hükûmetin nasıl kurulacağı bile gazeteler gündeminde fazla yer işgal etmezken Merve Kavakçı olayının bir irtica hareketi olarak haberleştirilmesi kamuoyu oluşturulmaya çalışıldığının bir göstergesidir.

Yine 6 Mayıs 1999’da çıkan Milliyet gazetesinin bir karikatürü olaya basın ahlâkı ilkesi ile bakılmadığının önemli bir kanıtıdır. Bu karikatürde Merve Kavakçı’nın başı açık ve başı kapalı iki karikatürü yan yana getirilmiş ve başı açık olan Merve Kavakçı başı kapalı olan Merve Kavakçı’ya “Başını açma; enayi misin? Bak ben başımı açtım, bütün cazibemi kaybettim” der. Hemen aynı karikatürün yanında yer alan bir başka karikatür ise Türk basının başörtüsüne bakışını o dönem için çok net olarak ortaya koymaktadır. Bu karikatürde Merve Kavakçı arkasını dönmüş bir vaziyetteyken bir fırça tarafından bacağı çıplak olarak çizilmektedir. Aynı zamanda eteğini kaldırmış bir vaziyette duran, yüzü görünmeyen ama Merve Kavakçı olduğu bilinen kişi ressamına ne olur beni çiz, ölümü öp beni çiz, diye yalvarmaktadır. Karikatürün altında ise Merve Kavakçı’nın medyatik tavrının, bilinçaltı yaklaşımının kuramcısı Freud’a göre açıklanması gerektiği belirtilmiştir. Burada açık olarak ifade edilen ise aslında başörtüsü takanların bilinçaltında vücudunu gösterme ve teşhir etme isteği olduğunu ima etmesidir. Gazetecilik ilkelerine oldukça ters gelen bu karikatürün, muhafazakâr kesimin inanç dünyalarını tam olarak idrak edemediğinin ve olayın inanç ekseninden çıkarılarak bütün başörtülülerin bir teşhirci gibi sunulması medyanın o dönemin siyasi yapısına göre uygun olarak hareket ettiğini göstermektedir.

Aynı günlerde çıkan gazetelerin bir diğer özelliği ise Yargıtay Başsavcısı Vural Savaş ve DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel’e oldukça fazla yer vermeleridir. Bu iki isimin ortak noktaları ise laiklik karşıtı olarak gördükleri başörtüsüne karşı takındıkları katı tavidir. RP’yi kapatmış savcı olarak bilinen Vural Savaş’ın, Fazilet Partisi’nin kapatılmasının gerektiğini belirten demeçler vermesi, daha sonraki süreçte Fazilet Partisi’nin kapatılmasına kadar olan süreci de başlatmış oluyordur.

4.5. 2013 Ekim - Kasım 4 Milletvekilinin Başörtüsü İle Meclis'e Girmesinin Yazılı Basındaki Yansımaları

4.5.1. 31 Ekim 2013 Gazetelerin Olaya Bakışı

Tablo 13.1. 31 Ekim 2013 Cumhuriyet Gazetesi

Haberin ismi	Meclis'te başörtülü gün	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Cüneyt Arcayürek: Son nokta
Konumu	Orta alt	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	
Haberin yaklaşımı	Nötr	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Olumsuz
Haberin sunumu	Resim yazı	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	

Cumhuriyet gazetesi kritik gün olan milletvekillerinin başörtüsü ile Meclis'e geleceği haberini nötr karşılamıştır. İlave yorumlara girmeyip iki tarafında açıklamalarını vererek konuyu tarafsız gözle işlemiştir. Başyazar Cüneyt Arcayürek de 1999 yılı açıklamalarına göre son derece hafif eleştirilerde bulunmuştur. Tarafsız gibi duran bir bakış açısı ile CHP'nin tavrının da daha sert olması gerektiğini ima etmiştir.

Tablo 13.2. 31 Ekim 2013 Milliyet Gazetesi

Haberin İsmi	Sinirlerimize hâkim olalım	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Güneri Cıvaoğlu Konu ile ilgili yazısı bulunmuyor
Konumu	Sürmanşet	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	
Haberin Yaklaşımı	Olumlu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	
Haberin Sunumu	Resim yazı	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	

Milliyet Gazetesi dört kadın milletvekilinin, başörtülü Meclis’e gireceği günkü sayısında sadece sürmanşetten TBMM başkanı Cemil Çiçek’in sağduyu çağrısı haberine yer vermiştir. Bu haberde Çiçek’in “Allah korusun birisinin canı yanar bunun altından Meclis olarak kalkamayız” açıklamasını Cemil Çiçek’in fotoğrafı ile beraber vermiştir. Güneri Cıvaoğlu ise köşe yazısında bugün “eşik 9’unda parti” diyerek Mustafa Sarıgül’ün CHP’ye katılım süreci ile ilgili yazmıştır. Başörtüsü ile ilgili bir tek söz dahi yazmamıştır.

Tablo 13.3. 31 Ekim 2013 Hürriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Gözler CHP de	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Ertuğrul Özkök Konu ile ilgili yazmadı
Konumu	Orta alt	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	
Haberin Yaklaşımı	nötr	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	
Haberin Sunumu	Rasim yazı	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	

Hürriyet gazetesi hacdan dönen milletvekillerinin o gün genel kurula geleceğini bildirip “Türbanın iç tüzüğe aykırı olduğunu söyleyen CHP’nin tavrı merak ediliyor” diyerek haberi iç sayfalara taşımıştır. Genelde söylem dili tarafların ağızından çıkan sözlerden oluşmaktadır. Ertuğrul Özkök ise AK Parti hükûmetini eleştiren yazı yazmasına rağmen konuya giriş yapmamıştır.

Tablo 13.4. 31 Ekim 2013 Yeni Şafak Gazetesi

Haberin ismi	Krizden kaçıp nikâha gitti	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Konumu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Haberin yaklaşımı	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Haberin sunumu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok

Yeni Şafak gazetesi CHP liderinin başörtü ile Meclis’e girecek milletvekillerine karşı nasıl tavır alınacağını kararının verileceği toplantıyı erken terk ederek nikâha gittiğini aktarmış, ayrıca ulusalcı CHP milletvekillerinin “Başörtüsü laikliği yıkar” sözlerine yer vermiştir.

4.5.2. 1 Kasım 2013 Gazetelerin Olaya Bakışı

Tablo 14.1. 1 Kasım 2013 Cumhuriyet Gazetesi

Haberin ismi	İkiyüzlü özgürlük	Pavey ders verdi	Konu ile ilgili haber yok	Cüneyt Arcayürek Dün bugün farkı
Konumu	Sürmanşet	Sürmanşet	Konu ile ilgili haber yok	
Haberin yaklaşımı	Olumsuz	Olumsuz	Konu ile ilgili haber yok	Olumsuz
Haberin sunumu	Resim yazı	Resim yazı	Konu ile ilgili haber yok	

Cumhuriyet Gazetesi 1999 yılı ile karşılaştırılmayacak kadar olayı yüzeysel sunmuştur. Manşete bile Gezi Parkı eylemlerinde tutuklanan 24 gence hücre hapsi verildiği haberini koymuştur. Sürmanşetten verdiği “İkiyüzlü özgürlük” haberinde ise AK Parti’nin gerilim politikalarını CHP’nin bozduğu belirtilerek CHP grup başkan vekili Muharrem İnce’nin konuşmasına yer verilmiştir. İnce konuşmasında bu bir zalimin yeni bir mağduriyet yaratması olduğundan ve seçim yaklaşırken “Yeni bir mağduriyet edebiyatı yapmanıza izin vermeyeceğiz.” sözlerine yer verirken iktidar kanadından da Bülent Arınç’ın “Sabırla sorunu çözdük” ifadesi kullanılmıştır. Yine haberde kadın başörtülü milletvekillerinin Meclis’te gülerken çekilmiş fotoğrafını koymuştur.

“Şafak Pavey ders verdi” haberinde bir bacağı olmadığı için protez takan CHP milletvekili Pavey’in pantolon giymesine bir erkek milletvekilinin iç tüzük gereği izin vermediği ifadesi kullanılmıştır. Şafak Pavey’in AK Parti’yi inanç ve cinsiyet ayrımcılığı yapmakla suçladığını aktarırken, yine Pavey’in “Hukukun karşısına dini koyandan korkarım” ifadesine yer vermiştir. Fotoğraf olarak da Pavey’in Meclis kürsüsünden yaptığı konuşma konmuştur.

Cüneyt Arcayürek ise “Dün ile bugün farkı” isimli köşe yazısında laiklik vurgusunu satır aralarında yapmıştır. 1999’da genelde eleştirilen Merve Kavakçı olurken bu sefer Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. Dört kadın milletvekilinin ismini bile söylememiştir. Cumhuriyet gazetesi 1999 yılı ile kıyaslanamayacak kadar az laiklik vurgusu yapmıştır. Söylem dili Cumhuriyet gazetesinin dili olmasına rağmen eleştiri yoğunluğunu hafif tutmuştur. Konu ile ilgili askerler ve savcılar ile alakalı habere rastlanılmamıştır.

Tablo 14.2. 1 Kasım 2013 Milliyet Gazetesi

Haberin İsmi	14 Yıl Sonra	Karışmayın Artık Bize	Pantolon Da Serbest	Güneri Cıvaoğlu Meclis’te Başörtü
Konumu	Manşet	Sol Üst	Sağ Orta	
Haberin Yaklaşımı	Olumlu	Olumlu	Olumlu	Nötr
Haberin Sunumu	Resim Yazı	Resim Yazı	Yazı	

Milliyet 14 yıl sonra manşetten verdiği haberinde milletvekillerinin Meclis’e gelişini tarihî an olarak ifade ederken, dört kadın milletvekilinin ismini vererek çalışmalarına başı kapalı olarak katıldığını açıklamıştır. Ayrıca Bülent Arınç’ın “Meclis’e teşekkür ediyorum” dediği Meclis konuşmasına da yer vermiştir. Fotoğrafta ise başörtülü milletvekilleri ile fotoğraf çektiren diğer milletvekillerinin fotoğrafını koymuştur.

“Karışmayın bize” haberinde Meclis kürsüsünde konu ile ilgili görüşlerini bildiren MHP’li Ruhsar Demirel, DTP’li Pervin Buldan, CHP’li Şafak Pavey, HDP’den Sabahat Tuncel’in konuşmalarına yer vermiştir. “Pantolon da serbest” haberinde TBMM başkanı Cemil Çiçek pantolon konusunda bir sorun olmayacağını ve artık pantolonun da serbest bırakılacağı bilgisi verdiği, haberde söylenmiştir.

Tablo 14.3. 1 Kasım 2013 Hürriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Açık Konuşmalar	Türban Pozu	Konu İle İlgili Haber Yok	Ertuğrul Özkök Samimiyet
Konumu	Manşet	Orta	Konu İle İlgili Haber Yok	
Haberin Yaklaşımı	Olumlu	Nötr	Konu İle İlgili Haber Yok	Olumsuz
Haberin Sunumu	Resim Yazı	Resim Yazı	Konu İle İlgili Haber Yok	

Hürriyet gazetesi tarihî anı “Açık konuşmalar” diyerek kadınlar üzerinden siyaset yapanlara karşı milletvekillerinin çok açık konuştuklarını yazdıktan sonra, konuşma yapan dört partiyi temsil eden dört kadın milletvekillerinin fotoğrafları ile haberi sunmuştur. “Türban pozunu” derken AK Partili kadın milletvekillerinin başörtü ile Meclis’e gelmelerini cep telefonu ile fotoğraf çeken milletvekilleri ve o anı anlatan fotoğrafı koymuştur. Ertuğrul Özkök’ün “samimiyet” dediği, kamuoyunda “Şimdi mi hidayete erdiniz” diye bilinen yazı ile dört kadın milletvekiline hitaben; laiklik vurgusu yapmayacağını kadınların da başörtülü Meclis’e girmesi gerektiğini söylemiştir. Ardından da dört kadın milletvekiline ithafen “Şimdi mi hidayete erdiniz?” cümlesini kullanmıştır. Ayrıca CHP’nin türbana karşı tavır almamasını doğru bulmuştur.

Tablo 14.4. 1 Kasım 2013 Yeni Şafak Gazetesi

Haberin İsmi	Bu zafer milletin	Dışarı diyenler şimdi dışarda	O günler unutulmadı	İbrahim Karagül Bu iş bitmiştir nokta
Konumu	Manşet	Orta	Sağ orta	
Haberin Yaklaşımı	Olumlu	Olumlu	Olumlu	Olumlu
Haberin Sunumu	Resim yazı	Resim yazı	Resim yazı	

Yeni Şafak gazetesi milletvekillerinin Meclis’e geldiği günü tarihî gün olarak sunarken “Bu zafer milletin” haberinde dört milletvekillinin fotoğraflarını vererek

Meclis'e girişini yansıtmıştır. Ayrıca CHP'li Muharrem İnce'nin alkışlandığı, tek protestonun ise Dilek Akagün Yılmaz'ın Atatürk tişörtü giymesi olduğunu yazmıştır.

“Dışarı diyenler şimdi dışarda” haberinde Bülent Arınç'ın konuşma fotoğrafı ve Arınç'ın 1999 Bülent Ecevit'i kastederek yaptığı konuşma yer almıştır. “O günler unutulmadı” haberinde DTP'li Sırrı Sakık'ın masasına koyduğu Merve Kavakçı fotoğrafı ile Merve Kavakçı'nın ayrı bir fotoğrafı konularak yine 1999 yılına atıf yapılmıştır.

İbrahim Karagül ise yazısında 1999'dan alıntılar yapmıştır. Ayrıca başörtü yasağını savunanları eleştirerek başörtü sorunun artık bittiği söylemiştir. Yeni Şafak bugün yaptığı haberlerde sık sık 1999'da yapılanları ve süreci ele alan haberlere yer vermiştir.

4.5.3. 2 Kasım 2013 Gazetelerin Olaya Bakışı

Tablo 15.1. 2 Kasım 2013 Cumhuriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Öğretmenim başını kapat	Pavey'e Seviyesiz saldırı	Türban bitti sıra pantolonda	Cüneyt Arcayürek Özet
Konumu	Manşet	Sağ üst	Sağ orta	
Haberin Yaklaşımı	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz	Olumsuz
Haberin Sunumu	Yazı	Yazı resim	Yazı	

Cumhuriyet gazetesi diğer günlere göre eleştiri dozajını artırmaya çalıştıysa da 1999 yılının çok gerisinde kalmıştır. “Öğretmenim başını kapat” haberinde milletvekili adı geçerse de haberin zamanlaması dolaylı olarak olaya karşı olumsuz ifadesini kullanmaktadır. “Pavey'e seviyesiz saldırı” derken Pavey'in AK Parti'nin türban samimiyetsizliği ile ilgili konuşmasından dolayı sosyal medyada linç edildiğini, ayrıca iktidara yakınlığı ile bilinen Sevilay Yükselir'in Pavey'e karşı tutumu eleştirmiştir.

“Türban bitti sıra pantolonda” haberinde ise Şafak Pavay’in durumundan dolayı pantolonunda TBMM’de serbest kalacağını belirtiliyordur. Cüneyt Arcayürek ise başörtü olayını çeşitli aktörlerin eylemleri ile anlatmakta CHP’nin pasif kalmasını örtülü olarak eleştirmektedir.

Tablo 15.2. 2 Kasım 2013 Milliyet Gazetesi

Haberin ismi	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Güneri Cıvaoğlu Konu ile ilgili yazı yazmadı
Konumu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	
Haberin yaklaşımı	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	
Haberin sunumu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	

Milliyet gazetesi 2 Kasım 2013’te konu ile ilgili hiçbir habere yer vermemiştir. Güneri Cıvaoğlu ise “Fenerbahçe siyaset dışı sulara açılalım” diyerek Fenerbahçe kongresini yazmıştır.

Tablo15.3. 2 Kasım 2013 Hürriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Ertuğrul Özkök Konu ile ilgili yazı yazmadı
Konumu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Haberin Yaklaşımı	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Haberin Sunumu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok

Hürriyet bugün konu ile ilgili haber yapmazken Ertuğrul Özkök hayatını etkileyen en iyi 5 filmi kaleme almıştır.

Tablo 15.4. 2 Kasım 2013 Yeni Şafak Gazetesi

Haberin İsmi	Tarihi atmosfer	İktidarın halktan geçtiğini anladılar	Konu ile ilgili haber yok	Mehmet Şeker CHP başörtüsüne yeşil ışık mı yaksa sarı ışık mı?
Konumu	Sağ üst	Sağ orta	Konu ile ilgili haber yok	
Haberin Yaklaşımı	Olumlu	Olumlu	Konu ile ilgili haber yok	Olumlu
Haberin Sunumu	Resim yazı	Yazı	Konu ile ilgili haber yok	

Yeni Şafak bahse konu olan haberleri çok küçük karelerle sunmuştur. Sayfanın tamamına yakınında başka konular yer almaktadır. Tarihi atmosfer haberinde Erdoğan'ın başörtü sorununun çözümünden memnun olduğuna dair haber "İktidarın halktan geçtiğini anladılar" haberinde de Merve Kavakçı olayına değinilerek CHP'nin bundan ders çıkarttığını yazmıştır. Murat Şeker ise CHP'nin başörtüsüne yeşil mi kırmızı ışık mı yaktığını tam olarak belirtemeyeceğini, sarı ışık yakmıştır demenin daha doğru olacağını söylemektedir.

4.5.4. 3 Kasım 2013 Gazetelerin Olaya Bakışı

Tablo 16.1. 3 Kasım 2013 Cumhuriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Konumu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Haberin Yaklaşımı	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Haberin Sunumu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok

Tablo 16.2. 3 Kasım 2013 Milliyet Gazetesi

Haberin İsmi	Başörtüsü işi burada bitti	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Güneri Cıvaoğlu Konu ile ilgili yazı yazmadı
Konumu	Manşet	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	
Haberin Yaklaşımı	Olumlu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	
Haberin Sunumu	Resim yazı	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	

Milliyet Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün basın mensupları ile olan sohbetinde söylediği sözü Gül'ün ve gazetecilerin karşılıklı konuşurken çekilmiş fotoğrafı ile sunmuştur. Haberin küçük bir kısmında başörtüsünün 4 partinin anlayışı ile çözüldüğünü belirten Gül, meselenin geride kaldığını, durumun kendi haline bırakılması gerektiğini ifade eden açıklaması da haberde yer bulmuştur. Güneri Cıvaoğlu ise “50 kişilik orkestrayla bir kişilik konser” yazısı ve Azeri iş adamının otelini anlattığı konu ile siyaset dışı haber yazmaya bugün de devam etmiştir.

Tablo16.3. 3 Kasım 2013 Hürriyet Gazetesi

Haberin İsmi	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Ertuğrul özkök Konu ile ilgili yazı yazmadı
Konumu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Haberin Yaklaşımı	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Haberin Sunumu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok

Hürriyet gazetesinde bugunde konu ile ilgili haber haberler yer almamıştır.

Tablo 16.4. 3 Kasım 2013 Yeni Şafak Gazetesi

Haberin İsmi	Normalleşme buydu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Hilal kaplan biz özgür olmadık
Konumu	Manşet	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	
Haberin Yaklaşımı	Olumlu	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Olumlu
Haberin Sunumu	Resim yazı	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	

Yeni Şafak gazetesi bugün haberinde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün başörtüsü ile ilgili söylemlerini manşetten vermiştir. Gül'ün konuşmalarının da başörtüsü konusunda partilerin uzlaşmasından ve başörtüsünün artık siyasetin konusu olmaktan çıktığını belirterek bu durumdan duyduğu memnuniyeti belirten habere yer vermiştir. Hilal Kaplan da "Özgür olmadık" haberinde başörtüsünde yaşanan olumlu gelişmelere değinmekle beraber öteki kavramı ile ülkede baskı altında diğer kitlelere değinmiştir.

4.5.5. 4-5 Kasım 2013 Gazetelerin Olaya Bakışı

Tablo 17.4 Kasım 2013 Gazete Manşetleri

Cumhuriyet	Milliyet	Hürriyet	Yeni Şafak
Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok

Tablo 18. 5 Kasım 2013 Gazete Manşetleri

Cumhuriyet	Milliyet	Hürriyet	Yeni Şafak
Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok
Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok	Konu ile ilgili haber yok

Türk medyası Merve Kavakçı olayında konuyu uzun bir zaman diliminde gündemde tutmasına rağmen AK Parti Denizli Milletvekili Nurcan Dalbudak, Mardin Milletvekili Gönül Bekin Şahkulubey, Konya Milletvekili Gülay Samancı ve Kahramanmaraş Milletvekili Sevde Beyazıt Kaçar'ın TBMM'ye başörtüsü ile girmelerini gündemlerine uzun süre almamışlardır. 4 ve 5 Kasım günü çıkan gazetelerin ilk sayfalarında konu ile ilgili hiçbir haber yer almamıştır.

4.6. 1999 ve 2013 Karşılaştırması

4.6.1. 2-7 Mayıs 1999 Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Yeni Şafak Gazetelerinin Analizleri

Tablo 19. 2-7 Mayıs 1999 Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Yeni Şafak Manşetleri Analizleri

	Cumhuriyet	Milliyet	Hürriyet	Yenişafak	Toplam
Toplam haber	20	22	25	20	87
Manşet	5	5	6	5	21
Sürmanşet					
Olumlu yaklaşım	0	0	0	20	20

Olumsuz yaklaşım	20	22	25	0	57
Nötr yaklaşım	0	0	0	0	0

1999 yılında Merve Kavakçı'nın başörtüsü ile Meclis'e girmesi konusu gazetelerde uzun süre manşetlerden inmeyen bir konu haline getirilmiştir. Toplamda incelenen gazete sayısının 4 olduğu kabul edilirse ve yine bu 4 gazetenin 6 günlük birinci sayfa haberleri değerlendirmeye konu olduğu için değerlendirme 24 sayfa üzerinden yapılmıştır. Bu 24 sayfanın 24'ünde de olay birinci sayfadan duyurulmuştur. Yine 24 günün 21'inde gazeteler olayı manşetlerden vermişlerdir. Manşetten haberin verilmediği gün ise Merve Kavakçı'nın yemin töreninden 1 gün önceki haberlerin tarihi olan 2 Mayıs 1999 günüdür.

Bugün çıkan Milliyet, Cumhuriyet, Yeni Şafak gazeteleri konuya birinci sayfadan yer verirken olayı manşetlere çekme gereği duymamışlardır. 2 Mayıs 1999'da sadece Hürriyet gazetesi "Ya akıl ya inat" manşeti ile çıkmıştır. Yine belirtilen tarihte çıkan gazeteleri incelediğimizde gazeteler arası anlayış farkının siyah ve beyaz kadar farklı olduğu görülmektedir. Bu anlayış farkı da Türk medyasında kutuplaşmanın derinleşerek büyümesine zemin hazırlamıştır.

Merve Kavakçı olayı Türk basını için oldukça önemli bir sınav olmuştur. Bu konuda gerek Merve Kavakçı'yı destekleyen Yeni Şafak gazetesi gerekse Merve Kavakçı'nın karşısında olan Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet gibi gazeteler olayı basın ilkelerine göre açıklama ve yorumlama yapmak yerine kendi dünya görüşleri kapsamında kamuoyuna yansıtılmışlardır. Yine basın ilkelerinin temel değerlerinden biri olan objektif olma durumu bu dönemde çıkan gazetelerde aranan bir özellik olmamıştır. Bu tarihlerde çıkan gazetelere baktığımızda nötr haber niteliğinde bir tane bile haber çıkmamıştır.

Belirtilen tarihlerde çıkan gazetelerin ilk sayfasında toplam 87 haber çıkmıştır. Bu haberleri incelediğimizde Cumhuriyet 20, Milliyet 22, Hürriyet Gazetesi ise 25 tane olmak üzere toplam 67 haber ile okuyucularına olayı yansıtılmışlardır. Bu gazetelerde

çıkan haberlerin ortak özelliği ise hepsinin olumsuz olmasıdır. Bunun nedeni ise ismi geçen gazetelerin dönemin iktidarı ile aralarının iyi olması ve o dönemlerde siyaset üzerinde görünmeyen bir güç gibi duran askerî kurumlarının görüşlerine uygun haber içerikleri hazırlamıştır.

Bu tarihlerde çıkan Yeni Şafak gazetesi ise toplam 20 haberi birinci sayfadan okuyucularına yansıtmıştır. Bu haberlerin ortak özelliği ise gazetenin dünya görüşleri ile uygun olarak hepsinin olumlu olmasıdır. Yeni Şafak gazetesi bu süreçte olabildiğince Merve Kavakçı'yı destekleyerek merkez medyadan gelen olumsuz haberlere karşı koymaya çalışmıştır.

4.6.2. 31 Ekim 5 Kasım 2013 Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Yeni Şafak Gazetelerinin Analizleri

Tablo 20. 31 Ekim - 5 Kasım 2013 Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Yeni Şafak manşetleri analizleri

	Cumhuriyet	Milliyet	Hürriyet	Yenişafak	Toplam
Toplam haber	6	5	3	6	20
Manşet	2	2	1	2	7
Sürmanşet	1	2	0	0	3
Olumlu yaklaşım	0	5	1	6	12
Olumsuz yaklaşım	5	0	0	0	5
Nötr yaklaşım	1	0	2	0	3

2013 yılının 31 Ekim tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda AK Parti Denizli Milletvekili Nurcan Dalbudak, Mardin Milletvekili Gönül Bekin Şahkulubey, Konya Milletvekili Gülay Samancı ve Kahramanmaraş Milletvekili Sevde Beyazıt Kaçar, Meclis tarihinde bir ilki gerçekleştirerek Meclis'e başörtüsü ile girmişlerdir. 1999 yılında yaşanan Merve Kavakçı olayından 14 yıl sonra gerçekleşen bu duruma Türk medyası çok büyük bir ilgi göstermemiştir.

1999 yılında özellikle toplumda meydana getirilmek istenen “Laiklik elden gidiyor, Türkiye İran’a dönecek.” gibi haberler ile toplum algısında başörtü yasağının devam ettirilmesi gerektiği düşüncesinin yerleştirilmesi için çıkan provokatif haberler çıkmamıştır. 1999 yılında Merve Kavakçı’ya atfedilen terör ile bağlantılı örgütlere mensup bir ajan provokatör gibi haberler ise en sert başörtü karşıtı gazete olan Cumhuriyet’te bile yer almamıştır.

2013 yılında AK Parti Denizli Milletvekili Nurcan Dalbudak, Mardin Milletvekili Gönül Bekin Şahkulubey, Konya Milletvekili Gülay Samancı ve Kahramanmaraş Milletvekili Sevde Beyazıt Kaçar’ın başörtüsü ile Meclis’e girmesi 6 gün çıkan 4 gazetenin toplam 24 sayfalık birinci sayfa haberlerinde sadece 20 kez yer almıştır. Bu haberlerin ise özellikle büyük bölümü bu milletvekillerinin Meclis’e girdiği günün haberlerinden oluşmaktadır. Yine gazetelerin olayı manşetten yansıttıkları sayı ise sadece 7’dir. Toplam olayla ilgili çıkan 20 haberin 12’si olumlu bir nitelik taşıırken 5’i olumsuz 3’ü ise olaya nötr yaklaşım sergilemiştir. Olumsuz haberlerin tamamı ise Cumhuriyet gazetesinden çıkmıştır.

Mülkiyet yapısı 1999 yılında Aydın Doğan’da olan Milliyet gazetesi Merve Kavakçı olayını 22 haberin 22’sini de olumsuz olarak yansıtırken sahiplik yapısı değiştikten sonra 2013 yılındaki olayda ise toplam 5 haber ile olayları yansıtmıştır. Bu 5 haberin ortak özelliğinin ise olumlu olmasıdır.

Aydın Doğan’ın sahibi olduğu Hürriyet gazetesi 1999 yılında olayı 6 günde manşetten vererek manşetten en fazla haber veren gazete olurken, 2013 yılında ise sadece bir kez manşetten vererek olayları manşetten en az veren gazete olmuştur. Aynı Hürriyet gazetesi 1999’da toplam 25 haberi birinci sayfadan vererek en çok haber çıkararak gazete olurken 2013 yılında sadece 3 haber ile en az haber çıkararak gazete olmuştur. Bu kadar büyük bir farkın çıkmasında, aynı zamanda bir holding sahibi olan Aydın Doğan’ın hükümet ile arasını bozmak istememesi önemli bir etmen olabilmektedir.

Zira Hürriyet gazetesi bundan 5 yıl önce 411 milletvekili gibi TBMM’de ender görülen bir kabul sayısı ile yükseköğretimde başörtüsü yasağının kaldırılması için çıkan

kanunu ertesi gün “Kaosa kalkan 411 el” diye manşetten verecek kadar başörtüsü karşıtı bir gazetedir. Buna rağmen 2013 yılında ise Hürriyet gazetesinde olumsuz hiç haber çıkmazken 1 olumlu 2 tane de nötr haber çıkmıştır.

Yeni Şafak gazetesi 1999 yılında sürdürdüğü başörtüsü serbestliği anlayışını 2013 yılında da sürdürmüştür. 1999’da toplam 20 haberin 20’sinde de olumlu bir yaklaşım varken 2013 yılında haber sayısı 6 da kalmıştır. Sadece 2 gün olayı manşetten verirken bu oran 1999’da 5 gün yer almıştır.

Cumhuriyet gazetesi 1999’da sürdürdüğü anlayış tarzını 2013’te de sürdürmekle beraber çok ciddi bir söylem değişikliğine gitmiştir. 1999 yılında oldukça sert ifadeler ile Merve Kavakçı’yı eleştiren gazete 2013 yılında eleştiri dozajını asgari düzeye kadar düşürmüştür. Buna rağmen bu dönemde çıkan toplam 5 olumsuz haberin Cumhuriyet gazetesinden çıkması, gazetenin ideolojik olarak değişmediğini sadece söylem olarak ılımanlaştığını göstermektedir.

SONUÇ

Medya genel anlamda demokratik toplumlarda kendisine yakıştırılan dördüncü kuvvet tanımına uygun olarak oldukça önemli bir kamu hizmeti vermesi gerekmektedir. Bu kamu hizmetini verirken de dikkat etmesi gereken en önemli nokta, siyasi iradeden ve güç odaklarından finansman olarak beslenmeyerek özgür gücünü ortaya koymasudur. Dünyada medya, basım ile başlamış ve gazeteciliğin ortaya çıkması ile beraber halkı bilinçlendirici bir rol oynamıştır. Bazı dönemlerde siyasetin egemenliğine girse de demokratik toplumlarda diğer totaliter toplumlara göre daha fazla özgür bir irade koymuştur. Bu iradenin konulmasında medyanın devlet kurumundan ekonomik destek almaması mali yapısını okurdan gelen gelirlere bağlı olması oldukça önemli bir etken olmuştur.

Türkiye’de medya Osmanlı Devleti ile beraber doğmuştur. Osmanlı Devleti’nin tekelinde kurulan basın anlayışı halkın bilinçlendirilmesi üzerine değil, devletin politikalarını halka benimsetme görevi ile kurulmuştur. Bu kuruluş felsefesi, muhalif basının özgür bir şekilde yayın yapmasını engellediği gibi yayın yapanlar süreçten gerek maddi gerekse manevi yönden zararlı çıkmışlardır. Devlet kontrolünün medya kurumlarına sansür uygulaması, devlet politikalarını eleştireci yayınlar yapılmasının yasaklanması gibi olaylar, basının özgür olarak kendisini ifade etmesine olanak vermemiştir.

Türk medya yapısının Osmanlı döneminden cumhuriyet rejimine miras kalan devlet denetiminde oluşu ve mali yapılarının devletten aldıkları ekonomik kaynaklarla idame ettirmesi; medyanın cumhuriyet rejiminin elinde kullanılacak önemli bir silaha dönüşmesine neden olmuştur. Medyayı oluşturan etmenler, mali kaynaklarının kesileceği endişesi ile devletin hatalı politikalarını eleştirmedikleri gibi o politikaları savunma pozisyonuna geçmişlerdir. Özellikle medyanın holding patronlarının eline geçmesinden sonra da gazetecilik ilkelerinden daha çok holdinglerin ilkeleri ve stratejik planları önemli olmaya başlamıştır. Bu da gazetelerin, televizyonların, radyoların enformasyon görevi görmelerini engellemiştir. Bu süreçte holding patronları medya kurumlarını devletten ihale alma, devlet bürokrasisi üzerinde nüfuz kurma gibi etik dışı yöntemlere başvurmalarına yol açmış; meydanın da asli işlevini yapamaz hale

getirmiştir. Bu konuyu daha iyi açıklayabilmek için 1999 ve 2013 yıllarında milletvekillerinin Meclis'e başörtüsü ile girme olayında medyanın 14 yıllık süreçteki çok ciddi söylem değişikliğini gözlemlemek gerekir.

1999 yılında yapılan genel seçimlerde Bülent Ecevit'in lideri olduğu DSP, birinci parti olarak çıkmıştır. Aynı zamanda başbakanlık görevini üstlenen Bülent Ecevit siyasi söylem olarak halkçı ve inançlara saygılı laiklik gibi ılıman bir kimlikle tanınırken, başörtüsü konusunda tutumunun son derece sert olduğu da görülmüştür. Yine Bülent Ecevit'in 28 Şubat süreci olarak adlandırılan bir dönemde başbakanlık yapması başörtüsüne karşı olan tutumunun daha da serleşmesine neden olacaktır. Zira o dönemde başörtüsüne devlet, özel yaşam alanında karışmamakla beraber, kamusal alan denilen yerlerde başörtüsü ile girişleri yasaklamıştır. Bununla beraber muhafazakâr kesimlerin din vicdan hürriyeti kapsamında gördükleri başörtüsü talepleri devletin kudretli kurumları olan cumhurbaşkanlığı, başbakanlık, Genel Kurmay Başkanlığı, Anayasa Mahkemesi, gibi kurumlar tarafından laikliğe aykırı bir davranış olarak kabul edilerek reddedilmektedir. Son derece katı olan bu kararlar aynı zamanda MGK gibi bir kurum tarafından da üstü örtülü olarak denetlenmektedir. Bu atmosferde basının ne yazması gerektiği Genelkurmay karargâhından çıkan kararlarla şekillenmeye başlamıştır. Medyanın siyasi atmosfere göre manşet attığı, hükûmet indirip hükûmet kurduğu bir dönemde; siyasi irade ile ordunun söylemlerinin benzerlik göstermesi medyanın da bunlarla beraber bir söylem geliştirmesine neden olmuştur. Bu söylem laik - antilaik ekseninden başlayarak başörtüsünün çağdaşlıkla bir ilgisinin olmadığı Arap geleneklerinin bir parçası olduğu anlatılmıştır. Ayrıca başörtüsü kavramını sahiplenen geniş halk kitleleri de süreçte mürteci yaftasına maruz kalmışlardır.

Merve Kavakçı olayında medya, başörtüsü talebini kamuoyuna laikliğe açıkça bir saldırı ve Atatürkçülük değerlerinin aşındırılması olarak yansıtmıştır. Bu anlayış, dönemin siyasi söylemi ile uyumaktadır. Bu uyuşmanın nedeni de medya patronlarının siyaset ve ordu gibi kurumlarla arasını bozmak istememesine bağlanabilir. Türk toplum yapısının yarısından fazlasını teşkil eden muhafazakâr, mukaddesatçı halk kitleleri başörtüsü yasağına karşı çıkmaktayken medyanın büyük bir kesimini kontrol eden merkez medya ise bu görüşe katılmayarak siyasi yapının politikalarına göre yayın

politikalarını belirlemiştir. Bu da Türk medyasının halktan kopuk bir anlayışa sahip olduklarını göstermektedir.

1999 yılında Merve kavakçı olayı medyanın linç girişimi diye adlandırılabilir bir söylem dili ile kamuoyuna yansıtılmıştır. Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet gazetelerinde çıkan 67 haberin tamamının süreci provoke ettiğinin açık bir göstergesidir. Merve Kavakçı ile ilgili karikatürlerden köşe yazılarına, haberlerden yorumlara; yazılı ve görsel basın kişi hak ve özgürlüklerini aşan itibar suikastçısı bir yayın politikası belirlemiştir. Millet'in oyu ile seçilmiş bir bayanın, başörtüsü sebebi ile Meclis kürsüsünden yemin ettirilmeyerek, dışarı dışarı sloganları eşliğinde millet'in meclisinden kovdurulmasında, ajan provokatör gibi hakaretamiz sözler edilmesinde, örgüt üyesi suçlaması ile vatandaşlıktan çıkarılmaya kadar giden hatta bu sebepten ötürü mensubu bulunduğu FP'nin bile kapatılacak olmasında medyanın çok büyük bir rolü vardır. Medya bu süreçte ordu ve yargı mensuplarının ağzından demeç alarak süreci yönlendirerek, toplumun zihinsel ve kültürel kodları yerine devlet kurumlarının ideolojik yapılarına uygun haberler yapması çalışmanın hipotezi olan medyanın siyasetin denetiminde şekillendiği tezini ortaya koymaktadır.

2001 yılında kurulan ve 2002 seçimleri ile beraber tek başına iktidara gelen AK Parti başörtüsü konusunda daha özgürlükçü bir tutum sergilemiştir. 2008 yılında başörtüsünün üniversitelerde serbest olması için verdiği kanun teklifi CHP dışındaki partiler tarafından kabul edilmesine rağmen kanunun yürütmesini Anayasa Mahkemesi iptal etmiş, ayrıca çıkarılan bu kanun AK Parti hakkında açılan kapatma davasına da gerekçe olmuştur. Bu süreçte Aydın Doğan'ın kontrolünde olan merkez medya sürece karşı olumsuz tutumunu sürdürmüştür. Fakat Recep Tayyip Erdoğan liderliğindeki AK Parti'nin 2011 yılında yapılan genel seçimlerden de birinci parti olarak çıkması, ayrıca girilen 3 genel seçimlerde de oyunu yükselterek iktidara tek başına gelmesi, başörtüsü yasağının kaldırılması için AK Parti hükümetinin eline güçlü bir kozun geçmesini sağlamıştır. Bu dönemde AK Parti'nin devlet bürokrasinin genel yapısının muhafazakârlık lehine değiştirmesi, ordu Anayasa Mahkemesi gibi kurumlarda muhafazakâr yapıda kişileri ataması medyanın da söylemlerinde daha dikkatli davranmasının sağlamıştır. Bu dönemde medya söylem dilini değiştirerek laik- antilaik çekişmesine götürecek haber dilinden uzak durmuştur.

Merve Kavakçı olayından 14 yıl sonra 31 Ekim 2013'de AK Parti'nin tek başına 11 yıldır ülke yönetiminde söz sahibi olduğu bir dönemde, TBMM Genel Kurulu'na AK Parti Denizli Milletvekili Nurcan Dalbudak, Mardin Milletvekili Gönül Bekin Şahkulubey, Konya Milletvekili Gülay Samancı ve Kahramanmaraş Milletvekili Sevede Beyazıt Kaçar, Meclis'e başörtü ile girmişlerdir. Bu olayın gazetelerde yansıtılması ise 1999 yılı ile kıyaslanamayacak kadar sönük olmuştur.

Aydın Doğan'ın sahibi olduğu Hürriyet gazetesi 1999 yılında en fazla haber veren ve en fazla manşetten haberi okuyucularına yansıtan gazete olurken 2013 yılında hem ilk sayfada hem de manşetten en az haber veren gazete olmuştur.

1999 yılında Aydın Doğan'ın sahibi olduğu Milliyet gazetesi verdiği tüm haberlerde Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerinde olduğu gibi olumsuz yaklaşım yansıtırken 2013 yılında gazetenin sahipliği başka bir iş adamına geçince söylem dilini değiştirmiştir. Milliyet gazetesinde 1999'da çıkan bütün haberler olumsuzken 2013'de çıkan bütün haberler olumlu olmuştur.

Cumhuriyet gazetesi de aynı şekilde söylem değişikliğine gitmiş olaylara çok fazla yer vermemiştir. Yansıttığı haberler olumsuz olmasına rağmen dilini yumuşatmış, haberin gündemde uzun süre durmasına izin vermemiştir. Cumhuriyet gazetesinin tam tersi bir ideolojiye sahip Yeni Şafak gazetesi de haberlere 1999 daki gibi çok fazla yer verme ihtiyacı duymamıştır.

1999 yılında manşetlerden düşmeyen bir olayın 2013 yılında manşetlere bile çıkmakta zorlanması gazetelerin AK Parti iktidarının temel politikalarına uygun hareket ettiğini göstermektedir. Çünkü AK Parti bu konunun uzun süre tartışılmasını ve gerginlik çıkmasını istememektedir.

Gerek 1999 olayı gerekse 2013 yılındaki gelişmeler medyanın siyasi görüşü, ister sol olsun ister sağ olsun hangi iktidar güçlü bir şekilde devlet organlarında söz sahibi olacak güce ulaşmışsa medya da o istikamette, siyasetin çizdiği doğru üzerinden hareket ederek siyasetin kontrolü altına girmiştir.

EKLER

EK-1: "Babacığım Bugün Savaş İçin Ne Yaptın?" Afişi

EK-2: "Basılan Zafer Ya Da Bolşevizm" Afişi

K-4: 3 Mayıs Yeni Şafak "Başımızın Tacısın" Manşeti

Yeni Şafak

YIL 15 SAYI 1811 / 100.000 TL 3 MAYIS 1999 PAZARTESİ

Ecevit'e cevap verin
Milletvekili Kavakçı için "Bu kadına haddini bildirin" diyen Bülent Ecevit'e şu telefon ve faks numaralarından ulaşabilirsiniz:
DSP: Tel: 0 312 312 49 50 (50'ye kadar)
Faks: 0 312 212 41 88
TMMOB DSP Grubu:
Tel: 0 312 420 66 45
Faks: 0 312 420 96 45
Başbakanlık: Tel: (sarıhatun) 0 312 419 70 00
Faks: 0 312 417 24 70

FP'Lİ KAVAKÇI, MECLİS'TEKİ YEMİN TÖRENİNE BAŞÖRTÜSÜYLE GELDİ

Başımızın tacısın

Ecevit ve DSP'lilerin saldırgan tutumu nedeniyle yeminini en sona bırakan Kavakçı'ya vatandaşlardan destek yağdı

45 DAKIKA DSP ŞOVU

YEMİN SONA BIRAKILDI

Yemin etmek için TMMB'ye gelen FP'li Merve Kavakçı, Ecevit'in kapıyı DSP'lilerin protestosu karşılığı Meclis'e başörtüsüyle giren Kavakçı, DSP'iler tarafından 45 dakika protesto edildi. Başbakan Septoğlu, "Tabii ki yemin edemez. Bu kadınlığa aykırı" sözünü kullandı. "Bunun lakiklikle ne alakası var. Nereden çıkarıyorsunuz bunu?" diye tepki gösterdi.

Ecevit protesto boyunca Bakanlar Kurulu üyeleriyle görüşme yaptı. Hüsamettin Özkan ile Ali İhsanoy, milletvekillerinin yanına gelerek protestoya ara vermemelerini istedikler. DSP'nin saldırgan tutumu devam etmediğinden, daha fazla gerginliğe yol açılmaması kararı alınarak, Kavakçı'nın en son yemin etmesi kararlaştırıldı. Haber 11, sayfa 2

GERGİNLİĞİ ARTIRDI
Demirel yine millete hakaret etti

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Merve Kavakçı konusunda yaptığı açıklamayla toplumu gerdi. Başörtüsünü "Dünyadan gelen fundamentalist tehlikeli" olarak değerlendiren Demirel, Kavakçı'yı da ajanprovokatör olmakla suçladı. "Bu devlete karşı bir cehennemdir" diyen Demirel, Meclis'e sert uyarılar yaptı. Haber 11, sayfa 2

MHP, DYP ve ANAP sessiz

Tartışmalar sırasında, başörtüsü problemi ni çözmeye vaad edilen MHP'den hiç ses çıkmadı. Nesrin Ünal'ın başını açarak yemin etmesini savlayan MHP'nin yanındaki ANAP ve DYP milletvekilleri de protestoların yapıldığı sırada olayları sessizlikle izlediler. Haber 11, sayfa 2

GURURLU VE ŞEREFLİ- FP İstanbul Milletvekili Merve Kavakçı'nın Meclis'e gelişi an. Türkiye'deki demokratik seçimin tarihi bir anı. DSP'nin provokasyonu üzerine Meclis birleşimi askıya alınmış durumda. O sırada, Bülent Ecevit'i geride bırakarak girdi. Partisini Merve Kavakçı'nın aleyhine kayıttı. Bununla kalmadı, Meclis Başkanı'nı da hedef alan konuşma yaptı. Partisiyle seçilen Merve Kavakçı'nın Meclis'e girmeyeceğini savunan bir konuşma yaptı. (Fotoğraf: CHA)

MHP'li Nesrin Ünal Meclis'e başörtüsüyle girmek için Ünal'ın arzularını kırmaya çalıştı. Meclis üyeleri hakaretler yapıyorlar diye olayları sertçe geçti.

Tarıklı Ecevit
Merve Kavakçı için "Bu kadına haddini bildirin" diyen DSP lideri Bülent Ecevit'e büyük tepki geldi

AHMET TAŞÇETİREN
Hep bir ilk vardır
Dün Meclis'e başörtüsü ile gelen bir ilki gerçekleştirildi. Başörtüsü ile gelen Merve Kavakçı, Ecevit'e ve grubuna aitti. Bir de Kamer Genç'e... Ecevit'in "insanlara saygılı lakik" sözleri sunda "bir öksüzün" O sözleri, "Dünya... Dünyası" diye bir kimsenin insan haklarına saygısızca yaklaşımına adina dramatik bir manzara oluşturuldu.

Foto: 11, sayfa 2

ECEVİTTEN KORSAN KONUŞMA
FP İstanbul Milletvekili Merve Kavakçı'nın yemin törenine başörtüsünü çıkarmadan gelmesi, Bülent Ecevit'e ve DSP'lilerin çirkin yüzünü ortaya çıkardı. Meclis içtüzüğüne hiçe sayarak korsan bir konuşma yapan ve Merve Kavakçı için "Bu kadına haddini bildirin" diyen Ecevit'e, vatandaşlardan büyük tepki geldi.

EDİTÖR'DEN
Sahibini arayan ülke
"moderne" "modernleşme" tartışması başlangıcından bu yana süren bir çekişme süreci. Geçtiğimiz bu kadar uzun süren bir süre için ilk kez... Dönüşümler tartışılan tartışma eden ülkeler için, her gün manzara haline, her iki kadının benzeri benzeri olacak şekilde çıkarılacak görüşler olacaktır.

Yusuf Kaplan'ın yazısının devamı 2. sayfa

DSP PROVOKASYONU
Kavakçı'nın salınımı girişiminde gürültüyle birlikte başta Ecevit olmak üzere tüm DSP'iler sra kapandı. Bu durumun sonuna kadar sürmesini istemedi. Ecevit, Ali Fuza Septoğlu'nun müdahalesiyle sınırlı kaldı. DSP'iler "Orta" diye alkış tempo tutmaya başladılar. Septoğlu, olayların yatışmasını üzerine oturmasını aradı. 10 da

FEHMİ KORU
Tartışmadan tartışık
Meclis'te ne okuyacağına gözden keşti. ne ne kadar nasıl geliştiğini hatırlattı ve ne ne kadar göze gözetilmesini istedi. tam tamamı. Başka çirkin çirkin, ağır, sert ve ağır, her iki kadının benzeri benzeri olacaktır.

Devamı 10. sayfa

DSP lideri Bülent Ecevit'in Meclis'te Merve Kavakçı'nın başörtüsüyle gelmesine tepki gösterdiği görülüyor.

İntikam operasyonunda fiyasko

TÜM SERBEST BIRAKILDI Çarşın bir operasyonu sonucu gözaltına alınan 77 kişinin tamamı serbest bırakıldı. **GÖREVSİZLİK KARARI** DİM DİM ve sevkedilen İGDAŞ, İSTAC, İntarbu Ulaşım ve Bulun yoluna da işlenen 13'u hamaı salıverilerek 10 kişi için görevsizlik kararı verildi. Haklarında görevsizlik kararı verilen yetkililer de sevkedilen Eylem, Güçlü ve Sarıyer savcılıktan tertemiz beraat... 13'u

Yeni Şafak

ÖRTÜM İNANCIMDIR' DİYEN MERVE KAVAKÇI'YA DESTEK YAĞIYOR

Gönüllerin vekili

Meclis'te basın toplantısı yapan Merve Kavakçı, "provokatör" ithamı için "Asil provokatör milleti hiçe sayarlar!" dedi

DEMİREL'E CEVAP "Beni millet gönderdi" Kendisi millet gönderdiği ve milletle yatağı bir şekilde mücadeleleri sürdürdüğünü söyleyen Merve Kavakçı, DYP ve MHP'ye de eleştirdi. "Milletim bilm ki, seçim meydanlarında demokrasi savunucuları kesildiler, bağlandı, nişanlı meşuresi yapıldı, demokrasi rakiplerine hakaretin bir parçası olan Merve Kavakçı'yı yalvararak öldürdüler" dedi. Haber 11. sayfa

DİM Meclis'te basın toplantısı düzenleyen FFP Merve Kavakçı insan hakları dersti verdi.

BEN CUMHURİYET ÇOCUĞUYUM

- ✓ "Beni provokatör olarak nitelendiren meseleye tarafız bakabiliriz, bu safın bana değil, and içtme me marı olanlara daha çok yakışırını görecektir."
- ✓ "Ne acır ki, Amerikada, bu kıyafetle tahsilini tamamlamış bir kişi olarak, bana, yüce millette hizmet etme imkanı verilmek istenmektedir"
- ✓ "Şunu açıkça ifade edeyim, benim bğım manım gereği kıyafetlerim sonucu ortuldür. Bu da uluslararası hukukun ve anayasamızın temması altındadır"
- ✓ "İstani için kamni esirgeme-mem, İstiklal Savaşında iki cephe savaşmış bir subay torunu olarak ben, millette hizmet vermek üzere buradayım"

'Millî iradeye hakaret ettiler'

Sağ partiler bildiğiniz gibi

ANAP lider Yılmaz, FFP Kavakçı'nın Meclis'te yaptığı konuşmayı provokasyon olarak değerlendirdi. "Millî iradeyi hiçe sayıyor. DYP ile tartışılarda teraf etmişlerdir" dedi. Haber 10. sayfa

Berna Yılmaz
hezimete doymamış!

AHMET TAŞGİTİREN

Vurun Merve'ye...

130 kişilik kararda hükümet adanı, "Hakkında hükümetin kararı" diye uyarıyor. Bir hatıra haddini bildirmek. Meclis'te konuştu.

Dünya Merve'ye... "Beni provokatör olarak nitelendiren meseleye tarafız bakabiliriz, bu safın bana değil, and içtme me marı olanlara daha çok yakışırını görecektir."

Talimat Demirel'den

Ecevit'i arayan Demirel, "Kavakçı'ya müsaade etmeyin" emri verdi

Merve Kavakçı'nın yemini etmesini engel eden Ecevit, verilen arada Demirel ile görüşti. Demirel'in talimatı üzerine müsaade etmeyin. Cumhuriyetçi Kurultayında konuşurken Demirel'in talimatı verildi bildiriyor. 31. sayfa

'Demirel özur dilesin'

İlk görev Ecevit'in

Cumhurbaşkanı Demirel, dün sabah saatlerinde Çankaya Köşkü'ne çağırıldı. Ecevit'e hükümet kurma görevi verildi. Yangın basın toplantısında konuşurken Ecevit'in çağırıldığını söyleyen Ecevit, MHP'ye de "teşekkür" ile teşekkür mesajı gönderdi. Haber 12. sayfa

Çoklu Ajan Hizmeti

Alo-Asya
(0216) 474 02 02

Yıl	1998	1999	2000	2001	2002
1 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
31 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
30 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
29 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
28 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
27 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
26 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
25 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
24 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
23 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
22 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
21 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
20 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
19 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
18 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
17 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
16 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
15 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
14 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
13 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
12 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
11 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
10 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
9 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
8 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
7 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
6 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
5 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
4 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
3 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
2 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
1 Ocak	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

ASTA PİRADE

İstiklal ve Demokrasiye 1115
Müşteri Hizmetleri: (0216) 474 02 00

Yeni Şafak
 DEMİRELİN GERGİNLİK DOĞURAN SÖZLERİ KAYGIYLA KARŞILANDI
Tahrikçi Süleyman
 Demirel'in Kavakçı için önce "ajan provokatör" demesi, ardından da elinde hiçbir belge olmadan dış bağlantı iddialarını ortaya atması tepkilere yol açtı
TARAFSİZLİĞİNİ YITTI / Vatan muhazirler değere katı çizimden politikayı yitmiş Demirel son günlerde hükmüyle her keşiden tepki aldı. Demirel, FP'nin Kavakçı'yı katı partiye varan meclisini yeniden tartıştığı da yandı. Cumhuriyetçi sivilde hiçbir daldan Kavakçı ve ailesi hakkında ortaya atıldığı iddiaları kamuoyuna bağlamaya aynesine yöneldiyordu.
'KUCAKLAMIYOR, BÖLÜYÖR' / Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Menekşe Kavakçı'ya karşı sergilediği tavır ve sarışın şiddet artilerinden istikrarlı olarak 1992 Genel Başkanı Mehmet Yavaş'ın, 'Bir Cumhuriyetçiye millî kucaklanmaz' genellemesi Demirel ve bu anlayışın tezine baktı. Kavakçı'nın kavakçıdır. Demirel ve ailesi hakkında ortaya atıldığı iddiaları kamuoyuna bağlamaya aynesine yöneldiyordu.
KUTAN'DAN MEDENİYET DERSİ / FP İstanbul Milletvekili Kavakçı'ya yönelik saldırılardan sonra FP başkanı Kutan, Demirel ve Ecevit'ten tepkiyle karşıladı. Kavakçı'nın her hangi bir suçundan dolayı tutuklanarak sorguya çağırılması gibi bir iddia ortaya atıldığında Kavakçı'nın medeniyet dersini alacağını söyledi.
YA ECEVİT YA HİÇ' / Bahçeli DSP'yi seçti / Sağ, başkanlık için birleşecek / ANAP iki arada bir derede kaldı
YAZIÇIĞU: Ecevit TIKKO'cu gibiydi / İhtiyar İktidar
KOVUN ARTIK BU ADAMI / Sınava skandalının baş sorumlusu Gürüz hâlâ koltağı terketmiyor
MALATYA'DA GERGİNLİK ZİRVEDİ / İrtica alarmleri / Kim okur, kim dinler?
 5 Mayıs 1992 ÇARŞANLI
 5 MAYIS 1992 ÇARŞANLI
 GÜRTUNA: Bunlar haysiyet çelladı
 Bu lafları Demirel söylemişti
 YA ECEVİT YA HİÇ
 Bahçeli DSP'yi seçti
 Sağ, başkanlık için birleşecek
 ANAP iki arada bir derede kaldı
 İrtica alarmleri
 Kim okur, kim dinler?
 Ecevit TIKKO'cu gibiydi
 İhtiyar İktidar
 Kovun artık bu adamı
 MALATYA'DA GERGİNLİK ZİRVEDİ
 İrtica alarmleri
 Kim okur, kim dinler?

Yeni Şafak
6 MAYIS 1998 PERŞEMBE

SLAMCI LİDER DR. FERHAN İLE DEMİREL VE ECEVİT DE GÖRÜŞTÜ

Demirel de mi ajan?

Merve Kavakçı'nın kendisini "Erbakan'ın bakanıyım" diye tanıtmadığı anlaşıldı. Sözkonusu ifade, kirliliği bir gazeteci olarak Steven Emerson'a ait.

KAĞIÇCI
Merve Kavakçı'nın kendisini "Erbakan'ın bakanıyım" diye tanıtmadığı anlaşıldı. Sözkonusu ifade, kirliliği bir gazeteci olarak Steven Emerson'a ait.

FERHAN ÖNEMLİ BİR LİDER
Tarihçi Mehmedî Ferhan Kavakçı'nın bu görüşü, tenkid ve tereddüt olarak ele alınırken, bazıları Ferhan'ın, Özalp'ün 7. Cumhurbaşkanı olarak görev yaptığı dönemde, "Erbakan'ın bakanıyım" diye tanıtmadığı anlaşıldı. Sözkonusu ifade, kirliliği bir gazeteci olarak Steven Emerson'a ait.

ÇARPITMA TERÖR RAPORU
Kavakçı'nın adını geçtiği söylenen "terör raporunun" da tamamen çarpıtıldığı ortaya çıktı. ANKÇ Senatosu raporunda yer alan Kavakçı'nın "Erbakan'ın bakanı" olduğu da söz konusu. Söz konusu raporun, "Erbakan'ın bakanı" olduğu da söz konusu. Söz konusu raporun, "Erbakan'ın bakanı" olduğu da söz konusu.

Aydın Menderes: Milleti dışlamayın
Dün de basın toplantısı yapan Aydın Menderes, halkın dışlanması son verdi. Merve Kavakçı'nın "Erbakan'ın bakanı" olduğu da söz konusu. Söz konusu raporun, "Erbakan'ın bakanı" olduğu da söz konusu.

MHP'ye protokol tuzağı
Özdemir Ecevit, MHP'ye itiraca ile mücadele ve başörtüsü yasağını dayatacak.

Demirel ANAP'da kuşkurttu
Demirel'in ANAP'da kuşkurttu. Demirel'in ANAP'da kuşkurttu. Demirel'in ANAP'da kuşkurttu.

Sanayide zor günler
Sanayide zor günler. Sanayide zor günler. Sanayide zor günler.

SSK Züğürt Ağa gibi
SSK Züğürt Ağa gibi. SSK Züğürt Ağa gibi. SSK Züğürt Ağa gibi.

Yasağın kaynağı Demirel
Yasağın kaynağı Demirel. Yasağın kaynağı Demirel. Yasağın kaynağı Demirel.

Demirel'in arabasına bomba
Demirel'in arabasına bomba. Demirel'in arabasına bomba. Demirel'in arabasına bomba.

Kaynağı Emerson olanın...
Kaynağı Emerson olanın... Kaynağı Emerson olanın... Kaynağı Emerson olanın...

NAZİLİ İLİCAK
Farklı görüşler ve uzlaşma. Nazilî İlicağın farklı görüşleri ve uzlaşmaları.

FEİMİ KORU
Püf noktası. Feimi Kuru'nun püf noktası.

FAİSAL FİNANS KURUMU A.Ş.
"Tasarrufları Kar - Ücretine Kaynak". Faisal Finans Kurumu A.Ş. hakkında bilgiler.

Ay	1997	1998
1 AY	1.000	1.000
2 AY	1.000	1.000
3 AY	1.000	1.000
4 AY	1.000	1.000
5 AY	1.000	1.000
6 AY	1.000	1.000
7 AY	1.000	1.000
8 AY	1.000	1.000
9 AY	1.000	1.000
10 AY	1.000	1.000
11 AY	1.000	1.000
12 AY	1.000	1.000

NET KAR PAVİ DAĞILIMLARI

Yıl	Net Kar	Pavi
1997	1.000	1.000
1998	1.000	1.000

EK-8: 7 Mayıs Yeni Şafak Gazetesi "Söyletmen Vurun" Manşeti

Yeni Şafak
7 MAYIS 1999 CUMA

BAŞSAVCI VURAL SAVAŞ YİNE DURUMDAN VAZİFE ÇIKARDI

'Söyletmen vurun'

Yargıtay Başsavcısı, şimdi de FP için kapatma davası açacak

BAŞSAVCI'NIN BU İDDIANAMESİ DE 'SUDAN' GEREKÇELERLE DOLU

YARİNE GEÇECEK
Diyah önce açtığı dava ile Fetih Partisi'nin kapatılma sürecini hızlandıran Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş'ın bu kez de Fetih Partisi için kapatma davası açacağı öğrenildi. İstanbul Milletvekili Merve Kavakçı'nın şikâyetinden sonra harekete geçen kaydedilen Başsavcı Savaş'ın FP'yi kapatma davasına bugün mahkumiyet ilân etmesi bekleniyor.

ROZETTEN GEÇECEK
Bir süredir evine kapanmış öğrenilen Savaş'ın Merve Kavakçı'nın milletvekili seçilmesini kapatma nedeni olarak gösterdiği İleri Sürgü, Başsavcı Savaş'ın gerekçeleri arasında, FP rozetlerinin altında FP rozetlerinin fotoğrafı ile gövdenin altına Aydın eski Belediye Başkanı Zeki Başaran'ın FP kurultayında yalvarma öncesi yaptığı konuşmanın da bulunduğu bildirildi.

Naberi 10. sayfa

Sağduyu kazansın

Başörtüsüyle yemin etmesine izin verilmeyen Kavakçı Yeni Şafak'a konuştu

BEHİ YILDIRIMAZLAR
İstanbul'da konuşan FP Milletvekili Merve Kavakçı, "Beni yıldıramazlar. Önkur enerjilerle beni yıldıramazlar" dedi. Türkiye'de demokrasinin, hukukun başlıca güvencesi olan seçimler düzenlenmelidir, diyor. Kavakçı, her alanda özgürlüğün en önemli güvencesi olduğunu söyledi.

DEMOKRASİ ADINA UTANDIM'
Söylen "Özgür insan" diye tempo tutulması karşısında utandım beliren Kavakçı, "Kendi milletimizden, kendimden utanmıyorum. Fakat demokrasiyi, hukuku, insan haklarını korumak için yurtdışıya gittim. Medyaya bir fotoğrafı gönderdim. 'Sizler için öfkeli değilim' dedi. Tacevizi Üstün'ün fotoğrafı, 11. sayfa

Malatya'da büyük gözaltı
Malatya halkının başörtüsü yasasını protesto gösteri için yollara çıktıklarında güvenlik güçleri tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında Malatya Der Mevlana Güneş Bayraktar 'Yaşamın Özgür' sloganı da vardı.

Malatya'da her an gözaltına alınacak kadınlar gözaltına alındı. Malatya'da gözaltına alınan kadınlar gözaltına alındı. Malatya'da gözaltına alınan kadınlar gözaltına alındı.

Naberi 11. sayfa

AHMET TAŞGİTİREN
Size saygı duyuyorum
Sizce de bu kadar, çünkü sizin saygı duyuyorum. Ahmet Taşgیتiren, 'Sizce de bu kadar' diye konuştu. Ahmet Taşgیتiren, 'Sizce de bu kadar' diye konuştu.

Naberi 11. sayfa

Ecevit'in 'zor' turu

NAZİLİ LİLİCAK
Ya bu devreyi geçilecektir...
Ahmet Ecevit'in 'zor' turu... Nazilî Lilicak, 'Ya bu devreyi geçilecektir' dedi.

Naberi 13. sayfa

FEHİMİ KÖRÜ
O ince, hassas çiğni
Fehimi Körü, 'O ince, hassas çiğni' dedi. Fehimi Körü, 'O ince, hassas çiğni' dedi.

Naberi 15. sayfa

MOSSAD telişkisi Emerson
Quincey Merve Kavakçı'nın haberinde olduğu gibi, içinde olduğu İleri Sürgü, Başsavcı Savaş'ın gerekçeleri arasında, FP rozetlerinin altında Aydın eski Belediye Başkanı Zeki Başaran'ın FP kurultayında yalvarma öncesi yaptığı konuşmanın da bulunduğu bildirildi.

Naberi 10. sayfa

Fukuyama Demirel'i anlatıyor
Fukuyama Demirel'i anlatıyor. Fukuyama Demirel'i anlatıyor.

Naberi 10. sayfa

Ekonomiyi turbanla örttüler
Ekonomiyi turbanla örttüler. Ekonomiyi turbanla örttüler.

Naberi 10. sayfa

İstifaya götüren sıcak saatler
İstifaya götüren sıcak saatler. İstifaya götüren sıcak saatler.

Naberi 11. sayfa

SUCEK
SUCEK. SUCEK. SUCEK.

EK-9: 2 Mayıs Cumhuriyet Gazetesi "Yeminde Türban Bunalımı" Manşeti

Cumhuriyet

24 MAYIS 1999 PAZAR

YUNUS EMRE

Bugün yapılaak ÖSS iptal Sınav soruları çalındı

10 binde 470 bin 522 adayın katıldığı ÖSS, soru kitapları Marmara Üniversitesi İktisadi Fakültesi bünyesinde çalınmış ve iptal edildi. ÖSYM Başkanı Fehi Tokat, soruların 12 sayfa boyunca kopyelendiğini, adayların ve görevlilerin de dahil olduğu bir grup tarafından alınmış olduğunu açıkladı. ÖSYM Başkanı Tokat, "ÖSYM'nün bu olayla ilgili olarak soruların kopyalandığına dair hiçbir kanıt bulunmadığı için soruların iptal edilmesini istediğini" belirtti. Tokat, "ÖSYM'nün bu olayla ilgili olarak soruların kopyalandığına dair hiçbir kanıt bulunmadığı için soruların iptal edilmesini istediğini" belirtti. Tokat, "ÖSYM'nün bu olayla ilgili olarak soruların kopyalandığına dair hiçbir kanıt bulunmadığı için soruların iptal edilmesini istediğini" belirtti.

ON BİNLER ALANLARA

İstanbul'daki kutlamalara çok sayıda kişi, örgütlü, sivil ve parti bağlı.

Meclis bugün açılıyor Yeminde türban bunalımı

1974 yılında yapılan Meclis'in 107. toplanışında Meclis'in açılış töreni, yemin ve türban bunalımı nedeniyle iptal edildi. Meclis'in açılış töreni, yemin ve türban bunalımı nedeniyle iptal edildi. Meclis'in açılış töreni, yemin ve türban bunalımı nedeniyle iptal edildi.

FP'nin yolum ortaya çıkıyor Meclis'e türbanla hiç girilmedi

1974 yılında yapılan Meclis'in 107. toplanışında Meclis'in açılış töreni, yemin ve türban bunalımı nedeniyle iptal edildi. Meclis'in açılış töreni, yemin ve türban bunalımı nedeniyle iptal edildi.

Barış ve coşku dolu 1 Mayıs

Kazancı Yokusu'na karanfiller bırakıldı. İşçiler birlik, dayanışma ve mücadele gününe Ankara, İstanbul ve İzmir'de DSK ve KESK'nin öncülüğünde düzenlenen yürüyüş ve mitinglerle kutlandı. Kutlamalarda kavgalı sloganlar duyuldu. İstanbul'da 1977 yılı kutlamalarında 34 yurttaşın öldüğü Kazancı Yokusu'na karanfil bırakıldı, vespri durduruldu. İstanbul'daki kutlamalarda çok sayıda polis ve jandarmaya geymiş olduğu bildirildi. Takım teğmen yarınak olayı 6 kişi gözaltına alındı.

Yurt genelinde olay çıkmadı 1 Mayıs kutlamaları yurt genelinde de sokakları doldürdü. Ankara, İstanbul, Bursa, Menaz, Sivas, Gaziantep, Malatya, Iğdır, Trabzon ve Muğla'da DSK ve KESK'nin öncülüğünde yürüyüş ve mitingler düzenlendi. Yürüyüşler, kutlamalar ve parti toplantıları yapıldı. **İstanbul'da fotoğrafçı 6 ve 7. Şubat**

Velilerin önceki sınavlarla ilgili kuşkuları arttı 'Erteleme öğrencileri olumsuz etkileyecek'

Eğitim bakanlığı, soru kitaplarının çalınması üzerine öğrencilerin önceki sınavları iptal etti. Bakanlık, "ÖSYM'nün bu olayla ilgili olarak soruların kopyalandığına dair hiçbir kanıt bulunmadığı için soruların iptal edilmesini istediğini" belirtti.

GÜNCEL
CENEYETİ ALGAYCI'YAK
Dini Onur, Bugünü Akıştı!
Bugün TBMM'nin açılış töreni düzenlendi. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, TBMM Başkanı Celal Bayar ve diğer devlet başkanları katıldı. Tören, dinî törenle başladı. Bayar, "Cumhuriyetimizin kuruluşunun 75. yıldönümünü kutluyoruz" dedi.

Kitle örgütlerinden tepki 'Laikliğe meydan okunuyor'

1974 yılında yapılan Meclis'in 107. toplanışında Meclis'in açılış töreni, yemin ve türban bunalımı nedeniyle iptal edildi. Meclis'in açılış töreni, yemin ve türban bunalımı nedeniyle iptal edildi.

Düşünceye bir keleğec daha
Sol ve Önce Yayıncı'nın ortaklığıyla çıkarılan 'Düşünceye bir keleğec daha' adlı kitap, düşünce dünyamıza katkı sağlıyor. Kitap, Türkiye'nin düşünce hayatına önemli bir katkı sağlıyor.

GÜNDEM
MUSTAFA BALYAZ
TBBM'nin Açılışını MGK Yaptı
TBMM'nin açılış töreni, MGK'nin başkanlığında yapıldı. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, TBMM Başkanı Celal Bayar ve diğer devlet başkanları katıldı. Tören, dinî törenle başladı. Bayar, "Cumhuriyetimizin kuruluşunun 75. yıldönümünü kutluyoruz" dedi.

EK-10: 3 Mayıs Cumhuriyet Gazetesi "Meclis'te Laikliğe Saldırı" Manşeti

Cumhuriyet
24
3 MAYIS 1999 PAZARTESİ

CUMHURİYETİN KÜLTÜR HİZMETİ
İBRAHİM BAŞGÖZ
YUNUS EMRE - I
Cumhuriyet Dönem Akademi'de ilk kez bir Türk ünlü şairi...
Bu hafta şairimiz okuyorsa, değerli habercimiz İbrahim Başgöz'ün Yunus Emre üzerine...
Yarın Cumhuriyet'te birlikte...

TBMM Genel Kurulu'na türbanlı gelen FP'li Merve Kavakçı'ya yalnızca DSP grubu tepki gösterdi

Meclis'te laikliğe saldırı

Devletin zirvesinden sert tepki

'Ajan, bölücü provokatör'

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, FP'nin TBMM Genel Kurulu'nda eylemine "provokasyon" olduğunu, devletin dışarı çıkmasını istemediğini söyledi. Demirel, FP'nin türbanlı milletvekili Merve Kavakçı'ya tepki gösterdiğini de belirtti. "Devletimiz ki 'Beynani bağdaş' için hiç bir Müslüman'ın, hiçbir Müslüman'ın, hiçbir Müslüman'ın bir şey yapmasını istemeyiz ve bu yapılmaz. İstediğimiz şey, laiklik ve laiklikten başka bir şey değildir. Bu da emeldir. İstediğimiz şeydir."

MECLİSİ KARŞIYI - TBMM Genel Kurulu'nda Merve Kavakçı'ya tepki gösteren DSP üyeleri. (Fotoğraf: HASAN AYDIN)

Sağ partilerden destek TBMM Genel Kurulu'nda Merve Kavakçı'nın türbanlı gelmesi, TBMM Genel Kurulu'nda Merve Kavakçı'ya tepki gösteren DSP grubu tarafından yoğun tepkiyle karşılandı. Diğer partilerden de destek geldi. Kavakçı'ya öfkeyle destek verenler, diğerleri ise...

Ecevit'ten tarihi konuşma TBMM Genel Kurulu'nda Merve Kavakçı'ya tepki gösteren DSP grubu tarafından yoğun tepkiyle karşılandı. Diğer partilerden de destek geldi. Kavakçı'ya öfkeyle destek verenler, diğerleri ise...

Yemin etmeden evine döndü TBMM Genel Kurulu'nda Merve Kavakçı'ya tepki gösteren DSP grubu tarafından yoğun tepkiyle karşılandı. Diğer partilerden de destek geldi. Kavakçı'ya öfkeyle destek verenler, diğerleri ise...

YENİ KURULACAK HÜKÜMET İÇİN DSP-MHP-ANAP MODELİ ÖNE ÇIKTI

Görev Ecevit'e verilecek

Liderler turlu Cumhurbaşkanı Demirel, dün TBMM'de grubu başkan partilerin liderleriyle bir araya gelerek yeni hükümet için nabız yokladı. Çatışmalar sonucunda hükümet modelinin çerçevesi oluşturma başlatıldı. Liderler, göreve DSP lideri Ecevit'e verilmesini destekliyor. DSP lideri Çiller, muhalefetin kabul edilmesini istiyor. Anap lideri Karaman, muhalefetin kabul edilmesini istiyor.

Görev süğün verilecek Demirel, dün TBMM'de grubu başkan partilerin liderleriyle bir araya gelerek yeni hükümet için nabız yokladı. Çatışmalar sonucunda hükümet modelinin çerçevesi oluşturma başlatıldı. Liderler, göreve DSP lideri Ecevit'e verilmesini destekliyor. DSP lideri Çiller, muhalefetin kabul edilmesini istiyor. Anap lideri Karaman, muhalefetin kabul edilmesini istiyor.

KARU YÖNETİMİ UZMANI ALI SEVDİ KARA

'Türban içtüzüğe aykırı'

TBMM'ye girenler TBMM Genel Kurulu'nda Merve Kavakçı'ya tepki gösteren DSP grubu tarafından yoğun tepkiyle karşılandı. Diğer partilerden de destek geldi. Kavakçı'ya öfkeyle destek verenler, diğerleri ise...

Sapka kanunu engel TBMM Genel Kurulu'nda Merve Kavakçı'ya tepki gösteren DSP grubu tarafından yoğun tepkiyle karşılandı. Diğer partilerden de destek geldi. Kavakçı'ya öfkeyle destek verenler, diğerleri ise...

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi binasından 2 adet soru kitapçığının çalınmasıyla ilgili olarak başlatılan soruşturma sürüyor

Sınav hırsızlığında kurye ihmali ağır basıyor

İPTAL DEN HABERLEŞİ - ÖZEL bir iptal soruşturması başlatıldı. Soruşturma, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi binasından 2 adet soru kitapçığının çalınmasıyla ilgili olarak başlatılan soruşturma sürüyor.

İPTAL DEN HABERLEŞİ - ÖZEL bir iptal soruşturması başlatıldı. Soruşturma, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi binasından 2 adet soru kitapçığının çalınmasıyla ilgili olarak başlatılan soruşturma sürüyor.

UZMANLAR: İPTAL EDİLE UMLU UBAKIN - Soruşturma, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi binasından 2 adet soru kitapçığının çalınmasıyla ilgili olarak başlatılan soruşturma sürüyor.

İPTAL EDİLE ÖSS SORU VE YANITLARI - Soruşturma, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi binasından 2 adet soru kitapçığının çalınmasıyla ilgili olarak başlatılan soruşturma sürüyor.

ÇÜNCEL

ÇÜNCELİ ALKAVÜREK
Cöğel Tarihsel Bir Gün
Çüngürler Tarihi...
Çüngürler Tarihi...
Çüngürler Tarihi...

Rum haber alma örgütünün tarikat uyarısı

'Kıbrıs'ta yuva buldular'
Rum haber alma örgütü...
Rum haber alma örgütü...
Rum haber alma örgütü...

GÜNDEM

MUSTAFA HALBAY
Gergin Başlangıç!
Mustafa Halbay...
Mustafa Halbay...
Mustafa Halbay...

İPTAL EDİLE

ÖSS SORU VE YANITLARI
ÖSS Soru ve Yanıtları...
ÖSS Soru ve Yanıtları...
ÖSS Soru ve Yanıtları...

TURKCELL
Turkcell logo and branding.

EK-11: 4 Mayıs Cumhuriyet Gazetesi "Türban Meclis'e Giremez" Manşeti

107.4 Adana Cumhuriyet
YUNUS NADI
24 MAYIS 1994
4. MAYIS 1994

YUNUS EMRE-I
Dünya Kızılderililer Dönemi & Türk Klasiği. Türk dilinin
ilk kavayca yazın eremi.
Bugün Cumhuriyet'te birlikte...

Milletvekili yemin töreninde bunalıma yol açan Kavakçı'ya toplumun her kesiminden tepki yağıyor
Türban Meclis'e giremez

6 Haziran'da yapılacak ÖSS tarihi belli oldu

DGM 'inceleme' başlattı. Yargıtay Başsavcısı: Cesaretimden kimse kuşku duymasın
Yargıdan çifte soruşturma

ANAP'lı Yaşar Topçu, Demirel'in açıklamalarının ciddiye alınması gerektiğini belirtti
'Kavakçı yabancı ülke ajanı'

'Türkiye'ye kastı gündemli'
Azerbaycan tepki: Olumsuz gerekçelerdir
Demirel Ecevit'i suçladı

GÜNDEM
MUSTAFA BALBAZ
Ecevit'in zorlukları!

dev kutu!
56
RO
Cep haneleri
kırtaran
levrimci

Hazine
Milletvekili yemin töreninde bunalıma yol açan Kavakçı'ya toplumun her kesiminden tepki yağıyor. Hazine bakanlığı, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Hazine bakanlığı, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Yargıtay
Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

ANAP
ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Orta Doğu Teknik
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Yargıtay
Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

ANAP
ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Orta Doğu Teknik
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Yargıtay
Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

ANAP
ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Orta Doğu Teknik
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Yargıtay
Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

ANAP
ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Orta Doğu Teknik
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Yargıtay
Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

ANAP
ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Orta Doğu Teknik
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Yargıtay
Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

ANAP
ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Orta Doğu Teknik
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Yargıtay
Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. Yargıtay, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

ANAP
ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır. ANAP, Kavakçı'nın yemin töreninde bunalıma yol açtığına ilişkin olarak, Kavakçı'ya yönelik soruşturma başlatmıştır.

Cumhuriyet

YUNUS NADI
CUMHURİYET'İN KÜLTÜR HİZMETİ

CUMHURİYET YOLUNDA

Cumhuriyet Kurucusu Yunus Nadi'nin Kuruluş Sırasını Yaşadılar: 'Cumhuriyet Yolunda' adlı kitabıyla Cumhuriyet Kurucusu Yunus Nadi'nin hayatını, kurucu çalışmalarını, fikirlerini ve halkları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve Cumhuriyeti...

kuruluş gerekçelerini 'Atatürk Devrimi'ni amaç, iler ve vatanın kurtuluşu için gerçekleştirilen... Cumhuriyet Kurucusu Yunus Nadi'nin hayatını, kurucu çalışmalarını, fikirlerini ve halkları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve Cumhuriyeti...

Trafik Haftası'na hazırlananlar... NATO'nun verimli üyeleri

NATO Komutanı General Wesley...
Vegetaryan'ın da ve...
NATO Komutanı General Wesley...
Vegetaryan'ın da ve...
NATO Komutanı General Wesley...
Vegetaryan'ın da ve...

Diplomasi orlanıyor

Avrasya...
Diplomasi orlanıyor...
Avrasya...
Diplomasi orlanıyor...

Demirel, Türkiye'nin 55 Müslüman ülke arasında tek laik ülke olduğunu söyledi

'Türbani kullanyorlar'

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy ile görüşüyor.

'Meclis'teki is bitmedi' TBMM'deki tartışmalar Paris'te...
Meclis'teki is bitmedi...
TBMM'deki tartışmalar Paris'te...
Meclis'teki is bitmedi...

MUSTAFA KEMAL Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel...
Mustafa Kemal...
Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel...
Mustafa Kemal...

'Ülkeyi koruyacağız' Türkiye'nin laikliği kurtarıcı olarak...
Ülkeyi koruyacağız...
Türkiye'nin laikliği kurtarıcı olarak...
Ülkeyi koruyacağız...

Ecevit, araştırma yaptıklarını söyledi. DGM, Libya ve İran ayagını soruşturuyor

Kavakçı'ya ajan incelemesi

İP'nin...
Kavakçı'ya ajan incelemesi...
İP'nin...
Kavakçı'ya ajan incelemesi...

ANKARA Cumhuriyet Binası...
ANKARA...
Cumhuriyet Binası...
ANKARA...

'TBMM'de tartışmalar' TBMM'deki tartışmalar...
TBMM'de tartışmalar...
TBMM'deki tartışmalar...
TBMM'de tartışmalar...

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy ile görüşüyor.

'Bir yanda türbani Meclis üyeleri, diğer yanda eylemler'...
Bir yanda türbani Meclis üyeleri...
Bir yanda türbani Meclis üyeleri...
Bir yanda türbani Meclis üyeleri...

HÜKÜMET CAUSLAMI DSP 'sağlam protokol' istiyor...
HÜKÜMET CAUSLAMI...
DSP 'sağlam protokol' istiyor...
HÜKÜMET CAUSLAMI...

Bir yanda türbani Meclis üyeleri, diğer yanda eylemler.

'Yasaya aykırı' 'Yasaya aykırı'...
Yasaya aykırı...
Yasaya aykırı...
Yasaya aykırı...

Johnnie Walker...
GEL, MACERANIN İSKOÇYA'DA YAŞIYOR...
Tortullar an aldı...
Tortullar an aldı...

GÜNCEL CUMHURİYET ARCA YER...
GÜNCEL...
Cumhuriyet Arca Yer...
GÜNCEL...

'Tek aday' konusunda gelişme yok CHP'de birleştirici isim arayışı sürüyor...
Tek aday...
CHP'de birleştirici isim arayışı sürüyor...
Tek aday...

Yolsuzluk soruşturması sürüyor Naylon faturalar vergi daresinde...
Yolsuzluk soruşturması sürüyor...
Naylon faturalar vergi daresinde...
Yolsuzluk soruşturması sürüyor...

'Türbani kullanyorlar' TBMM'deki tartışmalar Paris'te...
Türbani kullanyorlar...
TBMM'deki tartışmalar Paris'te...
Türbani kullanyorlar...

EK-13: 6 Mayıs Cumhuriyet Gazetesi "FP Soruşturuluyor" Manşeti

Cumhuriyet

24 MAYIS 1975 PERŞEMBE
100.000 TL
100.000 TL

CUMHURİYET YOLUNDA
Hurdanın Sını Kararları
Cumhuriyet'in Yolu...
Yunus Nadi'nin...
Cumhuriyet'in...

FP soruşturuluyor

Avukat Noyan Özkan'dan basvuru
'FP kapatılmalıdır'
Yeni Meclis'te...
Yemin bekleniyor...
ABD'li uzmandan Kavakçı yorumu
'Hamas destekçisi'

75. YIL ÖZEL EKİ
Fotoğrafları, haberleri ve gazete sayfalarıyla 75 yılın tanıklığı özel ekte...

Tepki çığ gibi

Kavakçı'nın kararlık eylemine tepki büyüyor. Meclis'in çatısı altında böyleleri görüntülerden uzaklan rahatsızlığı dile getiren sivil toplum kuruluşları, sağcı partilerin protesto ediyorlar.

Avukatlardan protesto
Kavakçı'nın kararlık eylemine tepki büyüyor. Meclis'in çatısı altında böyleleri görüntülerden uzaklan rahatsızlığı dile getiren sivil toplum kuruluşları, sağcı partilerin protesto ediyorlar.

‘Meclis Başkanı DSP’li olmalı’

Devrimci efsane
‘İyimsiz değil’

GÜNDEM
MUSTAFA BALBAZ
Demirel'in Dilinin Altındaki Üstündekiler

GÜNCEL
GÜNCEL HABERLER
Tencere Yuvarlanınca Bakan Ne Oluyor?

GÜNDEM
MUSTAFA BALBAZ
Demirel'in Dilinin Altındaki Üstündekiler

EK-14: 7 Mayıs Cumhuriyet Gazetesi "Milli Görüş Militanı" Manşeti

107.4 Cumhuriyet
7 MAYIS 1982 CUMA
24
75. YIL ÖZEL EKİ

75 YAŞINDAYIZ

Bizi bugünlere getiren okurlarımıza teşekkür ederiz.

Gündemi türbana endeksleyen Kavakçı'nın Almanya bağlantısı ortaya çıktı

Milli Görüş militanı

Bütün toplantılara katıldı Milli Görüş'ün ABD temsilcisi olduğu öne sürülen Merve Kavakçı'nın, teşkilatı Almanya'da yaptığı büyük toplantılara katıldığı öğrenildi. Milli Görüş üyesi Dr. Fatih Ramazanoğlu ile birlikte yer alan FP'li Kavakçı, Almanya'da cemaat tarafından kâhraman olarak nitelendirildi.

MEYDAN

● FP'nin kapalıları ile ilgili yarıyılı soruşturması sona erdirmiş Merve Kavakçı'nın, teşkilatı Almanya'da yaptığı büyük toplantılara katıldığı öğrenildi. Milli Görüş üyesi Dr. Fatih Ramazanoğlu ile birlikte yer alan FP'li Kavakçı, Almanya'da cemaat tarafından kâhraman olarak nitelendirildi.

İddianame hazırlanıyor

● FP sona doğru

FP'de Kavakçı bunalmı

● Menderes ayrıldı

Gezbe'nin FP'li belediye başkanı meclis toplantısında marj olayları DSP'ileri tehdit etti

İstiklal Marşı gerginliği

GEZBE Cumhuriyet'te çıkarıldığında meclis toplantısında marj olayları DSP'ileri tehdit etti. İstiklal Marşı gerginliği...

TBMM'nin Görenekleri de Türbana Karşı

OBAN ERİN, TBMM'nin görenekleri de türbana karşı. TBMM'nin görenekleri de türbana karşı...

'Üç fidan' alkışlarla anıldı

Üç fidan alkışlarla anıldı. Üç fidan alkışlarla anıldı...

GÜNCEL

MUSTAFA BALYAZI
Borsa, dolar, mark, altın...
GÜNDEM
MUSTAFA BALYAZI
'Gazetem Aldırmaz...'

107.4 Cumhuriyet
7 MAYIS 1982 CUMA
24
75. YIL ÖZEL EKİ

EK-15: 2 Mayıs Hürriyet Gazetesi "Akıl Mı İnat Mı" Manşeti

Sorular çalındı ÖSS iptal

51. yaşımızı kutladık

Hürriyet

2 Mayıs 1999 Pazar Kurucusu: Sedat Simavi 1896-1963

ALÇAKLIK

1.5 milyon öğrencinin çabaları boşa gitti, tatil zehir oldu. Aylardır stres içinde hazırladıkları Öğrenci Seçme Sınavı, dün akşam iki soru kitapçığının çalınmasıyla iptal edildi.

ALİHAİYAT FAKÜLTESİNDE **HİRSİZ, ELİNİ DE KESTİ** **SINAV BİR AY SONRA** **HANIMLIZM TESADÜF**

Bu yıl ilk kez iptal edilen ÖSS sınavı, dün bir hafta emekli oldu. Çalıp giden iki soru kitapçığı, ÖSYM Başkanı Prof. Dr. Ferit Tokar, sınavın iptalini bir ay sonra açıkladığı bildirildi.

Bazı okullarda öğrenciler, 1997'de bir yıl emekli olan ÖSYM Başkanı Prof. Dr. Ferit Tokar'ın emekli olduğunu öğrenince, sınav iptal edildi. ● 27te

33.50 PRIMA

OKYANUS CANAL

REHİNİ

01.10 FİYAT

333 ADET

Akıl mı İnat mı

Türkiye'nin gözü bugün TBMM'de. 2000'li yıllara girerken şehirlerarası ulaşım konusunda akıl mı kazanacak, yoksa inat mı sürecek.

Yine Erbakan oyunu

Türbanlı Merve Kavakçı oyunu nun arkasında, yine Erbakan var. Akalya ve arkadaşları, Erbakan'ın kapak parçası Şevki Vıncı'ya "Hürriyet'te Merve'ye" yazan Erbakan, Merve'yi de FP liderinin son anda koyulmuş.

Septoğlu ne yapacak?

Erbakan'ın parti başkanı Merve Kavakçı'nın yemin etmiş için Genel Kurul Sesi'ni bir dizi girişim, niyi yapıyor. Ancak parti başkanlığına aday olan Ali Rıza Septoğlu'nun tutumuna bağlı.

FP: Meclis'e gelme

MGRK'daki türban değeri, Erbakan'ın FP Başkanlığı Divanı'nın çağrısına tepkisi, FP lideri Merve Kavakçı'ya "Hürriyet'te Merve'ye" yazan Erbakan, Merve'yi de FP liderinin son anda koyulmuş.

Komutanlar terk ederse

TBMM'deki Merve Kavakçı'nın, Erbakan'ın kurultay türbanıyla çıkması, Erbakan'ın kurultay türbanıyla çıkması, Erbakan'ın kurultay türbanıyla çıkması, Erbakan'ın kurultay türbanıyla çıkması.

Yeni Erbakan oyunu

Septoğlu ne yapacak?

FP: Meclis'e gelme

Komutanlar terk ederse

Ortaokul mezunu Septoğlu cumburbaskan vekil

1 Mayıs'a jet kutlama

1.1 milyon doları sırrı

3 esir asker serbest

ÇAĞILAMA

Yeni Erbakan oyunu

Septoğlu ne yapacak?

FP: Meclis'e gelme

Komutanlar terk ederse

Ortaokul mezunu Septoğlu cumburbaskan vekil

1 Mayıs'a jet kutlama

1.1 milyon doları sırrı

3 esir asker serbest

ÇAĞILAMA

Büyük gün bugün
Herkesin Renault'su olacak
Ayrıntılar içerde!

Hürriyet
3 Mayıs 1999 Pazartesi Kurucusu: Sedat Simavi 1946-1993

Meclis'te türbana karşı

TARİHİ UYARI

Ecevit kürsüye fırladı
Meclis devlete meydan okunacak yer değildir
Barası devlete meydan okunacak yer değildir. TBMM özel yasanın yeri değil, devletin en yüce kurumudur. Meclis'te görev yapanların kurullara yaması gerekir... Bu hüma hadimdir bildirim... Bu tarafları beklemek bir konu değildir.

Demirel, TV'den konuştu
Cumhuriyet'e karşı cereyandır bölücülüktür
Bu demokratik cumhuriyete karşı bir cereyandır. Bu bölücülük, provokatörlüktür. Turban cumhuriyet düşmanlığının simgesi haline gelmiştir. Bunların bir tanesinden bile Türk milletini ne yılar, ne de cumhuriyetten vazgeçer.

Merve, şovunu yaptı ama emin edemedi
Merve Kuvaklıoğlu, 18.05'te Ankara'da düzenlenen Merve Kuvaklıoğlu şovunu yaptı. Turbanın şovunu yaptı. TBMM'de şovunu yaptı. Merve Kuvaklıoğlu, 18.05'te Ankara'da düzenlenen Merve Kuvaklıoğlu şovunu yaptı. Turbanın şovunu yaptı. TBMM'de şovunu yaptı.

FP'DE TARTISMA
Kutan: Ben sana gelme demedim mi
Türbanın yakın Meclis'te tartışılması, FP Lideri Recep Kutan ile Merve Kuvaklıoğlu arasında kavgaya neden oldu.
Ne için var buradası?
Yeni bir tartışma girişimi. Kutan'ın tartışma girişimi Merve Kuvaklıoğlu'na FP Genel Başkanı çağrısı. Kutan "Ben sana gelme demedim mi" dedi.
Kuvaklıoğlu'na çağrısı. Kutan'ın tartışma girişimi Merve Kuvaklıoğlu'na FP Genel Başkanı çağrısı. Kutan "Ben sana gelme demedim mi" dedi.

Kavakçı: Biri gel, biri gelme diyor
Kutan'ın tartışma girişimi Merve Kuvaklıoğlu'na FP Genel Başkanı çağrısı. Kutan "Ben sana gelme demedim mi" dedi.

TBMM'den notlar
Arka kapandı geldi ANAP'de bölünme
Büyük bir tartışma. ANAP'de bölünme. ANAP'de bölünme. ANAP'de bölünme.

DSP'iler ayakta, Kavakçı sakin
Merve Kuvaklıoğlu, 18.05'te Ankara'da düzenlenen Merve Kuvaklıoğlu şovunu yaptı. Turbanın şovunu yaptı. TBMM'de şovunu yaptı.

Maksat sabotajı...
Maksat sabotajı. Maksat sabotajı. Maksat sabotajı.

Berna Hanım'dan ANAP'a tepki
Berna Hanım'dan ANAP'a tepki. Berna Hanım'dan ANAP'a tepki. Berna Hanım'dan ANAP'a tepki.

Canlı bomba
Canlı bomba. Canlı bomba. Canlı bomba.

Hürriyet
4 Mayıs 1999 Salı Kurucusu: Sedat Simavi 1956-1993

Kadınların İsyanı

Türbanla Meclis Genel Kurulu'na girecek yemin etmeye kalkışan FP'li Merve Kavakçı, kadınları isyan ettirdi. Merve'ye dün de protesto yağdı.

Salonlar dar ettiler
DİYPİ 12 kadın milletvekili, TBMM'de, protesto amaçlı mitinglere en 10 saatlık yasakla Kadınlar Meclisi'ne bu yemin ettirmeyeydi" dedi.

Tüm kadınlar ayakta
Ayta sadıkla siyasetin politikası eleştirildi de bu kez de kadınlar ayakta. İstiklal, demokrasi ve hürriyetin TBMM'de korunmadığı, kadınların ve ailelerin haklarının çiğneniyor" dedi.

Berna Hanım ofkeli
ANAP'ın seçici koluna en sert tepki Mevlüt Yılmaz'ın Berna Hanım'ın ofkesini çıkardı. ANAP Genel Başkanı Berna Hanım, Mustafa Dağlar, "Niye lazar koymuyorsunuz" diye kızdı.

Cesedimi çiğnerdi
ANAP'ın milletvekili Melike Haner, Merve'ye seçim zamanı partisinin himni etti. Berna Hanım'ın kızlığını Haner, "Ben artık konuşam. Merve'ye şu kadar cesedim çiğnerim o kadar protesto" dedi.

Telefonları kilitlendi
Merve Kavakçı'nın 10 numaralı TBMM Genel Kurul'una telefonlarının arızalandığı iddia edildi. Kadınlar Meclisi üyeleri de telefonlarını kilitlerken protestoları gösterdiler. • 22. sayfa

Merve'ye jet soruşturması
FP'li Merve Kavakçı'nın türban provokasyonu için jet soruşturması başlatıldı. Başbakan Erdoğan, Ankara'da DCM Savcısı Nuh Nihat Yılmaz, Merve hakkında TC'nin 312 maddesiyle soruşturması açtı.
"Türban giyenlerin" gazetecilerin sorularına karşılık, "Benim için soruşturma açılmadığından dolayı" dedi.
"Merve'ye jet soruşturması başlandı." • 23. sayfa

Her yerde önce onlar ayığa kalktı
Ankara'da her yerde önce onlar ayığa kalktı. DİYPİ milletvekili Merve Kavakçı'nın türban provokasyonu için jet soruşturması başlatıldı. Başbakan Erdoğan, Ankara'da DCM Savcısı Nuh Nihat Yılmaz, Merve hakkında TC'nin 312 maddesiyle soruşturması açtı.
"Türban giyenlerin" gazetecilerin sorularına karşılık, "Benim için soruşturma açılmadığından dolayı" dedi.
"Merve'ye jet soruşturması başlandı." • 23. sayfa

O ajan, çünkü...
Chirac'tan sıcağı ilgil... Demirel: Merve'nin dış ilişkisini saptadı...

Merve de öğrenecek...
GÜNÜN YAZISI... Okuyucu...

ÖSS 6 Haziran'da
Enflasyon yüzde 50... İnönü'den CHP'ye ret...

Tebliğ okudu kaçtı
Kavakçı'nın fotoğrafı yaluru...

EK-19: 6 Mayıs Hürriyet Gazetesi "Suçüstü" Manşeti

Hürriyet

8 Mayıs 1999 Perşembe Kurucusu: Sedat Simavi 1896-1953

Asrın son kupası Cimbom'un oldu

21 yıl önce son Türkiye Kupası finalinde 2-0 yenik düşenlerdir ancak, son iki yılta Türkiye Lig Şampiyonu Oldular. Çeyrek finalde 1-0 ile kazandı. Çeyrek finalde 1-0 ile kazandı. Çeyrek finalde 1-0 ile kazandı.

SUÇÜSTÜ

Türkiye'de sözde Müslüman bir devletle mücadele ediyoruz.

Fatih, 1997 Ter: ABD'nin Chicago Kentli, Merve Kavakçı'nın HAMAS destekli İslamci Association for Palestine (Filistin için İslami Birlik) örgütü toplantısındaki konuşmadan.

Erbakan'ın türbanlı Merve'si, 'Ben cihat için siyasi alanda etkinlik göstermeyi seçtim' sözleriyle suçüstü yakalandı.

Bir mittan gibi

Radikal İslamcı terör konusunda uzman olan ABD'nin gazeteci Steven Emerson, Hürriyet'te Kavakçı'nın konuşmasıyla ilgili bir yazı yazmıştı. "O klasik köktendinci mittan" dedi.

İslami teröre övgü

Kavakçı konuşmasında Müslümanlar'ın, Kazanır, Arnavutluk, Cezayir ve Cezaire'nin mücahidleri olduklarını belirterek gururları söyledi. Biz de Türkiye'de sözde Müslüman devletle mücadele ediyoruz.

Amaçlarına bakın

Dünyadaki bütün Müslümanlar İslamlaşsın, 21inci yüzyıla ilk İslam hukukî altınında birleşsünler. Türkiye Müslümanları olarak bizler de bu amaçla hareket ediyoruz.

RP'nin ideolojisi insanlık adına çattır

28. projeksiyon İstanbul'da gerçekleştirildi. Ortaya çıkan İslam Birliği içinde anlaşma sonuna kadar alım olmaktadır. Vardıkları Kavakçı, Arnavutluk, Cezayir ve Cezaire'nin mücahidleri olduklarını belirterek gururları söyledi. Biz de Türkiye'de sözde Müslüman devletle mücadele ediyoruz.

ADD'deki konuşmaları anlatıyor

Merve, Türkiye'ye hizmet edemez

Radikal İslamcı terör konusunda uzman olan ABD'nin gazeteci Steven Emerson, Hürriyet'te Kavakçı'nın konuşmasıyla ilgili bir yazı yazmıştı. "O klasik köktendinci mittan" dedi.

Tabiatın gazabı

ABD'de her yıl 80 kişi ölüyor

Yıldırımların en çok ABD'de gerçekleşiyor. Yılda ortalama 800 hırsız kaydediliyor.

Her yıl 80 kişi ölüyor, 1500 kişi yaralanıyor.

Her 20 km'ye ağaçlar keşfediliyor.

Bu türden 18.3 km. vaskülizasyon oluyor.

Her hırsızın bir 413 kişi öldürüyor.

Bu hırsızın bir 1.4 km'ye buluyor.

Hız 415 km'ye buldu

ABD'nin her saatte 400 ton hırsızlıkta birer saatte 415 km'ye buldu.

Bir günde 76 hortum

Geçmişten beri olduğu gibi, bu yıl da çok sayıda hortum meydana geldi. Bu yıl da çok sayıda hortum meydana geldi.

Sıcak, nemli hava dolgunluk sağlıyor. Bu yıl da çok sayıda hortum meydana geldi.

Çiller'e 'istifa' bombardımanı

16 Nisan seçimleri sonrası ilk kez toplanan DYP GK'ya, Genel Başkan Çiller, istifa et çağrısıyla kartı karşıya kaldı.

Çevrelerde ağır saldırılar var. DYP'nin 1000 kişi birer ÇIK'la saldırı var. Genel Başkan Tansu Çiller, istifa çağrısı yapıyor. 1999 yılında bir yasa ile her şey istifa çağrısı yapıyor. Çiller'e bir kart karşıya kaldı.

CEVHERİ: Partiyi çıkaracak olanlar. Sorumlu hesap veriyor.

ÖZDEMİR: Mayın değil, komünist parti yapmış, istifa etdir.

DURAK: Haincece işleri yaptılar. Haincece işleri yaptılar.

BACANLI ve ÖZKAN: İstifa et, herkesi kurtar.

Son Osmanlı'dan laiklik çağırısı

Osmanlı İmparatorluğu'nun 100. yıldönümü için laiklik çağırısı yapıyor. Osmanlı İmparatorluğu'nun 100. yıldönümü için laiklik çağırısı yapıyor.

GÜNÜN YAZISI

Osmanlı İmparatorluğu'nun 100. yıldönümü için laiklik çağırısı yapıyor. Osmanlı İmparatorluğu'nun 100. yıldönümü için laiklik çağırısı yapıyor.

Yine yüreğimiz yandı: 10 şehit

İstanbul'da meydana gelen olaylarda 10 kişi hayatını kaybetti. İstanbul'da meydana gelen olaylarda 10 kişi hayatını kaybetti.

Yüreğimiz yandı. Yüreğimiz yandı. Yüreğimiz yandı.

Çirac'ın ilgisi

Vezirler Kurulu'nda 2002 yılı için hazırlanan bütçe görüşülüyor. Çirac'ın ilgisi.

Tarkan'a 'Dünya Müzik Ödülü'

Amerikalı gitaristi yazarın ödülüne aday gösterildi. Tarkan'a 'Dünya Müzik Ödülü'.

Dekamı havaya uçuracaklardı

İstanbul'da meydana gelen olaylarda 10 kişi hayatını kaybetti. İstanbul'da meydana gelen olaylarda 10 kişi hayatını kaybetti.

Dekamı havaya uçuracaklardı. Dekamı havaya uçuracaklardı.

BRVA ÇASA HÜRRIYET İLE BİRLİKTE 200.000 TL

EK-20: 8 Mayıs Hürriyet Gazetesi "Türban Vampiri" Manşeti

8 Mayıs 1999 Cumartesi Kurucu: Sedat Simavi 1896-1993

Merve, FP'nin Zana'sı

8 yıl önce Merve gibi, TBMM'ye militan ruhla gelmiş Leyla Zana vardı.

Hürriyet

Başsavcı FP'yi böyle suçladı

Türban vampiri

Başsavcı: Kutan ve FP'liler, kanla beslenen vampirler gibi türbanı kullanıp dini inançları sömürüyor.

İşte zehir zemberek iddianame:

- FP, demokrasi için sayılan habis bir ur gibidir.
- FP'nin hâlis partisi olduğunu iddia edenler çoktur bilebilir.
- Türban sabotajının arka planı Erbakan var.
- FP yalnız RP'nin değil, dini siyasete alet edenler için kapatılan tüm siyasi partilerin devamıdır.
- Bu tür partiler, Anayasa düzenimiz için daha az çok ve yakın bir tehdittir.
- Kıptiçekte hüküm olmasın Kuvay-i Milliye'nin eylemine meydan verilmelidir.
- Davayı açmasını, görevimi kötüye kullanmış olurlar.

Malum olanlar ayrıca ispat gerekmez, ayak oyunları yapılmış bir yargı süreci kâğıt üzerindedir.

- Kutan ve FP'li türban eylemini planladı, propagandasını yaptı ve teyrik etti.
- Merve Kavakcı, bu eylem için özel olarak seçildi.

ANAP, DYP ve MHP'ye uyarı: Yemin ettirirlerse onlara da açarım

Başsavcı Vural Savas, iddianamesinde Merve Kavakcı'nın TBMM'deki türban giyme kampanyasında sesli kulan ANAP, DYP ve MHP'ye de şikâyetinde bulundu. Savas, Kavakcı'ya TBMM'de türbanla yemin ettirilmesi ve yazınca çözümlenmesi ile ilgili katılmadığı için verilmesi halinde, FP gibi bu eyleme destek olan diğer siyasi partiler için de kapatma davası açacağını söyledi.

Artık üssüne dönmelidir

Meclis üyesi Merve Kavakcı'nın türban giyme kampanyasını destekleyen TBMM üyelerine, Kavakcı'nın üssüne dönmelidir, dedi.

Merve özel seçildi

Başsavcı Vural Savas, 7 sayfalık iddianame sunmuştu. Merve Kavakcı'nın TBMM'de yapılan bu eylem için özel olarak seçildiğini, bunun arka planında Erbakan'ın bulunduğu iddia etti.

Hükümet düşüncü

Savas, iddia eden Avdül Mennan Dündübeki, Kavakcı ile birlikte 119 FP'linin "milletvekili iddianamesi"ni imzalamış ve bu işi siyaset ya da başka bir amaçla yaptıklarını iddia etti.

Cogalan bir ur gibi

Başsavcı, sert ve çarpıcı bir üslupla iddianame okuyuşuna devam ederken, FP'nin "cogalan üslup"la iddia eden hâlis bir ur gibi demokrasinin sağladığı işlevsizliği iddia etti.

Başkan da suçludur

TBMM Geçici Başkanı Sezgin'ün Kavakcı'ya Genel Kurul Salonu'na kabül etmesini suçladığını iddia eden Savas, "Bunun görevi yapması Cumhurbaşkanlığı Başsavcılığı'na aittir" dedi.

ABD'ye mi dönüyor

Kayalar ve aygırlar

DGM Savcısı, Merve için yurtdışı yaşağı istiyor

Arkasın DGM Savcısı Yılmaz, Kavakcı'ya yurtdışı yaşağı istiyor.

Cimbom taraftarı Fenerli'yi geçti

Aydın Doğan Ödülü, Ara Güler'in

Ecevit, ilk turda kimseye önermeyecek

Yerel medyaya ANS desteği

Yargı türbana nokta koydu

BUSUN

Magazin ve Hürriyetin GAZİTESİ

EK-22: 3 Mayıs Milliyet Gazetesi "Türban Sabotajı" Manşeti

Değerli Milliyet okurları, sevdiğiniz çalışmaya birliktelikte bugün 49. yaş günümüzü birlikte kutlamanın sevincini yaşıyoruz. 3 Mayıs 1950'den günümüze "Güvenli ve Güven" mesajını yarınlara koşturmanın hakkı görürümü de yine birlikte yapıyoruz.

Aydın Doğan

49. yıl

GÖKSUSU

ÖSS

SORU ve CEVAPLARI

24-25-26-27. SAYIFALARDA

Milliyet

BASINDA GÜVEN

3 Mayıs 1999 Pazartesi 100.000 TL

Yüksek güvençaya kolay ulaşın...

KALE ÇELİK KAPI

Sırtıcı fiyatlar

PEŞİN FİYATINA

%30 PEŞİN

BAKİVE 5 TAKİT

yararlanın

Türkiye'nin en büyük çelik kapı üreticisi ve ihracatçısıdır.

Türkiye'nin en büyük çelik kapı üreticisi ve ihracatçısıdır.

Türban sabotajı

FP'li Kavakçı'nın TBMM'deki ahırkırı DSP'nin barajına takıldı

Erbakan inadı

Demirel çok sert "Ajan provokatör"

Başını açan vekile alkış

Bedri Ankara yolunda

Çocuklara yazık

Demirel çok sert "Ajan provokatör"

Başını açan vekile alkış

Bedri Ankara yolunda

Çocuklara yazık

Demirel çok sert "Ajan provokatör"

Başını açan vekile alkış

Bedri Ankara yolunda

Çocuklara yazık

Demirel çok sert "Ajan provokatör"

Başını açan vekile alkış

Bedri Ankara yolunda

Çocuklara yazık

Demirel çok sert "Ajan provokatör"

Başını açan vekile alkış

Bedri Ankara yolunda

Çocuklara yazık

Demirel çok sert "Ajan provokatör"

Başını açan vekile alkış

Bedri Ankara yolunda

Çocuklara yazık

Demirel çok sert "Ajan provokatör"

Başını açan vekile alkış

Bedri Ankara yolunda

Çocuklara yazık

Demirel çok sert "Ajan provokatör"

Başını açan vekile alkış

Bedri Ankara yolunda

Çocuklara yazık

Topçu açıkladı: Merve'nin ipi dışarda. Demirel'in elinde sağlam bilgi var...

Medya tekniği kullanılarak Merve'nin fotoğrafı, Demirel'in elinde sağlam bilgi var...

İlişkileri biliyoruz
Süleyman Demirel ile Fransız'a gitmeden önce başbaba görüşen ANAP Milletvekili Yasar Topçu, "Cumhurbaşkanı başbaba 'ajan' provokateur' diyebiliriz. Demek ki sağlam bilgiye dayanıyor. Merve Kavakçı'nın peşimdir dışarda olduğunu, başka ilişkileri olduğunu biliyoruz." dedi.

HAMAS kuşkusu
Merve Kavakçı ve babası Yusuf Ziya Kavakçı'nın ABD'deki "El-Hittin İslam Birliği (IAP)" örgütü ile ilişkileri olduğu ortaya çıktı. IAP'nın HAMAS (İslami Direniş Hareketi) adlı terörist grubun destekçisi olduğu, internet sitesinde HAMAS'ın sarmaları makaleleri bulunduğu belirtiliyor. **Sayfa 19'da**

Kavakçı'nın seyir defteri

Konuşma yaptı
Prof. Kavakçı'nın "inimim" sığıpı Tinas Merve Cavir'in de İAP tarafından finanse edildiği belirtildi.

İslami örgütler
Bundan önce Üstün İslami Hareket Cephesi İslami İnanç ve Kültür Toprakları Vakfı İbni Faki Akba Akar.

İmam Kavakçı

Prof. Kavakçı'nın "inimim" sığıpı Tinas Merve Cavir'in de İAP tarafından finanse edildiği belirtildi.

Yahudi düşmanı
Merve Kavakçı'nın da kutıldığı panellerde "Yahudilerin İslam'ı çürütme ve mağyum suçları" diye söz edildi.

İslama önyargı
Kavakçı, Amerika'nın İslam'a karşı bir savaş açtığına inanıyor. Türkiye'de İslama karşı bir savaş açılmadığına inanıyor.

Eski eşi

Kavakçı'nın Üstün İslami Hareket Cephesi (İHC) tarafından finanse edildiği belirtildi.

Sorulardan kaçtı

Kavakçı'nın Üstün İslami Hareket Cephesi (İHC) tarafından finanse edildiği belirtildi.

Bedri Ankara'da

Yemin kırılmadığı seneler ANAP'da

Yemin kırılmadığı seneler ANAP'da geçiyor. "En çok seneler ANAP'da" diye söz eden Demirel, "Seneler ANAP'da geçiyor" dedi.

NE TÜRBANDAN YANA, NE DE TÜRBANA KARŞI Kaypak merkez

FP-MHP kavgaşı
Türbanın parti hakkında soruları FP-MHP kavgaşı. MHP'nin Nisan'da yapılan kongresi, FP-MHP kavgaşı. FP-MHP kavgaşı. FP-MHP kavgaşı.

Merve gerçeği

Merve Kavakçı'nın medya köşelerinde yazdığı yazılar. Demirel'in elinde sağlam bilgi var.

Bir inihnam anatomisi

Göç... Ölüm ve çocuklar
Nüfusun katlan Zorunlu ve Çarın (2) inihnam anatomisi. Bir inihnam anatomisi. Göç... Ölüm ve çocuklar.

Türban ve kriz

Türban ve kriz
Türban ve kriz. Türban ve kriz. Türban ve kriz.

En sevilen lider Ecevit

En sevilen lider Ecevit
En sevilen lider Ecevit. En sevilen lider Ecevit.

Kurultayda tüzük şoku

Kurultayda tüzük şoku
Kurultayda tüzük şoku. Kurultayda tüzük şoku.

Bir inihnam anatomisi

Bir inihnam anatomisi
Bir inihnam anatomisi. Bir inihnam anatomisi.

Türban ve kriz

Türban ve kriz
Türban ve kriz. Türban ve kriz.

Göç... Ölüm ve çocuklar

Göç... Ölüm ve çocuklar
Göç... Ölüm ve çocuklar. Göç... Ölüm ve çocuklar.

Türban ve kriz

Türban ve kriz
Türban ve kriz. Türban ve kriz.

EK-24: 5 Mayıs Milliyet Gazetesi "Bilerek Söyledim" Manşeti

Milliyet
BASINDA GÜVEN
7 Mayıs 1999 Cuma 150.000 TL

Ders almadılar
TARİHİ TEKERRÜR: FP hakkında "Laiklik karşıtı eylemlerin odağı ve RP'nin devamı" olmak suçlamasıyla kapatma davası açılıyor...

Laiklığı hedef aldı
Seçim kampanyasında Nezih İsmail'in bir televizyon kanalıyla yaptığı konuşmada, bu yılki seçimlerde FP'nin "Laiklik karşıtı eylemlerin odağı" olarak görülmesiyle kapatma davası açılacağına ilişkin bir haber yayımlandı. İsmail, "FP'nin laiklik karşıtı eylemleriyle, Türkiye'nin laiklik ilkesini zedelediği ve bu nedenle kapatma davası açılacağına inanıyorum" dedi.

Önemli duyuru
Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı 2'nci bölümünde, Başsavcı Vural Saraç'ın bu sabah öğle öğle mahkeme oturumunda FP'yi "Laiklik karşıtı eylemlerin odağı ve RP'nin devamı" olmak suçlamasıyla kapatma davası açılacağına ilişkin kararını açıkladı.

Kavakçı olayı
Saraç'ın, Anayasa Mahkemesi'ne başvurduğunda FP'yi "Laiklik karşıtı eylemlerin odağı ve RP'nin devamı" olmak suçlamasıyla kapatma davası açılacağına ilişkin kararını açıkladı.

Delil sözler
İddia edildi ki FP'nin Mehmet Şişli'de düzenlenen toplantısında, "Laiklik karşıtı eylemlerin odağı ve RP'nin devamı" olmak suçlamasıyla kapatma davası açılacağına ilişkin kararını açıkladı.

Yılmaz: Bunlar şizofrenik
Fazilet Bilişim
Türkiye'nin laiklik ilkesini zedelediği ve bu nedenle kapatma davası açılacağına ilişkin kararını açıkladı.

Menderes'i istifaya götüren beş neden
1. Merve Kavakçı'nın ABD'de yaptığı konuşmalar
2. Fazilet Partisi'nin giderek yalnız kalması
3. Uyanların ciddi hiçbir karşılık görmemesi
4. FP'nin toplumdaki "tampon" rolünü yitirmesi
5. Partinin dışarıya çıkışlarının etkisiz kalması

Kosova için ilk uzlaşma
Dışişleri Bakanlığı, Kosova ile ilk genelkurul toplantısı düzenlendiğini açıkladı.

Gençlere ödül
Türkiye'nin gençlik politikasını destekleyen gençlere ödül verildi.

Gerçekçilik...
Türkiye'nin gerçekçi politikasını destekleyen gençlere ödül verildi.

Bir delinin defteri
Menderes'in FP'den ayrıştığına ilişkin haberler yayımlandı.

Ölümün ayaklarının altında
Türkiye'nin ekonomik durumu hakkında haberler yayımlandı.

Bugün GÜNÜRİ CİVAOĞLU

KAYNAKÇA

ARABACI Caner, Basın Birliği yazısı, **Medya ve Siyaset**, Editör: Zülfikar DAMLAPINAR, Eğitim Kitabevi, Konya 2008.

ARSEVEN Ali Doğan, Aktaran. **Alan Araştırma Yöntemi: İlkeler teknikler örnekler**, Gündüz Eğitim Yayıncılık, Ankara 2001.

AYBARS Ergün, **İstiklal Mahkemeleri**, İkinci basım, Ayraç Yayınevi, Ankara 2009.

AZİZ Aysel. **Radyo ve Televizyonculuğa Giriş**, Doğum Yılında Atatürk'e Armağan Dizisi:2, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları 460 100, Ankara 1981 2.

BOSTANCI Naci, **Siyaset ve Medya Alacakaranlığın İki Atlısı**, 1.b. Özgür Yayınları, İstanbul 2008.

DEMİR Vedat, **Türkiye’de Medya Siyaset İlişkisi** S.77., 1.b, Beta Yayınları, İstanbul 2007.

EMRE A. Elif, Andımız andımızdır: Ulus S.34, **Türkiye de Tek Parti Yıllarının İletişim Politikaları**, derleyen: Alemdar KORKMAZ, Türkiye’de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın- Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009.

EMRE A. Elif, **Demokrasi Zaferin** S. 178’den Fuat Süreyya ORAL, Türk Basın Tarihi. Ankara, Yeni Adım Matbaası 1968, S.73, derleyen: Alemdar KORKMAZ, **Türkiye’de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın-** Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009.

ERASLAN Hülya (1964), **Türkiye’de Yayımlanan Fransızca Bir Gazetenin Tarihi** 1978.

ERDOĞAN İrfan, **Osmanlı’da Yabancı Dilde basım, Türkiye’de Kitle İletişimin Dün-Bugün-Yarın**, derleyen: Alemdar KORKMAZ, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009.

ERSOY Osman, **Türkiye’ye Matbaanın Gelişi ve İlk Basılan Eserler** Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayınları 1. cilt/Kütüphanecilik Enstitüsü yayımı, Güven Basımevi 1959.

GERÇEK Selim Nüzhet, **Türk Matbaacılığı**, Maarif Vekâleti Yayınları 1939.

GÖKÇE Orhan, **İçerik Analizi: Kuramsal ve Pratik Bilgiler** S.23, Siyasal Kitabevi, Ankara 2006.

GÜZ Nurettin, **Türkiye’de Basım-iktidar İlişkileri (1920 -1927)** S.255, İkinci basım, Turhan Kitabevi, Ankara 2008.

- KABACALI Alpay, **Başlangıçından Günümüze Türkiye’de Basın Sansürü** S. 122, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul 1990.
- KARPAT Kemal, **Türk Demokrasi Tarihi** S. 17-18, İstanbul Matbaası, İstanbul. 1967.
- KAYA Raşit, **Türkiye Siyasal Yaşamında 1980’ler Sonrası Gelişmeler ve Medya**, derleyen: Alemdar KORKMAZ, **Türkiye’de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın** S.233., Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009.
- KOLOĞLU O. (1987), **Basımevi ve Basımın Gecikme Sebepleri ve Sonuçları**, Gazeteciler Cemiyeti.
- KORKMAZ Alemdar, **Türkiye de Tek Parti Yıllarının İletişim Politikaları**, derleyen: Alemdar KORKMAZ, **Türkiye’de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009.
- LAUGHEY Dan dan, **Medya Çalışmaları – Teoriler – Yaklaşımlar**, çev.: Ali TOPRAK, Kalkedon yayınları 1.b., İstanbul 2010.
- MAGİRET ERİC, **Medya ve İletişim Sosyolojisi**, çev.: Halime YÜCEL, İletişim Yayınları 4.b, İstanbul 2014.
- MAZICI Nurşen, **Atatürk Döneminde Muhalefet 1919-1926** S. 153, Dilmen Kitabevi, İstanbul 1984.
- Milli Eğitim Bakanlığı, **Basımın Doğuşu ve Gelişimi**, Ankara 2008.
- NOAM Chomsky, **Medyanın Denetimi**, Everst Yayınları 3.b., İstanbul 2013.
- OSKAY Ünal, **Toplumsal Gelişimde Radyo ve Televizyon Geri Kalmışlık Açısından Olanaklar ve Sınırlar**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. No. 316, Ankara 1971.
- OSKAY Ünsal, **19.YY’dan Günümüze Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri**, Der Yayınları 5.b., İstanbul 2010.
- ÖZSOY Osman, **Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma** S. 9., Alfa Yayınları, İstanbul 1998.
- REFİK Ertuğ Hasan, **Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1970.
- TELLAN Bülent, **Milliyet Olayı. 14 Günlük Bir Macera** S. 545, Derleyen: Alemdar KORKMAZ, **Türkiye’de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009.
- TEMİZTÜRK Hakan, **Trajik -O-Medya Medya Siyaset İlişkilerine Eleştirel yaklaşım**, Nd-Aden Yayıncılık, İstanbul byy.

TERENCE H. Qualte, **Propaganda Teorisi ve Propagandanın Gelişimi** S. 25, çev.: Ünsal OSKAY.

TEZCAN Bülent, **1980 Sonrası Öldürülen Gazeteciler**, derleyen: Alemdar KORKMAZ, **Türkiye’de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009.

TEZ VE MAKALELER

AKBULUT Uğur, **Osmanlı Basın Tarihine Bir Katkı: Gazetelerin Yayınlanma Amaçları Üzerine (1831-1876)** Makalesi, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/5 Spring 2013 Ankara s 34 Gerard Groc, “Türkiye’de Fransızca Basın”, Türkiye’de Yabancı Dilde Basın, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1985, s. 57; Ali Bu dak, 665; Ziyad Ebüzziya, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Türkçe Dili Dışındaki Basını” Türkiye’de Yabancı Dilde Basın, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1985, s. 38; Selim Nüzhet, Türk Gazeteciliği 1831-1931 S. 15., Devlet Matbaası, İstanbul 1931.

AKTAŞ Celalettin, **Amerika Birleşik Devletlerinde Gazetecilik**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, S. 89-90.

ALTUNTEK Serpil, **İlk Türk Matbaasının Kuruluşu ve İbrahim Müteferrika**, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C. 10 Sayı 1, 1993 S. 199-200 (Türk Basın evinde Basılan Kitapların Fiyailin", Basın ve Yayıncılığımızın 250. Yılı Bilimsel Toplantısı. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, s. 69 - 83.)

ARIKAN Mustafa, **27 Mayıs Anayasayı İhlal Davası İddianamesi Üzerine Bazı Tespit ve Düşünceler**, Türkler Ansiklopedisi S.74–75, C.XVII, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul 2002.

ASKER Ayşe, **Siyasetin Basını Denetimine Örnek**. S. 557-558.

BARUTÇU İrem, Aksiyon Dergisi, Babıali Tanrıları/Simavi Ailesi kitabı Röportajından, 18 Ekim 2010.

ÇAKIR Hamza, **Osmanlı Döneminde Basın Siyaset İlişkilerinde Şantaj Rüşvet ve Ödenekler**, editör: Zülfikar DAMLAPINAR, Medya ve Siyaset Eğitim Kitapevi. S.61’den Nesimi YAZICI, İslam Dünyasında Gazeteciliğin Başlangıcı, İlk Türkçe Gazetemiz Takvimi Vekayi İle İlgili Bazı Düşünceler, seminer çalışması, 1989.

EKİNCİ Ekrem Buğra, **Kim Demiş Osmanlılar'a Matbaa Geç Geldi Diye!** Makalesi 2013, çevrim içi erişim tarihi 28.12.2014

<http://www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=452>

ÇELİK, H. ve EKŞİ, H., **Söylem Analizi**, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 2008, Sayı 27, 99-117.

IŞIK Metin, **Türkiye'de İletişim Sisteminin Medya Siyaset İlişkilerine Yansımaları** makalesi S. 149'dan, Medya ve siyaset, editör: Zülfikar DAMLAPINAR, Eğitim Kitabevi, Konya 2008.

IŞIK Metin, **Türkiye'de ve Dünya bağlamında kitle iletişim sistemleri** S.137, Eğitim Kitabevi, Konya 2002.

Kadir Has Üniversitesi. Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması. Kantitatif Araştırma Özeti: 2014 S. 248.

KOCADAŞ Bekir, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Kültür ve Medya Makalesi Konsensus Araştırma ve Danışmanlık şirketi tarafından 4 - 10 Mart 2011 tarihleri arasında Haber Türk Gazetesi için yapılan araştırma

KÜÇÜKCAK Talip, **Dini Yayıncılıkta İnternet (Sanal Dini İletişim Açısından Yeni Alanlar ve Yeni Stratejiler)** S.2013/644 Uluslar Arası Dini Yayınlar Kongresi, 05-07 Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara Kasım 2005.

TOKGÖZ Oya, **Temel Gazetecilik**, rı = 476 100. Doğum Yılında Atatürk'e Armağan Dizisi:1, s -139-140 (Emery, Emery, op. cit., s. 122-125), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1981

TUNCAY Mete, **İstiklal Mahkemeleri**. M. Belge (Dü.) içinde, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. Cilt 4. S. 144- 145, İletişim Yayınları, İstanbul 1983.

YETKİN Barış, 1945-1950 arası "**Demokratikleşme**" Sürecinde Basın makalesi S.8'den M. Zekeriya SERTEL, Hatırladıklarım (1905-1950) S. 259, İstanbul 1968.

ÇEVİRİM İÇİ YAYINLAR

ÇAKIR Hamza, **Türkiye'de Serbest Gazeteciliğe Adım: İlk Yarı Özel Gazete Ceride-i Havadis** makalesi, S.15-16'dan Orhan KOLOĞLU, **Miyop Chuchil Sorunu** S.33-35, Yorum Yayınları, Ankara 1986, file:///C:/Users/baris/Downloads/14863-32972-1-SM.pdf çevrim içi erişim tarihi 16.12.2014

DAĞLAR Oya, **II. Meşrutiyetin İlanının İstanbul Basınındaki Yansımaları (1908)** makalesi, S. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. No:38 Mart 2008 S. 144-145 den İkdam, 12 Temmuz 1324 / 25 Temmuz 1908 file:///C:/Users/baris/Downloads/9379-22645-1-SM.pdf çevrim içi erişim tarihi 03.01.2015

DEBORAH Potter, **Gazeteciliğin El Kitabı Temmuz 2006** www.usemb-ankara.org.tr/bagimsiz_gazetecilik /giris.htm çevrimiçi erişim tarihi 26.12.2014

DEMİR Semra, **Birinci Meşrutiyet Döneminden Önce Yayın Hayatına Başlayan Süreli Yayınlar İle Birinci Meşrutiyet'ten Sonra Da Yayın Hayatına Devam Eden Süreli Yayınlar** makalesinden Şapolyo, Enver Behnan (1976), Türk Gazeteciliği Tarihi (Her Yönüyle Basım) s.101, Güven Matbaası, Ankara 1976, <http://www.semrademir.com.tr/ii-mesrutiyet-doneminden-once-yayin-hayatina-baslayan-sureli-yayinlar-ile-ii-mesrutiyetten-sonra-da-yayin-hayatina-devam-eden-sureli-yayinlar/> çevrimiçi erişim 02.01.2015

ELVERDİ Ali, "**Bu Vatana Kastedenler** " S.69, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 1980. (1) Konya İl Merkezi. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları 2012, http://www.zaman.com.tr/mustafa-armagan/osmanli-kadar-basina-tas-dusmesin-e-mi_1260196.html çevrim içi erişim tarihi 08.01.2015.

GÖNENÇ E. Özgür, **Türk Basında Fransız Modeli ve Etkileri**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/viewFile/1019012951/1019012179>.

YANIK, Hayrullah Söylem Analizi 26.06.2013 Seminer, Erişim Tarihi: 01.04.2015, https://www.academia.edu/3793872/S%C3%B6ylem_Analizi_26.06.2013, s.4

<http://dosyalar.hurriyet.com.tr/fix98/75yil/1995.htm> çevrim içi erişim tarihi 02.01.2015.

http://dosyalar.hurriyet.com.tr/haber_resim_3/27_mayis_raporu.pdf çevrim içi erişim tarihi 08.01.20.

http://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonuclari/secim3_tr.pdf çevrim içi erişim tarihi 05.01.2015.

<http://tan2771673.wordpress.com/2012/03/05/analysis-of-propaganda-posters/> çevrim içi erişim tarihi 26.12.2014.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Johannes_Gutenberg çevrim içi erişim tarihi 01.01.2015.

http://tr.wikiquote.org/wiki/Thomas_Jefferson çevrim içi erişim tarihi 02.01.2014.

<http://www.agarastirma.com.tr/arastirmalar/baglarimiz-anketi/> çevrim içi erişim tarihi 27.12.2014.

<http://www.agarastirma.com.tr/arastirmalar/kurumlara-guven-anketi/> çevrim içi erişim tarihi 27.12.2014.

<http://www.agos.com.tr/tr/yazi/4997/nazi-almanyasinda-ilk-trajedi-1933-kitap-yakma-olayi> çevrim içi erişim tarihi 28.12.2014.

http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/02_yilmaz_taner_05_02.pdf yüce divan dizini 1960-2006 S.349.

<http://www.milliyet.com.tr/Ekonomi/HaberDetay.aspx?aType=HaberDetayArsiv&KategoriID=3&ArticleID=1046765> çevrim içi erişim 09.01.2015.

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=73236> çevrim içi erişim tarihi 03.01.2015.

http://www.tbmm.gov.tr/arastirma_komisyonlari/darbe_muhtira/docs/tutanak_son/28_subat_alt_komisyonu/28_subat_alt_komisyonu/07.11.2012/Tansu%20%C3%87%C4%B0LLER-07.11.2012.pdf

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.549d4cdae61449.36836802

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54a5e9f2cea690.80797104 çevrim içi erişim tarihi 01,01.2015 Sönmez Nedim Ağırbaş, Sena Kağıt ve Kitap Sanatları Müzesi Ege Üniversitesi yayınları 2012 s.52

KAPLAN, Hilal, Yeni Şafak <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/hilalkaplan/ertugrul-ozkok-is-basinda-39231> çevrim içi erişim tarihi 08.012.2014.

KIZILIRMAK Bayram, **2. Dünya Savaşı Yıllarındaki Alman Propagandası** adlı makale, s.5

http://kisi.deu.edu.tr/yilmaz.ahmet/ikinci_donem_makale/08_ikinci_dunya_savasi/05.pdf

KÖKTENER Aysun, **Fikir Gazeteciliği ve İlk Türk Fikir Gazetesi Tercüman-ı Ahval** makalesi, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, S.15'den Doğan KOLOĞLU. Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın, İletişim yayınları, 1992. S.32 [file:///C:/Users/baris/Downloads/13617-30536-1-SM%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/baris/Downloads/13617-30536-1-SM%20(4).pdf) çevrim içi erişim tarihi 02.01.2015.

MAZICI Nurşen, 1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu S.135, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/809/10292.pdf> çevrim içi erişim 15.12.2014.

SAVAŞ Mevhibe, **İkinci Meşrutiyet Döneminde İttihat ve Terakki Fırkası ve Basın** makalesi S.4, Ankara 1996'dan stanford j. shaw-ezel kural shaw, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye İstanbul 1983, C.2.s.324 http://turkoloji.cu.edu.tr/genel/mevhibe_savas_ikinci_mesrutiyet_donemi_ittihat_terakk_i_ve_basin.pdf.

Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi <http://www.filozof.net/Turkce/tarih/tarihi-kisilikler-sahsiyetler/40134-alexandre-blacque-kimdir-hayati-eserleri-hakkinda-bilgi.html> çevrim içi erişim tarihi 19.12.2014

YAYLA Ali, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ders Notları <http://web.itu.edu.tr/~yayla/atailke.pdf>

GAZETELER

CANSEL Ege, Hürriyet Gazetesi.23/02/2002 Patrona satılan gazete.

DOĞRU Necati, Sabah Gazetesi. 01.11.2014

Hürriyet Gazetesi 14.06.1993

Milliyet Gazetesi 09.08.2001

Sabah Gazetesi 14.06.1993

Sabah Gazetesi 15.06.1993

Takvim Gazetesi 17.07.2007